

Ministria e Mjedisit, Planifikimit Hapësinor dhe Infrastrukturës
Ministarstvo životne sredine, prostornog planiranja i infrastrukture
Ministry of Environment, Spatial Planning and Infrastructure

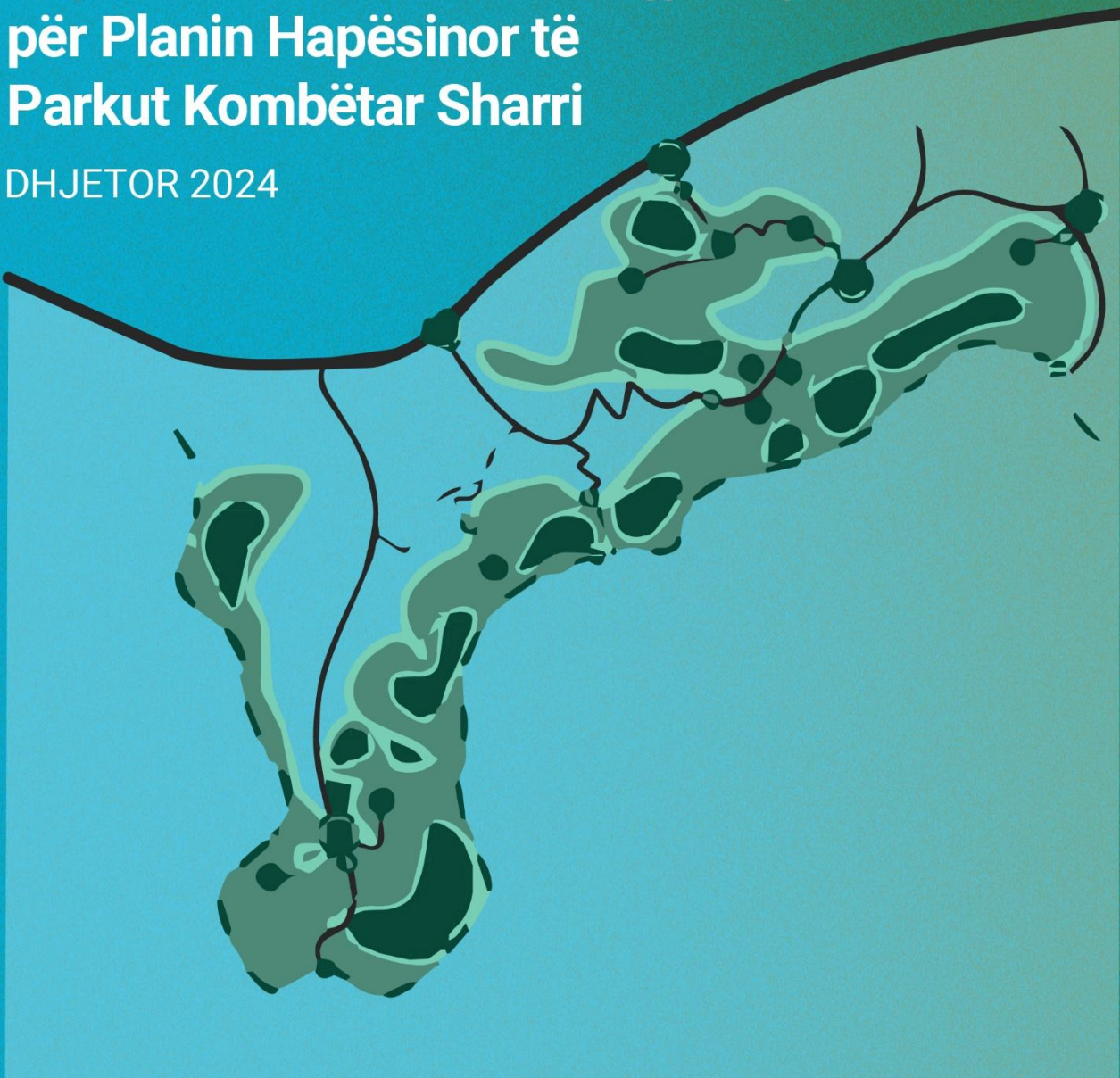
Instituti për Planifikim Hapësinor
Institut za Prostorno Planiranje
Institute of Spatial Planning

Agjencia për Mbrojtjen e Mjedisit të Kosovës
Kosovska Agencija za Zastitu Prirode
Kosovo Environmental Protection Agency

Raporti i Vlerësimit Strategjik Mjedisor për Planin Hapësinor të Parkut Kombëtar Sharri

DHJETOR 2024

Projekti implementohet nga:

UN-HABITAT KOSOVA

në bashkëpunim dhe me financim nga:

Sweden

Sverige

Ministria e Mjedisit, Planifikimit Hapësinor dhe Infrastrukturës
Ministarstvo životne sredine, prostornog planiranja i infrastrukture
Ministry of Environment, Spatial Planning and Infrastructure

Instituti për Planifikim Hapësinor
Institut za Prostorno Planiranje
Institute of Spatial Planning

Agjencia për Mbrojtjen e Mjedisit të Kosovës
Kosovska Agencia za Zastitu Prirode
Kosovo Environmental Protection Agency

Raporti i Vlerësimit Strategjik Mjedisor për Planin Hapësinor të Parkut Kombëtar Sharri

DHJETOR 2024

Projekti implementohet nga:

UN-HABITAT KOSOVA

në bashkëpunim dhe me financim nga:

Sweden
Sverige

MOHIM I PËRGJEGJËSISË

Emërtimet e përdorura dhe paraqitja e materialit në këtë botim nuk nënkuptojnë shprehjen e asnjë opinioni nga ana e Sekretariatit të Kombeve të Bashkuara në lidhje me statusin ligjor të ndonjë vendi, territori, qyteti ose zone apo autoriteteve të tij, ose në lidhje me caktimin e kufijve të tij. Pikëpamjet e shprehura në këtë botim nuk pasqyrojnë domosdoshmërisht pikëpamjet e Programit Vendbanimet Njerëzore të Kombeve të Bashkuara, të Kombeve të Bashkuara ose të Shteteve Anëtare të saj. Fragmentet mund të riprodhohen pa autorizim, me kusht që të ceket burimi. Për UN-Habitat, të gjitha referencat për Kosovën duhet të kuptohen në kontekstin e Rezolutës 1244 (1999) të Këshillit të Sigurimit të Kombeve të Bashkuara.

Të gjitha të drejtat e rezervuara @2024

Figurat, tabelat dhe diagramet e përdorura në këtë raport janë pronë e UN-Habitat Kosova, përveç kur është theksuar ndryshe. Ato mund të ribotohen nëse burimi është i shënuar siç duhet.

Ky raport është porositur dhe prodhuar si pjesë e projektit "Vlerësimi Strategjik i Mjedisit (VSM) për Planin Hapësinor të Parkut Kombëtar Sharri". Projekti financohet nga Qeveria e Suedisë përmes Agjencisë Suedeze për Mbrojtjen e Mjedisit (SwEPA) dhe zbatohet nga UN-Habitat Kosova në bashkëpunim me institucionet dhe aktorët relevantë.

Përfituesit: Instituti për Planifikim Hapësinor (IPH), Agjencioni për Mbrojtjen e Mjedisit të Kosovës (AMMK), Drejtoria për Administrimin e Parkut Kombëtar Sharri (DAPKSH), Komuna e Prizrenit, Komuna e Kaçanikut, Komuna e Suharekës, Komuna e Dragashit, Komuna e Shtërpçës.

Projekti implementohet nga

në bashkëpunim dhe me financim nga:

NJË FALËNDERIM I VEÇANTË I ËSHTË DEDIKUAR KONTRIBUESVE KRYESOR:

DONATORI

Agjencia Suedeze për Mbrojtjen e Mjedisit (SwEPA): Katrin Zimmer (Menaxhere e Projektit), Visar Berisha (Zëvendës Menaxher i Projektit)

AGJENCIA IMPLEMENTUESE

Ekipi i Projektit të UN-Habitat Kosova: Artan Rexhepi (Kreu i Njesisë për Menaxhimin e Programit), Besnike Koçani (Këshilltare për Planifikim Hapësinor/Planifikues Urban), Erëza Bokshi (Asistente e Planifikimit Urban), Andrian Vaso (Ekspert në Vlerësimin Strategjik të Mjedisit/Autor i Raportit VSM), Davide Geneletti (Ekspert për Ndërtimin e Kapaciteteve në Vlerësimin Strategjik të Mjedisit), Mirëdita Kosova (Asistente Administrative/Financiare), Adem Llabjani (Asistent Logjistik)

Kontribuesit (UN-Habitat Kosova): Katarina Palushaj (Bashkëpunëtoreshë për Planifikim Hapësinor/Urban), Dragoljub Stasic (Planifikues Hapësinor/Urban), Engjëll Rodiqi (Asistent i Planifikimit Urban)

UN-Habitat Nairobi (Ekipi Global i Mjedisit): xxx

Organizata ndërkombëtare që operojnë në Kosovë: Arnhild Spence (Koordinatorë e Zhvillimit në Kombet e Bashkuara, UNKT)

QEVERIA E KOSOVËS

Ministria e Mjedisit, Planifikimit Hapësinor dhe Infrastrukturës: Liburn Aliu (Ministër, MMPHI), Jeton Raka (Zëvendës Ministër, MMPHI), Brikena Hasani (Asistente Ekzekutive, MMPHI)

IPH: Luan Nushi (Drejtor), Arbën Rrecaj (Kreu i Divizionit të Kërkimit dhe Vlerësimit)

AMMK: Afrim Berisha (Drejtor i përkohshëm)

DAPKSH: Bajram Kafexholli (Drejtor)

DMMU: Abdullah Pirçe (Drejtor)

KONTRIBUESIT E TJERË:

Punëtorja: MMPHI (IPH: Arbën Rrecaj, Rizah Murseli, Faton Deva, Shpend Agaj, Atdhe Desku; **AMMK:** Afrim Berisha; **DAPKSH/AMMK:** Bajram Kafexholli, Hasim Kryeziu, Bekim Bytyqi; **IKMN/AMMK:** Sami Behrami; **DMN/DMMU:** Miradije Gërguri; **DMNI/DMMU:** Rizah Muçolli; **DPHNB:** Lendita Radoniqi Abdiu; **DIEKP:** Miradije Asllanaj; **DIRR:** Naim Kelmendi; **DFSHP:** Teuta Haxhiu); **MINT (DT:** Lindita Rashica); **Komunat – Komuna e Prizrenit** (Shpresa Osmanollaj); **Komuna e Kaçanikut** (Jehona Dervishi, Arditi Shehu); **Komuna e Suharekës** (Ardian Kotorri); **Komuna e Dragashit** (Rilind Tahiri); **OJQ-të** (Zaim Hajredini, OJQ Guri i Zi; Flaka Bamija, Sharri Wildlife); **Universiteti** (Faruk Bojaxhi, Universiteti i Prizrenit); **Komuniteti** (Burim Sallauka, Pronar/Prevallë); **UN-Habitat Kosova** (Besnike Koçani, Davide Geneletti, Andrian Vaso, Erëza Bokshi, Adem Llabjani)

Trajnimi i VSM-së: MMPHI (IPH: Luan Nushi, Arbën Rrecaj, Rizah Murseli, Faton Deva, Festa Nela, Gëzime Grajqevci, Mimoza Kallaba, Shpend Agaj, Atdhe Desku, Jonë Morina, Jeta Beqiri; **AMMK:** Afrim Berisha; **DAPKSH/AMMK:** Bajram Kafexholli, Hasim Kryeziu, Bekim Bytyqi; **DVGJM/AMMK:** Përparim Gashi, Tafë Veselaj, Fatmir Bytyqi, Ali Sefaj; **IHP/AMMK:** Valentinë Fazliu; **DMNI/DMMU:** Rizah Muçolli; **DMN/DMMU:** Naim Alidemi, Malsore Jonuzi, Flaka Gashi, Leonora Durmishi;

Projekti implementohet nga

në bashkëpunim dhe me financim nga:

DPHNB: Lendita Radoniqi Abdiu; *DIMMNU/DIMNUNPH*: Vehbi Spahiu, Shkendije Ballata, Shpat Nivokazi, Qazime Vata; *DIEKP*: Miradije Asllanaj; *ARPL*: Fidan Bilalli, Argjend Hajra; *DFSHP*: Teuta Haxhiu); **MKRS** (*DTK*: Milot Mustafa); **MBPZHR** (Bedri Dobra); **Komunat**: *Komuna e Prizrenit* (Shpresa Osmanollaj, Egzona Thaqi, Gazmend Berisha, Muhamet Bajrami); *Komuna e Kaçanikut* (Jehona Dervishi, Arditë Shehu, Eljesa Begunca); *Komuna e Suharekës* (Ardian Kotorri, Albulena Kuçi); *Komuna e Shtërpçës* (Nikola Stanojevic); **OJQ-të** (Etnike Dibrani, Ekovizion; Flaka Bamija, Sharri Wildlife); **Komuniteti**: (Butrint Sallauka, Pronar/Prevallë); **UN-Habitat Kosova** (Besnike Koçani, Davide Geneletti, Andrian Vaso, Erëza Bokshi, Katarina Palushaj, Adem Llabjani)

Konferenca: Arnhild Spence (Zyra e Koordinimit të Zhvillimit të OKB-së në Kosovë), Dyfed Aubrey (Zyra e UN-Habitat në Bruksel), Jeton Raka (MMPHI), Përparim Rama (Komuna e Prishtinës), Jonas Westerlund (Ambasada e Suedisë në Kosovë), Elizabeth Belpaire (ISOCARP), Katrin Zimmer (SwEPA), Visar Berisha (SwEPA), Ylva Sahlstrand (Ambasada e Suedisë në Kosovë), Anne Bousquet (GWOPA, Zyra e UN-Habitat në Boon), Servet Spahiu (DPHNB, MMPHI), Luan Nushi (IPH, MMPHI), Abdullah Pirçe (DMMU), Afrim Berisha (AMMK), Suzana Goranci (DPHNB, MMPHI), Xhemal Metolli (DC-DPHNB/MMPHI), Ramë Hamzaj (DTK-DPHNB/MMPHI), Ramë Hamzaj (DTK-DPHNB/MMPHI), Arbën Rrecaj (IPH, MMPHI), Faton Deva (IPH, MMPHI), Riza Murseli (IPH, MMPHI), Festa Nixha – Nela (IPH, MMPHI), Gëzime Grajçevci (IPH, MMPHI), Zana Mehmeti (IPH, MMPHI), Shpend Agaj (IPH, MMPHI), Atdhe Desku (IPH, MMPHI), Riza Muçolli (DMMU, MMPHI), Bajram Kafexholli (DAPKSH, AMMK), Vehbi Spahiu (*DIMMNU*, MMPHI), Shpat Nivokazi (*DIMMNU*, MMPHI), Leonora Durimishi (DMMU, MMPHI), Shkendije Ballata (*DIMMNU*, MMPHI), Qazime Vata (*DIMMNU*, MMPHI), Naim Alidema (DMMU, MMPHI), Lindita Radoniqi (DPHNB, MMPHI), Labinota Jahja (DPHNB, MMPHI), Vjollca Puka (DPHNB, MMPHI), Burbuqe Hydaverdi (DPHNB, MMPHI), Arbnore Veliu (DPHNB, MMPHI), Ylber Salihi (MZHR), Memli Gashi (MZHR), Arbnor Sadiku (MZHR), Xhevat Sefaj (MZHR), Donika Çetta (DP, Komuna e Prishtinës), Arditë Shehu (DUEP, Komuna e Kaçanikut), Drilon Jusufi (DUEP, Komuna e Vushtrrisë, Ilirjana Azemi (DUEP, Komuna e Vushtrrisë), Islam Latifi (DPS, Komuna e Vushtrrisë), Amir Rexha (Komuna e Gjilanit), Nuhi Mehmeti (Komuna e Mitrovicës V.), Teuta Jaha (AKM), Valon Raka (OJQ Gjethi), Premtim Asllani (Komuna e Ferizajt), Arben Zeqiri (zonING Studio), Artan Rexhepi (UN-Habitat Kosova), Besnike Kocani (UN-Habitat Kosova), Sami Stagova (UN-Habitat Kosova), Modest Gashi (UN-Habitat Kosova), Dragoljub Stasic (UN-Habitat Kosova), Andrian Vaso (UN-Habitat Kosova/Independent SEA Expert), Katarina Palushaj (UN-Habitat Kosova), Blerina Boshnjaku (UN-Habitat Kosova), Lyra Bakija (UN-Habitat Kosova), Erëza Bokshi (UN-Habitat Kosova), Mirëdita Kosova (UN-Habitat Kosova), Adem Llabjani (UN-Habitat Kosova), Shpend Qamili (UNDCO), Ferdi Limani (UN-Habitat/Staf Teknik), Arlind Bllaca (GCDA), Bardhyl Bunjaku (GCDA), Jonë Morin (IPH, MMPHI), Jeta Beqiri (IPH, MMPHI), Lluca Murati (Komuna e Prishtinës), Nesa Kryeziu (Komuna e Prishtinës), Valdet Shala (GCDA), Ekrem Krasniqi (Sektori Privat), Jehona Dervishi (Komuna e Kaçanikut), Tasim Beqiri (Komuna e Prishtinës)

Komunat pjesëmarrëse: Komuna e Prizrenit, Komuna e Kaçanikut, Komuna e Suharekës, Komuna e Dragashit, Komuna e Shtërpçës

Partnerët ndërkufitarë (konsultime): Institucioni Publik Parku Kombëtar Mali Shar (IPPKMSH) në Tetovë, Maqedonia e Veriut (tbc)

Projekti implementohet nga

në bashkëpunim dhe me financim nga:

TERMINOLOGJIA

AKK	Agjencia Kadastrale e Kosovës
AKP	Agjencia Kosovare e Pronës
AMF	Ambulanat e Mjekësisë Familjare
AMMK	Agjencioni për Mbrojtjen e Mjedisit të Kosovës
APK	Agjencia e Pyjeve të Kosovës
ARPL	Autoriteti Rajonal i Pellgjeve Lumore
B&B	Bed & Breakfast
BE	Bashkimi Evropian
BMA	Bimë Mjekësore dhe Aromatike
CBD	Konventa për Biodiversitetin Biologjik
CR	Critical (Kritike)
DAPKSH	Drejtoria për Administrimin e Parkut Kombëtar Sharri
DFSHP	Departamenti i Financave dhe Shërbimeve të Përgjithshme
DIEKP	Departamenti për Integrim Evropian dhe Koordinim të Politikave
DIMNUNPH	Departamenti për Inspektimin e Mjedisit, Natyrës, Ujërave, Ndërtimit dhe Planifikimit Hapësinor
DIRR	Departamenti i Infrastrukturës Rrugore
DMMU	Departamenti për Mbrojtjen e Mjedisit dhe Ujërave
DPHNB	Departamenti i Planifikimit Hapësinor, Ndërtimit dhe Banimit
DT	Departamenti i Turizmit
DTK	Departamenti i Trashëgimisë Kulturore
DVGJM	Drejtoria për Vlerësimin e Gjendjes së Mjedisit
EEC	European Economic Community (Komuniteti Ekonomik Evropian)
EN	Endemic (Endemike)
EULUP	European Union Land Use Project (Projekti i Bashkimit Evropian për Shfrytëzim të Tokës)
GIS	Sistemi i Informacionit Gjeografik
GWOPA	Global Water Operators' Partnerships Alliance (Aleanca Globale e Partneriteteve të Operatorëve të Ujit)
Ha	Hektar
IHP	Instituti Hidrometeorologjik i Kosovës
IKAP	Instituti i Kosovës për Administratë Publike
IKMN	Instituti i Kosovës për Mbrojtjen e Natyrës
IPARD	Instrument for Pre-accession Assistance for Rural Development (Instrumenti për Asistencën e Para-Aderimit për Zhvillimin Rural)
IPH	Instituti për Planifikim Hapësinor
IPPKMSH	Institucioni Publik Parku Kombëtar Mali Shar
ISOCARP	International Society of City and Regional Planners (Shoqata Ndërkombëtare e Planifikuesve të Qytetit dhe Rajonit)
IUCN	International Union for Conservation of Nature (Bashkimi Ndërkombëtar për Ruajtjen e Natyrës)

KE	Komisioni Evropian
kVA	Kilo Volt Amper
LAeq	Niveli Ekuivalent i Presionit të Zërit të Vazhduar
MBPZHR	Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural
MINT	Ministria e Industrisë, Ndërmarrësisë dhe Tregtisë
MKRS	Ministria e Kulturës, Rinisë dhe Sportit
MMPHI	Ministria e Mjedisit, Planifikimit Hapësinor dhe Infrastrukturës
NOS	Nën-objektiv specifik
OM	Objektivi Mjedisor
OSP	Objektiv Specifik
OST	Objektiv Strategjik
OZHQ	Objektivat e Zhvillimit të Qëndrueshëm
PEF	Pemë të Egra Frutore
PH	Plani Hapësinor
PK	Përputhshmëri e Kushtëzuar
PK Sharri	Parku Kombëtar Sharri
PKVEE	Plani Komunal i Veprimit për Eficiencën e Energjisë
PL	Përputhshmëri e Lartë
PM	Particulate matter (Grimcat)
PMF	Pikë e Mjekësisë Familjare
PP	Përputhshmëri e Pjesërishme
PPJD	Produkteve Pyjore Jo–Drusore
PRrH	Plani Rregullues i Hollësishëm
QMF	Qendër e Mjekësisë Familjare
SPZHN	Strategjitë dhe Planet e Zhvillimit Nacional
SwEPA	Swedish Environment Protection Agency (Agjencia Suedeze e Mbrojtjes së Mjedisit)
SZHK	Strategjia Zhvillimore Komunale
UNDCO	United Nations Development Coordination Office (Zyra e Koordinimit të Zhvillimit të Kombeve të Bashkuara)
UNECE	United Nations Economic Commission for Europe (Komisioni Ekonomik i Kombeve të Bashkuara për Evropën)
UN-Habitat	United Nations Human Settlements Programme (Prigrami i Kombeve të Bashkuara për Vendbanimet Njerëzore)
UNKT	United Nations Kosova Team (Ekipi i Kombeve të Bashkuara në Kosovë)
VNM	Vlerësimi i Ndikimit në Mjedis
VSM	Vlerësimi Strategjik Mjedisor
VU	Vulnerable (E cenueshme)

LISTA E TABELAVE

Tabela 1. Fazat kryesore të procesit të VSM-së	19
Tabela 2. Elementet kryesore të konsideruara të rëndësishme për procesin e VSM-së	27
Tabela 3. Politikat, strategjitë dhe Planet kryesore kombëtare dhe lokale që janë të rëndësishme për procesin e Vlerësimit Strategjik Mjedisor (VSM).	31
Tabela 4. Shpërndarja e sipërfaqeve sipas hartës së mbulueshmërisë së tokës së Parkut Kombëtar Sharri.....	34
Tabela 5. Përmbledhje e rrezikut të erozionit në Parkun Kombëtar Sharri.....	36
Tabela 6. Stacionet e monitorimit të cilësisë së ajrit në Kosovë	37
Tabela 7. Rezervate natyrore strikte në Parkun Kombëtar Sharri	39
Tabela 8. Përmbledhje e specieve më të rëndësishme të florës në Parkun Kombëtar Sharri	41
Tabela 9. Përmbledhje e specieve të faunës në Parkun Kombëtar Sharri.....	41
Tabela 10. Vendbanimet afër Parkut Kombëtar që kanë asete të Trashëgimisë Kulturore	51
Tabela 11. Elementët kryesorë bazë në PH të PK Sharri që konsiderohen si të rëndësishëm për procesin e VSM.....	62
Tabela 12. Lista e Objektivave sipas PH për PK Sharri	66
Tabela 13. Lista e projekteve të propozuara sipas PH për PK Sharri.....	68
Tabela 14. Identifikimi i ndikimeve mjedisore të mundshme.....	83
Tabela 15. Vlerësimi i objektivave të PH të PK Sharri në lidhje me objektivat mjedisore	84
Tabela 16. Kriteret e vlerësimit dhe metodologjia për Objektivin Mjedisor 1	84
Tabela 17. Kriteret e vlerësimit dhe metodologjia për Objektivin Mjedisor 2	85
Tabela 18. Kriteret e vlerësimit dhe metodologjia për Objektivin Mjedisor 3	86
Tabela 19. Kriteret e vlerësimit dhe metodologjia për Objektivin Mjedisor 4	87
Tabela 20. Kriteret e vlerësimit dhe metodologjia për Objektivin Mjedisor 5	88
Tabela 21. Kriteret e vlerësimit dhe metodologjia për Objektivin Mjedisor 6	89
Tabela 22. Kriteret e vlerësimit dhe metodologjia për Objektivin Mjedisor 7	89
Tabela 23. Kriteret e vlerësimit dhe metodologjia për Objektivin Mjedisor 8	90
Tabela 24. Kriteret e vlerësimit dhe metodologjia për Objektivin Mjedisor 9	91
Tabela 25. Kriteret e vlerësimit dhe metodologjia për Objektivin Mjedisor 10	91
Tabela 26. Kriteret e vlerësimit dhe metodologjia për Objektivin Mjedisor 11	92
Tabela 27. Kriteret e vlerësimit dhe metodologjia për Objektivin Mjedisor 12	93
Tabela 28. Grafiku i vlerësimit të nivelit të përputhshmërisë ndërmjet objektivave	95
Tabela 29. Vlerësimi i përputhshmërisë së OST-ve dhe OSP-ve të PH-së për Parkun Kombëtar Sharri kundrejt Objektivave Mjedisorë.....	96
Tabela 30. Vlerësimi i Përputhshmërisë së Projekteve me Objektivat Mjedisorë	101
Tabela 31. Paraqitja e ndërlidhjes mes tabelave 32 dhe 33	101
Tabela 32. Përmbledhje e vlerësimit të ndikimeve nga zbatimi i PN Sharri mbi objektivat mjedisore	102
Tabela 33. Krahasimi i projekteve specifike në lidhje me përputhshmërinë e tyre me OM-të, pjesët e impakteve të vlerësuara.....	106
Tabela 34. Modeli i Programit të Monitorimit të Ndikimeve të Rëndësishme Mjedisorë nga PH-ja e PK Sharrit.....	145

LISTA E FIGURAVE

<i>Figura 1. Marrëdhëniet ndërmjet VSM-së dhe VNM-së</i>	<i>18</i>
<i>Figura 2. Ndërtesat në Parkun Kombëtar Sharri sipas komunave kadastrale, maj 2023.....</i>	<i>47</i>

LISTA E HARTAVE

<i>Harta 1. Vendbanimet përreth Parkut Kombëtar Sharri</i>	<i>24</i>
<i>Harta 2. Shtrirja e sipërfaqes së Parkut brenda Komunave.....</i>	<i>24</i>
<i>Harta 3. Harta e Mbulueshmërisë së Tokës së Parkut Kombëtar Sharri</i>	<i>35</i>
<i>Harta 4. Shpërndarja hapësinore e ndërtimeve brenda Parkut Kombëtar Sharri</i>	<i>46</i>

TABELA E PËRMBAJTJES

TERMINOLOGJIA	VIII
LISTA E TABELAVE	X
LISTA E FIGURAVE	XI
LISTA E HARTAVE	XI
1. PËRMBLEDHJE JO-TEKNIKE	17
1.1. <i>Procesi i hartimit të Planit Hapësinor dhe Vlerësimi Strategjik Mjedisor për Parkun Kombëtar Sharri</i>	17
1.2. <i>Fokusi i raportit të VSM-së</i>	17
1.3. <i>Procesi i konsultimeve</i>	17
1.4. <i>Konkluzionet dhe Rekomandimet</i>	17
2. PROCEDURA E VSM-së	18
2.1. <i>Vlerësimi Strategjik Mjedisor dhe Fazat Kyçe të Procesit</i>	18
2.2. <i>Baza ligjore lidhur me Parkun Kombëtar Sharri, kryesisht në lidhje me hartimin e raportit të Vlerësimi Strategjik Mjedisor (VSM)</i>	20
2.3. <i>Direktivat dhe Protokollet Ndërkombëtare të ndërlidhura me VSM</i>	21
2.4. <i>Metodologjia për hartimin e Raportit të VSM-së për PH të PK Sharri</i>	22
3. PËRSHKRIMI I SITUATËS AKTUALE DHE KARAKTERISTIKAVE TË MJEDISIT TË PARKUT KOMBËTAR SHARRI	34
3.1. <i>Toka</i>	34
3.2. <i>Faktorët klimatik</i>	37
3.3. <i>Ajri</i>	37
3.4. <i>Uji</i>	38
3.5. <i>Biodiversiteti</i>	39
3.6. <i>Mbeturinat</i>	42
3.7. <i>Zhurma</i>	42
3.8. <i>Popullsia dhe pasuritë materiale</i>	43
3.9. <i>Trashëgimia Kulturore</i>	50
3.10. <i>Veçoritë e peizazhit</i>	52
4. TENDENCAT E MUNDSHME TË ARDHME PA PLANIN HAPËSINOR TË PARKUT KOMBËTAR SHARRI (ALTERNATIVA "0")	53
4.1. <i>Toka</i>	54
4.2. <i>Faktorët klimatik</i>	54
4.3. <i>Ajri</i>	55

4.4.	Uji	55
4.5.	Biodiversiteti.....	56
4.6.	Mbeturinat	56
4.7.	Zhurma	56
4.8.	Popullsia dhe asetet materiale.....	57
4.9.	Trashëgimia Kulturore.....	57
4.10.	Peizazhi	57
5.	PËRSHKRIMI I PËRGJITHSHËM I PH-SË TË PK SHARRIT	59
5.1.	Qëllimi dhe Objektivat e PH-së të PK Sharrit	59
5.2.	Arsyeshmëria.....	59
5.3.	Lista e Zonave dhe Hartografia	61
5.4.	Vizioni i Planit Hapësinor të PK Sharrit nga Perspektiva e Planit të Menaxhimit të tij	65
5.5.	Objektivat Strategjike dhe Mjedisore të PH të PK Sharr.....	65
6.	BAZA PËR VLERËSIMIN E NDIKIMEVE TË PLANIT HAPËSINOR.....	80
6.1.	Përcaktimi i Objektive Mjedisore	80
6.2.	Metodologjia e Vlerësimit të Ndikimit	84
7.	VLERËSIMI I PËRPUTSHMËRISË SË OBJEKTIVAVE STRATEGJIKE DHE SPECIFIKE TË PH-SË	95
8.	VLERËSIMI I PROJEKTEVE NË LIDHJE ME PH TË PK SHARRI	101
9.	VLERËSIMI I NDIKIMEVE MJEDISORE	117
9.1.	Vlerësimi i Pasojave të Implementimit të PH-së të PK Sharrit dhe ndikimit të tyre në arritjen e objektive mjedisore	117
9.1.1.	Toka	117
9.1.2.	Ajri	118
9.1.3.	Faktorët klimatikë.....	120
9.1.4.	Uji	120
9.1.5.	Natyra	122
9.1.6.	Mbeturinat	124
9.1.7.	Ndotja akustike.....	125
9.1.8.	Popullsia dhe asetet materiale	126
9.1.9.	Trashëgimia kulturore	127
9.1.10.	Peizazhi.....	128
9.1.11.	Konkluzione nga vlerësimi	129
9.2.	Ndikimet kumulative	129
9.3.	Ndikimet ndërkuftare dhe çështjet relevante që duhet të merren parasysh.....	130
10.	UDHËZIMET DHE MASAT LEHTËSUERE	132
10.1.	Toka	132
10.2.	Ajri.....	132
10.3.	Faktorët klimatik.....	133

10.3.1.	Masat e mitigimit të ndryshimeve klimatike	133
10.3.2.	Masat për adaptimin ndaj ndryshimeve klimatike	133
10.4.	<i>Uji</i>	134
10.5.	<i>Natyra</i>	135
10.6.	<i>Mbeturinat</i>	136
10.7.	<i>Zhurma</i>	137
10.8.	<i>Popullsia dhe asetet materiale</i>	138
10.9.	<i>Trashëgimia kulturore</i>	139
10.10.	<i>Peizazhi</i>	139
11.	MONITORIMI I GJENDJES SË MJEDISIT NË PARKUN KOMBËTAR SHARRI	141
12.	PROCESI I KONSULTIMIT	150
13.	KONKLuzionET DHE REKOMANDIMET	151
14.	ANEKSET	152
14.1.	<i>Aneks 1 – Kuadri ligjor gjithëpërfshirës</i>	152
14.2.	<i>Aneks 2 – Konsultimet Publike</i>	155
14.3.	<i>Aneks 3 – Konsultimet ndërkufitare: Praktika sipas Konventës ESPOO</i>	156

1. PËRMBLEDHJE JO-TEKNIKE

(hartohet pas përfundimit të procesit të konsultimeve publike)

1.1. Procesi i hartimit të Planit Hapësinor dhe Vlerësimit Strategjik Mjedisor për Parkun Kombëtar Sharri

1.2. Fokusi i raportit të VSM-së

1.3. Procesi i konsultimeve

1.4. Konkluzionet dhe Rekomandimet

2. PROCEDURA E VSM-së

2.1. Vlerësimi Strategjik Mjedor dhe Fazat Kyçe të Procesit

Vlerësimi Strategjik Mjedor (VSM) është një nga instrumentet kryesore për integrimin e shqetësimeve mjedor dhe parimeve të zhvillimit të qëndrueshëm në planifikimin strategjik dhe vendimmarrje. Ai është një mjet i njohur ndërkombëtarisht për planifikimin pjesëmarrës që përdoret për të analizuar dhe përfshirë shqetësimet mjedor dhe shëndetësore në politikat, planet dhe programet e propozuara.

Vlerësimi Strategjik Mjedor (VSM) mund të kuptohet si “një proces sistematik dhe parashikues, i ndërmarrë për të analizuar efektet mjedor të planeve, programeve dhe veprimeve të tjera strategjike të propozuara dhe për të integruar gjetjet në vendimmarrje”.

Në përgjithësi, VSM aplikohet për plane, programe, politika dhe dokumente të tjera të një natyre strategjike (duke përfshirë edhe dokumente ligjore).

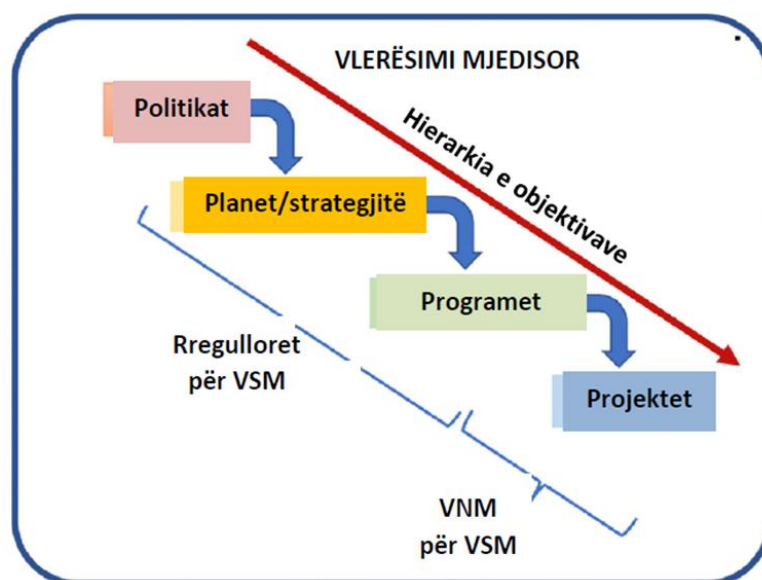

Figura 1. Marrëdhëniet ndërmjet VSM-së dhe VNM-së
Burimi: Sustainability 2020, 12, 4039; doi:10.3390/su12104039

Qëllimi i VSM-së mund të përkufizohet si të sigurojë që konsideratat mjedor informojnë dhe integrohen në vendimmarrjen strategjike në mbështetje të zhvillimit të shëndoshë mjedor dhe të qëndrueshëm. Në veçanti, procesi i VSM-së ndihmon autoritetet përgjegjëse për planet dhe programet, si dhe vendimmarrësit, të marrin parasysh:

- Tendencat (trendet) kryesore mjedor, potencialet dhe kufizimet që mund të ndikojnë ose mund të ndikohen nga plani ose programi
- Objektivat dhe treguesit mjedorë që janë të rëndësishëm për planin ose programin
- Efektet e mundshme të rëndësishme mjedor të opsioneve të propozuara dhe zbatimi i planit ose programit
- Masat për të shmangur, reduktuar ose zbutur efektet negative dhe për të rritur efektet pozitive
- Pikëpamjet dhe informacionet nga autoritetet përkatëse, publiku dhe – sipas rastit – shtetet potencialisht të prekura

Fazat kryesore të procesit të VSM-së janë paraqitur në tabelën si më poshtë:

Tabela 1. Fazat kryesore të procesit të VSM-së

Burimi: Autori

Fazat	Përshkrimi
Shqyrtimi	Shqyrtimi identifikon nëse duhet apo jo të aplikohet VSM (Vlerësimi Strategjik Mjedisor) për një plan, program apo projekt specifik. Kjo fazë përqendron burimet tek ato plane, programe dhe projekte që mund të çojnë potencialisht në pasoja të konsiderueshme mjedisore dhe shëndetësore dhe përjashton nga sistemi i VSM-së ato që kanë vetëm pasoja të vogla (ose aspak) mjedisore dhe shëndetësore. <i>Qëllimi i shqyrtimit është të përcaktojë nëse VSM-ja duhet të aplikohet për një plan, program ose projekt specifik.</i>
Përcaktimi i fushëveprimit	Çështjet e identifikuara gjatë përcaktimit të shtrirjes do të udhëzojnë vlerësimin e gjendjes bazë mjedisore, vlerësimin real të ndikimeve të mundshme dhe shqyrtimin e alternativave ose opsioneve të mundshme. VSM-ja merr parasysh përfshirjen e temave më të gjera mjedisore ose sociale, si përshtatjet ndaj ndryshimeve klimatike, mundësitë e punësimit, etj. <i>Qëllimi i përcaktimit të shtrirjes është të identifikojë çështjet kryesore që duhet të trajtohen në Raportin specifik të VSM-së.</i>
Analiza bazë	Analiza e gjendjes bazë ofron një bazament për vlerësimin e ndikimeve, formulimin e masave lehtësuese dhe skemën e monitorimit. Për VSM-në është e rëndësishme të përshkruhen tendencat e mundshme të së ardhmes – prandaj duhet të kryhet analiza e tendencave të së kaluarës për të vlerësuar zhvillimet e mundshme të së ardhmes. Vlerësimi i ndikimeve të mundshme nuk mund të realizohet pa një kuptim të duhur të situatës ekzistuese për çështjet kryesore të identifikuara gjatë përcaktimit të shtrirjes. <i>Qëllimi i analizës së gjendjes bazë është të çojë në përcaktimin më të mirë të çështjeve kryesore dhe identifikimin e problemeve kryesore që lidhen me planin, programin ose projektin.</i>
Analiza e ndikimit dhe masat lehtësuese	VSM-ja analizon efektet negative të rëndësishme si dhe ato pozitive të planit, programit ose projektit të propozuar. Një nga përfitimet kryesore të VSM-së është se mundëson identifikimin e efekteve mjedisore për një numër propozimesh të përfshira në dokumentin strategjik dhe, kështu, mund të trajtojë efektet e mundshme kumulative, të cilat mund të rezultojnë nga veprime individualisht të vogla, por kolektivisht të rëndësishme që ndodhin gjatë një periudhe kohore. Në vijim të rreziqeve dhe ndikimeve të identifikuara, VSM-ja sugjeron masa për të adresuar efektet negative të mundshme si dhe për të forcuar ndikimet pozitive që mund të rezultojnë nga plani, programi ose projekti. <i>Kjo fazë synon të vlerësojë efektet negative dhe pozitive të rëndësishme të planit, programit ose projektit dhe – bazuar në përfundimet nga analiza e ndikimeve – të shqyrtojë alternativat dhe opsionet, si dhe të formulojë masa për të parandaluar, reduktuar dhe, sa më shumë të jetë e mundur, për të zbutur çdo efekt të rëndësishëm negativ nga zbatimi i planit, programit ose projektit.</i>
Përgatitja e raportit të VSM-së	<i>Raporti i VSM/VNM-së (Vlerësimi Strategjik Mjedisor/Vlerësimi i Ndikimit Mjedisor) duhet të përmbledhë të gjitha gjetjet dhe përfundimet e arritura gjatë gjithë procesit të VSM/VNM-së dhe të shërbejë si bazë për konsultime me autoritetet përkatëse dhe palët e tjera të interesuara. Qëllimi i kësaj faze është përgatitja e një raporti të qartë dhe të kuptueshëm, i cili ofron të gjitha informacionet dhe të dhënat e rëndësishme, përfundimet dhe rekomandimet në një mënyrë të qartë, duke mundësuar kështu konsultime efikase me autoritetet përkatëse dhe palët e tjera të interesuara.</i>

Adoptimi	Siguron informacion mbi planin/programin e miratuar, mënyrën se si janë marrë parasysh komentet nga konsultimet dhe metodat për monitorimin e efekteve të rëndësishme mjedisore nga zbatimi i planit/programit.
Monitorimi	Monitorimi i efekteve mjedisore të rëndësishme dhe ndërmarrja e veprimeve të duhura korigjuese për çdo efekt të pa parashikuar mjedisor të rëndësishëm.

2.2. Baza ligjore lidhur me Parkun Kombëtar Sharri, kryesisht në lidhje me hartimin e raportit të Vlerësimit Strategjik Mjedisor (VSM)

Parku Kombëtar Sharri (PK Sharri)

Parku Kombëtar Sharri u themelua bazuar në legjislacionin e mëposhtëm:

- Ligji për Parkun Kombëtar "Sharri" nr. 04/L-087. (2012)
- Ligji për Mbrojtjen e Natyrës nr. 03/L-233 (2010)
- Vendimi për krijimin e DAPKSH-së 03/2013 (2013)
- Rregulloret për rendin e brendshëm të parqeve kombëtare

Sa i përket kuadrit planifikues, ai bazohet në dokumentet e mëposhtme:

- Plani Hapësinor i Parkut Kombëtar "Sharri"
- Plani i Menaxhimit të Parkut Kombëtar "Sharri"
- Plani vjetor i menaxhimit
- Planet dhe Projektet Ekzekutive

Institucioni Menaxhues është:

- Drejtoria për Administrimin e Parkut Kombëtar "Sharri", Prizren
 - DAPKSH ka 19 punonjës të përhershëm (10 janë staf profesional, teknik dhe administrativ dhe 9 janë roje natyre që mbulojnë territorin e komunës së Prizrenit dhe Suharekës). Bazuar në Planin e Menaxhimit të PK Sharri (2015) për menaxhimin e qëndrueshëm të PK Sharri, nevojiten 52 punonjës (24 staf profesional dhe 28 roje natyre).
 - Detyrat kryesore funksionale të PK Sharri janë si vijon:
 - Mbrojtja e vlerave natyrore (mbrojtja dhe mirëmbajtja e burimeve natyrore)
 - Ekoturizmi (zhvillimi i aktiviteteve turistike-rekreative në përputhje me funksionin e mbrojtjes)
 - Ruajtja dhe promovimi i vlerave kulturore-historike dhe shkencore
 - Zhvillimi i aktiviteteve edukativo-arsimore (ndërgjegjësimi ekologjik dhe ngritja e vetëdijes)
 - Zhvillimi i qëndrueshëm socio-ekonomik (zhvillimi i aktiviteteve ekonomike të lejuara: tregtia, blegtoaria, bletaria, pylltaria, zejtaria, shërbimet, mbledhja e frutave dhe bimëve, etj.)

Burimi kryesor i financimit është:

- Buxheti i Agjencisë për Mbrojtjen e Mjedisit të Kosovës (AMMK), pjesë e Ministrisë së Mjedisit, Planifikimit Hapësinor dhe Infrastrukturës (MMPHI).

Plani Hapësinor i PK Sharri

Plani Hapësinor i PK Sharri është një dokument strategjik ligjor dhe planifikues për menaxhimin e këtij parku, përkatësisht për rregullimin dhe mbrojtjen e hapësirës dhe mënyrën e shfrytëzimit në parkun kombëtar të paraparë nga ligjet në vijim:

- Ligji për Mbrojtjen e Natyrës nr. 03/L-233, Neni 73, paragrafët 1 dhe 2
- Ligji për Parkun Kombëtar "Sharri" nr. 04/L-087, Neni 3, paragrafi 2
- Ligji për Planifikimin Hapësinor nr. 04/L-174, paragrafi 1

Korniza Ligjore e VSM-së (Vlerësimi Strategjik Mjedisor)

Korniza ligjore e VSM-së përfshin Ligjin e Kosovës për VSM, duke mos lënë jashtë edhe kornizën ndërkombëtare ligjore për një qasje të harmonizuar. Një përmbledhje e detajuar e kornizës ligjore që ndikon në procesin e VSM-së, si dhe në Planin Hapësinor të PK Sharri, paraqitet në Aneksin 1.

Ligji nr. 03/L-230 "për Vlerësimin Strategjik Mjedisor" thekson rëndësinë e integritit të parimeve të mbrojtjes së mjedisit gjatë përgatitjes, miratimit dhe zbatimit të Planeve dhe Programeve përkatëse, kur është e qartë se këto kanë ndikime të rëndësishme në mjedis. Lista e Planeve dhe Programeve të detyrueshme përcaktohet brenda ligjit. Këto Plane nuk mund të miratohen ose të paraqiten në organet legjislative për miratim pa raportin e VSM-së.

Raporti i VSM-së identifikon, përshkruan dhe vlerëson ndikimet potenciale të rëndësishme në mjedis nga zbatimi i Planit ose Programit dhe analizon alternativa të arsyeshme. Kërkesat janë të përcaktuara në Ligj për të siguruar qasje në dokumentet e VSM-së për organet këshilluese dhe publikun e gjerë. Drafti i VSM-së është dokument i hapur për diskutim publik. Korniza ligjore përcakton kërkesa të veçanta për rastet që lidhen me konsultimet ndërkufitare.

Përpara miratimit të raportit të VSM-së, MMPHI duhet ta shqyrtojë dhe të pajtohet me të. Procedurat për informimin në lidhje me miratimin e vendimeve, monitorimin dhe mbikëqyrjen janë përcaktuar gjithashtu.

Shtojcat e ligjit përmbajnë kriteret të caktuara për përcaktimin e rëndësisë së mundshme të ndikimeve në mjedis, informacionin e nevojshëm që duhet përfshirë në raportet e VSM-së dhe kriteret për vlerësimin e këtyre raporteve.

Bazuar në Ligjin Nr. 03/L-230 për Vlerësimin Strategjik të Ndikimit (VSM) në Kosovë, Plani Hapësinor për Parqet Natyrore i nënshtrohet gjithashtu procedurave të VSM-së.

2.3. Direktivat dhe Protokollet Ndërkombëtare të ndërlidhura me VSM

Për ta përmbledhur shkurtimisht, konteksti i politikave dhe dokumenteve të tjera mbi të cilat bazohet hartimi i VSM-së përfshin konsultimin dhe përdorimin e një sërë dokumentesh, duke përfshirë konventa ndërkombëtare, Direktivave të BE-së dhe politika në nivel kombëtar.

- Direktiva 2001/42/EC e Komisionit Evropian mbi vlerësimin e efekteve në mjedis të disa planeve ose programeve (Direktiva e VSM-së). Informacioni shtesë është i disponueshëm në <http://ec.europa.eu/environment/eia/home.htm>.
- Protokolli i VSM-së i hartuar dhe miratuar në Konventën e Espoos (UNECE). Informacioni shtesë është i disponueshëm në http://www.unece.org/env/eia/sea_protocol.htm.
- Protokolli i Kievit kërkon që Vlerësimi Strategjik i Mjedisit të kryhet për planet dhe programet që hartohen për fusha si bujqësia, pylltaria, peshkimi, energjia, industria duke përfshirë minierat, transporti, zhvillimi rajonal, menaxhimi i mbeturinave, menaxhimi i ujit, telekomunikacioni, turizmi, planifikimi urban ose rural dhe përdorimi i tokës, të cilat përcaktojnë kornizën për miratimin e zhvillimeve të ardhshme të projekteve. Protokolli gjithashtu përmban sugjerime për promovimin e pjesëmarrjes publike dhe përfshirjen e palëve të interesuara.

2.4. Metodologjia për hartimin e Raportit të VSM-së për PH të PK Sharri

Procesi i Shqyrtimit (Screening)

Procesi i shqyrtimit është kryer tashmë nga Instituti i Planifikimit Hapësinor, përkatësisht Departamenti për Mbrojtjen e Mjedisit dhe Ujwrave (Ministria e Mjedisit, Planifikimit Hapësinor dhe Infrastrukturës - MMPHI), bazuar në procedurat ndërkombëtare dhe ato të Kosovës që duhet ndjekur për raportin e VSM-së të Planit Hapësinor të Parkut Kombëtar Sharri.

Procesi i Fushëveprimit (Scoping)

Procesi i përcaktimit të fushëveprimit është bërë me qëllim të vendosjes së kornizës dhe kufijve për VSM-në duke:

1. Identifikuar çështjet kyçe mjedisore;
2. Definuar kornizën strategjike (p.sh., plane, politika, strategji të tjera të rëndësishme për zonën e studimit);
3. Përcaktuar të dhënat bazë dhe treguesit (identifikimi i gjendjes fillestare mjedisore, diskutimi i treguesve që do të përdoren gjatë vlerësimit dhe, eventualisht, përcaktimi i objektivave për disa prej këtyre treguesve);
4. Promovuar konsultimin e hershëm.

Shkurtimisht, Raporti i Fushëveprimit përfshinte:

- ✓ Metodologjinë e përdorur për përgatitjen e raportit të VSM-së;
- ✓ Informacion mbi Planin Hapësinor të PK Sharri;
- ✓ Gjendjen e mjedisit dhe përcaktimin e çështjeve kyçe mjedisore.

Procesi i fushëveprimit përfshinte testimin e Planit Hapësinor të propozuar kundrejt një grupi objektivash dhe kriteresh për qëndrueshmëri. Raporti i fushëveprimit kishte për qëllim informimin e zhvillimit të veprimeve të ndryshme dhe vendosjen e një metodologjie testimi për qëndrueshmërinë e veprimeve përfundimtare që do të përfshihen në dokumentin e propozuar të Planit Hapësinor duke përdorur Objektivat Mjedisore të identifikuara në raportin e fushëveprimit të VSM-së.

Rishikim i objektivave të qëndrueshmërisë të miratuara për Planin Hapësinor të Parkut Kombëtar Sharri është kryer dhe shumica e tyre konsiderohen të rëndësishme për Planin Hapësinor të Parkut Kombëtar. Këto mbulojnë shqetësime mjedisore, sociale dhe ekonomike. Dokumenti i draftit të konsultimit të Planit Hapësinor do të duhet të vlerësohet kundrejt këtyre objektivave të Raportit të përcaktimit të fushëveprimit. Raporti i fushëveprimit është faza e parë për të siguruar pajtueshmërinë me VSM-në.

Raporti Draft i Fushëveprimit u përgatit si një dokument i pavarur dhe u miratua për komente më 20 tetor 2024. Raporti Përfundimtar i Hartimit pasqyroi komentet/shqyrtimet dhe ato të marra përmes proceseve të konsultimeve. Ai u dorëzua për miratim të Klientit më 17 nëntor 2024.

Struktura e Raportit të VSM-së

Raporti i fushëveprimit të VSM-së do të përfshijë:

- Rishikimin e politikave, planeve, programeve të tjera relevante të cilat do të duhet të informojnë Planin Hapësinor;
- Përcakton informacionin bazë - çfarë dimë për Parkun Kombëtar Sharri për të parë se cilat çështje duhet të adresohen.

- Thekson çdo çështje dhe problem, duke përdorur informacionin që kemi mbledhur, si dhe çdo vështirësi të hasur, si mungesa e informacionit;
- Përcakton objektivat që do të përdorim për të realizuar Raportin e VSM-së dhe mënyrën se si do të kryhet vlerësimi;

Përveç kësaj, Raporti i VSM-së do të lidhë dhe kombinojë këto përmbajtje në kuadër të:

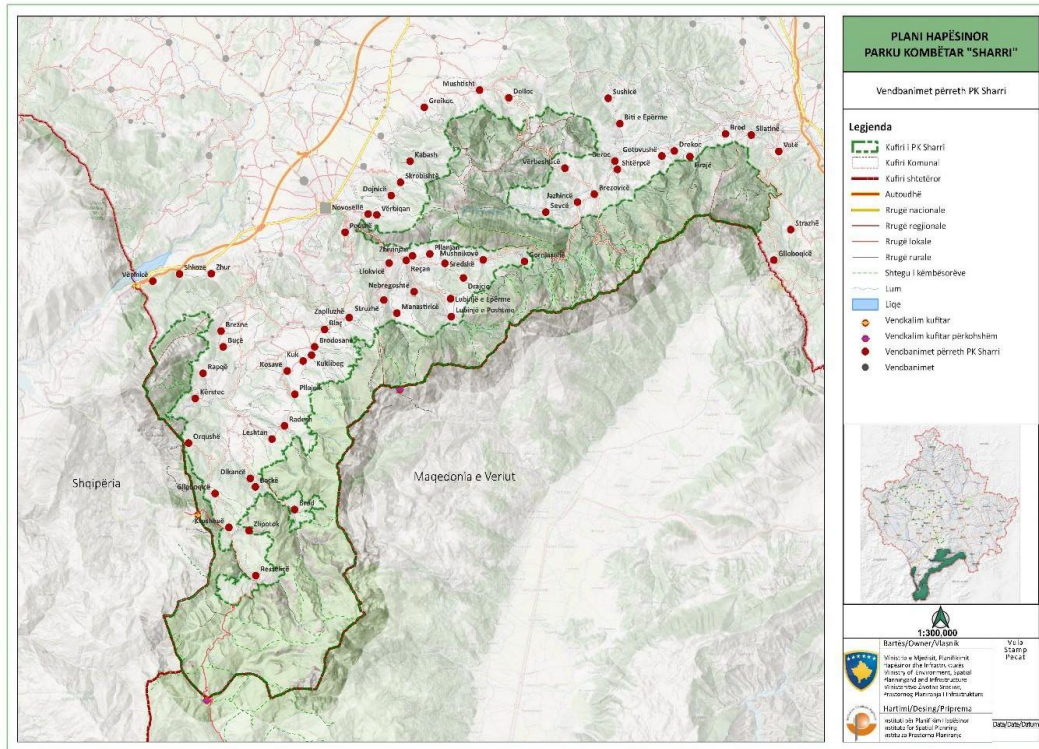
- ✓ Përcaktimit të Objektivave Mjedisore (OM) në lidhje me VSM për PK Sharri;
- ✓ Përcaktimit të kriterëve dhe metodave për identifikimin dhe vlerësimin e ndikimeve;
- ✓ Identifikimin e ndikimeve për secilin Objektiv Strategjik (OST) dhe nën-objektiv specifik (NOS) lidhur me OM;
- ✓ Vlerësimin e ndikimeve të zbatimit të NOS-ve në PH në lidhje me NP Sharri në OM (duke përfshirë ndikimet ndërkufitare, nëse ka);
- ✓ Përcaktimin e masave lehtësuese dhe monitorimi në lidhje me zbatimin e PH në PK Sharri.
- ✓ Përfundime/Rekomandimet dhe
- ✓ Anekset/Shtojcat

Duke iu referuar praktikave dhe metodave më të mira të përdorura në analiza të ngjashme, përcaktohen Objektivat e mundshëm Mjedisor, të cilat janë paraqitur në kapitullin 8.

Të dhënat bazë

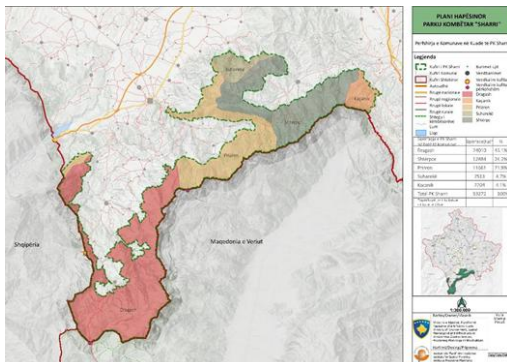
Parku Kombëtar "Sharri" ndodhet në jug të Republikës së Kosovës, në pjesën qendrore të Gadishullit Ballkanik, dhe është vendosur në kryqëzimin e rrugëve në drejtim lindje-perëndim mes Detit të Zi dhe Detit Adriatik, si dhe në drejtim veri-jug mes Evropës Qendrore dhe Detit Egje (Mesdhetar). Përmes Luginës së Lumit të Lepencit (Siriniq), ai lidhet me Sheshet e Kosovës, ndërsa përmes Luginës së Lumëbardhit të Prizrenit (Sredska), lidhet me Sheshet e Dukagjinit, dhe përmes Luginës së Lumit Pllava, lidhet me Republikën e Shqipërisë.

Masivi i Malit Sharr shtrihet deri në fushat e Gostivarit dhe Tetovës në pjesën verilindore të Maqedonisë së Veriut. Në jug, ai kufizohet me Liqenin e Mavrovës, në perëndim kufizohet me masivin malor të Korabit, dhe në veri dhe verilindje, ai shtrihet në Kosovë. Sipërfaqja totale e Masivit Malor të Sharrit është 1600 km², e ndarë mes tre shteteve: Maqedonisë së Veriut me një sipërfaqe prej 900 km² ose 56.9% të sipërfaqes totale, Kosovës me një sipërfaqe prej 691.2 km² ose 43.2%, dhe Shqipërisë me një sipërfaqe prej 10.8 km² ose 0.63% të sipërfaqes totale.

Harta 1. Vendbanimet përreth Parkut Kombëtar Sharri
Burimi: PH i PK Sharri

Parku Kombëtar "Sharri" shtrihet në pesë komuna të Kosovës: Dragash, Prizren, Suharekë, Shtërpcë dhe Kaçanik.

Harta 2. Shtrirja e sipërfaqes së Parkut brenda Komunave
Burimi: PH i PK Sharri

Komuna	Sip. e parkut	%
Dragash	24049	44.97
Shtërpcë	12922	24.16
Prizren	11702	21.88
Suharekë	2553	4.77
Kaçanik	2243	4.22
Total	53469	100

Informacioni bazë për Raportin e VSM-së është informacion me të dhëna kuantitative dhe kualitative që përshkruajnë gjendjen sociale, ekonomike dhe mjedisore të Parkut Kombëtar.

Informacioni bazë ka dy qëllime: ndihmon në identifikimin e çështjeve mbi të cilat Raporti i Fushëveprimit duhet të fokusohet dhe ofron një pikë referimi për të vlerësuar performancën e Planit (dhe saktësinë e çdo parashikimi). Pasi tregon situatën aktuale, të dhënat bazë gjithashtu tregojnë, kur është e mundur, situatën në të kaluarën dhe parashikimet për të ardhmen, për të treguar trendet.

Sa i përket prezantimit të detajuar të elementeve bazë, ato janë nxjerrë kryesisht nga raporti i Planit Hapësinor si dhe nga Plani i Menaxhimit i Parkut Natyror Sharri (shihni Kapitullin 4).

Karakteri mjedisor, ekonomik dhe social për Parkun Kombëtar do të bazohet në informacionet e prodhuara për të dhënat bazë të Planit Hapësinor.

Me kalimin e kohës, ndërsa implementimi i planit do të përparojë dhe monitorimi do të identifikojë aktivitete të reja lehtësuese, do të jetë e nevojshme të pasurohen dhe të arkivohen më mirë të dhënat dhe informacionet bazë duke përdorur teknika moderne. Poashtu, do të duhen të identifikohen dhe/ose të merren të dhëna dhe informacione më të sakta dhe të kuantifikuara, të cilat janë të rëndësishme për objektivat e qëndrueshmërisë.

Kufizimet në të dhëna

Mbledhja e të dhënave bazë për Raportin e VSM-së është subjekt i tri vështirësive:

- Të dhënat për një çështje të interesit mund të mos jenë të disponueshme ose mund të mos jenë mbledhur.
- Vjetërsia e të dhënave - të vetmet të dhëna të disponueshme për një çështje mund të jenë të pasakta ose të vjetra. Apo ndryshe, mund të jenë të disponueshme të dhëna të tanishme, por nuk ka grupe historike të të dhënave për të identifikuar trendet.
- Gjeografia (vendi) ku mbledhen ose publikohen të dhënat - rezolucioni gjeografik më i detajuar për të cilin publikohen të dhëna për shumicën e çështjeve është autoriteti lokal ose njësi administrative. Gjeografitë e të dhënave gjithashtu ndryshojnë me kalimin e kohës. Prandaj, shpesh është e nevojshme të përdoren teknika të interpolimit ose teknika të tjera vlerësimi për të nxjerrë të dhëna për zonën e Parkut Kombëtar ose për të përdorur të dhëna që përshkruajnë një zonë më të gjerë.

Për më tepër, shumica e të dhënave të përdorura në bazë janë mbledhur nga institucione të jashtme dhe për qëllime që mund të mos kenë lidhje me vlerësimet e qëndrueshmërisë ose mjedisit.

Kufizimet e të dhënave do të kenë ndikim në përfundimet që mund të nxirren nga baza dhe monitorimi i Planit. Këto përfundime, prandaj, duhet të referohen gjithashtu te informacionet kualitative dhe gjykimi dhe përvoja e ekspertëve.

Politikat, planet dhe programet tjera të rëndësishme

Duke qenë se zona e Parkut Kombëtar Sharri është e ndarë në 5 komunitat (Dragash, Prizren, Suharekë, Shtërpçë dhe Kaçanik) si dhe përmban emërtime të shumta mjedisore, ka një sërë dokumentesh që mbulojnë një sërë temash që janë marrë në llogari. Dokumentet legislative janë renditur në Shtojcën 3. Planet, programet, politikat dhe strategjitë që janë më poshtë janë identifikuar dhe përshkruar shkurtimisht. Ato nuk veprojnë të izoluara dhe ndërlidhja në mes të shkallës dhe objektivave të tyre mund të bëhet.

Planet dhe strategjitë ndërkombëtare, evropiane dhe kombëtare shpesh ofrojnë udhëzime të nivelit të lartë, ku objektivat e tyre pasqyrohen në planet në nivel rajonal dhe lokal. Lista e planeve, programeve, politikave dhe strategjive identifikon shumëllojshmërinë e dokumenteve që konsiderohen të kenë ndikim në hartimin e Planit Hapësinor. Kjo listë nuk konsiderohet të jetë përfundimtare dhe dokumentet shtesë do të vazhdojnë të shqyrtohen dhe shtohen.

Në përgjithësi janë konsideruar planet dhe programet kryesore të cilat do të kenë ndikimin më të madh në vlerësimin tonë të ardhshëm të VSM-së për Planin Hapësinor, siç janë:

- Planet Rregulluese Urbane (Planifikimi i Detajuar Urban)
- Strategjitë dhe Planet Zhvillimore të 5 Komunave
- Strategjitë dhe Planet Kombëtare Zhvillimore sipas sektorëve ekonomikë (Turizëm, Bujqësi, Ujë, Transport, Industri, Energji, etj.)

Emërtimet ndërkombëtare që ndikojnë në Parkun Kombëtar (përfshirë Parqet Kombëtare ndërkufitare të Ballkanit Perëndimor, Shqipërisë dhe Maqedonisë së Veriut)

Tabela më poshtë përshkruan shkurtimisht elementet kryesore të këtyre planeve që janë të rëndësishme për VSM-në e Planit Hapësinor të Parkut Kombëtar Sharri.

Tabela 2. Elementet kryesore të konsideruara të rëndësishme për procesin e VSM-së

Burimi: Autori

Nr.	Dokumentet	Elementet kryesore	Përmbledhje
1.	Planet Urbane Rregulluese të Komunës	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zonimi i Përdorimit të Tokës: Përkufizon zonat e caktuara për aktivitete të ndryshme (p.sh., konservimi, rekreacioni, turizmi) dhe ndihmon në vlerësimin e ndikimeve të mundshme në ekosisteme dhe habitate. ▪ Korniza e Vlerësimit të Ndikimit në Mjedis (VNM): Ofron udhëzime për vlerësimin e pasojave mjedisore të zhvillimeve ose ndryshimeve të propozuara brenda parkut. ▪ Strategjitë për Ruajtjen e Biodiversitetit: Përfshijnë masa për mbrojtjen e kafshëve të egra, habitateve dhe ekosistemeve, të cilat janë të rëndësishme për ruajtjen e integritetit ekologjik të parkut. ▪ Planifikimi i Infrastrukturës dhe Qasjeve: Përfshin transportin, shërbimet dhe fasilitetet për vizitorët, të cilat mund të ndikojnë si në mjedis ashtu edhe në përvojën e vizitorëve. ▪ Angazhimi i Komunitetit dhe Pjesëmarrja e Palëve të Interesuara: Angazhimi i komunitetit lokal dhe palëve të interesuara siguron që pikëpamjet e tyre të merren parasysh, duke përmirësuar qëndrueshmërinë sociale të planit. ▪ Mbrojtja e Trashëgimisë Kulturore: Përfshin strategji për ruajtjen e faqeve historike dhe kulturore brenda parkut, duke integruar konsiderata kulturore në planifikim. ▪ Korniza për Monitorimin dhe Vlerësimin: Krijimi i mekanizmave për monitorimin e zbatimit të planit dhe ndikimeve të tij mjedisore përgjatë kohës, është thelbësor për menaxhimin adaptiv. ▪ Objektiva të Qëndrueshmërisë: Përkufizojnë qëllimet kryesore të planit, si promovimi i turizmit të qëndrueshëm, ulja e gjurmëve të karbonit dhe përmirësimi i qëndrueshmërisë ndaj ndryshimeve klimatike. ▪ Përputhshmëria me Rregulloret: Sigurimi që plani respekton rregulloret kombëtare dhe lokale lidhur me mbrojtjen e mjedisit, përdorimin e tokës dhe aksesin publik. 	Kur hartohet Vlerësimi Strategjik Mjedisor (VSM) për Planin Hapësinor të Parkut Kombëtar të Sharrit, disa elemente kryesore të një Plani Urban Rregullues janë veçanërisht të rëndësishme. Duke i inkorporuar këta elemente në procesin e VSM-së, sigurohet që plani hapësinor i parkut kombëtar të jetë i qëndrueshëm nga aspekti mjedisor, përgjegjës në aspektin social dhe ekonomikisht i realizueshëm.

<p>2.</p>	<p>Strategjia Zhvillimore Komunale (SZHK) dhe Planet</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vizioni dhe Qëllimet: Objektivat kryesore të SZHK-së, duke përfshirë zhvillimin e qëndrueshëm, ruajtjen dhe mirëqenien e komunitetit, udhëhoqen procesin e VSM-së. • Planifikimi i Shfrytëzimit të Tokës: Identifikimi i përdorimeve të propozuara të tokës dhe emërtimeve të zonave që ndikojnë në parkun kombëtar, duke përfshirë zona për zhvillim, ruajtje dhe rekreacion. • Zhvillimi i Infrastrukturës: Planet për transportin, shërbimet dhe fasilitetet publike që mund të ndikojnë në aksesin në park dhe integritetin e tij ekologjik. • Masat për Mbrojtjen e Mjedisit: Strategji për të zvogëluar ndikimet në burimet natyrore, kafshët e egra dhe habitatet, duke përfshirë zona ruajtjeje dhe zona tampon (bufer). • Angazhimi i Komunitetit: Qasje për të përfshirë komunitetet lokale dhe palët e interesuara në procesin e planifikimit, duke siguruar që nevojat dhe pikëpamjet e tyre të integrohen. • Parimet e Qëndrueshmërisë: Udhëzime për promovimin e qëndrueshmërisë mjedisore, si ulja e emetimeve të karbonit, forcimi i biodiversitetit dhe menaxhimi i burimeve në mënyrë të përgjegjshme. • Ruajtja e Trashëgimisë Kulturore dhe Historike: Strategji për mbrojtjen e trashëgimisë kulturore dhe siteve historike brenda dhe përreth parkut kombëtar. • Planet e Zhvillimit Ekonomik: Përshtatja e zhvillimit të turizmit dhe ekonomive lokale në mënyrë të qëndrueshme pa e dëmtuar shëndetin ekologjik të parkut. • Korniza për Monitorim dhe Raportim Mekanizma për të ndjekur zbatimin e SZHK-së dhe ndikimet e tij mjedisore, duke mundësuar menaxhimin adaptiv. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Pajtueshmëria me Rregulloret: Sigurimi që plani është në përputhje me ligjet dhe politikat kombëtare dhe lokale përkatëse lidhur me përdorimin e tokës dhe ruajtjen. 	<p>Kur vlerësohet një Strategji Zhvillimore e Komunës (SZHK) për VSM-në e Planit Hapësinor të Parkut Kombëtar të Sharrit, disa elemente kyçe janë veçanërisht të rëndësishme. Duke i inkorporuar këta elemente në VSM, sigurohet që SZHK të mbështesë zhvillimin e qëndrueshëm të parkut kombëtar, ndërkohë që ruan vlerat e tij mjedisore dhe kulturore.</p>
<p>3.</p>	<p>Strategjitë Zhvillimore Nacionale dhe Planet sipas sektorëve ekonomikë</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zhvillimi i Turizmit: Strategji të fokusuar në promovimin e turizmit të qëndrueshëm që balancon qasjen e vizitorëve me objektivat e ruajtjes, duke përfshirë zhvillimin e infrastrukturës, ofrimin e shërbimeve dhe marketingun. • Bujqësia dhe Shfrytëzimi i Tokës: Politika mbi praktikën bujqësore që mund të ndikojnë në tokat përreth, duke theksuar teknikat bujqësore të qëndrueshme që minimizojnë ndikimin mjedisor dhe promovojnë biodiversitetin. • Menaxhimi i Pyjeve: Udhëzime për praktika të qëndrueshme pyjore që mbrojnë ekosistemet e pyjeve brenda ose afër parkut kombëtar, duke marrë parasysh prerjen e druve, mbjelljen e pyjeve dhe përpjekjet për ruajtje. • Peshkimi dhe Akuakultura: Rregullore dhe praktika që sigurojnë praktika peshkimi të qëndrueshme në trupat e ujit përreth, duke ruajtur ekosistemet akvatike të lidhura me parkun 	<p>Kur merret parasysh Strategjitë dhe Planet Zhvillimore Nacionale (SPZhN-të) në lidhje me Vlerësimin Strategjik Mjedisor (VSM) të Planit Hapësinor për Parkun Kombëtar të Sharrit, disa elementë kyç që lidhen me sektorët</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • Zhvillimi i Energjisë: Planet për projekte të energjisë së rinovueshme (p.sh., diellore, erë) që minimizojnë ndikimet mjedisore dhe marrin parasysh zgjedhjen e vendndodhjes për të shmangur zonat e ndjeshme brenda parkut kombëtar. • Infrastruktura e Transportit: Zhvillimi i rrjeteve të transportit (rrugë, hekurudha, etj.) që mund të ndikojnë në aksesueshmërinë e parkut dhe integritetin ekologjik, duke theksuar opsionet e qëndrueshme të transportit. • Menaxhimi i Burimeve të Ujit: Strategji për menaxhimin e burimeve të ujit në mënyrë të qëndrueshme, duke përfshirë mbrojtjen e pellgjeve, monitorimin e cilësisë së ujit dhe ndikimet e nxjerrjes së ujit në ekosisteme. • Menaxhimi i Mbeturinave: Politika për reduktimin e mbeturinave, riciklimin dhe praktikën e menaxhimit që parandalojnë ndotjen dhe ruajnë cilësinë mjedisore të parkut. • Mitigimi/Parandalimi dhe Përshtatja ndaj Ndryshimeve Klimatike: Strategji që adresojnë qëndrueshmërinë ndaj ndryshimeve klimatike, duke u fokusuar se si sektorët e zhvillimit mund të përshtaten me ndikimet e ndryshimeve klimatike, duke mbrojtur burimet natyrore. • Diversifikimi Ekonomik: Iniciativa që promovojnë mundësi alternative të jetesës për komunitetet lokale, duke reduktuar varësinë nga aktivitete që kërkojnë burime intensive dhe që mund të dëmtojnë ekosistemet e parkut. 	<p>ekonomikë janë veçanërisht të rëndësishëm. Duke përfshirë këto elemente specifike sektoriale në VSM, sigurohet që SPZHN-të mbështesin praktikën e qëndrueshme që janë në përputhje me objektivat e ruajtjes së parkut kombëtar, duke mundësuar një balancë mes zhvillimit dhe mbrojtjes së mjedisit.</p>
<p>4. Rregullat Ndërkombëtare që Ndikojnë në Parkun Kombëtar (duke përfshirë Parqet Kombëtare Transkufitare të Ballkanit Perëndimor, Shqipërisë dhe</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kornizat Ligjore dhe Marrëveshjet: Kuptimi i traktateve dhe marrëveshjeve ndërkombëtare, si Konventa për Biodiversitetin Biologjik (CBD) dhe Konventa e Ramsarit, që përcaktojnë udhëzimet për mbrojtjen dhe menaxhimin e zonave natyrore. • Objektivat për Ruajtjen e Biodiversitetit: Synime të veçanta për ruajtjen e florës dhe faunës, duke siguruar që proceset e planifikimit të japin prioritet mbrojtjes së biodiversitetit dhe habitateve. • Planet e Menaxhimit për Zonat e Mbrojtura: Kuadër menaxhimi ekzistues që përshkruan strategjitë e ruajtjes, ndarjet dhe aktivitetet e lejuara brenda parkut. • Rrjetet dhe Korridoret Ekologjike: Identifikimi i korridoreve dhe rrjeteve ekologjike që mundësojnë lëvizjen e specieve dhe diversitetin gjenetik, të rëndësishme për qëndrueshmërinë e ekosistemeve. • Mbrojtja e Trashëgimisë Kulturore dhe Historike: Udhëzime për ruajtjen e vendeve kulturore dhe historike brenda zonave të mbrojtura, duke njohur rëndësinë e peizazheve kulturore në ruajtjen e biodiversitetit. 	<p>Kur merret parasysh kuadri ndërkombëtar dhe ai i Ballkanit Perëndimor për zonat natyrore të mbrojtura në lidhje me Vlerësimin Strategjik Mjedisor (VSM) të Planit Hapësinor për Parkun Kombëtar të Sharrit, disa elementë kyç janë veçanërisht të rëndësishëm. Duke përfshirë këto elemente në procesin e VSM-se,</p>

Maqedonisë së Veriut)"

- **Zhvillimi i Turizmit të Qëndrueshëm:** Praktikrat më të mira për promovimin e turizmit që mbështesin objektivat e ruajtjes, përfshirë strategjitë për menaxhimin e vizitorëve që minimizojnë ndikimet ekologjike.
- **Pjesëmarrja e Komunitetit dhe Angazhimi i Palëve të Interesuara:** Kuadre për përfshirjen e komunitetit lokal dhe palëve të interesuara në procesin e planifikimit dhe vendimmarrjes, duke siguruar që njohuritë dhe nevojat e tyre të merren parasysh.
- **Kërkesat për Monitorim dhe Raportim:** Standarde për monitorimin e biodiversitetit, gjendjes së habitateve dhe efektivitetit të masave të ruajtjes, duke siguruar praktika menaxhimi adaptiv.
- **Strategjitë për Përshtatjen ndaj Ndryshimeve Klimatike:** Qasje për të rritur qëndrueshmërinë e zonave të mbrojtura ndaj ndikimeve të ndryshimeve klimatike, përfshirë restaurimin e habitateve dhe menaxhimin adaptiv.
- **Financimi dhe Alokimi i Resurseve:** Udhëzime për mekanizmat financiarë për menaxhimin e qëndrueshëm të zonave të mbrojtura, duke përfshirë burimet e financimit dhe strategjitë për mobilizimin e resurseve.

sigurohet që plani hapësinor për parkun kombëtar të përputhet me standardet ndërkombëtare dhe praktikrat rajonale për ruajtjen efektive të zonave natyrore të mbrojtura në Ballkanin Perëndimor.

Më poshtë është paraqitur statusi i disa dokumenteve të rëndësishme që ndikojnë drejtpërdrejt ose indirekt në procesin e harmonizimit dhe funksionimit të Planit Hapësinor të Parkut Kombëtar të Sharrit.

Tabela 3. Politikat, strategjitë dhe Planet kryesore kombëtare dhe lokale që janë të rëndësishme për procesin e Vlerësimit Strategjik Mjedisor (VSM).

Source: Author

Nr.	Dokumenti	Shënim
1.	Plani Hapësinor i Kosovës 2010-2020+	Ka nevojë për përditësim
2.	Strategjia dhe Plani i Veprimit për Biodiversitetin 2011–2020	Ka nevojë për përditësim
3.	Strategjia e Kosovës për Mjedisin	Ka nevojë për përditësim
4.	Plani i Kosovës për Veprim në Mjedis	Ka nevojë për përditësim. Në vend të kësaj, plane lokale janë hartuar për disa komuna (për periudhën 2021-2026, si Komuna e Shtimes dhe Hani i Elezit).
	Strategjia (2021-2030) dhe Plani i Veprimit (2021-2023) për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave në Kosovë https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=42930	Ka nevojë për përditësim (Plani i Veprimit)
5.	Plani i Menaxhimit të Mbeturinave Komunale 2022-2026 https://kk.rks-gov.net/wp-content/uploads/sites/33/2022/06/Plani-per-menaxhimin-e-mbeturinave-2022-2026.pdf	
6.	Strategjia për Ndryshime Klimatike 2019-2028 dhe Plani i Veprimit për Ndryshime Klimatike 2019-2021 (Qeveria e Republikës së Kosovës) https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=29356	Ka nevojë për përditësim (Plani i Veprimit)
7.	Strategjia e Energjisë 2022-2031 https://kryeministri.rks-gov.net/wp-content/uploads/2023/03/Strategjia-e-Energjise-e-Republikes-se-Kosoves-2022-2031.pdf Plani i Veprimit për Enerjinë e Rpërtëritshme 2013-2020	Ka nevojë për përditësim

8.	Strategjia për Bujqësinë dhe Zhvillimin Rural 2022 – 2028 https://www.mbpzhr-ks.net/repository/docs/STRATEGJIA_20222028_FINAL_ALB_Web_Noprint_final_PDF.pdf	
9.	Strategjia për konsolidimin e Tokës 2010-2020	Ka nevojë për përditësim
10.	Plani Zhvillimor Komunal për Komunën e Dragashit/Dragaš 2013 – 2023 https://kk.rks-gov.net/dragash/wp-content/uploads/sites/12/2017/12/Plani-Zhvillimor-pjesa-II.pdf	Ka nevojë për përditësim
11.	Plani Lokal i Veprimit në Mjedis 2013/2018, Komuna: Dragash https://kk.rks-gov.net/wp-content/uploads/sites/12/20125276.pdf	Ka nevojë për përditësim
13.	Plani Zhvillimor i Komunës së Prizrenit 2013-2025 https://www.online-transparency.org/repository/docs/Plani_Zhvillimor_i_Komunes_se_Prizrenit_2013-20251.pdf	
12.	DRAFT Plani Zhvillimor i Komunës së Suharekës 2020–2028 https://kk.rks-gov.net/suhareke/wp-content/uploads/sites/30/2020/08/Propozim-PZHK-2020-2028_per-Shqyrtim-Publik.pdf	
14.	VSM e Planit Zhvillimor të Komunës së Shtërpcës https://kk.rks-gov.net/lipjan/wp-content/uploads/sites/29/2020/09/VSM-E-PZHK-s%C3%AB-KOMUNA-E-SHT%C3%8BRPC%C3%8BS-2020-1.pdf	
15.	VSM e Planit Zhvillimor të Komunës së Kaçanikut https://kk.rks-gov.net/prizren/wp-content/uploads/sites/14/2022/01/VSM_-e-PZHK-se-Kacanik.pdf	
16.	Plani i Veprimit për Mjedisin i Komunës së Kaçanikut (2024-2029) https://gjethi.org/wp-content/uploads/2023/12/draft_pvm-komunakacanik.pdf	
17.	Strategjia për Zhvillimin e Pyjeve në Kosovë 2022-2030 https://www.mbpzhrks.net/repository/docs/Strategjia_per_Zhvillimin_e_Pylltarise_ne_Kosove_2022_2030_Publikim.pdf Plani i Veprimit (2022-2024) https://www.mbpzhr-ks.net/repository/docs/SH_Drafti_Final_i_Planit_te_Veprimit_2022_2024..pdf	Ka nevojë për përditësim

18.	Strategjia për Cilësinë e Ajrit 2013-2022	Ka nevojë për përditësim Planet lokale janë hartuar për disa komuna (për periudhën 2023-2028, si Komuna e Shtimes dhe Hani i Elezit).
19.	Plani Komunal i Veprimit për Efiçencën e Energjisë për Komunën e Suharekës (Periudha 2024-2026) https://pips-ks.org/sq/Detaje/ArtMID/1446/ArticleID/4275/PLANI-KOMUNAL-I-VEPRIMIT-P203R-EFI199IENC203-T203-ENERGJIS203-PKVEE-P203R-KOMUNEN-E-SUHAREK203S-PERIUDHA-2024-26	
20.	Plani Komunal i Veprimit për Efiçencën e Energjisë (PKVEE) për periudhën 2019-2021 https://kk.rks-gov.net/kacanik/wp-content/uploads/sites/14/2019/04/Plani-per-Eficience.pdf	

Nga tabela e mësipërme vërehet se ekziston nevoja për të përditësuar disa nga këto dokumente, dhe meqenëse PH për PK Sharri është hartuar tashmë, ato dokumente duhet të harmonizohen me këtë Plan Hapësinor. Gjithashtu, rishikimi i planeve në nivel komunal duhet të bëhet pa cenuar/fragmentuar PH për PK Sharri, i cili duhet të ketë përparësi ndaj planeve komunale në procesin e vendimmarrjes (lidhur me vendimet në nivelin e komunave individuale që ndajnë territorin hapësinor me PK Sharri).

3. PËRSHKRIMI I SITUATËS AKTUALE DHE KARAKTERISTIKAVE TË MJEDISIT TË PARKUT KOMBËTAR SHARRI

3.1. Toka

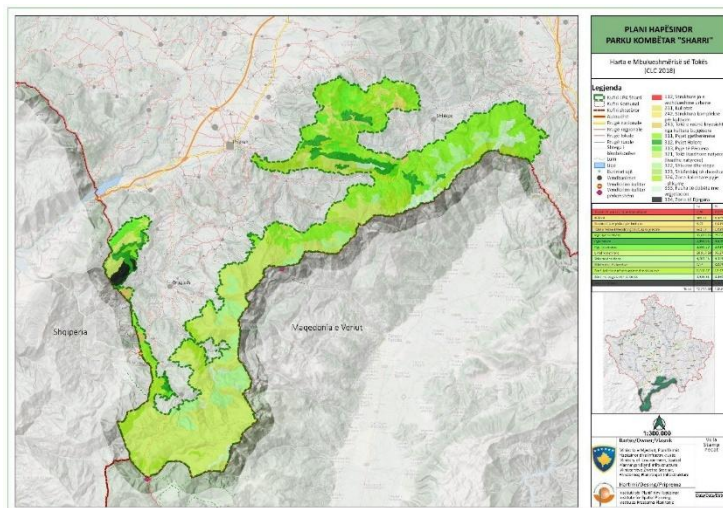
Sipas raporteve të hartave të pronësisë të përgatitura nga Instituti për Planifikim Hapësinor dhe Agjencia Kadastrale e Kosovës (IPH-AKK), përdorimi i tokës në Parkun Kombëtar “Sharri” është kryesisht pronë publike me 73%, pronë private me 11%, ndërsa prona shtetërore ka një pjesë më të vogël se 0.1%. Për shkak të disa problemeve teknike në sistemin kadastral, rreth 16% e territorit të Parkut Kombëtar “Sharri” nuk mund të përcaktohet nga pronësia në hartë (si shkak i mospërputhjes në mes pjesës tekstuale dhe grafike, si dhe mungesës së informacioneve për pronësinë). Ky problem është gjithashtu ngushtë i lidhur me konfiskimin e librave kadastrale nga Serbia në vitin 1999.

Tabela 4. Shpërndarja e sipërfaqeve sipas hartës së mbulueshmërisë së tokës së Parkut Kombëtar Sharri

Burimi: AMMK 2018

Kodi	Klasa	ha	%
112	Strukturë urbane jo e vazhdueshme	0.99	0.00
231	Kullotë	189.37	0.36
242	Strukturë komplekse e kultivimit	3.07	0.01
243	Tokë kryesisht e përdorur për kultura bujqësore	543.17	1.02
311	Pyje gjetherënëse	13,656.76	25.64
312	Pyje halore	2,498.63	4.69
313	Pyje të përziera	1,550.10	2.91
321	Livadhe natyrore	20,917.69	39.27
322	Shkurre dhe stepe	4,987.18	9.36
323	Gurë të zhveshur	0.14	0.00
324	Zona kalimtare ndërmjet pyjeve dhe shkurreve	6,640.67	12.47
333	Sipërfaqe me vegjetacion të rrallë	1,836.84	3.45
334	Sipërfaqe të djegura	448.02	0.84
Shuma		Shuma	100.00

Map 3: Land Cover Map of Sharri National Park

Harta 3. Harta e Mbulueshmërisë së Tokës së Parkut Kombëtar Sharri
Burimi: AMMK 2018

Morfologjia

Formimi më i përhapur është ai Paleozoik; gurët prej mermeri dhe serpentiniti janë gjithashtu të pranishëm, si dhe formacionet diabas. Formacionet më të reja përfshijnë sedimente të liqeneve Neocene dhe zona alluvionale. Formacionet Paleozoike e dallojnë Malin Sharr nga rajonet e tjera malore të Kosovës. Këto formacione, që përbëhen nga gurë të vegjël dhe shkiste, shtrihen në një shirit të ngushtë nga Bistra (2640 m), duke vazhduar përgjatë kufirit të Kosovës dhe Maqedonisë. Formacionet Mesozoike, krete dhe dolomite në zonën e Shterpçës shfaqen në lindje të majës së Lubotenit. Në afërsi të Brezovicës, janë akumuluar materiale morenike nga proceset akullnajore, që përbëhen nga gurë magmatikë, gurë metamorfikë, rërë, kuarcite dhe gurë gëlqerorë.

Relievi i Parkut Kombëtar Sharri karakterizohet nga male të larta, veçanërisht në pjesën jugore, të cilat kalojnë mbi 2500 m mbi nivelin e detit. Format kryesore të relievit janë formuar nga ndikimi i lëvizjeve tektonike dhe më pas nga forca të jashtme, veçanërisht akujt dhe rrjedhjet e ujit.

Kështu, për shkak të veprimit të akujve që kanë mbuluar pjesët e larta të Sharrit, është krijuar një numër i madh i të ashtu quajturave depresioneve glaciale ose cirqe/puse, vale dhe sasi të mëdha morenesh (material akullnajor). Në disa raste, këto depresione (cirqe/puse) më vonë janë transformuar në liqene akullnajore, ndër të cilat më të famshmit janë liqenet jashtëzakonisht tërheqëse të Livadicës dhe Jazhincës.

Në pjesën jugore të parkut kombëtar, konkretisht në degët e sipërme të lumenjve: Muzhicë, Bollonjskë, Bllateshticë, Suva etj., luginat janë të thella (250m deri 400m), të ngushta dhe me shpathe të pjerrëta, duke krijuar pamjen e kanioneve ose grykave. Kjo karakteristikë është e pranishme kryesisht në luginat që ndodhen mbi 1200m dhe deri në 1400m mbi nivelin e detit, ndërsa në pjesët më të ulëta luginat kanë pamje normale.

Erozioni i dheut

Toka në Parkun Kombëtar mund të klasifikohet në katër grupe kryesore:

- Tokat shumë të pasura me lëndë ushqyese në fushat alluvionale të luginave të poshtme të lumenjve (tokat fluviale, tokat alluviale-diluviale). Disa nga këto toka nuk janë të përshtatshme për prodhim bujqësor intensiv (humo-glej, hypo-glej).
- Tarracat e lumenjve glaciale zhvillohen në disa nivele dhe kanë vlerë bujqësore. Ato përfshijnë stagnosole dhe luvizole në tarracat më të ulëta dhe kambisole në tarracat më të larta.

- Malet në lartësi ndërmjet 800 dhe 1800 m kanë diversitetin më të madh të tokave. Këtu janë të përfaqësuara tokat kafe-podzolik, rendzine dhe tokat gëlqerore.
- Tokat lithomorlike në lartësi më të mëdha (litosole dhe sirozem).

Bazuar në dokumentacionin teknik nga programi EULUP GIS për përdorimin e tokës, janë përdorur katër faktorë që ndikojnë në rrezikun e erozionit si pika reference. Këta faktorë janë: pjerrësia e terrenit, lloji i tokës, reshjet, dhe mbulimi i tokës. Ky model, duke analizuar këta katër parametra kryesorë, prodhon një vlerësim të rrezikut të erozionit të tokës për secilën zonë të tokës. Ai merr parasysh faktorët gjeomorfologjikë, reshjet dhe përdorimin e tokës.

Rreziku i erozionit varion nga 0 (pa rrezik) në 100 (rrezik maksimal). Zonat me pikë rreziku erozioni nga 0-35 konsiderohen si rrezik i ulët, 36-59 rrezik i moderuar, 60-79 rrezik i lartë, dhe 80-100 rrezik ekstreme. Sa i përket erozionit në Parkun Kombëtar Sharri, analizat e kryera kanë prodhuar rezultatet që gjenden në tabelën në vazhdim.

*Tabela 5. Përmbledhje e rrezikut të erozionit në Parkun Kombëtar Sharri
Burimi: PH i PK Sharri*

Erozioni	Ha	%
Rrezik shumë i ulët i erozionit	1194.8	2
Rrezik i ulët i erozionit	2859.8	5
Rrezik mesatar i erozionit	6757.3	13
Rrezik i lartë i erozionit	7849.3	15
Rrezik shumë i lartë (ekstrem) i erozionit	34611.8	65

Degradimi i tokës është i evidentuar në disa pika brenda dhe përreth parkut, në formën e erozionit të sipërfaqes dhe përpunimit të mëtejshëm të këtij materiali. Kjo formë ndërhyrjeje është shumë problematike sepse dëmton konfigurimin e terrenit, shkatërron peizazhin, dhe çka është me rëndësi, për shkak të zhurmës që krijohet, ndikon në zhvendosjen dhe zhdukjen e florës dhe faunës. Hulumtimet kanë treguar se brenda ose afër parkut (sipas regjistrimeve të mbledhura në vitet 2002, 2004 dhe 2007), ekzistojnë trembëdhjetë gurore që ndryshojnë në madhësi dhe teknikat e përdorura. Aktualisht, shumica e tyre kanë ndërprerë operacionet, përveç dyve që janë ende aktive. Njëra është e vendosur në pjesën veriore të Rezervatit të Rusicës (në fillim të Grykës së Rusicës), 1.5 km lindje të fshatit Mushtisht, që i përket komunës së Suharekës. Tjetra është e vendosur në këmbët e Malit të Oshlakut, afër fshatit Gornjasella, në anën e majtë të rrugës Prizren – Shtërpcë, 250 metra larg rrugës brenda parkut, dhe i përket komunës së Prizrenit.

Ortekët

Këto fenomene ndodhin në zonë dhe shkatërrojnë pasuritë materiale, dhe fatkeqësisht, kanë marrë edhe jetë njerëzish. Zona e Maleve të Sharrit pranë vendbanimeve është e njohur si një zonë pa pyje, ku ortekët janë të shpeshtë dhe karakteristike e rajonit. Një ortek me thellësi 10 metra dhe gjerësi 500 metra goditi 15 shtëpi në fshatin Restelicë në shkurt të vitit 2012, duke rezultuar në vdekjen e 9 personave.

Sizmiteti

Kosova konsiderohet përgjithësisht një zonë sizmike aktive, e vendosur mes dy zonave sizmike: bregdetit Adriatik dhe luginës së Vardarit, me vlera të shkallës Mercalli VII-VIII. Në zonën e Dragashit, nuk janë regjistruar tërmete të rëndësishme, por ka pasur dridhje, me epiqendër që ndodhet larg nga rajoni. Këto tërmete kanë pasur magnituda që variojnë nga 2.7 deri në 4.8.

3.2. Faktorët klimatik

Sipas klasifikimit klimatik të Kosovës, Parku Kombëtar Sharri dominohet nga një klimë alpine dhe kontinentale, e cila ndonjëherë ndikohet nga një klimë mesatare kontinentale. Brenda zonës së Parkut Kombëtar, ekziston vetëm një stacion meteorologjik (prezent që nga viti 1949), i vendosur në Brezovicë, në lartësinë 860 m mbi nivelin e detit. Stacioni tjetër më i afërt është në Jazhincë (950 m mbi nivelin e detit) në Republikën e Maqedonisë, i cili ka të dhëna meteorologjike për periudhën 1949 - 1991. Nga analiza e bazës së të dhënave të stacionit meteorologjik të IHMK-së, temperatura mesatare shumëvjeçare në këto dy stacione (pikat e matjes) është 8.4°C. Muaji më i ftohtë është janari me 1.8 dhe -1.3 gradë Celsius, ndërsa vlerat më ekstreme të matura në këto dy lokacione janë në vitin 1963, kur temperaturat ishin -33 dhe -34°C, ndërkohë që temperatura mesatare ditore varion mes 18–20°C. Lagështia relative e ajrit është rreth 67-70% për të dy stacionet. Erërat fryjnë me shpejtësi 1-16 m/s, me dominim të drejtimit jug, jug-perëndim dhe jug-lindje. Shiu mesatar varion nga 670 deri në 1200 mm. Ortekët shpesh mund të regjistrohen në shkurt dhe mars. Diell ka diku 220 deri 280 ditë për çdo vit.

Numri i ulët i stacioneve matëse mbi 1000 m mbi nivelin e detit rezulton në shifra jo të sakta për reshjet në zonat malore në anën lindore. Nivelet e dëborës në rajon arritën deri në 3 metra në vitin 1956. Numri më i lartë i ditëve me dëborë, dhe nivelet më të larta të dëborës, u regjistruan në vitin 1981, kur pati 117 ditë me dëborë në Jazhincë, ndërsa 108 ditë në Shtërpçë.

3.3. Ajri

Aktualisht, nuk ka monitorim mjedisor në territorin e parkut, dhe për rrjedhojë mungon informacioni lidhur me masën e cilësisë së ajrit dhe ndotjes së mundshme.

Rrjeti i monitorimit të cilësisë së ajrit në Kosovë operohet nga Instituti Hidrometeorologjik i Kosovës (IHMK). Kosova ka gjithsej 12 stacione monitorimi të cilësisë së ajrit në mbarë vendin (Tabela 6). Numri i stacioneve është përcaktuar bazuar në një studim paraprak që përpunohet me Direktivën e BE-së 2008/50/EC. Stacionet e monitorimit supozohet të matin përqendrimit e disa parametrave, por jo të gjithë raportohen rregullisht. Indeksi i ndotjes së ajrit dhe të dhënat për cilësinë e ajrit për 24 orët e fundit janë të disponueshme në format tabelar dhe hartografik në uebsajtin e IHMK-së.

*Tabela 6. Stacionet e monitorimit të cilësisë së ajrit në Kosovë
Burimi: Raport – MCA Ajri në Kosovë (2019)*

Numri	Emri i Stacionit të Monitorimit	Lokacioni	Parametrat e Matjes	Lloji i Zonës
1.	IHMK	IHMK, Prishtina	PM10, PM2.5, SO2, NOx, O3, CO	Urban
2.	Rilindja	Kopshti i Rilindjes, Prishtinë	PM10, PM2.5, O3	Urban
3.	Pejë	Shkolla Fillore e "Lidhja Prizrenit"	PM10, PM2.5, SO2, NOx, O3, CO	Urban
4.	Prizren	Ndërtesa Komunale	PM10, PM2.5, SO2	Urban

5.	Brezovicë	Zona e Skijimit	PM10, PM2.5	Urban
6.	Hani I Elezit	Shkolla Fillore "Ilaz Hallaqi"	PM10, PM2.5, SO2, NOx, O3, CO	Urban
7.	Gjilan	Ndërtesa Komunale	PM10, PM2.5, SO2, NOx, O3, CO	Urban
8.	Drenas	Ndërtesa Komunale	PM10, PM2.5, SO2, NOx, CO	Urban
9.	Obiliq	Qendra Shëndetësore Familjare	PM10, PM2.5, SO2, NOx, O3, CO	Urban
10.	Dardhishtë	Shkollë Fillore	PM10, PM2.5, SO2, NOx, O3, CO	Industrial
11.	Palaj	Kosova Mont	PM10, PM2.5, SO2, NOx, O3, CO	Industrial
12.	Mitrovicë	Stacion Meteorologjik	PM10, PM2.5, O3, CO	Urban

Nga këto 12 stacione monitorimi, ato më të afërta me zonën e Parkut Kombëtar Sharri janë ato të Prizrenit, Brezovicës dhe Hanit të Elezit. Megjithatë, burimet kryesore të mundshme të ndotjes së ajrit brenda dhe afër parkut mund të raportohen në lidhje me ndotësit potencialë që vijnë nga rrugët kryesore, aktivitetet në shterrje dhe industrinë e afërt, të cilat, siç u përmend më lart, mungojnë informacione.

3.4. Uji

Sharri karakterizohet nga sasi të mëdha të reshjeve dhe renditet ndër malet më të pasura me burime ujore (burime, përrenj, lumenj dhe liqene) në Ballkan. Lumenjtë më të rëndësishëm janë Lepenci, Lumbardhi, Radika, si dhe lumenjtë Pllavë, Brod dhe Restelicë. Lepenci dhe Radika i përkasin basenit Egje, ndërsa lumenjtë e tjerë i përkasin basenit Adriatik.

Lumenjtë dallohen për rrjedhjen e shpejtë dhe shumicën e ujëvarave përbëjnë një atraksion tërheqës peizazhi. Ujërat (përrenjtë dhe lumenjtë) kanë formuar depresione (cirqe/puse) dhe kanione të shumta në gjithë territorin e Parkut Kombëtar "Sharri", duke ndikuar në formimin gjeomorfologjik të Sharrit.

Vlera të veçanta hidrologjike kanë liqenet glaciare që ndodhen mbi 2000 m mbi nivelin e detit, ndër të cilët dallohen liqenet e Livadicës (2173 m), Jazhinca (2180 m), Shutman (2070 m), Gjoli i Zi (2340 m) dhe Gornjesella (2425 m), që është liqeni me lartësinë më të madhe në Kosovë.

Përveç liqeneve glaciare, shumë liqene formohen në sezonin pranverë-verë si rezultat i shkrirjes së dëborës, të cilat zakonisht thahen gjatë sezonit të verës. Liqenet janë një atraksion turistik dhe vizitohen nga shumë vizitorë vendas dhe të huaj.

Aktualisht, nuk ka monitorim mjedisor në territorin e parkut, dhe për këtë arsye mungon informacioni lidhur me shkallën e cilësisë së ujit dhe ndotjen e mundshme.

3.5. Biodiversiteti

Në Parkun Kombëtar Sharri, rriten lloje të ndryshme të vegjetacionit pyjor, shkurreve dhe barërave, përbrenda të cilave janë gjetur 180 bashkësi bimore. Vegjetacioni pyjor, përkatësisht bashkësitë pyjore, kanë rëndësi të veçantë për shkak të funksioneve të shumta që kanë (ekologjike, sociale dhe ekonomike), ndërsa më të përhapurat janë barërat, të cilat mbulojnë 45% të sipërfaqes së Parkut Kombëtar Sharri dhe janë kryesisht mbi vegjetacionin pyjor.

Parku Kombëtar "Sharri" dallohet për mjedisin e tij natyror të jashtëzakonshëm. Ndër pasuritë e tij të pasura biologjike, asetet më të rëndësishme të parkut janë 15 rezervatet e natyrës strikte dhe monumenti natyror "Gropa e Lumbardhit". Ky i fundit është një zonë me karakteristika të veçanta hidrologjike dhe gjeomorfologjike që u shpall si zonë e mbrojtur nga shteti në vitin 1976.

Tabela 7. Rezervate natyrore strikte në Parkun Kombëtar Sharri

Burimi: PH i PK Sharri

Nr.	Rezervatet Natyrore	Ha	Komuna	Shpallur me vendim
1	Koritniku	818.53	Dragash	2016
2	Bredhiku	123.23	Dragash	2016
3	Shutmani	5064.1	Dragash	2016
4	Kobilica	199.626	Prizren	2016
5	Dupnica	484.612	Prizren	2016
6	Lumbardhi	304.408	Prizren	2016
7	Bistra	642.961	Prizren/Shtërpce	2016
8	Maja e Arnenit	145.568	Prizren/Shtërpce	2016
9	Oshlaku	550.797	Prizren/Shtërpce	2016
10	Pisha e Madhe (Koxhaballkan)	44.9072	Prizren	2016
11	Rusenica	270.329	Prizren/Suharekë	2016
12	Lëndina e Shenjtë	17.9878	Suharekë	2016
13	Pashallare	399.874	Suharekë/Shtërpce	2016
14	Gryka	104.041	Shtërpce	2016
15	Luboteni	202.284	Shtërpce/Kaçanik	2016

Rezervatet natyrore strikte janë zona me vlera të veçanta natyrore, të karakterizuara nga biodiversiteti i pasur i florës, faunës, habitateve dhe ekosistemeve. Ato shquhen për ekosistemet e tyre me potencial autentik, të pa ndryshuar ose të ndryshuar minimalisht për shkak të praktikave tradicionale të menaxhimit. Këto rezerva gjithashtu kanë densitete të larta të specieve tipike, të rralla dhe endemike të bimëve, densitete të larta të bimëve të mbrojtura, dhe formacione të veçanta shkëmbore. Rezervatet natyrore strikte janë gjithashtu të rëndësishme për rrugët e migrimit të dhive të egra, arinjve dhe peshkaqenëve. Këtu, habitatet natyrore të florës (përfshirë llojet e pyjeve dhe ato barishtore) dhe të faunës (përfshirë gjitarët, zvarranikët dhe zogjtë) duhet të zhvillohen në kushte krejtësisht natyrore. Për këto arsye, këto rezerva tani janë të mbrojtura me nivelin më të lartë të mbrojtjes shtetërore, të njohur si mbrojtje strikte, dhe mund të përdoren vetëm për shijimin e peizazhit dhe për qëllime shkencore dhe arsimore.

Vegjetacioni i Parkut Kombëtar "Sharri" në shpërndarjen vertikale përputhet me diversitetin e përgjithshëm të verifikuar, pra përbërja e tij ndryshon me ndryshimin e lartësive, duke diferencuar shtresat vegetative:

Shtresa termofile kodrinore e pyjeve të dushkut – përfshin bashkësi të llojeve të ndryshme të dushkut: (*Quercus sp.*) dhe dushku i zi (*Carpinus orientalis*), etj. Kjo shtresë pyjore shtrihet kryesisht në sipërfaqet jugore në pjesët më të ulëta të territorit të Parkut Kombëtar të Sharrit.

Shtresa kalimtare termo-mezofile e dushkut – brenda kësaj shtrese pyjore, përveç bashkësive të dushkut (*Quercus petrea*), ka edhe bashkësi të dushkut të bardhë (*Carpinus betullas*), shashicës së zezë (*Fraxinus ornus*) dhe dushkut (*Ostrya carpinifolia*). Lloje të tjera drurësh të pranishëm janë shkurja/lulja e bardhë, dardha e egër, etj.

Zona mezofile e pyjeve të ahut (*Fagus moesiaca*) – në këtë zonë pyjore gjenden dy komunitete (bashkësi të ahut): komuniteti kodrinor i ahut (*Fagetum montanum*) dhe komuniteti subalpin i ahut (*Fagetum subalpinum*). Komunitetet e ahut janë zhvilluar pothuajse në të gjithë territorin e parkut, kryesisht në ekspozimet veriore, duke përfshirë lartësitë midis 700–1800 m. Në lartësi më të mëdha, ahu përzihet me specie halore, duke formuar komunitete të përziera me bredha (*Abieto-fagetum*), ndërsa në zonat më të larta të disa maleve shfaqet *Picea excelsa*.

Zona frigofile e pyjeve halore të maleve të larta – është zona më e lartë pyjore në park, e përbërë nga komunitete endemike të pishave malore endemike-relike *Pinus peuce* dhe *Pinus heldreichii*. Këto komunitete pyjore gjenden në Oshlak, Koxha Ballkan (Pisha e Madhe), Përvallë, Ujërat e Humbura, Bistra, Prrocka e Durlës, Pashallarë dhe Koritnik. Në këtë zonë pyjore gjenden gjithashtu pyje të pastra të *Abietum albae* dhe *Picetum excelsae*, si dhe të përziera me speciet e pishave endemike-relike *P. peuce* dhe *P. heldreichii*. Këto pyje kanë rëndësi të veçantë shkencore, ekologjike dhe socio-ekonomike dhe janë të rrezikuara nga zjarret dhe dëmtuesit e insekteve.

Vegetacioni shkuroi i kalueshëm i pishave të maleve të larta – bashkësitë e pishës *Pinus mugo* janë ruajtur vetëm në Koxha Balkan, Oshlak dhe Ostrovicë, ku kjo pishë jashtëzakonisht interesante paraqitet në formën e një bashkësie, ndërsa në pjesë të tjera ku kjo pishë nuk është e pranishme, janë të pranishme specie të tjera shkurre, mes të cilave sherebela siberiane (*Juniperus nana*), boronica (*Vaccinium myrtillus*), specie të rëndësishme të *Rhododendron ferrugineum*, *Bruckenthalia spiculifolia*, *Erica carnea*, etj. Kështu, kjo zonë është jashtëzakonisht e pasur me bashkësi të rëndësishme, ndër të cilat dallohet: bashkësia endemike *Rhododendro-Juniperetum nanae*, *Bruchentalio-Juniperetum nanae*, *Juniperetum nanae*, *Vaccinio-Juniperetum nanae*, *Vaccinetum myrtili*, etj.

Vegetacioni i barishteve të maleve të larta – ky vegetacion përbëhet nga kullota të maleve të larta me një sipërfaqe prej 25,444.92 ha, që përfaqëson 47.60% të territorit të Parkut Kombëtar Sharri. Ajo është jashtëzakonisht e pasur me bashkësi të rëndësishme bimore dhe, duke marrë parasysh përdorimin e gjerë, bashkësitë e *Nardus stricta* dominon, si rezultat i suksesionit negativ. Posaçërisht të rëndësishme janë bashkësitë bimore që janë zhvilluar në lartësi më të mëdha, ku dominon flora arktiko-alpine. Gjatë dekadave të fundit, si rezultat i uljes së numrit të kafshëve dhe mungesës së përdorimit të kullotave, është vërejtur shpërndarja e bashkësive shkurre të sherebelës dhe boronicës në kullotat e maleve të larta. Brenda këtyre brezave të pyjeve të përmendura, ka vegetacion barishte – livadhe me një sipërfaqe prej 5,459.93 ha (10.21% e territorit të Parkut Kombëtar Sharri), të cilat përdoren kryesisht nga komuniteti lokal për prerjen dhe mbledhjen e barit për sezonin dimëror.

Deri tani, janë regjistruar 1558 specie të bimëve më të larta në Parkun Kombëtar Sharri (databaza e biodiversitetit të Kosovës, Fakulteti i Shkencave Matematikore dhe Natyrore, Prishtinë). Tabela 8 paraqet species më të rëndësishme të parkut, sipas kritereve të ndryshme.

Tabela 8. Përmbledhje e specieve më të rëndësishme të florës në Parkun Kombëtar Sharri
Burimi: Plani i Menaxhimit i Parkut Kombëtar Sharri (2024-2033)

Statusi	Numri i specieve
Statusi në Listën e Kuqe të Kosovës (e propozuar)	107
Statusi në Listën e Kuqe Globale të IUCN (<i>Unioni Ndërkombëtar për Mbrojtjen e Natyrës</i>)	EN- 1, VU – 1
Endemia e Kosovës	12
Endemia lokale e Sharrit (steno-endemik)	21
Endemia rajonale (Ballkan)	80
Relikti i tretë	4
Relikti glacial	1
Specie të konsideruara veçanërisht të rralla ose të rrezikuara në Kosovë	41
Përfshirja në Aneksin II b ose Aneksin IV b të Direktivës së Habitatit të BE-së 92/43/EEC	5
Përfshirja në Aneksin 1 të Konventës së Bernës (Këshilli i Evropës)	3
Specie të rëndësishme ekonomisht për Kosovën	6
Specie të rëndësishme kulturore për Kosovën	6

Për sa i përket faunës, nuk janë kryer censuse të plota për të gjithë faunën në të gjitha pjesët e Parkut Kombëtar, dhe ende ka shumë boshllëqe në të dhëna. Numrat e mëposhtëm janë regjistruar për grupe të ndryshme taksonomike:

- Gjitarët: 32 specie (me përjashtim të lakuriqëve të natës)
- Zogjtë: 200 specie
- Zvarranikët: 19 specie
- Amfibët: 12 specie
- Peshqit: 6 specie
- Fluturat: 147 specie

Tabela 9 përmbledh numrin e specieve të rëndësishme për tu mbrojtur në Parkun Kombëtar.

Tabela 9. Përmbledhje e specieve të faunës në Parkun Kombëtar Sharri
Burimi: Plani i Menaxhimit i Parkut Kombëtar Sharri (2024-2033)

Statusi	Numri i specieve
Statusi në Listën e Kuqe të Kosovës (i sugjeruar)	1
Statusi në Listën Globale të Kuqe të IUCN (<i>Unioni Ndërkombëtar për Ruajtjen e Natyrës</i>)	CR- 1; EN-14; VU – 19
Endemik për Kosovën	0
Endemik rajonal (Ballkan)	5
Llojet e konsideruara veçanërisht të rralla ose të rrezikuara në Kosovë	30
Përfshirja në Aneksin II b ose Aneksin IV b të Direktivës së Habitatit të BE-së 92/43/EEC	26

Përfshirja në Aneksin 1 të Konventës së Bernës (Këshilli i Evropës)

2

Dëmi dhe rreziku i zhdukjes së bimëve të rralla, si dhe prishja e harmonisë ndërmjet botës së egër dhe vegjetacionit, janë vërejtur gjatë grumbullimit të paligjshëm të bimëve dhe produkteve të egra. Në park, kryesisht grumbullohen boronica, bimë mjekësore, kërpudha dhe të tjera, duke përdorur metoda mekanike dhe primitive. Ndikimi i dëmshëm i këtij aktiviteti përfshin dëmtimin dhe rrezikun për florën dhe faunën.

Sipas të dhënave nga administrata e parkut, kafshët e egra nën mbrojtje vuajnë nga gjuetia ilegale. Çdo vit vriten deri në 300 dhi të egra, 1-2 arinj, derrë të egër, gazela dhe një numër i madh shpendësh. Gjithashtu, ka pasur 2-6 raste ku janë vrarë lisat gjatë aktiviteteve të gjuetisë ilegale.

Degradimi i pyjeve është fenomeni negativ më i dukshëm, ku prerja ilegale e drurëve dhe djegia janë shkaktarët kryesorë. Mesatarisht, 200-300 hektarë livadhe dhe shkurre digjen çdo vit. Këto ndodhin në 10-15 lokacione të ndryshme. Rreziku kryesor është që zjarret në livadhe mund të përhapen edhe në pyje, siç ndodhi me zjarret që dëmtuan zonat e Prevallës dhe Oshlakut. Zonat pyjore të pishës së zezë evropiane (*Pinus heldreichii*) në rajonet e Oshlakut, Koxhaballkan dhe Pashallare, që mbulojnë 10% të sipërfaqes, u dëmtuan për shkak të zjarrit të pyjeve në vitin 2000 si dhe zhvillimit intensiv të insekteve dëmprurëse që shfaqen masivisht pas djegies. Sipërfaqet e dëmtuara plotësisht përbëjnë 4.5%, ndërsa zonat me pyje të ulëta dhe shkurre janë dëmtuar rreth 45% për shkak të prerjeve të pakontrolluara. Në komunën e Suharekës, në rajonet Delloç dhe Mushtisht, pyjet e dafinës janë degraduar me rreth 20 hektarë.

Ligji për Pyjet (2023) parashikon që pasuritë (pyje, toka pyjore dhe kullota) në pronësi shtetërore, publike ose shoqërore, të cilat janë nën administratën e Agjencisë Kosovare të Pronës (AKP), do të menaxhohen nga AKP-ja. Edhe pse ky nen nuk përmend drejtpërdrejt pasuritë në territoret e Parqeve Kombëtare, ai lë hap për interpretime të ndryshme, që e komplikojnë dhe e bëjnë të vështirë çështjen pronësore-ligjore, pasi, sipas legjislacionit për menaxhimin e parqeve kombëtare, menaxhimi i këtyre pasurive i përket Drejtorive për Administrimin e Parqeve Kombëtare, sepse Shteti i ka shpallur ato të interesit kombëtar dhe si të tilla ato kanë kujdes, menaxhim dhe rregullim ligjor të veçantë.

3.6. Mbeturinat

Shërbimet e largimit të mbeturinave mbulojnë zonat e banuara brenda Parkut Kombëtar "Sharri". Në Prevallë, ky shërbim ofrohet nga Kompania Rajonale e Mbeturineve "Eko-Regjoni," e cila mbledh dhe transporton mbeturinat nga dera në derë. Në Brezovicë, menaxhimi i mbeturinave trajtohet nga Kompania e Shërbimeve Publike "Shtërpce," një kompani komunale e krijuar dhe ende operative brenda sistemit të Republikës së Serbisë. Mbeturinat mblidhen nga dera në derë një herë në javë.

Një problem tjetër është grumbullimi i mbeturinave të paligjshme në zonat e Brezovicës dhe Prevallës, veçanërisht përgjatë akseve rrugore ku terreni është shkatërruar nga vendgrumbullimet e mbeturinave nga mbeturinat e ngurta dhe ato shtëpiake.

3.7. Zhurma

Aktualisht, nuk ka monitorim mjedisor në territorin e parkut, dhe për këtë arsye mungon informacioni lidhur me nivelin e zhurmës dhe ndotjes e mundshme.

Burimet kryesore të mundshme të ndotjes akustike brenda dhe afër parkut mund të raportohen në lidhje me rrugët kryesore, aktivitetet e gurore dhe industrinë e afërt, etj.

3.8. Popullsia dhe pasuritë materiale

Vendbanimet

Nuk ka vendbanime të veçanta brenda Parkut Kombëtar të Sharrit. Sipas Planit Hapësinor të Parkut Kombëtar të Sharrit, ka 9 zona të tretë mbrojtëse të destinuar për zhvillimin e turizmit dhe ndërtimin turistik. Dy zonat më të njohura turistike janë Brezovica dhe Prevallë, ku janë ndërtuar fshatra turistike me leje ndërtimi.

Në territorin e Parkut Kombëtar të Sharrit, janë regjistruar rreth 1,500 ndërtesa, prej të cilave rreth 500 janë të paligjshme. Pjesa më e madhe e ndërtimit është e përqendruar në dy zonat turistike, Brezovicë (820 ndërtesa) dhe Prevallë (350 ndërtesa).

Jashtë zonave turistike, në zonat e kullotave të larta malore, ndodhen struktura tradicionale Thebane (stan) për strehimin e barinjve dhe prodhimin e bulmetit.

Rreth Parkut Kombëtar të Sharrit, ka 62 fshatra (shihni Hartën 1) që kanë ndikim më të drejtpërdrejtë në park dhe janë gjithashtu të ndikuar nga ai. Këto fshatra i përkasin pesë komunave:

- ✓ Dragash (21 vendbanime),
- ✓ Prizren (22 vendbanime),
- ✓ Suharekë (3 vendbanime),
- ✓ Shtërpçë (12 vendbanime), dhe
- ✓ Kaçanik (4 vendbanime).

Këto fshatra kanë një ndikim të konsiderueshëm në ruajtjen dhe menaxhimin e parkut, duke kontribuar në mbrojtjen e natyrës së tij.

Funksionet e fshatrave rreth parkut përfshijnë banim, bujqësi, blegtori dhe tendencën në rritje për aktivitete turistike. Interesi në rritje për turizmin rural mund të ndikojë në ndryshimin e qasjes së popullatës në këto fshatra. Disa nga këto fshatra kanë potencialin të ofrojnë kushte për zhvillimin e turizmit rural duke ofruar shërbime tradicionale për vizitorët e parkut.

Pronësia

'Pronësia' mbi pyjet është e ndërlikuar nga ndarja aktuale ligjore e përgjegjësive midis Ministrisë së Mjedisit, Planifikimit Hapësinor dhe Infrastrukturës (MMPHI) dhe Ministrisë së Bujqësisë, Pjlltarisë dhe Zhvillimit Rural (MBPZHR) për administrimin dhe menaxhimin e pyjeve, tokave pyjore, faunës dhe tokave për kullosa. Konfliktet dhe kontradiktat ligjore ndërmjet dy ministrive (MMPHI dhe MBPZHR) dhe në nivelin lokal përbëjnë pengesa kryesore për menaxhimin e integruar të pyjeve. Aktualisht, duket se është një fakt i pranuar që Drejtoria e Parkut Kombëtar menaxhon pyjet brenda parkut, por ky pozicion vazhdon të sfidohet me miratimin e Ligjit të ri për Pyjet në vitin 2023.

Zona e Parkut Kombëtar përfshin 25,444.92 ha kullota malore ose rreth 47.60%. Menaxhimi i kullotave është gjithashtu i ndërlikuar nga Ligji i Ri për Pyjet (2023). Aksesimi në pjesët e brendshme të parkut nga sektori i blegtorisë ka mungesë të rregullimit zonal të përdorimit të kullotave. Lëvizja e bagëtive në zonat fillestare ka ndikim negativ në humbjen e biodiversitetit të specieve endemike. Ky aktivitet kryhet nga fermerët në zonat e Dragashit, Prevallës, Brezovicës dhe Lubotenit.

Sasia totale e tokës private në Parkun Kombëtar është rreth 11%.

Bazuar në informacionet nga Ministria e Tregtisë dhe Industrisë, procedurat për privatizimin e Qendrës së Skijimit të Brezovicës janë në zhvillim. Projekte të tjera turizmi dhe për zhvillimin e skijimit janë propozuar në pjesë të tjera të parkut, të cilat mund të jepen gjithashtu si koncesione.

Instalimi i gërmadhave dhe nxjerrja e gurëve dhe mineraleve në Parqet Kombëtare është e ndaluar rreptësisht.

Ndryshimet demografike

Ndryshimet demografike në këto zona kanë pasur një ndikim të rëndësishëm në Parkun Kombëtar "Sharri". Një nga ndikimet më të rëndësishme është ndryshimi i peizazhit natyror, humbja e vegjetacionit dhe faunës, ndotja mjedisore, ndotja e ujit dhe e tokës.

Në disa zona specifike ku plani ka lejuar shëndrimin e tokës natyrore në tokë të ndërtuar, aktivitetet shkatërruese të njeriut janë mjaft shqetësuese, edhe pse shkalla numerike e ndikimit duket e parëndësishme në shikim të parë. Të dhënat nga terreni tregojnë qartë presionin që toka e ndërtuar ushtron mbi grupe të tjera kyçe të tokës, të cilat janë thelbësore për parkun, si në aspektin e prodhimit primar ashtu edhe për vlerën e tyre si habitat, funksionim dhe mbrojtje të ekosistemeve.

Për më tepër, ndryshimet demografike dhe zhvillimi urban kanë rritur nevojën për ndërtimin e infrastrukturës së re në këtë zonë, si rrugë, hotele, restorante, etj., duke krijuar presion mbi zonën e parkut. Nëse këto ndërtesa nuk realizohen në mënyrë të duhur dhe me respekt për mjedisin natyror, ato mund të dëmtojnë Parkun Kombëtar "Sharri" dhe të rrezikojnë ekosistemet unike në këtë zonë.

Nga ana tjetër, Parku Kombëtar "Sharri" ka një ndikim të rëndësishëm në ekonominë dhe sektorin e turizmit të këtyre komunave, pasi parku është një burim i rëndësishëm për industrinë e turizmit në këtë zonë. Ka pasur zhvillim të sektorit të turizmit në komunat dhe vendbanimet që rrethojnë parkun, pasi shumë njerëz që vizitojnë parkun për të eksploruar peizazhin natyror dhe për t'u angazhuar në aktivitete si ski, alpinizëm, etj., vizitojnë gjithashtu këto qytete dhe vendbanime përreth parkut.

Në këtë mënyrë, ndryshimet demografike dhe zhvillimi urban kanë rritur nevojën për zhvillimin e turizmit të qëndrueshëm dhe respektimin e kushteve dhe nevojave të mjedisit natyror në këtë zonë. Pyjet dhe kullotat në Parkun Kombëtar "Sharri" janë burime të rëndësishme të biodiversitetit dhe ekosistemeve unike. Ndryshimet demografike dhe urbanizimi në zonën përreth parkut kanë çuar në shkatërrimin dhe dëmtimin e pyjeve dhe kullotave. Ndryshimet në nivelet e ujit dhe ndotja e ajrit dhe ujit nga aktivitetet njerëzore, si dhe ndotja e tokës nga mbeturinat, kanë rritur presionin mbi pyjet dhe kullotat.

Furnizimi me ujë

Furnizimi me ujë në disa vendbanime rreth zonës së Parkut Kombëtar "Sharri" sigurohet përmes puseve dhe burimeve të ujit që ndodhen brenda parkut. Kjo ka një ndikim të drejtpërdrejtë në pyjet dhe burimet ujore të parkut, duke shkaktuar presion të madh mbi këto resurse. Për më tepër, kërkesa në rritje për ndërtimin e hidrocentraleve në këtë zonë konsiderohet nga ekspertët mjedisorë si një tendencë shumë shqetësuese për mjedisin natyror të parkut.

Në të njëjtën kohë, nevoja për furnizim me ujë për banorët e këtyre vendbanimeve është thelbësore dhe nuk mund të injorohet. Është e rëndësishme që institucionet lokale dhe qendrore të planifikojnë dhe monitorojnë furnizimin me ujë në vendbanimet përreth parkut, në mënyrë që uji natyror të mbetet i papërlyer dhe i pastër për ekosistemet, popullsinë dhe turizmin në zonën e parkut.

Edukimi

Ka gjithsej 36 ndërtesa shkollore. Rreth 7,300 nxënës janë të përfshirë në procesin edukativ në këto vendbanime. Në shumicën e këtyre shkollave, procesi mësimor zhvillohet në dy turne. Disa vendbanime nuk kanë objekte shkollore dhe nxënësit ndjekin mësimet në shkollat më të afërta të fshatrave.

Nuk ka kopshte ose çerdhe për fëmijët nën moshën 5 vjeçare brenda vendbanimeve të trajtuara. Arsimi parashkollor ofrohet në disa shkolla fillore që ofrojnë arsim njëvjeçar për fëmijët 5 dhe 6 vjeç.

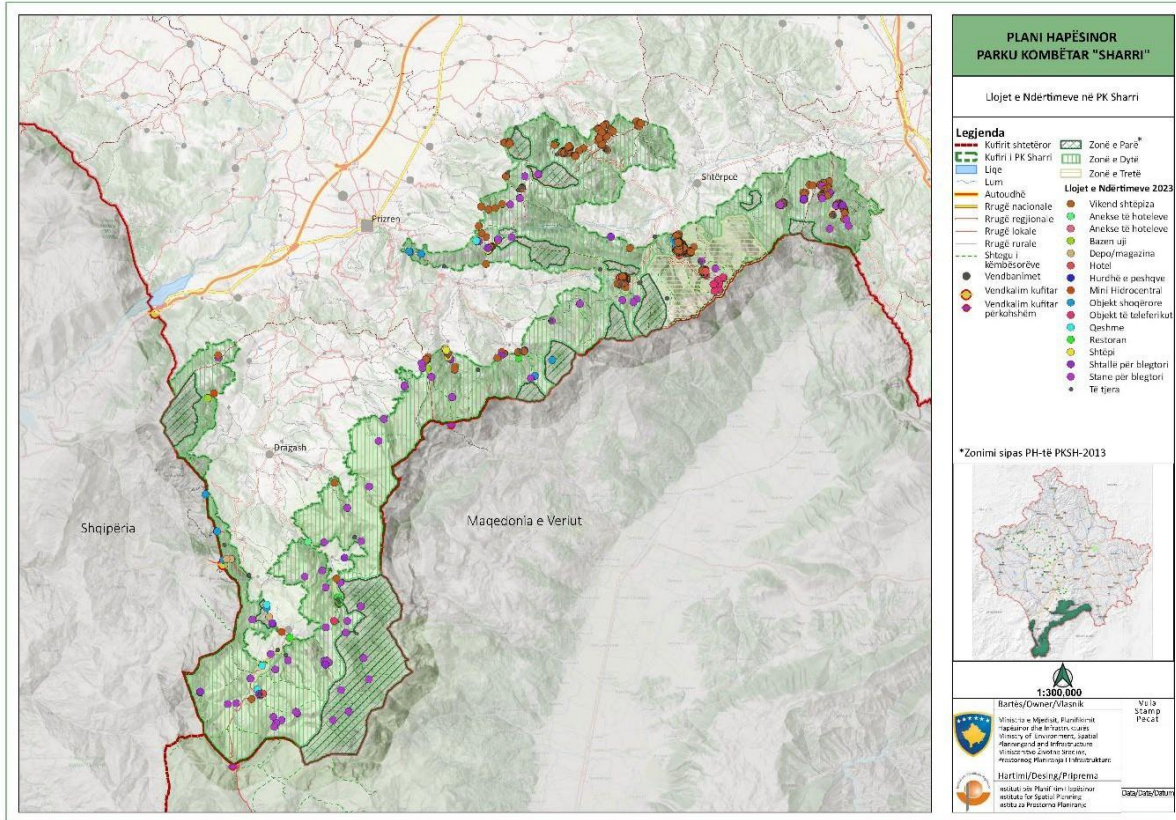
Shëndetësia

Në vendbanimet përreth Parkut Kombëtar "Sharri", ofrohen vetëm shërbime të kujdesit shëndetësor primar. Shumica e këtyre vendbanimeve nuk kanë qendra të mjekësisë familjare (QMF). Shërbimet shëndetësore ofrohen në një numër të vogël QMF-ve dhe ambulanca të mjekësisë familjare (AMF).

Ndërtimi dhe Banimi

Analiza e ndërtimeve brenda territorit të parkut është realizuar nga Drejtoria për Administrimin e PK "Sharri," e cila ka identifikuar 1,232 ndërtime të kategorive të ndryshme të shpërndara në komunat e Prizrenit, Dragashit, Shtërpçës, Suharekës dhe Kaçanikut, duke përfshirë gjithsej 39 vendbanime kadastrale. Më pas, Instituti për Planifikimin Hapësinor, në maj 2023, bazuar në imazhet më të fundit satelitore (Google Earth 2022), përgatiti një analizë shtesë të ndërtimeve dhe gjeti se numri total i ndërtimeve brenda Parkut është 1,352.

Rezultati i kësaj analize është harta më poshtë, e cila tregon shpërndarjen hapësinore dhe dendësinë e ndërtimeve brenda territorit të Parkut. Sipas funksionit të tyre, kategoritë e ndërtimeve në park janë të ndryshme: shtëpi verore, restorante dhe anekse, hotele dhe anekse, shtëpi, stalla për kafshë, pista skijimi, pishina për peshq, centrale hidroenergetike të vogla dhe anekse, burime uji, depo, impiante funikularësh, objekte shoqërore dhe të tjera (kioska, kasolle, garazhe, struktura të paidentifikuara, etj.).

Harta 4. Shpërndarja hapësinore e ndërtimeve brenda Parkut Kombëtar Sharri
Burimi: PH i PK Sharri

Arkitektura e ndërtesave rezidenciale është krejtësisht e paintegruar me strukturat dhe materialet ndërtimore që janë të pa përshtatshme për parkun dhe zonat malore. Gjithashtu, ndërtimi i gardheve (kufizimeve) nuk është në harmoni me peizazhin natyror. Vlen të theksohet se një pjesë e rrugës së vjetër me makadam dhe mbrojtës me gur është ruajtur.

Fenomeni i ndërtimit të pa planifikuar dhe të pa kontrolluar në park ka vazhduar dhe është në kundërshtim me Ligjin për PK Sharri PK Sharri Nr. 04/L-087 dhe Planin Hapësinor për PK Sharri PK Sharri (2013), duke rezultuar në probleme të ndryshme infrastrukturore: furnizimi me ujë të pijshëm, largimi i ujërave të ndotura, mbledhja e mbeturinave dhe shërbime të tjera. Zona e parkut ka një numër ndërtime (shtëpi pushimi) që nuk kanë leje ndërtimi për shkak të mungesës së planeve rregulluese për zonat e treta 7 (sidomos në komunat e Suharekës, Kaçanikut dhe Dragashit) dhe mungesës së zbatimit të legjislacionit adekuat. Sipas legjislacionit dhe rregulloreve në fuqi për parqet kombëtare, ndërtimi lejohet vetëm në zona të planifikuara për zhvillim. Autoritetet kompetente për lëshimin e "Lejeve të Ndërtimit" brenda parkut nuk janë të specifikuara sipas bazës ligjore; për ndërtimet në Brezovicë, komuna e Shtërpcës është kompetente, ndërsa për ndërtimet në Prevallë, Ministria e Mjedisit, Planifikimit Hapësinor dhe Infrastrukturës (MMPHI) është kompetente, duke i trajtuar ato si objekte të kategorisë së tretë. Kostoja e ndërtimit brenda parkut është shumë e lartë për shkak të çmimeve të luhatshme dhe vështirësisë së transportimit të materialeve ndërtimore në vendndodhje.

Sipas analizës të përgatitur nga IPH në maj 2023, numri total i ndërtimeve brenda PK SharriPK Sharri është 1,352, prej të cilave 1,147 janë ndërtesa rezidenciale (banimi).

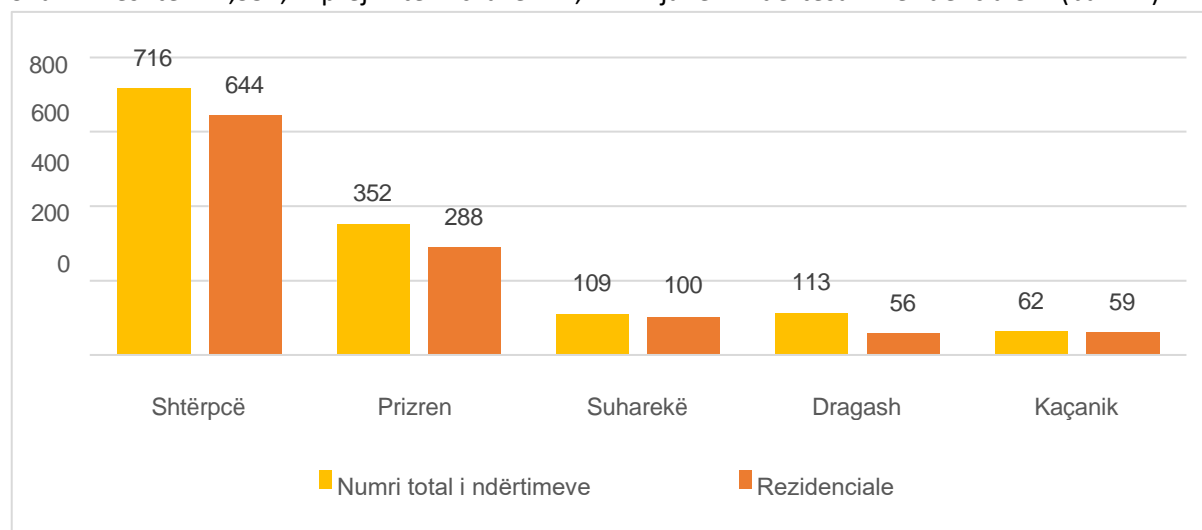

Figura 2. Ndërtesat në Parkun Kombëtar Sharri sipas komunave kadastrale, maj 2023
Burimi: PH i PK Sharri

Potencialet e Turizmit në Park

Qendrat turistike, si Brezovica dhe Prevallë, ofrojnë mundësi të shkëlqyera për pushime dhe rekreacion larg rutinës së përditshme. Ndërtimi i njëjve rezidenciale, veçanërisht shtëpive të pushimit, në PK Sharri në Brezovicë ka filluar në vitet 1980 në përputhje me Planin Urban Rregullues për Qendrën Turistike në Brezovicë. Megjithatë, pas vitit 2000, ka pasur një rritje të konsiderueshme të kërkesës për shtëpi pushimi në qendrat turistike të Brezovicës dhe Prevallës.

Në disa vende të parkut, ka disa struktura të vjetra rezidenciale (stanet) që përdoren nga familje të angazhuara në bujqësi shtazore që vijnë nga vendbanimet përreth gjatë verës. Sipas PH të PK Sharri, numri më i madh i staneve ndodhen në këto zona: Dragash (48 stanet), Prizren (23 stanet), Shtërpcë (18 stanet), Kaçanik (16 stanet), dhe Suharekë (2 stanet).

Rrjedha malore e Maleve të Sharrit është një vend i përshtatshëm për aventura të shumta natyrore, ekskursione, hulumtime shkencore dhe shijimin e natyrës, me çdo stinë që ofron cilësi të veçantë. Megjithatë, kërkon kompletimin e infrastrukturës, shërbimeve cilësore, stafit të kualifikuar dhe më të tjera. Brenda masivit të Sharrit, qendrat më të vizituara janë Brezovica, Prevallë, Brod, Restelicë, Guri i Zi, Gradec dhe Delloc. Ministria e Mjedisit, Planifikimit Hapësinor dhe Infrastrukturës (MMPHI), në bashkëpunim me Drejtorinë për Administrimin e PK Sharri, po implementon një projekt për instalimin e pikave të kontrollit në pikat hyrëse të parkut, të cilat drejtojnë drejt qendrave turistike. Deri më tani, janë vendosur pika kontrolli në rrugët Prizren – Prevallë, Shtërpcë – Prevallë dhe Shtërpcë drejt qendrës turistike Brezovicë. Nga këto, vetëm pika e kontrollit Shtërpcë drejt Brezovicës është funksionale dhe menaxhohet nga DAPKSH. Pavarësisht gjendjes së pa kënaqshme të infrastrukturës, turizmi dimëror në Kosovë është identifikuar me qendrën e skijimit në Brezovicë, megjithatë në vitet e fundit ka pasur zhvillim të rëndësishëm edhe në qendra të tjera si Prevallë dhe Brod.

Të dhënat e ofruara nga PH i PK Sharri tregojnë se numri vjetor i vizitorëve varion mes 50,000 dhe 60,000. Gjatë sezonit dimëror, për muajt janar, shkurt dhe mars, numri i vizitorëve është mesatarisht mbi 30,000 persona që kalojnë përmes pikës së hyrjes drejt Qendrës së Skijimit të Brezovicës. Shumica e vizitorëve ndërkombëtarë vijnë nga vendet e rajonit, me 26% nga Shqipëria,

22% nga Maqedonia e Veriut, dhe 26% nga Serbia. Ndër vendet jashtë rajonit, shumica e vizitorëve vijnë nga Gjermania (5%) dhe Zvicra (4%).

Aktivitetet Bujqësore dhe Blegtorale si dhe grumbullimi i produkteve të egra natyrale

Bujqësia dhe blegtoria janë aktivitete dominuese në Parkun Kombëtar "Sharri". Këto aktivitete janë kryesisht për konsum familjar, megjithatë për disa, ato mbeten një nga burimet më të rëndësishme të jetesës. Djathi dhe qengji nga Malet e Sharrit janë karakteristika të njohura të këtij rajoni. Megjithatë, raportet tregojnë një rënie të prodhimit të djathit dhe blegtorisë për shkak të plakjes së popullsisë.

Të dhënat e ofruara nga PH i PK Sharri tregojnë se në vitin 2021, DAPKSH mori 41 kërkesa për përdorimin e kullotave, ku shumica – 23 kërkesa – vinin nga rajoni i Dragashit, ndërsa Prizreni dhe Kaçaniku morën nga gjashtë kërkesa secila, dhe Suhareka dhe Shtërpca morën nga tri kërkesa secila. Në vitin 2022, numri i kërkesave për përdorimin e kullotave ra në 29, me shumicën e kërkesave përsëri nga Dragashi.

Sa i përket madhësisë së grupeve të kafshëve, numri mesatar i kafshëve për fermerin blegtoral është rreth 280 kokë (duke përfshirë dele, qengja, lopë, viça dhe kuaj). Nuk ka shifra konkrete për produktet e prodhuara. Pjesa më e madhe e produkteve shiten në tregun lokal, disa nga ato eksportohet në vende si Shqipëria, Maqedonia e Veriut dhe më gjerë. Nuk ka pika mbledhjeje për produktet e blegtorisë brenda parkut, por ato ndodhen jashtë parkut, afër kufijve të tij.

Parku Kombëtar Sharri është gjithashtu i njohur për rritjen e Qenit të Sharrit dhe bletarinë. Bletarët zakonisht vendosin kosheret e tyre jashtë territorit të parkut, por mjalti i prodhuar këtu është i cilësisë së lartë. Sipas informacionit zyrtar nga DAPKSH, ka pasur vetëm një kërkesë për vendosjen e koshave në Luginën e Lumbardhit të Prizrenit, ku numri i koshereve do të arrinte në 60.

Parku është gjithashtu i pasur me bimë medicinale, aromatike dhe bimë të tjera të rëndësishme që përdoren në industrinë farmaceutike, ushqimore dhe kozmetike. Bazuar në të dhënat kërkimore, 22 specie bimore janë të pranishme në park, të cilat konsiderohen një burim i mundshëm ekonomik.

Një plan menaxhimi për Produktet e Pyjeve Jo-Drusore (PPJD) në Parkun Kombëtar "Sharri" llogarit vlerën ekonomike të mundshme të grupeve të bimëve në të gjithë parkun dhe llogarit rreth 3,000 tonë material të freskët nga 22 specie bimore që janë të disponueshme për grumbullim të licencuar në Parkun Kombëtar "Sharri". Pavarësisht këtij dokumenti, mbledhja e bimëve medicinale dhe frutave të egra shpesh bëhet pa miratimin e autoriteteve të parkut.

Aktivitetet Pyjore

Pyjet private janë kryesisht pyje të fushave të larta të llojit të dushkut, të vendosura në terrene me pjerrësi. Disa nga këto pyje private përdoren për dru zjarri. Burimet pyjore në këto zona shpesh shfrytëzohen në mënyrë të pakontrolluar për përfitime ekonomike personale. Shfrytëzimi i pakontrolluar i pyjeve ka kontribuar gjithashtu në uljen e kufirit të sipërm të pyllit.

Tregtia

Në Parkun Kombëtar "Sharri," tregtia me pakicë zhvillohet përmes kiosqeve që shesin produkte bazë. Numri maksimal i kiosqeve është deri në 9 në të gjithë parkun. Përveç kësaj, ka 3 ferma peshkimi në zonën tampon, të cilat, sipas kapacitetit të tyre, klasifikohen si pjesë e tregtisë me pakicë. Peshqit e kultivuar shiten te banorët lokalë dhe restorantet përreth. Në mungesë të një organizimi më të mirë për ofrimin e produkteve tipike lokale për vizitorët, ato shfaqen dhe shiten nga tregtarët ambulantë përgjatë rrugëve.

Infrastruktura dhe Shërbimet

Në përgjithësi, përfshin infrastrukturën e transportit, infrastrukturën e ujit, infrastrukturën e energjisë elektrike, infrastrukturën e telekomunikacioneve, infrastrukturën e menaxhimit të mbeturinave dhe, si pasojë, shërbimet lidhur me transportin, furnizimin me energji elektrike, furnizimin me ujë të pijshëm, aksesin dhe shkëmbimin e informacionit dhe heqjen e mbeturinave.

Parku Kombëtar “Sharri” përshkohet nga disa **rrugë rajonale** të asfaltuara si më poshtë:

- R115, e cila lidh Doganaj (komuna e Kaçanikut) - Shtërpçë - Prevallë - Prizren.
- R116, lidh Doganaj - Gllaboqicë (kufi me Maqedoninë e Veriut), është shumë pranë Parkut Kombëtar
- R118, lidh Therandë – Mushtisht (komuna e Therandës) – Vërbeshticë (komuna e Shtërpçës) – Shtërpçë
- R118 nuk është në gjendje të mirë, dhe segmenti nga Mushtishti në Vërbeshticë është kryesisht i paasfaltuar
- R113 në pjesën e saj jugore shtrihet perëndim të territorit të komunës së Sharrit (Dragash)
- R114 nis nga Sharri (Dragash) dhe shtrihet në juglindje drejt fshatit Brod, pranë fshatrave Dikanc dhe Baçkë
- R222 lidh me R113 afër fshatit Pllavë dhe shtrihet në lindje deri në fshatin Zaplluxhë

Rrugët rajonale të përmendura janë në gjendje relativisht të mirë fizike, veçanërisht rruga R114. Sa i përket transportit, transporti i pasagjerëve me automjete private zhvillohet në rrugën rajonale R115. Transporti i organizuar me autobus, ku operatori ka leje komunale, është në dispozicion në rrugën Sharr – Zaplluxhë.

Banorët e vendbanimeve rreth parkut kombëtar, të vendosura afër kufirit të tij, janë të lidhura me parkun përmes pasurive dhe aktiviteteve të tyre, duke kërkuar akses të lehtë në territorin e parkut përmes rrugëve për automjete ose automjete jashtë rrugësh.

Linja kryesore hekurudhore e Kosovës që kalon nga Mitrovica në Fushë Kosovë dhe Hani i Elezit kalon jo larg zonës së parkut. Stacioni më i afërt hekurudhor, në Ferizaj, është 30 km larg parkut kombëtar, ndërsa **Aeroporti i Prishtinës** është rreth 60 km larg.

Gjatë sezonit të skijimit, **transporti publik** ofrohet gjithashtu nga qendra të ndryshme të Kosovës për në qendrën e skijimit të Brezovicës dhe anasjelltas. Transporti publik gjithashtu funksionon në rrugën Prizren – Prevallë dhe anasjelltas.

Sistemet e Furnizimit me Ujë – Parku Kombëtar Sharri është i pasur me burime ujore, të cilat furnizojnë vendbanimet përreth përmes sistemeve lokale të furnizimit me ujë që sjellin ujë me rrjedhje gravitative. Qendra turistiko-rekreacionale e Prevallës brenda Parkut Kombëtar Sharri ka gjithashtu sistemin e saj lokal të furnizimit me ujë, i cili ofron ujë për objektet e mikpritjes që ndodhen aty. Pjesa më e madhe e vendbanimeve përreth parkut në Komunën e Dragashit furnizohen me ujë nga sisteme private që nxjerrin ujë nga puseta, burime apo ujëra sipërfaqësorë. Ujërat sipërfaqësorë kanë burimet e tyre brenda territorit të parkut. Në Rapçë, vetëm rreth 20% e banorëve furnizohen me ujë nga puseta. Në fshatrat e Restelicës dhe Kërstecit, 80% e banorëve furnizohen me ujë të pijshëm nga sisteme private, me Restelicën që nxjerr ujë nga ujërat sipërfaqësorë dhe Kërstecin nga puseta.

Sistemet e Kanalizimeve – Restelicë, Zaplluzha, Leshtan, Baçka, Zlipotoku, dhe Krusheva janë vendbanime në Komunën e Dragashit përreth parkut që janë të lidhura me një sistem kanalizimesh. Pjesërisht të lidhura me sistemin janë vendbanimet e Kërstecit, Pllajnikut dhe Rapçës. Nga Komuna e Kaçanikut, fshati Shtrazë ka një rrjet kanalizimesh. Vendbanimet në Komunën e Shtërpçës me sisteme kanalizimi janë: Brezovica, Gotovushë, Drajkofci dhe Berofci. Në

Komunën e Therandës, rrjeti i kanalizimeve shtrihet në Grejkoc dhe Mushtisht. Asnjë nga vendbanimet afër kufirit të parkut në Komunën e Prizrenit nuk ka rrjet kanalizimesh.

Infrastruktura e Energjisë Elektrike – Zona e Prevallës furnizohet me energji elektrike përmes linjës 10kV "Dalja e Zhupës," e cila është e vjetër dhe shumë e dëmtuar. Ka vetëm një stacion transformues në Prevallë, me kapacitet të instaluar prej 250kVA. Konsumatorët e përhershëm përfshijnë 8 hotele, 10 restorante dhe rreth 230 shtëpi pushimi.

Në pjesën e parkut që i përket Komunës së Shtërpçës, shtëpitë e pushimeve në zonën "Tërshenje" furnizohen me energji elektrike nga TS 35/10kV Shtërpçë, konkretisht drejtimi për në Hotelin "Breza." Në "Tërshenje," ndodhen 6 stacione transformuese. Katër të parat furnizojnë me energji elektrike shtëpitë e pushimeve. "Qendra e Skive Brezovicë," "Shkolla e Skive," Hoteli "Molika," dhe shtëpitë e pushimeve pranë "Shtëpisë së Stojkut," të gjitha brenda parkut kombëtar, furnizohen me energji nga TS 35/10kV Shtërpçë.

Energjia elektrike arriti në rajonin e Sharrit në vitin 1957, kur u ndërtua rrjeti elektrik dhe filloi prodhimi nga uzina hidroelektrike në Dikancë. Ky rrjet është ende në përdorim sot. Uzina hidroelektrike e vogël në Dikancë operon përgjatë lumit Brod, afër fshatit Baçkë. Rehabilitimi i faciliteteve të uzinës ka përfunduar, me zëvendësimin e pajisjeve dhe rritjen e kapacitetit të prodhimit në 2,600 KË.

Telekomunikacioni - Infrastruktura fikse e broadband-it për komunikimet elektronike është e shpërndarë në të gjithë zonën e Parkut Kombëtar "Sharri", duke përfshirë objektet hotelierike/turistike dhe vendbanimet pranë kufirit të parkut. Rrjeti i telefonisë fikse mbulon vetëm një pjesë të territorit të parkut kombëtar që ndodhet brenda komunës së Shtërpçës. Në qendrën komunale të Shtërpçës ndodhet një central telefonik fiks me kapacitet prej 1,500 numrash, por për shkak të zhvillimit të shërbimeve të telefonisë mobile dhe internetit, kërkesa për përdorimin e telefonisë fikse është në rënie. Nga ky central, linja kryesore shtrihet drejt Brezovicës dhe qendrës së skive.

Menaxhimi i Mbeturinave Solide – Shërbimet për largimin e mbeturinave mbulojnë vendbanimet e banuara brenda Parkut Kombëtar "Sharri". Në Prevallë, ky shërbim ofrohet nga Kompania Rajonale e Mbeturinave "Eko-Regjioni", e cila mbledh dhe transporton mbeturinat derë më derë. Në Brezovicë, menaxhimi i mbeturinave kryhet nga Kompania e Shërbimeve Publike "Shtërpçe", një kompani komunale e themeluar dhe ende në funksionim brenda sistemit të Republikës së Serbisë. Mbeturinat mblidhen derë më derë një herë në javë.

3.9. Trashëgimia Kulturore

Në territorin e parkut, nuk ka asete të trashëgimisë kulturore nën mbrojtje, përveç një pjese të Zonës së Mbrojtur të Shën Trinisë, e cila ndodhet pranë fshatit Mushtisht në komunën e Suharekës. Manastiri i Shën Trinisë ka një sipërfaqe prej 29 ha, ndërsa sipërfaqja totale e mbrojtur është 55.3 ha. Sipas Ligjit për Zonat e Veçanta të Mbrojtura (ZVM), manastiri i përket grupit të dytë me një zonë tampon prej 100 metrash. Të gjitha aktivitetet e kufizuara dhe të ndaluara në këtë zonë do të jenë subjekt i Ligjit për ZVM dhe Planit Hapësinor të Parkut Kombëtar "Sharri."

Disa nga vendbanimet rreth parkut kombëtar kanë asete të trashëgimisë kulturore. Këto asete mundësojnë që vendbanimet në fjalë dhe parku të kenë një ndikim të përbashkët pozitiv, në aspektin e zhvillimit ekonomik.

Tabela 10. Vendbanimet afër Parkut Kombëtar që kanë asete të Trashëgimisë Kulturore

Vendbanimet	Asetet	Statusi
Komuna e Dragashit		
Krushevë	Lokaliteti Arkeologjik i Hisarishtës	Lista e Përkohshme
Restelicë	Varri i Selim Dedës	
Zlipotok	Xhamia e Beratit	
Brod	Kalaja në Hisar të Brutit	
Bresanë	Xhamia e Kuklibegut	
Komuna e Prizrenit		
Drajqiq	Kisha e Shën Nikollës	Zona e Veçantë e Mbrojtur
	Kisha e Shën Apostujve	
Mushnikovë	Shkolla e Vjetër e Fshatit Mushnikovë	Lista e Përkohshme
	Kisha e Shën Gjergjit	
Gornjasellë	Kisha e Shën Mariës	Zona e Veçantë e Mbrojtur
	Kisha e Shën Nikollës – Bogoshevc, ZK Sredskë	
	Kisha e Shën Nikollës	
	Kisha e Shën Apostujve	
Sredskë	Shkolla e Vjetër e Fshatit Mushnikovë	Lista e Përkohshme
Pllanjan	Kisha e Shën Marisë me koleksion prej 7 ikonash	
Reçan	Kisha e Shën Gjergjit	Zona e Veçantë e Mbrojtur
Gërncar	Manastiri i Kryeengjëllit të Shenjtë	
	Manastiri i Shën Markut	Lista e Përkohshme
	Heri i Shën Petritit	
	Rrënojat e Murgorës dhe Manastiri i Shën Pjetrit	
	Këmbanat e Kullës Mesjetare	
	Rrënojat e Kishës së Varrezave në Quvik	
Kabash	Rrënojat e Manastirit dhe Kishës së Shën Pjetrit dhe Shën Palit	
Komuna e Suharekës		
	Manastiri i Trinisë së Shenjtë, pjesa brenda parkut	Zona e Veçantë e Mbrojtur
	Kisha e Shën Marisë Hodegetri	
Mushtisht	Rrënojat e Murgorës në Kullën e Matos	Lista e Përkohshme
	Rrënojat e Murgorës Rusenica	
	Rrënojat e kishës mesjetare në Mushtisht	
Komuna e Shtërpçës		
Biti e Epërme	Kisha e Shën Gjergjit	Zona e Veçantë e Mbrojtur
	Lokalitet Arkeologjik në Biti i Epërm	
Shtërpçe	Kisha e Shën Nikollës	Zona e Veçantë e Mbrojtur
	Kisha e Shën Marisë	
	Kisha e Shën Nikollës	
	Lokalitet Arkeologjik në Gotovushë	
Gotovushë	Kalaja e Gotovushës	Lista e Përkohshme
Brezovicë	Rrënojat e kalasë antike "Gradishta"	
Firajë	Xhamia e Firajës	
Komuna e Kaçanikut		
	Xhamia në Gllloboçicë	Lista e Përkohshme
	Shtëpia e Enver Lumës	
	Shtëpia e Minah Lumës	
Strazhë	Xhamia në Strazhë	Lista e Përkohshme
Biçec	Ura e Mulli i Fshatit Biçec	

"Trashëgimia shpirtërore" si pjesë e trashëgimisë kulturore shprehet në një shkallë të lartë në rajonet e Opojës dhe Gorës. Etnografia e këtij territori karakterizohet nga një ngjyrë dhe origjinalitet i veçantë që ende kultivohet edhe sot (p.sh., gjatë festivaleve tradicionale, fejesave, dasmave, etj.). Këto veshje përdoren shpesh dhe janë unike për rajone të ndryshme të zonës dhe përtej saj, siç janë veshjet e burrave (pantallona, këmisha, brez, pallto, etj.) dhe veshjet e grave (këmisha, rroba, pallto, përparëse, shallvare të verdha me qëndisje, etj.).

3.10. Veçoritë e peizazhit

Zona e Parkut Kombëtar “Sharri” përfshin një gamë të gjerë peizazhesh të bukura, kryesisht të shpërndara në rajonet malore të larta dhe të mesme. Këto peizazhe karakterizohen nga veçori natyrore mahnitëse, si male të larta, kodra, lugina, lumenj, ujëvara, shkëmbinj shkëmborë dhe puse akullnajore. Në zonat e ulëta të parkut kombëtar, si rajonet e Sredskës dhe të Siriniqit, peizazhi integron në mënyrë harmonike me fushat bujqësore dhe kopshtet.

Veçoritë më atraktive të peizazhit janë zonat e mbuluara me pyje, livadhe, kullota dhe formacione të tjera barishtore, që ndodhen në lartësi që variojnë nga 1000 deri në 1500 metra. Këtu, formacionet pyjore të shalqinjve, dushkëve, bukëve, abetit dhe lëpushave ndërthuren me formacione barishtore, duke paraqitur të gjitha nuancat e gjelbërimit dhe duke krijuar një përvojë vizuale jashtëzakonisht të këndshme të bukurisë natyrore. Në këtë zonë, relievi i gjerë, i formuar nga prerja e shumë lumenjve dhe përrenjve në luginat dhe kanione, së bashku me ujëvarat dhe liqenet e shumtë, përmirëson përvojën e kësaj natyre autentike, të bukur dhe të pa prekur. Në pjesët e ulëta të Sharrit, gjatë verës, lulëzojnë lule alpiniste në ngjyra të ndryshme në livadhe, duke shtuar tërheqjen dhe bukurinë e jashtëzakonshme, bashkë me një aromë dhe freski të veçantë në mjedisin natyror të pastër.

Malet e Sharrit ofrojnë një përvojë vizuale të jashtëzakonshme të bukurisë natyrore gjatë stinës së vjeshtës, kur e gjithë territori mbulohet me të gjitha ngjyrat e spektrit, dhe në pranverën e vonë, kur zonat e ulëta mbulohen me vegjetacion të gjelbër të shëndetshme, ndërsa majat e larta të Lubotenit, Bistrës dhe maleve të tjera mbeten të mbuluara me borë të bardhë.

4. TENDENCAT E MUNDSHME TË ARDHME PA PLANIN HAPËSINOR TË PARKUT KOMBËTAR SHARRI (ALTERNATIVA "0")

Roli i politikave dhe rregulloreve ekzistuese, të cilat mbeten në fuqi pavarësisht nga miratimi i një plani hapësinor, është thelbësor për të siguruar që vendimet e planifikimit të përputhen me kuadrin më të gjerë ligjor, mjedisor, social dhe ekonomik. Këto politika dhe rregullore ekzistuese mund të përfshijnë:

1. **Ligjet e Zonimit dhe Rregulloret e Përdorimit të Tokës:** Edhe nëse një plan hapësinor miratohet, ligjet e zonimit shpesh kanë përparësi. Këto ligje përcaktojnë cilat lloje aktivitete ose zhvillimesh lejohen në zona të caktuara (p.sh., rezidenciale, komerciale, industriale).
2. **Rregulloret Mjedisore:** Politikat mjedisore, si ato që rregullojnë ujin, cilësinë e ajrit, biodiversitetin dhe menaxhimin e mbeturinave, duhet të respektohen ende në çdo planifikim ose zhvillim, edhe kur një plan hapësinor është në fuqi.
3. **Kodet e Ndërtimit dhe Standardet:** Këto përcaktojnë kërkesat teknike dhe të sigurisë për projektimin dhe ndërtimin e ndërtesave dhe infrastrukturës. Ato mbeten në fuqi dhe duhet të merren parasysh pavarësisht nga miratimi i planit hapësinor.
4. **Ligjet e Trashëgimisë dhe Konservimit:** Politikat që mbrojnë sitet e trashëgimisë kulturore, ndërtesat historike ose zonat natyrore shpesh kalojnë mbi propozimet e një plani hapësinor në rast të një konflikti, duke siguruar që zhvillimet nuk dëmtojnë vende me vlerë.
5. **Rregulloret e Shëndetit dhe Sigurisë:** Rregulloret lokale, rajonale ose kombëtare që lidhen me shëndetin dhe sigurinë publike, si ato që kanë të bëjnë me ndotjen, qëndrueshmërinë ndaj katastrofave dhe shërbimet emergjente, vazhdojnë të jenë në fuqi pavarësisht planit hapësinor.
6. **Politikat Sociale dhe Ekonomike:** Këto politika mund të rregullojnë strehimin e përballeshëm, shërbimet sociale, zonat e punës dhe shqyrtimet e barazisë. Ato udhëhoqen në vendimet për zhvillimin urban dhe mirëqenien e komunitetit, pavarësisht planit hapësinor.
7. **Politikat e Infrastrukturës dhe Transportit:** Strategjitë kombëtare ose rajonale për infrastrukturën, duke përfshirë rrjetet e transportit dhe shërbimet, mund të ndikojnë në vendimet për përdorimin e tokës, dhe këto politika mund të kalojnë mbi ose të ndikojnë në procesin e planifikimit hapësinor.

Në thelb, këto rregullore dhe politika ofrojnë një kuadër standardesh, objektivash dhe kufizimesh që duhet të respektohen gjatë gjithë procesit të zhvillimit, edhe nëse ato ndryshojnë nga objektivat e planit hapësinor. Ato veprojnë si mekanizma plotësues ose ndonjëherë mbizotërues që sigurojnë që zhvillimet të jenë të qëndrueshme, në përputhje me ligjin dhe të përshtatshme me interesin publik.

Pjesët që pasojnë analizojnë tendencat e mundshme të ardhshme nëse Plani Hapësinor i Parkut Kombëtar Sharri nuk zbatohet (d.m.th. Alternativa "0").

4.1. Toka

Përdorimi i pyjeve, livadheve dhe tokave bujqësore

Nëse Plani Hapësinor i Parkut Kombëtar Sharri nuk miratohet, vëllimi i përdorimit aktual të pyjeve, livadheve dhe tokave bujqësore nuk do të mbetet në nivelin aktual. Infrastrukturat përkatëse nuk do të rindërtohen ose ndërtohen mbi bazën e një analize të nevojave dhe mundësive; si rezultat, zhvillimi i kësaj infrastrukture mund të jetë i pa-planifikuar, gjë që do të ketë një ndikim negativ në përdorimin aktual të hapësirës, si dhe në vëllimin e përdorimit aktual të pyjeve, livadheve dhe tokave bujqësore.

Përdorimi i burimeve natyrore

Nëse PH i Parkut Kombëtar Sharri nuk miratohet, infrastruktura përkatëse nuk do të ndërtohet ose modernizohet në mënyrë që dheu i nxjerrë dhe mbeturinat e ndërtimit të trajtohen (duke pritur që rregulloret aktuale të mos respektohen në përputhje me rrethanat, në dritën e asaj që ka ndodhur në vende të tjera), në mënyrë që shumica e tyre të ripërdoren në vendin e ndërtimit të infrastrukturës ose të riciklohen në materiale ndërtimi. Intervenimet e pa-planifikuara ose aksidentale të infrastrukturës gjithashtu parandalojnë përdorimin e sasive të mëdha të materialeve të ndërtimit të prodhuara nga riciklimi i këtyre materialeve ose nga përpunimi i llojeve të tjera të mbeturinave që përdoren për të prodhuar materiale ndërtimi me të njëjtën cilësi si materialet ndërtimi të fituara drejtpërdrejt nga burimet natyrore.

4.2. Faktorët klimatik

Adaptimi ndaj ndryshimeve klimatike

Nëse PH i Parkut Kombëtar Sharri nuk miratohet, zbatimi i masave për të ulur cenueshmërinë e ekosistemeve/habitatëve dhe infrastrukturës ndaj ndryshimeve klimatike nuk do të trajtohet sistematikisht gjatë planifikimit dhe rregullimit. Përkrahja kryesore do të vihet në reduktimin e cenueshmërisë ndaj përmbajtjeve, borës dhe ngricave. Çdo ndërtim i ri ose rindërtim i infrastrukturës duhet të analizohet në lidhje me cenueshmërinë e saj ndaj fenomeneve ekstreme të motit, ndërsa kostot financiare të dëmeve të mundshme për infrastrukturën duhet të vlerësohen paraprakisht. Bazuar në analizën e cenueshmërisë së infrastrukturës ndaj fenomeneve ekstreme të motit, duhet të planifikohen masa të qëndrueshme për të reduktuar efektet negative të ndryshimeve klimatike në infrastrukturë në nivele ekonomike dhe shoqërore të pranueshme. Në mungesë të politikave, investimeve në infrastrukturën mbrojtëse dhe menaxhimit të fragmentuar të burimeve natyrore në pellgjet ujore, do të ketë efekte negative si: (i) humbja e habitatëve natyrore dhe tokave bujqësore dhe disa territoreve të banuara; (ii) shtimi i presionit për banim, punësim dhe infrastrukturë; (iii) tendenca për t'u zhvendosur më thellë në brendësi të malësive, por kushtet e vështira gjeografike dhe klimatike, si dhe mungesa e masave institucionale kundër efekteve të ndryshimeve klimatike, do ta pengojnë dëshirën që këto zhvendosje të ndodhin në mënyrë masive dhe të organizuar. Si rezultat, zhvendosjet sporadike do të fragmentojnë më tej territorin, duke rrezikuar burimet më të çmuara që do të zvogëlohen gjithnjë e më shumë. Njerëzit do të zgjedhin të vendosen në zona më të lehta për t'u arritur dhe me burime më të lehta për t'u shfrytëzuar.

Sipas të dhënave më të fundit, Kosova po përjeton rritje të moderuar të popullsisë. Kosova ka një popullsi relativisht të re, me një pjesë të konsiderueshme të saj nën moshën 30 vjeç, e cila mund të kontribuojë në rritjen e ardhshme të popullsisë. Megjithatë, vendi përballlet gjithashtu me sfida si normat e larta të emigracionit, ku shumë kosovarë kërkojnë mundësi më të mira ekonomike

jashtë vendit, veçanërisht në Evropën Perëndimore. Ndërkohë, ndërsa projeksionet specifike të rritjes së popullsisë mund të ndryshojnë në varësi të burimit, parashikohet që trendet demografike të ardhshme do të formohen nga faktorë të brendshëm (p.sh., normat e lindjeve, kushtet ekonomike) dhe faktorë të jashtëm (p.sh., modelet e migracionit).

Masat e zbutjes kundër ndryshimeve klimatike

Nëse PH i Parkut Kombëtar Sharri nuk miratohet, ekosistemet natyrore dhe habitatet përkatëse, si dhe infrastruktura, duke marrë parasysh rritjen e pritur të disa sektorëve të caktuar ekonomikë, si transporti (sidomos ai rrugor), nuk do të planifikohen dhe rregullohen në mënyrë që të eliminojnë mbingarkesën dhe bllokimet e rrugëve, të cilat pengojnë trafikun e qetë dhe miqësor me mjedisin, ose për të eliminuar emetimet e pakontrolluara në ajër. Zbatimi i masave për zbutjen e ndryshimeve klimatike përmes reduktimit të emisioneve të gazrave serrë në sektorët e mbuluar nga Vendimi Nr. 406/2009/EC do të jetë në rrezik të madh.

Edhe në rastin e emisioneve të gazrave serrë, kontributi më i madh për arritjen e objektivit mjedisor në lidhje me kufirin e emisioneve të ndotësve nga ndërhyrjet në infrastrukturë pritet të vijë nga sektori i prodhimit të energjisë dhe ai i transportit, dhe më konkretisht nga përdorimi i burimeve energjetike të rinovueshme dhe mjeteve më efikase.

4.3. Ajri

Nëse PH i Parkut Kombëtar Sharri nuk miratohet, duke marrë parasysh rritjen e pritur të disa sektorëve të caktuar, si transporti (sidomos rrjeti rrugor) dhe industria, nuk do të planifikohet dhe rregullohet në mënyrë që të eliminojë mbingarkesën, e cila pengon trafikun e qetë me një ngarkesë më të ulët për mjedisin, ose të eliminojë emetimet e pakontrolluara të ajrit nga aktivitetet industriale që vijnë nga jashtë parkut.

Pavarësisht se kontributi më i madh për arritjen e objektivit mjedisor lidhur me kufirin e emisioneve të ndotësve nga ndërhyrjet në infrastrukturë pritet të vijë nga burimet e rinovueshme të energjisë dhe sektori i transportit me efikasitet mjedisor, trafiku i paorganizuar i rrjetit të parkut e anulon të gjithë efektin e përdorimit të mjeteve miqësore me mjedisin, në përputhje me standardet teknike të ajrit.

Nëse Plani Hapësinor i Parkut Kombëtar Sharri nuk miratohet, infrastruktura përkatëse nuk do të planifikohet dhe rregullohet dhe kështu nuk do të jetë e mundur të reduktohet niveli i emisioneve të ndotësve që kontribuojnë në shfaqjen e grimcave PM10 dhe PM2.5. Kështu, objektivi mjedisor i vendosur lidhur me cilësinë e ajrit deri në vitin 2030 nuk do të arrihet.

4.4. Uji

Nëse PH i Parkut Kombëtar Sharri nuk miratohet, infrastruktura dhe politikat përkatëse nuk do të mendohen dhe rregullohen në një mënyrë gjithëpërfshirëse. Infrastruktura nuk do të rindërtohet ose ndërtohet mbi bazën e një analize të nevojave dhe mundësive. Prandaj, ndërtimi i sistemeve të furnizimit me ujë dhe menaxhimit të ujërave të ndotura ose ujërave të tjera të reja mund të mos marrë parasysh karakteristikat ekzistuese të natyrës (sipërfaqet mbrojtëse, përthithshmëria e dheut dhe ndikimi në cilësinë e ujërave nëntokësore, etj.). Rreziku i aksidenteve me rrjedhje kimikatesh përgjatë rrjetit rrugor ose në kontekstin e zhvillimit të turizmit dhe infrastrukturës mbështetëse në park mund të jenë burime të ndotjes së ujërave sipërfaqësore dhe nëntokësore, nëse programet e vlerësimit mjedisor nuk aplikohet.

4.5. Biodiversiteti

Me miratimin e Planit Hapësinor të Parkut Kombëtar Sharri, infrastruktura përkatëse do të planifikohet dhe rregullohet në një mënyrë gjithëpërfshirëse. Infrastruktura do të rindërtohet ose ndërtohet mbi bazën e një analize të nevojave dhe mundësive. Për shkak të arsyeve të mësipërme, infrastruktura do të planifikohet, që do të thotë gjithashtu një nevojë më të vogël për ndërhyrje të reja infrastrukturore. Si rezultat, hapësira e parkut nuk do të fragmentohet pa nevojë dhe rrugët migratore të kafshëve të egra nuk do të preken. Masat e aktiviteteve të Planit duhet të përfshijnë krijimin e kalimeve të përshtatshme për kafshët e egra, nëse fragmentet ekzistuese provohen të jenë të papërshtatshme ose të pa kalueshme (kalimet bllokohen nga tela dhe vdekshmëria e kafshëve në rrugë është rritur). Nëse masat e planeve hapësinore dhe menaxhuese nuk zbatohen, vdekshmëria e kafshëve në rrugë dhe lidhjet mes popullsive mund të përkeqësohen, gjë që mund të ndikojë në biodiversitetin e zonave përkatëse.

Masat e parashikuara në plan duhet të përfshijnë masa për të ulur nivelin e zhurmës në mjedisin natyror, gjë që do të ketë një ndikim pozitiv dhe të përhershëm lokal për faunën e egër. Nëse masat nuk zbatohen, zhurma në mjedisin natyror do të rritet për shkak të ndërhyrjeve infrastrukturore të pakontrolluara dhe të pa planifikuara.

Planet hapësinore dhe menaxhuese gjithashtu parashikojnë masa administrative për të mbrojtur dhe përmirësuar cilësinë e habitateve natyrore, pa të cilat niveli i dëmtimit dhe degradimit të ekosistemeve natyrore do të përkeqësohet. Nëse këto masa nuk zbatohen, objektivat mjedisorë për biodiversitetin nuk mund të arrihen.

4.6. Mbeturinat

Spektori i mbledhjes/përpunimit/riciklimit të mbeturinave është një sektor problematik në zonë, për shkak të natyrës së tij të lidhur ngushtë me një numër sektorësh të tjerë (ajri, toka, uji, shëndeti, etj.). Aktualisht, ky sektor ka një sërë problemesh, të cilat janë pasqyruar dhe trajtuar në Plan.

Këto probleme përfshijnë: praninë e deponive ilegale të hapura; mungesën e deponive të rregullta ose qendrave të transferimit të mbeturinave; menaxhimi i mbeturinave është ende në nivele të ulëta; mbeturinat inert, mbeturinat e rrezikshme dhe mbeturinat e kafshëve nuk trajtohen sipas kërkesave ligjore; ndarja e mbeturinave në burim/riciklimi ende nuk praktikohet; kuadri ligjor, megjithëse i përmbush kërkesat e BE-së, nuk mund të ndryshojë realitetin për shkak të mungesës së investimeve; etj.

Nëse PH i Parkut Kombëtar Sharri nuk i jepet miratimi, kjo situatë nuk do të mbetet vetëm problematike, por do të përkeqësohet edhe më tej për shkak të zhvillimeve të pakontrolluara në të gjithë sektorët, përfshirë planifikimin hapësinor/urban.

4.7. Zhurma

Skenari "pa veprim" nuk përfshin asnjë ndërhyrje infrastrukturore, përveç mbajtjes së situatës ekzistuese. Nëse aktivitetet e parashikuara në planet hapësinore dhe menaxhuese nuk realizohen ose përfshihen në programet e detajuara të masave për reduktimin e ndotjes nga zhurma, niveli i zhurmës do të rritet, veçanërisht për shkak të zhvillimeve infrastrukturore të pakontrolluara. Prandaj, objektivi për arritjen e standardeve të BE-së për zhurmën (LAeq / ditë në 55 dB (A) dhe LAeq / natë në 45 dB (A)) nuk do të arrihet.

Programet dhe aktivitetet infrastrukturore të parashikuara në planet hapësinore dhe menaxhuese do të sigurojnë kohezion, efikasitet dhe qëndrueshmëri, si dhe përfitime të shtuara për përdoruesit e kësaj infrastrukture.

Nëse masat e politikës së PH të Parkut Kombëtar Sharri nuk zbatohen, ekspozimi i hapësirave të ndjeshme ndaj zhurmës do të rritet. Në përputhje me legjislacionin e Kosovës dhe direktivat e BE-së, menaxherët e burimeve individuale të zhurmës duhet të rehabilitojnë zonat me ndotje të tepërt akustike. Megjithatë, përmirësimet efektive mjedisore mund të kryhen vetëm nëpërmjet masave të kombinuara logjistike dhe organizative.

4.8. Popullsia dhe asetet materiale

Pavarësisht disa investimeve të fundit në ekonominë lokale dhe rajonale, cilësia e infrastrukturës së rrjetit të transportit në zonat rurale të bashkive që ndajnë territorin me Parkun Kombëtar të Sharrit, si dhe elementët e shenjave dhe rrugëve brenda parkut, mbeten të dobëta dhe ka dallime të mëdha rajonale në lidhje me aksesin në shtigje natyrore, tregje dhe shërbime të bazës. Cilësia e shërbimeve në zonat rurale është ende e ulët dhe pjesa më e varfër e popullsisë ka akses të kufizuar në shërbime sociale, veçanërisht shëndetësore. Kufizimet e transportit publik dhe kostot e larta ndikojnë në lëvizshmërinë e njerëzve dhe aksesin në mundësi (p.sh. punësim) jashtë fshatrave.

Menaxhimi i vazhdueshëm i pasurisë, mirëmbajtja e rregullt e rrugëve, investimet në sektorin e bujqësisë dhe një akses më i besueshëm në transportin publik mund të reduktojnë kostot dhe të sjellin përfitime të rëndësishme për familjet, fermerët dhe bizneset, përveç masave të mirëmbajtjes në infrastrukturën e shërbimit të parkut vetë.

Siguria në aktivitetet brenda zonës më të gjerë të parkut është një çështje e rëndësishme shoqërore dhe e shëndetit publik. Nevojitet një fokus në zbatimin e ligjeve dhe rregulloreve për shëndetin dhe sigurinë në punë, për të kushtuar vëmendje auditimeve të sigurisë dhe përmirësimeve të pikave të verbra, për të përfshirë standardet e sigurisë në projektimin dhe ndërtimin e infrastrukturës, dhe për të rritur ndërgjegjësimin publik.

Nëse PH i Parkut Kombëtar të Sharrit nuk miratohet dhe masat nuk implementohen, qasja do të mbetet një shqetësim i rëndësishëm, dhe çështjet e sigurisë do të vazhdojnë të jenë një problem serioz. Si rezultat, nuk priten efekte pozitive në mënyrën dhe kushtet e menaxhimit të territorit më të gjerë të Parkut Kombëtar të Sharrit.

4.9. Trashëgimia Kulturore

Nëse zhvillimi i infrastrukturës së propozuar nga plani hapësinor i parkut dhe politikat përkatëse nuk do të planifikohet dhe rregullohet në mënyrë të plotë, infrastruktura e trashëgimisë kulturore nuk do të rindërtohet dhe integrohet në bazë të një analize të nevojave dhe mundësive. Nga ana tjetër, nëse PH i Parkut Kombëtar të Sharrit do të përshtatet dhe aktivitetet infrastrukturore do të implementohen, integriteti dhe karakteristikat e zonave dhe njësive të trashëgimisë kulturore, veçanërisht peizazheve kulturore, peizazheve historike, zonave të trashëgimisë urbane/rurale dhe zonave të tyre të ndikimit, si dhe lokalitetet arkeologjike, do të ruhen në një masë më të madhe. Prandaj, zhvillimet e pa-planifikuara do të kenë një efekt negativ në trashëgiminë kulturore.

4.10. Peizazhi

Nëse PH i Parkut Kombëtar të Sharrit nuk përshtatet dhe aktivitetet infrastrukturore nuk implementohen, integriteti dhe karakteristikat e peizazheve të jashtëzakonshme dhe zonave të

peizazheve me karakteristika dalluese në nivelet lokale, rajonale dhe kombëtare nuk do të ruhen. PH i Parkut Kombëtar të Sharrës ka për qëllim të nxjerrë në pah imazhin e peizazheve të cilësisë së lartë të zonave të mirëruajtura me elementë të rëndësishëm kulturorë që duhet të ruhen. Nga ana tjetër, nëse zhvillimi i infrastrukturës dhe politikave përkatëse nuk planifikohen dhe rregullohen në mënyrë të plotë, atëherë infrastruktura nuk do të rindërtohet ose ndërtohet mbi bazën e një analize të nevojave dhe mundësive. Prandaj, zhvillimet e pa-planifikuara do të ndikojnë në mënyrë të konsiderueshme në degradimin e peizazhit.

5. PËRSHKRIMI I PËRGJITHSHËM I PH-SË TË PK SHARRIT

5.1. Qëllimi dhe Objektivat e PH-së të PK Sharrit

Plani Hapësinor i Parkut Kombëtar "Sharri" është hartuar nga Instituti i Planifikimit Hapësinor (IPH) i Kosovës. Plani bazohet në legjislacionin ekzistues, i cili përfshin Ligjin për Planifikimin Hapësinor, Ligjin për Parkun Kombëtar "Sharri", Ligjin për Tokën Bujqësore, Ligjin për Ndërtimin, Ligjin për Mbrojtjen e Mjedisit, Ligjin për Mbrojtjen e Natyrës dhe Ligjin për Ujërat.

Plani Hapësinor i Parkut Kombëtar "Sharri" është një dokument që ka për qëllim promovimin e interesave të përbashkëta të banorëve të Kosovës për zhvillim më të shpejtë ekonomik, me qëllim përmirësimin e cilësisë së jetës, duke ruajtur gjithashtu pasuritë natyrore dhe kulturore. Plani përcakton parimet dhe objektivat afatgjata të planifikimit hapësinor për një periudhë prej të paktën 10 vjetësh, duke vendosur afate reale kohore dhe pasoja buxhetore. Plani hapësinor duhet të:

- Udhëzojë sektorët dhe agjencitë e Qeverisë së Kosovës në hartimin e politikave dhe vendimeve dhe implementimin e tyre për përdorimin më të përshtatshëm të këtij pasuri natyrore.
- Përcaktojë kategorizimin e hapësirave/zonave sipas regjimit të mbrojtjes dhe shfrytëzimit të tyre:
 - Zona që do të mbeten siç janë, të mbrojtura nga çdo zhvillim;
 - Zona me një gamë të kufizuar zhvillimesh hapësinore; dhe
 - Zona me një gamë më të gjerë zhvillimesh hapësinore.

Plani Hapësinor do të shërbejë si udhëzues për:

- ✓ Përcaktimin e lokacioneve brenda parkut me potencial zhvillimi.
- ✓ Aprovimin e politikave relevante për nxitjen e zhvillimeve të mundshme në territorin e parkut, që ndërlidhen me zhvillimin e turizmit dhe ofrimin e shërbimeve të nevojshme, duke ruajtur pasuritë natyrore dhe kulturore dhe vlerat e tyre në masën më të madhe.
- ✓ Përcaktimin e rolit të vendbanimeve përreth (fshatrave) dhe rolit të qyteteve kryesore afër parkut.
- ✓ Identifikimin e infrastrukturës së rëndësishme dhe ndërlidhja me territorin e parkut.

Plani Hapësinor i Parkut Kombëtar "Sharri" bazohet në:

- ✓ Parimet e përcaktuara nga ligji,
- ✓ Vizioni dhe objektivat strategjike,
- ✓ Raportet nga sektorët e rëndësishëm,
- ✓ Strategjitë e zhvillimit të sektorëve të ndryshëm,
- ✓ Elementët e tjerë të përcaktuar nga një akt i veçantë.

5.2. Arsyeshmëria

Sipas Planit Hapësinor të Parkut Kombëtar "Sharri" dhe bazuar në Ligjin Nr. 03/L-233 për Mbrojtjen e Natyrës, Plani Hapësinor i PK Sharri duhet të sigurojë:

- ✓ Mbrojtjen, ruajtjen, rigjenerimin dhe shfrytëzimin e qëndrueshëm të natyrës dhe resurseve natyrore të rinovueshme;
- ✓ Rigjallërimin e territoreve natyrore të dëmtuara ose pjesëve të tyre dhe kompensimin e dëmeve të shkaktuara;

- ✓ Ruajtjen dhe restaurimin e balancës ekologjike në natyrë;
- ✓ Krijimin e një sistemi për planifikimin, menaxhimin, inventarizimin, monitorimin, informacionin dhe financimin për mbrojtjen e natyrës;
- ✓ Realizimin e objektivave të përcaktuara në politikat e mbrojtjes së natyrës;
- ✓ Uljen e përdorimit të tepërt dhe kërcënimit të specieve të florës dhe faunës, veçanërisht atyre me rëndësi të veçantë, specieve të rralla dhe të rrezikuara, si dhe habitateve të tyre;
- ✓ Të drejtën për informacion publik dhe pjesëmarrje publike në fushën e mbrojtjes së natyrës;
- ✓ Ofrojë të drejtën e qytetarëve për një mjedis të shëndetshëm, pushim dhe rekreacion në natyrë;
- ✓ Mbrojtjen e biodiversitetit përmes ruajtjes së habitateve natyrore të rëndësishme dhe specieve të florës dhe faunës në një status të favorshëm për ruajtjen.

Sipas Ligjit për Mbrojtjen e Natyrës, parku kombëtar është një territor natyror me funksione për:

- ✓ Mbrojtjen e integritetit ekologjik të një ose më shumë ekosistemeve për brezat e tanishëm dhe të ardhshëm;
- ✓ Mbrojtjen e integritetit ekologjik të një ose më shumë ekosistemeve për brezat e tanishëm dhe të ardhshëm;
- ✓ Ofrimin e kushteve bazë për qëllime shpirtërore, shkencore, arsimore, rekreative, kulturore dhe mundësi për vizita në përputhje me parimet e mbrojtjes së mjedisit, ndërsa parku duhet të menaxhohet me qëllim të:
 - Mbrojtjes së territoreve natyrore me rëndësi kombëtare dhe ndërkombëtare për qëllime shpirtërore, shkencore, arsimore, rekreative dhe turistike;
 - Ruajtjes së statusit të burimeve të shembujve përfaqësues të zonave fiziografike, bashkësive biotike, burimeve gjenetike dhe specieve për të siguruar biodiversitetin dhe stabilitetin ekologjik;
 - Ofrimit të përdorimit për qëllime frymëzuese, shkencore, arsimore, kulturore dhe rekreative, duke mbajtur zonën në gjendje natyrore ose pothuajse natyrore;
 - Përfundimit të përdorimeve ose vizitave që mund të shkaktojnë ndryshime dhe dëme në natyrë;
 - Mbrojtjes së veçorive ekologjike, gjeomorfologjike dhe estetike për të cilat territori është shpallur i mbrojtur.

Funksionet e parkut kombëtar janë përcaktuar në atë mënyrë që të sigurojnë kryesisht mbrojtjen dhe zhvillimin e vlerave themelore të parkut kombëtar dhe pastaj rregullimin dhe shfrytëzimin e këtyre vlerave:

- ✓ Mbrojtjen dhe ruajtjen e vlerave natyrore dhe rariteteve të tashme, si ato primare ashtu edhe ato të ndryshuara pjesërisht;
- ✓ Mbrojtjen dhe përmirësimin e peizazhit të rajonit si një tërësi;
- ✓ Ruajtjen dhe mbrojtjen e trashëgimisë kulturore-historike;
- ✓ Zhvillimin dhe përmirësimin e vlerave natyrore dhe të krijuara, si dhe zhvillimin e aktiviteteve të tanishme dhe atyre të reja;
- ✓ Shfrytëzimin ekonomik dhe përmirësimin e vlerave natyrore dhe ekonomike;
- ✓ Shfrytëzimin e vlerave të parkut kombëtar për qëllime shkencore, arsimore, edukative dhe kulturore;
- ✓ Shfrytëzimin e vlerave të parkut kombëtar për nevojat e ekonomisë, kryesisht për aktivitete turistike-rekreative, si dhe për shfrytëzimin e pyjeve, kullotave malore, tokës bujqësore, etj.;
- ✓ Ngritjen e vetëdijes publike për vlerën e natyrës.

5.3. Lista e Zonave dhe Hartografia

Më poshtë paraqitet një përmbledhje e përbërjes së elementeve bazë dhe hartave përkatëse të zhvilluara për këto elemente në dokumentin e Planit Hapësinor të Parkut Natyror Sharri.

Tabela 11. Elementët kryesorë bazë në PH të PK Sharri që konsiderohen si të rëndësishëm për procesin e VSM

Burimi: Autori

Nr.	Subjekti / Artikulli	Harta	Shënime
1.	POZITA, KUFIJTË, DHE TË DHËNAT BAZË PËR PARKUN	<ul style="list-style-type: none"> • Pozita Gjeografike e Parkut Kombëtar "Sharri" • Përfshirja e Zonës së Parkut brenda Komunave • Popullatat rreth Parkut Kombëtar "Sharri" • Popullatat rreth Parkut Kombëtar "Sharri" dhe numri i tyre 	<p>Ref. PH 6.2</p> <p>Harta/Të dhënat nga tabelat si %</p> <p>Ref. PH 6.1</p> <p>Të dhënat nga tabelat</p>
2.	MJEDISI DHE SHFRYTËZIMI I TOKËS <ul style="list-style-type: none"> • Relievi • Gjeologjia e terrenit • Veçoritë klimatike • Veçoritë hidrologjike • Veçoritë e peizazhit • Vegjetacioni • Fauna • Ndotja dhe Dëmtimi • Rreziqet <ul style="list-style-type: none"> ○ Erozioni i Tokës ○ Tërmetet ○ Ortekët ○ Ndërtimi ○ Shfrytëzim i tepruar i kullotave ○ Gjuetia e paligjshme ○ Grumbullimi i Bimëve dhe Produkteve të tjera të Egra 	<ul style="list-style-type: none"> • Relievi • Gjeologjia e terrenit në Parkun Kombëtar Sharri • Hidrografia • Lloje të veçanta bimore në Parkun Kombëtar Sharri • Lloje unike faunistike në Parkun Kombëtar Sharri • Rreziku i Erozionit në Parkun Kombëtar Sharri • Zonat sizmike në PK Sharri 	<p>Ref. PH 6.3</p>

<ul style="list-style-type: none"> • Rezervatet Strikte Natyrore në Parkun Kombëtar Sharri • Shfrytëzimi i Tokës dhe Pronësia 	<ul style="list-style-type: none"> • Rezervate Strikte Natyrore në Parkun Kombëtar Sharri, të shpallura me vendim në vitin 2016 • Shpërndarja e Zonave sipas Hartës së Mbulueshmërisë së Tokës të Parkut Kombëtar Sharri, KEPA 2018 • Mbulueshmëria e Tokës në Parkun Kombëtar Sharri e vitit 2018 (CLC18) • Shpërndarja e Mbulesës së Tokës sipas Hartës së Mbulesës së Tokës të Parkut Kombëtar "Sharri", ESRI 2020 • Mbulueshmëria e Tokës në Parkun Kombëtar "Sharri" e vitit 2020 (ESRI) • Përqindja e llojeve të pronësisë në Parkun Kombëtar "Sharri" • Shpërndarja e llojeve të pronësisë në Parkun Kombëtar "Sharri" 	<p>Harta/Të dhënat nga tabelat</p> <p>Të dhënat nga tabelat</p> <p>Të dhënat nga tabelat</p> <p>Të dhënat grafike (Pie)</p>
<p>3. ZHVILLIMI SOCIAL DHE KULTUROR</p> <ul style="list-style-type: none"> • Edukimi • Shëndetësia • Ndërtimi dhe Strehimi <ul style="list-style-type: none"> ○ Ndërtimi në Park • Banimi në Park <ul style="list-style-type: none"> ○ Banimi në Qendrat Turistike <ul style="list-style-type: none"> - Qendra Turistike "Brezovica" - Qendra Turistike "Prevallë" - Stanet • Trashëgimia Kulturore <ul style="list-style-type: none"> ○ Rite ○ Qeni i Sharrit ○ Ushqimi Tradicional 	<ul style="list-style-type: none"> • Objektet arsimore në fshatrat rreth Parkut Kombëtar "Sharri" • Objektet shëndetësore në vendbanimet rreth parkut • Shpërndarja hapësinore e ndërtimeve brenda PK Sharri • Kategoritë e ndërtimeve brenda PK Sharri • Ndërtesat në Parkun Kombëtar "Sharri" sipas komunave kadastrale, Maj 2023 • Trashëgimia Kulturore në park dhe në fshatrat përreth • Zona të Veçanta të Mbrojtura (ZVM) të Manastirit të Shën Trinisë • Fshatrat afër parkut, që kanë pasuri të Trashëgimisë Kulturore 	<p>Ref. PH 6.4</p> <p>Të dhënat grafike</p> <p>Të dhënat grafike</p> <p>Të dhënat nga tabelat</p>

<p>4.</p>	<p>ZHVILLIMI EKONOMIK</p> <ul style="list-style-type: none"> • Turizmi dhe Potencialet Turistike në Park <ul style="list-style-type: none"> ○ Qendra Turistike Brezovicë ○ Qendra Turistike Prevallë ○ Komuna e Dragashit ○ Komuna e Kaçanikut ○ Numri i Turistëve në Parket Kombëtare • Veprimtaritë Bujqësore dhe Blegtorale • Veprimtaritë Pyjore • Tregtia 	<ul style="list-style-type: none"> • Turizmi në Parkun Kombëtar Sharri • Pistat e skijimit në Brezovicë • Numri i turistëve në PK Sharri • Veprimtaritë blegtorale brenda Parkut Kombëtar 	<p>Ref. PH 6.5</p> <p>Të dhënat grafike</p>
<p>5.</p>	<p>INFRASTRUKTURA DHE SHËRBIMET</p> <ul style="list-style-type: none"> • Transporti dhe Infrastruktura e tij • Infrastruktura e Ujit <ul style="list-style-type: none"> ○ Sistemet e Furnizimit me Ujë ○ Sistemet e Kanalizimeve • Infrastruktura e Energjisë Elektrike • Telekomunikacionet • Menaxhimi i Mbeturinave 	<ul style="list-style-type: none"> • Rrjeti rrugor në Parkun Kombëtar Sharri dhe rrethinat e tij • Sistemet e Furnizimit me Ujë dhe Kanalizimet në Parkun Kombëtar "Sharri" dhe zonat përreth • Infrastruktura e Energjisë Elektrike në Parkun Kombëtar "Sharri" dhe zonat përreth 	<p>Ref. PH 6.6</p>

5.4. Vizioni i Planit Hapësinor të PK Sharri nga Perspektiva e Planit të Menaxhimit të tij

Në Planin Hapësinor të Parkut Kombëtar Sharri, është përcaktuar Vizioni që synohet të arrihet përmes zbatimit të objektivave të identifikuara.

Duke përcaktuar treguesit kyç të suksesit, vizioni përcakton rrugën drejt suksesit, e cila shprehet gjerësisht në terma dhe veprime, por që kërkon disa riformulime, pa hequr asnjë prej elementeve të identifikuara si tregues të suksesit.

Vizioni i Propozuar i Rishikuar është si vijon:

Parku Kombëtar Sharri - falë bashkëpunimit aktiv me institucione dhe organizata vendore dhe të huaja, menaxhohet në përputhje me kërkesat ligjore, sipas planeve hapësinor dhe të menaxhimit dhe është i regjistruar në listat botërore të zonave të mbrojtura.

Parku - karakterizohet nga një mjedis i pastër, ekosisteme dhe biodiversitet të paprekura, si dhe peizazhe të bukura, duke mundësuar zhvillim të qëndrueshëm përmes konservimit të natyrës dhe aktiviteteve ekonomike të kujdesshme, duke përdorur racionalisht vlerat e tij mbajtëse, me një ndikim të përbashkët pozitiv në mirëqenien e komunitetit.

Përmes masave të ndërmarra nga autoritetet shtetërore për ruajtjen e natyrës, forcimin e stafit administrativ dhe përmirësimin e infrastrukturës, sigurohet akses i lehtë në zonat e parkut, shërbime publike të nevojshme për banorët, informacione tërheqëse dhe udhëzime për vizitorët, dhe lulëzim i aktiviteteve rekreative, sportive, kulturore dhe kërkimore-shkencore në vend. Nga ana tjetër, natyra e ruajtur mirë tërheq investime të qëndrueshme në park.

Ky Vizioni i Rishikuar ka ruajtur fjalët kyçe dhe ka çliruar versionin origjinal nga termat e panevojshëm. Megjithatë, ky version i rishikuar do të kërkojë miratimin e aktorëve të përfshirë gjatë procesit të konsultimeve që do të organizohet pas hartimit të VSM-së.

5.5. Objektivat Strategjike dhe Mjedisore të PH të PK Sharr

Në këtë seksion, paraqitet një listë objektivash (si Objektiva Strategjike – OST, ashtu edhe Objektiva Specifikë – OSP) siç shfaqen në dokumentin e Planit Hapësinor për Parkun Kombëtar Sharri. OST në dokumentin e VSM-së do të përkohet me Objektivat e Qëllimeve të dokumentit të Planit Hapësinor (Qëllimet – siç janë emëruar në dokumentin e Planit Hapësinor), ndërsa OSP në dokumentin e VSM-së do të përkohet me Objektivat Nën të Çdo Qëllimi të dokumentit të Planit Hapësinor (Objektivat – siç janë emëruar në dokumentin e Planit Hapësinor).

Si OST-të ashtu edhe OSP-të janë renditur në një rrjedhë numërimi, siç shfaqen në dokumentin e Planit Hapësinor (p.sh., pa pasur prioritet pas numërimit).

Tabela 12. Lista e Objektivave sipas PH për PK Sharri

OST/OSP	Objektivat
OST 1:	Një park me administratë të mirë, menaxhim efikas dhe bashkëpunim të frytshëm
OSP 1.1	Zhvillimi dhe implementimi i planit të menaxhimit të parkut, duke plotësuar të gjitha kërkesat që rrjedhin nga ky plan
OSP 1.2	Rikthimi i kompetencave të plota për Drejtorinë e Administrimit të PK Sharri
OSP 1.3	Rritja e kapaciteteve njerëzore dhe teknike/teknologjike në DAPKSH
OSP 1.4	Bashkëpunimi me entitete lokale dhe ndërkombëtare përkatëse dhe krijimi i marrëveshjeve me rajonet fqinje dhe më gjërë
OSP 1.5	Promovimi i parkut përmes aktiviteteve të ndryshme dhe njohja ndërkombëtare
OST 2	Mbrojtja dhe ruajtja e vlerave natyrore dhe trashëgimisë kulturore, si dhe përdorimi racional i burimeve natyrore
OSP 2.1	Mbrojtja dhe monitorimi i ajrit, ujit dhe tokës nga ndotja dhe degradimi, si dhe monitorimi i elementeve meteorologjike dhe ujërave sipërfaqësore
OSP 2.2	Mbrojtja nga aktivitetet e paligjshme: prerja e paligjshme e drurëve, mbikullotja, shfrytëzimi i pakontrolluar i bimëve mjekësore dhe frutave, gjuetia e paligjshme
OSP 2.3	Zhvillimi i programeve edukative dhe ndërgjegjësuese për të inkurajuar popullatën të mësojë më shumë rreth biodiversitetit dhe rëndësisë së tij
OSP 2.4	Mbrojtja dhe ruajtja e rezervateve natyrore, si dhe promovimi i tyre shkencor
OSP 2.5	Mbrojtja dhe ruajtja e ekosistemeve dhe biodiversitetit në përgjithësi, dhe e specieve endemike, relikte dhe relikte-endemike të bimëve, kafshëve dhe shpendëve në veçanti
OSP 2.6	Përdorimi racional i burimeve natyrore sipas planit të menaxhimit: prerje sanitare dhe ngrohje, mbledhja e bimëve mjekësore dhe frutave, përdorimi i kullotave dhe peisazheve natyrore për rekreacion
OSP 2.7	Inventarizimi i specieve të rrezikuara të botës bimore dhe shtazore, dhe zhvillimi i programeve për monitorimin dhe kërkimin e këtyre specieve
OSP 2.8	Mbrojtja, promovimi, monitorimi dhe rritja e qenit të Sharrit (Dalmatiani Ilir) si simbol i Parkut Kombëtar "Sharri"
OSP 2.9	Reduktimi i rreziqeve nga fatkeqësitë natyrore dhe të tjera
OSP 2.10	Ruajtja dhe promovimi i trashëgimisë kulturore
OST 3	Një park me zhvillim socio-ekonomik të qëndrueshëm
OSP 3.1	Rritja e kapaciteteve turistike dhe rehabilitimi i atyre ekzistuese deri në vitin 2035
OSP 3.2	Zhvillimi i bujqësisë tradicionale, blegtorisë dhe bletarisë në mbështetje të zhvillimit të ekoturizmit nga banorët lokal deri në vitin 2035

OSP 3.3	Përdorimi i kontrolluar i bimëve mjekësore dhe aromatike (BMA) dhe pemëve të frutave të egra (PFE) për përfitime ekonomike
OSP 3.4	Krijimi i kushteve për punësimin e banorëve lokal në industrinë e turizmit deri në vitin 2030
OSP 3.5	Zhvillimet e planifikuara me akomodim cilësor (shtëpi pushimi) dhe ndërtimet e kontrolluara që harmonizohen me mbrojtjen e vlerave të trashëgimisë natyrore dhe biodiversitetit
OSP 3.6	Ofrimi i shërbimeve shëndetësore cilësore
OSP 3.7	Sigurimi i burimeve financiare dhe teknike nga organizatat ndërkombëtare dhe partnerët rajonalë për të ndihmuar në zhvillimin dhe menaxhimin e parkut kombëtar
OST 4	Një park me qasje të lehtë në zonat dhe objektet e parkut, si dhe me shërbime publike për banorët
OSP 4.1	Zhvillimi i mëtejshëm i infrastrukturës rrugore dhe përmirësimi i transportit publik deri në vitin 2035
OSP 4.2	Zhvillimi i mëtejshëm i infrastrukturës së energjisë elektrike deri në vitin 2030
OSP 4.3	Zhvillimi i mëtejshëm i infrastrukturës së ujit deri në vitin 2035
OSP 4.4	Zhvillimi i mëtejshëm i infrastrukturës së telekomunikacioneve deri në vitin 2028
OSP 4.5	Sigurimi i infrastrukturës për menaxhimin e mbeturinave deri në vitin 2028

Plani Hapësinor për PK Sharri ka zhvilluar gjithashtu një listë të konsoliduar të aktiviteteve/projekteve në lidhje me arritjen e qëllimeve të secilit OSP. Më poshtë paraqiten këto aktivitete/projekte në lidhje me OST-të/OSP-të, ku disa prej tyre janë riformuluar në kuadër të tematikës së projektit.

Strategjia e Planit për PK Sharri përcakton/proponon projekte specifike për të arritur objektivat përkatëse.

Tabela më poshtë paraqet këto projekte, për të cilat, për të qenë më efikase si projekte, disa prej tyre janë riformuluar nga lista origjinale e projekteve të propozuara në dokumentin e PH-së të PK Sharri.

Ashtu si në rastin e objektivave strategjike dhe specifike, projektet e propozuara janë kodifikuar për të lehtësuar formatimin dhe analizën që pason në kapitujt përkatës të mëtejshëm në dokumentin e VSM-së.

Tabela 13. Lista e projekteve të propozuara sipas PH për PK Sharri

OST/OSP	Objektivat	Projekti	
		Kodi	Subjekti
OST 1:	Një park me administratë të mirë, menaxhim efikas dhe bashkëpunim të frytshëm		
OSP 1.1	Zhvillimi dhe implementimi i planit të menaxhimit të parkut, duke plotësuar të gjitha kërkesat që rrjedhin nga ky plan	P 1.1.1	Hartimi i planit të menaxhimit (përfshirë përgatitjen dhe zbatimin e planeve vjetore të punës dhe përmbushjen e të gjitha kërkesave të tjera të planit të menaxhimit nga Drejtoria për Administrimin e Parkut Kombëtar "Sharri" (DAPKSH).
OSP 1.2	Rikthimi i kompetencave të plota për Drejtorinë e Administrimit të PK Sharri	P 1.2.1	Harmonizimi i Ligjit të Pyjeve me Ligjin për Mbrojtjen e Natyrës, Ligjin për Mbrojtjen e Mjedisit dhe Ligjin për Parkun Kombëtar "Sharri" për të përcaktuar qartë përgjegjësitë institucionale në menaxhimin e parkut kombëtar, duke i dhënë Drejtorisë për Administrimin e Parkut Kombëtar "Sharri" (DAPKSH) kompetenca të plota për të menaxhuar të gjitha burimet brenda parkut.
		P 1.2.2	Harmonizimi i dokumenteve të planifikimit si Plani Hapësinor i Parkut Kombëtar "Sharri" dhe Plani i Menaxhimit i PK Sharri me legjislacionin (ligjet e përmendura më lart).
OSP 1.3	Rritja e kapaciteteve njerëzore dhe teknike/teknologjike në DAPKSH	P 1.3.1	Sigurimi i numrit të nevojshëm të stafit për DAPKSH – staf profesional dhe teknik, si dhe roje parku.
		P 1.3.2	Pjesëmarrja në sesione trajnimi për parqet kombëtare dhe menaxhimin e tyre, si dhe realizimi i vizitave studimore nga stafi i DAPKSH.
		P 1.3.3	Sigurimi i numrit të nevojshëm të mjeteve të transporti dhe pajisjeve të tjera të nevojshme për DAPKSH.

OSP 1.4	Bashkëpunimi me entitete lokale dhe ndërkombëtare përkatëse dhe krijimi i marrëveshjeve me rajonet fqinje dhe më gjërë	P 1.4.1	<ul style="list-style-type: none"> • Arritja e marrëveshjeve të bashkëpunimit me shtetet fqinje, Shqipërinë dhe Maqedoninë e Veriut, me qëllim ruajtjen e parkut dhe realizimin e projekteve të përbashkëta në zonat kufitare. • Organizimi dhe pjesëmarrja në konferenca që mbahen si brenda vendit ashtu edhe jashtë tij, për të arritur partneritete midis ekspertëve lokalë dhe ndërkombëtarë. • Bashkëpunimi i DAPKSH me individë dhe subjekte relevante lokale, si pjesë e aktiviteteve të menaxhimit të parkut. • Realizimi i takimeve të DAPKSH me homologët nga Shqipëria dhe Maqedonia e Veriut për shkëmbimin e informacionit dhe përvojave.
OSP 1.5	Promovimi i parkut përmes aktiviteteve të ndryshme dhe njohja ndërkombëtare	P 1.5.1	<ul style="list-style-type: none"> • Organizimi dhe mbajtja e takimeve me personazhe të ndryshëm lokalë dhe ndërkombëtarë, ku prezantohet parku. • Zhvillimi i një platforme digjitale për ofrimin e informacionit dhe udhëzimeve për vizitorët, duke përfshirë harta interaktive dhe detaje mbi aktivitetet në park. • Shpërndarja e materialeve promovuese për PK Sharri përmes: mediave lokale dhe ndërkombëtare, agjencive turistike vendore dhe të huaja, ambasadave të Republikës së Kosovës, linjave ajrore që kanë Kosovën si destinacion, etj.
		P 1.5.2	<ul style="list-style-type: none"> • Ratifikimi i konventave ndërkombëtare (RIO, Kyoto, ESPOO, Lugano, etj.) dhe përmbushja e obligimeve që rrjedhin nga këto konventa. • Aplikimi për njohje në organizata ndërkombëtare si IUCN, WTO, etj.
OST 2	Mbrojtja dhe ruajtja e vlerave natyrore dhe trashëgimisë kulturore, si dhe përdorimi racional i burimeve natyrore		
OSP 2.1	Mbrojtja dhe monitorimi i ajrit, ujit dhe tokës nga ndotja dhe degradimi, si dhe monitorimi i elementeve meteorologjike dhe ujërave sipërfaqësore	P 2.1.1	<ul style="list-style-type: none"> • Përmirësimi i kapacitetit profesional të DAPKSH në fusha si pylltaria, bujqësia, biologjia, gjeografia, ekologjia, etj., për të rritur trajnimin dhe efektivitetin në mbrojtje dhe monitorim. • Ndërtimi i dy stacioneve meteorologjike për matjen e kushteve klimatike dhe cilësisë së ajrit në dy lokacione strategjike: Prevallë dhe Brezovicë. • Themelimi i stacioneve hidrologjike dhe monitorimi i rrjedhës së lumenjve në kufirin e parkut, për lumenjtë: Lepenc, Lumbardh i Prizrenit dhe Plavë. • Përmirësimi i kapacitetit profesional të DAPKSH në fusha si pylltaria, bujqësia, biologjia, gjeografia, ekologjia, etj., për të rritur trajnimin dhe efektivitetin në mbrojtje dhe monitorim.

OSP 2.2	Mbrojtja nga aktivitetet e paligjshme: prerja e paligjshme e drurëve, mbikullotja, shfrytëzimi i pakontrolluar i bimëve mjekësore dhe frutave, gjuetia e paligjshme	P 2.2.1	Sigurimi i numrit të mjaftueshëm të rojeve të parkut.
		P 2.2.2	Përcaktimi i zonave në rrezik nga mbipopullimi i kullotave.
		P 2.2.3	Identifikimi i zonave në rrezik nga korrja e frutave.
		P 2.2.4	Krijimi i një programi për parandalimin e gjuetisë ilegale.
OSP 2.3	Zhvillimi i programeve edukative dhe ndërgjegjësuere për të inkurajuar popullatën të mësojë më shumë rreth biodiversitetit dhe rëndësisë së tij	P 2.3.1	<ul style="list-style-type: none"> • Pasurimi i kurrikulës së shkollave të mesme dhe të ulëta me tema mbi biodiversitetin dhe, përmes mësimdhënies së këtyre lëndëve, rritja e ndërgjegjësimit të nxënësve për rëndësinë e kujdesit për biodiversitetin. • Organizimi vjetor i ekskursioneve për nxënës në parqet kombëtare dhe zona të tjera natyrore të mbrojtura nga shteti.
		P 2.3.2	<ul style="list-style-type: none"> • Përgatitja e broshurave ose materialeve të tjera për parqet kombëtare në Kosovë për të informuar dhe ndërgjegjësuar publikun mbi rëndësinë e kujdesit për to. • Përdorimi i mediave elektronike për të informuar dhe ndërgjegjësuar publikun mbi rëndësinë e kujdesit për parkun, me një fokus të veçantë në informimin e investitorëve potencialë rreth mundësive dhe aktiviteteve që mund të zhvillohen në park.
		P 2.3.3	Zbatimi i aktiviteteve të ndryshme me banorët e komuniteteve rreth parkut dhe me të gjithë pronarët e tokave brenda parkut, me qëllim rritjen e ndërgjegjësimit të tyre për kujdesin ndaj parkut, veçanërisht duke i informuar për aktivitetet që lejohen dhe ato që ndalohen brenda parkut.
OSP 2.4	Mbrojtja dhe ruajtja e rezervateve natyrore, si dhe promovimi i tyre shkencor	P 2.4.1	Hulumtime shkencore në zonat e rezervateve natyrore.
		P 2.4.2	Promovimi shkencor i projekteve nga kërkimet shkencore: harta, atlase, broshura, libra, etj.
OSP 2.5	Mbrojtja dhe ruajtja e ekosistemeve dhe biodiversitetit në përgjithësi, dhe e specieve endemike,	P 2.5.1	<i>Shënim: E njejtë me OSP 2.5, por është disi si OST 2.</i>

	relikte dhe relikte-endemike të bimëve, kafshëve dhe shpendëve në veçanti		
OSP 2.6	Përdorimi racional i burimeve natyrore sipas planit të menaxhimit: prerje sanitare dhe ngrohje, mbledhja e bimëve mjekësore dhe frutave, përdorimi i kullotave dhe peisazheve natyrore për rekreacion	P 2.6.1	Projekt studimor i zonave, përcaktimi i kufijve, metodat e prerjes, lëshimi i lejeve dhe monitorimi i vazhdueshëm i zonave në PK Sharri që kërkojnë prerje sanitare.
		P 2.6.2	Projekt studimor i zonave për mbledhjen e bimëve mjekësore dhe frutave të egra.
		P 2.6.3	Projekt studimor i zonave të kullotave: metodat e përdorimit, kufijtë, numri i bagëtive, stimujt për barinjët, tatimet e ulëta dhe monitorimi i vazhdueshëm.
		P 2.6.4	Identifikimi i zonave panoramike dhe shtigjeve turistike, hartimi i hartave, ndërtimi i zonave të pushimit të përkohshëm, njoftimit publik mbi aspektet pozitive, etj.
OSP 2.7	Inventarizimi i specieve të rrezikuara të botës bimore dhe shtazore, dhe zhvillimi i programeve për monitorimin dhe kërkimin e këtyre specieve	P 2.7.1	Projekt studimor për inventarizimin e specieve të bimëve dhe kafshëve në rrezik, si dhe zhvillimin e programeve të monitorimit dhe kërkimit.
		P 2.7.2	Botimi i rezultateve nga kërkimet mbi speciet në rrezik: punime shkencore, revista shkencore dhe krijimi i një atlasit të specieve në rrezik.
OSP 2.8	Mbrojtja, promovimi, monitorimi dhe rritja e qenit të Sharrit (Dalmatiani Ilir) si simbol i Parkut Kombëtar "Sharri"	P 2.8.1	<ul style="list-style-type: none"> • Financimi, zhvillimi dhe promovimi i projektit për rritjen e qenit të Sharrit. • Ndërtimi i një stacioni për rritjen dhe veterinarizimin brenda parkut për të plotësuar nevojat brenda dhe rreth parkut.
OSP 2.9		P 2.9.1	Përgatitja e një dokumenti për vlerësimin e rrezikut për katastrofa natyrore dhe të tjera në park, bazuar në Ligjin Nr. 04/L-027 dhe Rregulloren Nr. 28/2012 për Metodologjinë e

			Përgatitjes së Vlerësimit të Rrezikut për Zjarret, Rrëshqitjet e Tokë, Erozionin dhe Avullacionet.
	Reduktimi i rreziqeve nga fatkeqësitë natyrore dhe të tjera	P 2.9.2	Ndërtimi i digave kontrolluese, mureve natyrore dhe barrierave për parandalimin e rreziqeve nga erozioni dhe avullacionet.
		P 2.9.3	Zhvillimi i një plani mbrojtjeje nga zjarri dhe krijimi i kapaciteteve të mjaftueshme me burime njerëzore dhe logjistike.
OSP 2.10	Ruajtja dhe promovimi i trashëgimisë kulturore	P 2.10.1	Përcaktimi i perimetrit dhe zonave mbrojtëse, si dhe dixhitalizimi i pasurive me trashëgimi kulturore (arkeologjike, arkitekturore, të lëvizshme, shpirtërore dhe peizazhe) të vendbanimeve afër parkut.
		P 2.10.2	<ul style="list-style-type: none"> • Ndërtimi i rrugëve, shtigjeve dhe hapësirave parkimi të nevojshme që çojnë në pasuritë e trashëgimisë kulturore dhe natyrore, me qëllim mbrojtjen e pyjeve nga prerja e pakontrolluar, zjarri, erozioni dhe avullacionet. • Krijimi i një sistemi sinjalistike duke përdorur tabela informuese, harta, fletushka dhe broshura për të theksuar rëndësinë dhe vlerat e trashëgimisë kulturore dhe natyrore në park dhe vendbanimet përreth. • Sigurimi i ndriçimit për zonat dhe pasuritë e trashëgimisë kulturore.
		P 2.10.3	<ul style="list-style-type: none"> • Rritja e vetëdijes dhe informimi mbi parkun përmes përgatitjes së hartave, broshurave, fletushkave, reklama dhe një kalendari për vizitat turistike në monumentet dhe vendet e trashëgimisë kulturore dhe natyrore brenda parkut dhe vendbanimeve fqinje. • Organizimi i aktiviteteve në formë ekspozitash, panairëve, koncerteve, festivalesh, duke përfshirë trashëgiminë e padukshme (zakonet, traditat, ritualet, vallëzimet, muzikën, këngët, shprehjet artistike, artizanatet, zanatet, etj.), të cilat mund të shfaqen. • Mbështetje për projektet që stimulojnë zhvillimin e aktiviteteve artizanale dhe kultivimin e gastronomisë tradicionale brenda parkut dhe në vendbanimet përreth.
		P 2.10.4	<ul style="list-style-type: none"> • Ndërtimi i një muzeu për parkun, i cili do të prezantojë vlerat natyrore dhe kulturore, duke përfshirë veshje tradicionale, armë, enë ushqimi, elemente dekorative, mjete, instrumente muzikore, sende shtëpiake dhe kuzhinën tradicionale lokale. • Specializimi i udhëzuesve turistikë në vlerat natyrore, historike dhe kulturore të Parkut të Sharrit dhe zonave përreth tij.

OST 3	Një park me zhvillim socio-ekonomik të qëndrueshëm		
OSP 3.1	Rritja e kapaciteteve turistike dhe rehabilitimi i atyre ekzistuese deri në vitin 2035	P 3.1.1	<ul style="list-style-type: none"> • Privatizimi i kapaciteteve hoteliere dhe infrastrukturës turistike shoqëruese në Brezovicë. • Revitalizimi i qendrës turistike të Brezovicës dhe zhvillimi i infrastrukturës sportive sipas standardeve, pas privatizimit të qendrës turistike të Brezovicës. • Investime në përmirësimin e infrastrukturës sportive dhe kulturore.
		P 3.1.2	<ul style="list-style-type: none"> • Krijimi dhe zbatimi i politikave inkurajuese për kontraktimin përmes partneriteteve publiko-private (PPP), siç janë: investimet dhe shfrytëzimi i kapaciteteve për një periudhë të caktuar, infrastruktura, mirëmbajtja dhe menaxhimi i mbeturinave, transporti publik, etj. • Investimi në promovim të saktë dhe informacion për kapacitetet akomoduese me të dhëna të cilësisë së lartë. • Zhvillimi i kapaciteteve njerëzore për industrinë e turizmit, duke përfshirë komunat me pjesëmarrje direkte në park.
		P 3.1.3	Krijimi dhe organizimi i kampeve duke plotësuar të gjitha standardet e infrastrukturës dhe përfshirja e tyre në hartën turistike.
		P 3.1.4	<ul style="list-style-type: none"> • Zhvillimi i produkteve dhe aktiviteteve turistike, duke përfshirë fillimisht komunat me pjesëmarrje direkte në park. <ul style="list-style-type: none"> ○ Nisja e paketës inkurajuese për B&B si një njësi akomodimi për vizitorët në zonat rurale rreth parkut. ○ Organizimi i fshatit turistik si një entitet i strukturuar në përputhje me standardet e zhvillimit të turizmit. ○ Organizimi i sesioneve të trajnimit për gatimet tradicionale sipas preferencave të turistëve. ○ Ofrimi i trajnimeve dhe edukatës për komunitetin dhe bizneset lokale, me një fokus të veçantë te gratë në industrinë e turizmit.
OSP 3.2	Zhvillimi i bujqësisë tradicionale, blegtorisë dhe bletarisë në mbështetje të zhvillimit	P 3.2.1	<ul style="list-style-type: none"> • Zhvillimi i një programi për rritjen e vetëdijes tek banorët për mundësitë e kultivimit të bujqësisë organike brenda dhe rreth parkut, sipas kushteve të përcaktuara në planin e menaxhimit të parkut. • Krijimi i fasiliteve për blegtori dhe ngritja e fermave. • Ndihmë për mbështetje nga IPARD, i cili është një instrument financimi i krijuar për të

të ekoturizmit nga banorët lokal deri në vitin 2035		ndihmuar fermerët në nevojë dhe ata me ide për zgjerimin e aktiviteteve të tyre në bujqësi ose agro-turizëm.
	P 3.2.2	<ul style="list-style-type: none"> • Mbështetje për komunitetet përreth për ofrimin e produkteve tradicionale miqësore me mjedisin, standardizimi i ushqimeve dhe sendeve të tjera artizanale me etiketat karakteristike të PK Sharri (krijimi i një marke/brendi identifikimi). • Ndhmë për aplikimin për grante për ngritjen e fermave dhe përmirësimin e teknologjisë për zhvillimin e turizmit rural. • Zhvillimi i një broshure për promovimin e produkteve tradicionale unike nga këto zona, duke përfshirë logon e parkut. • Ndhmë për mbështetje nga IPARD, një instrument financimi i krijuar për të ndihmuar fermerët në nevojë dhe ata me ide për zgjerimin e aktiviteteve të tyre në bujqësi ose agro-turizëm.
	P 3.2.3	<ul style="list-style-type: none"> • Krijimi i lidhjeve të qëndrueshme midis fermerëve, përpunuesve dhe shitësve. • Përcaktimi i pikave të mbledhjes afër parkut me gjithë infrastrukturën e nevojshme, si dhe caktimi i një vendi të vetëm për tregun e agro-turizmit, që do të vendoset në bashkëpunim me komunën përkatëse dhe ekspertët e sektorit. • Ndhmë për mbështetje nga IPARD, një instrument financimi i krijuar për të ndihmuar fermerët në nevojë dhe ata me ide për zgjerimin e aktiviteteve të tyre në bujqësi ose agro-turizëm.
OSP 3.3	Përdorimi i kontrolluar i bimëve mjekësore dhe aromatike (BMA) dhe pemëve të frutave të egra (PFE) për përfitime ekonomike	
	P 3.3.1	<ul style="list-style-type: none"> • Hartimi i rregulloreve për përdorimin e qëndrueshëm të zonave të caktuara për mbledhjen e bimëve mjekësore dhe frutave të egra, duke përfshirë çmimet dhe afatet e korrjes, që do të përfshihen në Planin e Menaxhimit të Parkut Kombëtar "Sharri". • Monitorimi i përdorimit të kullotave, livadheve dhe mbledhjes së frutave të egra dhe bimëve mjekësore nga autoritetet kompetente të parkut.
	P 3.3.2	<ul style="list-style-type: none"> • Zhvillimi i një projekti për krijimin e një marke për të gjitha produktet e prodhuara në "Sharr", përfshirë bimët mjekësore, frutat e egra, produktet bujqësore, produktet e blegtorisë, etj. • Ofrimi i fasiliteve për ngritjen e pikave të mbledhjes për përpunimin dhe ruajtjen e bimëve mjekësore dhe aromatike (BMA) dhe pemëve të frutave të egra (PFE). • Mbështetje financiare për fermerët që merren me kultivimin e frutave të egra dhe bimëve mjekësore, për t'u ofruar turistëve mundësi për të marrë pjesë në mbledhjen e frutave të egra dhe barërave mjekësore.

		P 3.3.3	Bashkëpunimi midis fermerëve dhe pronarëve të restoranteve/hoteleve në PK Sharri për të eksploruar mundësitë e diversifikimit të shërbimeve të tyre, duke i'u ofruar vizitorëve mundësinë për të mbledhur frutat e egra, duke përjetuar njëkohësisht bukurinë natyrore të zonës.
OSP 3.4	Krijimi i kushteve për punësimin e banorëve lokal në industrinë e turizmit deri në vitin 2030	P 3.4.1	<ul style="list-style-type: none"> • Ofrimi i trajnimeve dhe edukimit për komunitetin dhe bizneset lokale, me një theks të veçantë te gratë, në industrinë e turizmit. • Partneriteti me organizata lokale, si bordet turistike dhe organizatat joqeveritare, për të mbështetur zhvillimin e turizmit rural. • Angazhimi dhe përfshirja e komuniteteve në zhvillimin dhe promovimin e turizmit lokal, dhe inkurajimi i vizitorëve për të vizituar zonat rurale për të përjetuar kulturën, ushqimin dhe traditat lokale. • Ofrimi i stimujve tatimore për të stimuluar banorët lokalë dhe për t'i përfshirë ata në industrinë e turizmit për të pasuruar ofertën turistike lokale. • Mbështetje për krijimin e ndërmarrjeve të vogla dhe të mesme për industrinë e turizmit.
		P 3.4.2	<ul style="list-style-type: none"> • Mbështetje për bizneset lokale, si dyqanet artizanale dhe tregjet tradicionale, për të inkurajuar turistët të blejnë produkte lokale. • Krijimi i tregjeve të vogla ose stendave në zonat në zhvillim për të ofruar produkte karakteristike lokale.
		P 3.4.3	<ul style="list-style-type: none"> • Rritja e vetëdijes tek banorët bazuar në praktikën më të mirë nga rajoni dhe bota, si dhe përfitimet potenciale të menaxhimit të parqeve ekologjike, siç janë përdorimi i materialeve të riciklueshme dhe menaxhimi i mbeturinave. • Partneritet me organizata lokale, si bordet turistike dhe organizatat joqeveritare, për të mbështetur zhvillimin e turizmit rural.
		P 3.4.4	<ul style="list-style-type: none"> • Zhvillimi i projekteve për trajnimin e banorëve vendas në ofrimin e shërbimeve turistike, mikpritjes dhe informacioneve për organizimin dhe mirëmbajtjen e bujtinave, si dhe aktivitete të tjera të mundshme si ecja malore, çiklizmi dhe lojërat tradicionale. • Identifikimi dhe shndërrimi i staneve në bujtina për të promovuar ekoturizmin, turizmin shëndetësor dhe agroturizmin në park.

OSP 3.5	Zhvillimet e planifikuara me akomodim cilësor (shtëpi pushimi) dhe ndërtimet e kontrolluara që harmonizohen me mbrojtjen e vlerave të trashëgimisë natyrore dhe biodiversitetit	P 3.5.1	<ul style="list-style-type: none"> • Zhvillimi i projekteve për trajnim të banorëve lokalë në ofrimin e shërbimeve turistike, mikpritje dhe informacion mbi organizimin dhe mirëmbajtjen e bujtinave, si dhe aktivitete të tjera të mundshme si ecja, çiklizmi dhe lojëra tradicionale. • Identifikimi dhe shndërrimi i stalleve në bujtina për të promovuar ekoturizmin, turizmin shëndetësor dhe agroturizmin në park. • Identifikimi/Inventarizimi i të gjitha objekteve ndërtimore në zonën e mbrojtur të parkut, klasifikimi i ndërtimeve të paautorizuara (pasuri private dhe publike ose në zonat II dhe III), dhe trajtimi i tyre sipas procesit të legalizimit. • Përgatitja e një raporti për vlerësimin e ndikimit në mjedis për zhvillimet në park (dokument udhëzues). • Përcaktimi i autoriteteve kompetente për lëshimin e lejeve të ndërtimit sipas llojit të ndërtimit dhe për koordinimin e inspektimeve të ndërtimit, në përputhje me legjislacionin në fuqi. • Forcimi i bashkëpunimit midis institucioneve lokale dhe qendrore për monitorimin dhe kontrollimin e zhvillimeve sipas planeve të detajuara rregulluese brenda parkut.
		P 3.5.2	<ul style="list-style-type: none"> • Përgatitja e Planit të Detajuar Rregullues (PDR) për Qendrën Turistike në Komunën e Brezovicës • Përgatitja e Planit të Detajuar Rregullues (PDR) për Qendrën Turistike në Komunën e Prevallës
		P 3.5.3	<ul style="list-style-type: none"> • Përgatitja e Planit të Detajuar Rregullues (PDR) për Qendrën Turistike në Komunën e Suharekës • Përgatitja e Planit të Detajuar Rregullues (PDR) për Qendrën Turistike në Komunën e Dragashit • Përgatitja e Planit të Detajuar Rregullues (PDR) për Qendrën Turistike në Komunën e Kaçanikut
		P 3.5.4	Zhvillimi i një programi të veçantë për përcaktimin e kriterëve dhe masave të nevojshme për mbrojtjen e florës dhe faunës në park gjatë dhe pas fazës së ndërtimit.

OSP 3.6	Ofrimi i shërbimeve shëndetësore cilësore	P 3.6.1	<ul style="list-style-type: none"> • Krijimi i pikave ambulatorë afër qendrave turistike si Brezovica, Prevallë, Luboten dhe Brod për ofrimin e shërbimeve të ndihmës së shpejtë emergjente. • Ndërtimi i pikave të mjekësisë familjare (PMF) sipas nevojës, duke respektuar një distance prej 3 km, në fshatrat rreth parkut për nevojat e vizitorëve dhe banorëve lokalë. • Rritja e stafit në qendrat rajonale të komunave me akses të drejtpërdrejtë në park për ofrimin e shërbimeve emergjente/ambulancave mobile. • Vendosja e shenjave informuese për disponueshmërinë e shërbimeve shëndetësore dhe shërbimeve emergjente. <ul style="list-style-type: none"> • Sigurimi i shërbimeve shëndetësore dhe qasjes së lehtë për individët me nevoja të veçanta.
OSP 3.7	Sigurimi i burimeve financiare dhe teknike nga organizatat ndërkombëtare dhe partnerët rajonalë për të ndihmuar në zhvillimin dhe menaxhimin e parkut kombëtar	P 3.7.1	<ul style="list-style-type: none"> • Identifikimi i projekteve zhvillimore për parkun dhe identifikimi i burimeve ose organizatave nga të cilat këto projekte mund të financohen. • Krijimi i kontakteve me organizata dhe partnerë rajonalë dhe konkurrimi me ta për financimin e projekteve zhvillimore për parkun. • Aplikimi për fonde ndërkombëtare me projekte të përbashkëta nga Kosova, Shqipëria dhe Maqedonia e Veriut për zonën e kalimit kufitar të Malit të Sharrit.
OST 4	Një park me qasje të lehtë në zonat dhe objektet e parkut, si dhe me shërbime publike për banorët		
OSP 4.1	Zhvillimi i mëtejshëm i infrastrukturës rrugore dhe përmirësimi i transportit publik deri në vitin 2035	P 4.1.1	<ul style="list-style-type: none"> • Përmirësimi i shtigjeve ekzistuese dhe ndërtimi i shtigjeve të reja për ecje dhe çiklizëm. • Ndërtimi i stacioneve pushimi çdo kilometër përgjatë shtigjeve të ecjes.
		P 4.1.2	Ndërtimi i rrugës nga Prizreni në Tetovë dhe tunelit që kalon nën sipërfaqen e parkut.
		P 4.1.3	Asfaltimi i rrugës R118 në segmentin nga Delloci në Vërbeshticë.
		P 4.1.4	Ndërtimi i rrugës që lidh zonën e Moqurishtës në veri të parkut kombëtar (Komuna e Therandës), e cila do të ketë mundësi për pushim, rekreacion dhe rehabilitim shëndetësor, me rrugën R118.
		P 4.1.5	Ndërtimi i rrugës që lidh fshatin Orçushë me Kukësin në Shqipëri.

		P 4.1.6	Ndërtimi i rrugës që lidh zonën e Nënahishtës (Komuna e Kaçanikut), ku do të ketë mundësi për pushim dhe rekreacion, me rrugën rajonale R116.
		P 4.1.7	Ndërtimi i infrastrukturës së nevojshme për operacionalizimin e kalimeve kufitare me Shqipërinë dhe Maqedoninë e Veriut.
		P 4.1.8	<ul style="list-style-type: none"> • Ndërtimi i parkingeve në hyrjet dhe daljet e parkut, si dhe në pikat e kapacitetit turistik. • Krijimi i linjave të rregullta të transportit publik për në të gjitha zonat e rëndësishme brenda parkut, si p.sh. stacionet e skive me hotele dhe infrastrukturën mbështetëse.
		P 4.1.9	Krijimi i linjave të rregullta të transportit publik ndërmjet fshatrave rreth parkut.
OSP 4.2	Zhvillimi i mëtejshëm i infrastrukturës së energjisë elektrike deri në vitin 2030	P 4.2.1	<ul style="list-style-type: none"> • Kryerja e një studimi për projektimin e sasisë së energjisë elektrike të nevojshme për furnizimin e parkut gjatë 10 viteve të ardhshme, duke përfshirë masat e nevojshme për sigurimin e këtij furnizimi. • Kryerja e një studimi për identifikimin dhe shfrytëzimin e burimeve alternative dhe të rinovueshme të energjisë.
		P 4.2.2	Ndërtimi i linjave të reja të furnizimit 10 kV dhe 0.4 kV me stacione transformuese përkatëse.
		P 4.2.3	Zëvendësimi i linjave ajrore me linja kabllore nën tokë.
		P 4.2.4	Rindërtimi-përmirësimi i rrjetit ekzistues të shpërndarjes dhe transformatorëve, instalimi i transformatorëve të rinj, të gjitha të bazuara në studimin nën pikën 1 (p.sh. P 4.2.1).
		P 4.2.5	Sigurimi i ndriçimit publik në park dhe në fshatrat përreth.
OSP 4.3	Zhvillimi i mëtejshëm i infrastrukturës së ujit deri në vitin 2035	P 4.3.1	<ul style="list-style-type: none"> • Kryerja e një studimi mbi burimet e ujit nëntokësor të regjistruara në librin kadastral për të përcaktuar se cilat nga këto burime mund të shfrytëzohen për furnizimin e parkut dhe fshatrave përreth me ujë të pijshëm. • Kërkim mbi burimet e reja të ujit nëntokësor.
		P 4.3.2	Instalimi i sistemeve të furnizimit me ujë publik, të menaxhuara nga kompanitë rajonale të furnizimit me ujë, në zonat e ndërtuara brenda parkut dhe në fshatrat përreth parkut ku këto sisteme nuk ekzistojnë aktualisht.

			<ul style="list-style-type: none"> • Instalimi i sistemeve të kanalizimeve publike, të menaxhuara nga kompanitë rajonale të furnizimit me ujë, në zonat e ndërtuara brenda parkut dhe në fshatrat përreth parkut ku këto sisteme nuk ekzistojnë aktualisht. • Ndërtimi i impianteve të trajtimit të ujërave të ndotura dhe kolektorëve që mbledhin ujërat e ndotura dhe i drejtojnë ato në impiantin e trajtimit.
		P 4.3.3	Kryerja e një studimi të fizibilitetit për krijimin e rezervuareve në Semajë, Brod (komuna e Shtërpcës), dhe Reçan, të cilat do të furnizojnë me ujë të pijshëm objektet e parkut kombëtar dhe fshatrat përreth.
OSP 4.4	Zhvillimi i mëtejshëm i infrastrukturës së telekomunikacioneve deri në vitin 2028	P 4.4.1	Mbulueshmëria e gjithë sipërfaqes së parkut dhe fshatrave përreth me sinjal GSM për telefonin mobil.
		P 4.4.2	Instalimi i një linje tokësore nën tokë për të siguruar shërbimin e telefonisë fikse për objektet turistike në park.
		P 4.4.3	Vendosja e pikave postare në vendet turistike.
OSP 4.5	Sigurimi i infrastrukturës për menaxhimin e mbeturinave deri në vitin 2028	P 4.5.1	<ul style="list-style-type: none"> • Angazhimi i një operatori për menaxhimin e mbeturinave në park. • Instalimi i pajisjeve për menaxhimin e mbeturinave në zonat me objekte turistike dhe në të gjitha hapësirat që frekuentohen nga vizitorët brenda parkut.

Për analizë të mëtutjeshme në dokumentin e VSM-së, është elaboruar tabela në vijim bazuar në të dhënat e marra nga raporti i PH-së së PK Sharri. Dokumenti i PH-së nuk vlerëson ndikimin financiar të aktiviteteve/projekteve të propozuara për zbatim, por ai jep një shifër të vlerësuar për çdo propozim për sa i përket kornizës kohore që do të zbatohet (d.m.th. tre faza (0-3 vjet); (3-7 vjet) dhe (mbi 7 vjet)) dhe për sa i përket implikimit financiar (d.m.th. i ulët – deri në 500,000 €; i mesëm – 500,000 € deri në €); 5,000,000 € dhe Lartë – mbi 5,000,000 €). Duhet theksuar se aktualisht nuk ka një Vendim të Qeverisë dhe praktikë se si do të zbatohet PH e PK Sharri (si financiarisht ashtu edhe në afat/kohë). Në veçanti, duhet të zhvillohet dhe hulumtohet më tej se si do të koordinohet PH e PK Sharri nga aspektet ligjore dhe hierarkia në lidhje me planet zhvillimore në nivel komunal dhe aspektet zhvillimore për zonat e parkut kur vendimet merren në nivelin qendror/niveli qeveritar. VSM-ja do të ofrojë disa rekomandime lidhur me procesin e krijimit të sinergjisë dhe zbutjes së ndikimeve në çështjet e mbivendosjeve ligjore dhe praktikave, të cilat do të kontribuonin në harmonizimin e zbatimit të qëndrueshëm të Planit Hapësinor, bazuar në analizat integrale dhe përvojat e akumuluar të këtyre praktikave në vende të tjera.

6. BAZA PËR VLERËSIMIN E NDIKIMEVE TË PLANIT HAPËSINOR

6.1. Përcaktimi i Objektivave Mjedisore

Sipas Ligjit për Mbrojtjen e Natyrës nr. 03/L-233 (2010), autoritetet e Parkut Kombëtar në Kosovë kanë dy qëllime ligjore:

- ruajtja dhe përmirësimi i bukurive natyrore, botës së egër dhe trashëgimisë kulturore; dhe
- promovimi i mundësive për të kuptuar dhe shijuar cilësitë e veçanta të atyre zonave nga publiku.

Në ndjekjen e këtyre qëllimeve, autoritetet e Parkut Kombëtar duhet:

- të përpiqen të nxisin mirëqenien ekonomike dhe sociale të komuniteteve lokale brenda Parkut Kombëtar.

Objektivat e identifikuar të VSM-së janë qartësisht të përputhshme me qëllimet dhe detyrat e Parkut Kombëtar dhe të gjitha kanë lidhje me të paktën një nga tre aspektet. Disa objektiva përfaqësojnë rezultate të mundshme të përziera në lidhje me qëllimet dhe detyrën, por në të gjitha rastet, përveç një, hierarkia e qëllimeve dhe detyrave është ruajtur (në asnjë rast një rezultat i përputhshëm për qëllimin e dytë ose detyrën nuk arrihet me koston e një rezultati të përzier për qëllimin e parë). Tabela në Shtojcën 4 paraqet marrëdhënien midis qëllimeve dhe detyrës dhe objektivave të përcaktuara në Shtojcën 2.

Objektivat e VSM-së janë identifikuar në fazën e Raportit të fushëveprimit dhe bazohen në analizën e:

- detyrimeve të përcaktuara në konventat e ratifikuara dhe në direktivat përkatëse të BE-së, si dhe në dokumentet strategjike të Kosovës,
- situatës ekzistuese mjedisore,
- ndikimeve të mundshme mjedisore që mund të shkaktohen nga aktivitetet e parashikuara në plan, dhe
- konsultimeve/diskutimeve gjatë takimeve me DAPKSH, AMMK-në, IPH-në (në datë 1 Tetor 2024) dhe punëtorinë e organizuar më 2 Tetor 2024 nga UN-Habitat me akterët (qeveria qendrore dhe lokale, agjencitë kombëtare, OJQ-të, etj.).

Raporti i VSM-së përcakton sektorët më të rëndësishëm mjedisorë dhe objektivat mjedisore, si dhe identifikon dhe analizon ndikimet e mundshme si më poshtë:

A. Toka

Objektivi Mjedisor 1 (OM 1): Garantimi i menaxhimit dhe përdorimit të qëndrueshëm të tokës dhe mbrojtja e saj.

Objektivi Mjedisor 2 (OM 2): Parandalimi i shfrytëzimit të burimeve natyrore dhe rritja e nivelit të përdorimit të materialeve të riciklueshme nga mbeturinat e gjeneruara gjatë ndërtimit/rehabilitimit të infrastrukturës.

Ndikimet e mundshme:

- Fragmentimi i zonave me aktivitete të dendura bujqësore ose zonave pyjore
- Përdorimi i burimeve të rinovueshme të energjisë dhe karburanteve "bio"
- Menaxhimi i mbeturinave të gjeneruara nga aktivitetet e ndërhyrjeve infrastrukturore

B. Ajri

Objektivi Mjedisor 3 (OM 3): Garantimi i arritjes së objektivave afatgjata për sasitë vjetore të shkarkimeve të ndotësve, për të siguruar përputhshmërinë me kufijtë maksimalë të lejuar nga BE për shkarkimet e ndotësve atmosferikë.

Ndikimet e mundshme:

- Emitimi i ndotësve në ajër, të cilët kanë efekte të dëmshme mbi ekosistemet dhe biodiversitetin
- Emitimi i ndotësve për të cilët janë përcaktuar kufij të sipërm në nivel kombëtar
- Ndikimi në shëndet (sistemi respirator) në rastet e pranisë së lartë të ndotësve në ajër

C. Faktorët Klimatikë

Objektivi Mjedisor 4 (OM 4): Përshtatja e infrastrukturës ndaj ndryshimeve klimatike dhe reduktimi i sasive vjetore të emetimeve të gazeve serrë në nivelet e përcaktuara në dokumentet përkatëse zyrtare të Kosovës.

Ndikimet e mundshme:

- Ndjeshmëria e rrjeteve dhe strukturave ndaj situatave ekstreme të motit
- Emetimet e gazeve serrë të shkaktuara nga djegia e karburanteve

D. Uji

Objektivi Mjedisor 5 (OM 5): Kufizimi i ndikimeve negative në ujërat nëntokësore, sipërfaqësore, brakike, ujërat bregdetare dhe burimet e ujit të pijshëm.

Ndikimet e mundshme:

- Rreziqet për njerëzit, ekonominë dhe habitatet për shkak të mungesës së masave për sigurinë nga përmytjet
- Efektet e substancave të rrezikshme në cilësinë e ujërave sipërfaqësore dhe nëntokësore, në rast të derdhjeve aksidentale
- Ndikime në akuaduktet dhe cilësinë e ujit të pijshëm

E. Ekosistemet natyrore

Objektivi Mjedisor 6 (OM 6): Garantimi i kohezionit të popullatave dhe mbrojtja e biodiversitetit.

Objektivi Mjedisor 7 (OM 7): Ruajtja e zonave me status të veçantë mbrojtjeje nga aktivitetet me ndikim të konsiderueshëm.

Ndikimet e mundshme:

- Fragmentimi i habitateve
- Ndikimi në linjat e migrimit të kafshëve
- Ndikimi në integritetin dhe funksionalitetin e zonave të mbrojtura dhe zonave Natura 2000
- Ndikime në tipologjinë dhe cilësitë e veçorive natyrore me vlerë

F. Mbeturinat

Objektivi Mjedisor 8 (OM 8): Përfundimi i plotë i infrastrukturës së menaxhimit të mbeturinave dhe njëkohësisht reduktimi i sasisë së mbeturinave të depozituara në landfille përmes proceseve të reduktimit, rritjes së riciklimit dhe ripërdorimit.

Ndikimet e mundshme:

- Ndikime nga zonat e ndotura të njohura si *Hot Spots* (mbeturina kimike, materiale të rrezikshme) që ende nuk janë sistematizuar

- Ndikime nga depozitat e hapura (të ligjshme dhe të paligjshme)
- Kapacitete të pamjaftueshme të landfillleve ekzistuese / mungesa e tyre
- Mbeturina inerte, mbeturina të rrezikshme, mbeturina spitalore dhe mbeturina shtazore që nuk trajtohen sipas kërkesave ligjore
- Ndarja në burim e mbeturinave / riciklimi (kuadri ligjor është përfunduar që nga viti 2011, por nuk zbatohet në praktikë).

G. Ndotja akustike

Objektivi Mjedisor 9 (OM 9): Reduktimi i ndotjes akustike dhe përafrimi me nivelet e rekomanduara nga BE dhe OBSH.

Ndikimet e mundshme:

- Ndotje akustike e shkaktuar gjatë ndërtimit dhe përdorimit të infrastrukturës përkatëse dhe ndikimi në shëndetin e njerëzve

H. Popullsia dhe pasuritë materiale

Objektivi Mjedisor 10 (OM 10): Përmirësimi i kohezionit social, sigurisë së jetesës dhe mobilitetit të qëndrueshëm.

Ndikimet e mundshme:

- Ndikime në pasuritë materiale për shkak të nevojës për hapësirë
- Qasshmëria dhe lidhjet midis zonave/rajonëve të ndryshme
- Ndikime të lidhura me sigurinë në rrugë

I. Trashëgimia kulturore

Objektivi Mjedisor 11 (OM 11): Ruajtja e shkallës, përmbajtjes dhe karakteristikave të vendeve dhe strukturave të trashëgimisë kulturore.

Ndikimet e mundshme:

- Një ndikim në elementët e trashëgimisë kulturore

J. Peisazhi

Objektivi Mjedisor 12 (OM 12): Garantimi i ruajtjes së peizazheve të veçanta dhe zonave peizazhore me tipare dalluese në nivel kombëtar dhe krijimi i një imazhi të peizazhit me cilësi të lartë.

Ndikimet e mundshme:

- Një ndryshim në peizazhin dhe tiparet vizuale të hapësirës

Ndikimet mjedisore të rëndësishme dhe objektivat mjedisore do të analizohen dhe vlerësohen sipas shkallëve të mëposhtme:

A – pa ndikim / ndikim pozitiv

B – ndikim i parëndësishëm

C – ndikimi bëhet i parëndësishëm për shkak të zbatimit të masave lehtësuese

D – ndikim i rëndësishëm

E – ndikim shkatërrues

X – Vlerësimi i ndikimit nuk është i mundur (për shkak të mungesës së të dhënave aktuale ose çështjeve të tjera që pengojnë kryerjen e vlerësimit të ndikimit)

Vlerësimi i ndikimeve të Planit sipas shkallëve A, B dhe C do të thotë se ndikimet e zbatimit të Planit për arritjen e objektivave mjedisore janë të pranueshme. Ndikimet e parëndësishme vlerësohen me B, ndërsa ndikimet që bëhen të pranueshme vetëm pas zbatimit të masave

lehtësuese përkatëse vlerësohen me C. Shkallët D dhe E do të thotë që ndikimet e zbatimit të Planit për arritjen e objektivave mjedisore janë të papranueshme.

Identifikimi i Ndikimeve Mjedisore

Ndikimet mjedisore që mund të shkaktohen nga aktivitetet e parashikuara në Planin Hapësinor të Parkut Kombëtar "Sharri" janë paraqitur më poshtë.

Tabela 14. Identifikimi i ndikimeve mjedisore të mundshme

Spektori mjedisor	Përcaktimi i ndikimeve që mund të vlerësohen në Raportin e VSM-së	Vlerësimi PO/JO
Toka	<ul style="list-style-type: none"> - Fragmentimi i zonave me aktivitete intensive bujqësore ose zona pyjore - Përdorimi i burimeve të rinovueshme të energjisë dhe karburantëve "bio" - Menaxhimi i mbeturinave që krijohen nga aktivitetet e ndërhyrjeve infrastrukturore 	PO
Ajri	<ul style="list-style-type: none"> - Emitimi i ndotësve në ajër, që kanë efekte të dëmshme në ekosisteme dhe biodiversitet - Emetimi i ndotësve për të cilët janë vendosur kufij të sipërm në nivel kombëtar - Ndikimi në shëndet (sistemi respirator) në raste të pranishmërisë së lartë të ndotësve në ajër 	PO
Faktorët klimatik	<ul style="list-style-type: none"> - Ndjeshmëria e rrjeteve dhe strukturave ndaj kushteve ekstreme të motit - Emitimi i gazrave serrë shkaktuar nga djegia e karburanteve 	PO
Uji	<ul style="list-style-type: none"> - Mungesa e masave për sigurinë nga përmbytjet - Ndikimet e substancave të rrezikshme në cilësinë e ujërave të sipërme dhe nënujore, në rast të derdhjeve aksidentale - Ndikimet në furnizimet me ujë dhe cilësinë e ujit të pijshëm 	PO
Mjedisi natyror (biodiversiteti, habitatet, zona të mbrojtura)	<ul style="list-style-type: none"> - Fragmentimi i habitateve - Ndikimi në rrugët e migracionit të kafshëve - Ndikimi në integritetin dhe funksionalitetin e zonave të mbrojtura dhe të hapësirave Natura 2000 - Ndikimet në tipologjinë dhe cilësitë e veçorive natyrore të vlerësuara 	PO
Mbeturinat	<ul style="list-style-type: none"> - Ndikimet nga zonat e kontaminuara (miniera të braktisura, deponi) që ende nuk janë rehabilituar - Ndikimet nga deponitë e hapura (ligjore dhe të paligjshme) - Kapaciteti i pamjaftueshëm i zonës ekzistuese të mbledhjes së mbeturinave / mungesa e deponive - Mbeturinat e ndërtimit, mbeturinat e rrezikshme dhe mbeturinat e kafshëve nuk trajtohen sipas kërkesave ligjore - Ndarja e mbeturinave në burim / riciklimi / kompostimi 	PO
Zhurma akustike	<ul style="list-style-type: none"> - Ndotja akustike e shkaktuar gjatë ndërtimit dhe përdorimit të infrastrukturës përkatëse dhe ndikimi në shëndetin e njeriut dhe faunën 	PO
Popullsia dhe asetet materiale	<ul style="list-style-type: none"> - Ndikimet në asetet fizike për shkak të nevojës për hapësirë - Aksesueshmëria dhe lidhjet midis zonave/rajonet e ndryshme - Ndikimet lidhur me sigurinë rrugore 	PO

Trashëgimia kulturore	- Ndikimet në elementet e trashëgimisë kulturore	PO
Peizazhi	- Ndryshimi i peisazhit dhe veçorive vizuale të hapësirës	PO

6.2. Metodologjia e Vlerësimit të Ndikimit

Vlerësimi i paraqitur në Kapitullin 7 është përgatitur në përputhje me kërkesat e Ligjit “Për Vlerësimin Strategjik Mjedisor”, i cili gjithashtu përcakton strukturën dhe përmbajtjen e raportit të VSM-së. Ndikimet e rëndësishme të Planit mbi mjedisin dhe objektivat mjedisore janë analizuar dhe vlerësuar sipas këtyre shkallëve:

Tabela 15. Vlerësimi i objektivave të PH të PK Sharri në lidhje me objektivat mjedisore

Nota	Përkufizimi i notës
A	Nuk ka ndikim ose ndikimi është pozitiv
B	Ndikim i parëndësishëm
C	Ndikim i parëndësishëm për shkak të zbatimit të masave lehtësuese
D	Ndikim i rëndësishëm
E	Ndikim shkatërrues
X	Nuk është e mundur të përcaktohet ndikimi

Vlerësimi i ndikimeve të PH të PK Sharri sipas shkallëve A, B dhe C nënkupton se ndikimet e zbatimit të Planit në arritjen e objektivave mjedisore janë të pranueshme. Ndikimet e parëndësishme vlerësohen me B, ndërsa ndikimet që bëhen të pranueshme vetëm pas zbatimit të masave të duhura lehtësuese vlerësohen me C. Shkallët D dhe E nënkuptojnë se ndikimet e zbatimit të Planit në arritjen e objektivave mjedisore janë të papranueshme. Treguesit dhe kriteret e vlerësimit, si dhe shkallët përkatëse të vlerësimit për secilin objektivi mjedisor, përshkruhen më poshtë

Përshkrimi i kriterëve dhe metodologjisë së vlerësimit për objektivat mjedisore

- **Toka**

Tabela më poshtë përshkruan kriteret e vlerësimit dhe metodologjinë për OM 1: Sigurimi i menaxhimit dhe përdorimit të qëndrueshëm të tokës dhe mbrojtjes së saj.

Tabela 16. Kriteret e vlerësimit dhe metodologjia për Objektivin Mjedisor 1

Treguesi / kriteri i vlerësimit	Shkalla e Vlerësimit
- ndryshimi i strukturës aktuale të përdorimit të tokës dhe pyjeve <i>(implementimi i aktiviteteve të lidhura me ndërhyrjet infrastrukturore në tokat bujqësore dhe zonat pyjore do të çojë në humbjen dhe/ose ndryshimin e përhershëm të kategorisë së përdorimit të tyre (nga tokë bujqësore ose zonë pyjore në tokë ndërtimi ose në çdo kategori tjetër))</i>	A – nuk ka ndikim/ndikim pozitiv: Aktivitetet e parashikuara nuk ndikojnë në zonat pyjore ose tokat bujqësore, sipas ndarjes aktuale të përdorimit të tokës. B – ndikim i parëndësishëm: Nëse zbatohen dispozitat ligjore, ndikimi në përdorimin e qëndrueshëm të tokës bujqësore dhe pyjeve do të jetë i parëndësishëm, megjithëse aktivitetet do të implementohen në tokë bujqësore me potencial të lartë prodhues, ose në zona pyjore me një funksion të mirë definuar të prodhimit të drurëve.
- ndryshimi i strukturës së përdorimit të	

tokës bujqësore me potencial të lartë prodhues

(implementimi i aktiviteteve të lidhura me ndërhyrjet infrastrukturore në tokat bujqësore me potencial të lartë prodhues do të çojë në humbjen përhershme të tokës bujqësore të cilësisë së lartë)

- mundësia e implementimit të aktiviteteve të lidhura me ndërhyrjet infrastrukturore në zonat pyjore me status të veçantë

(implementimi i aktiviteteve të lidhura me ndërhyrjet infrastrukturore në zonat pyjore me status mbrojtjeje/konservimi të veçantë mund të ndikojë ndjeshëm në ato cilësi për të cilat kjo zonë është vendosur nën këtë status)

- mundësia e implementimit të aktiviteteve të lidhura me ndërhyrjet infrastrukturore në zonat pyjore me një funksion të mirë definuar të prodhimit të drurëve

(implementimi i aktiviteteve të lidhura me ndërhyrjet infrastrukturore në zonat pyjore me një funksion të mirë definuar të prodhimit të drurëve do të çojë në humbjen përhershme të këtyre zonave)

C – ndikimi bëhet i parëndësishëm për shkak të zbatimit të masave lehtësuese: Mundësia e ndryshimit të strukturës aktuale të përdorimit të tokës bujqësore dhe pyjeve është e lartë. Infrastruktura do të vendoset në tokë bujqësore me potencial të lartë prodhues, ose në zona pyjore me një funksion të mirë definuar të prodhimit të drurëve. Duhet të parashikohen masa lehtësuese për të reduktuar ndikimin.

D – ndikim i rëndësishëm: Mundësia e ndryshimit të strukturës aktuale të përdorimit të tokës bujqësore dhe pyjeve është shumë e lartë. Ndikimi në përdorimin e qëndrueshëm të tokës bujqësore dhe pyjeve do të jetë i rëndësishëm. Infrastruktura do të vendoset në tokë bujqësore me potencial të lartë prodhues, ose në zona pyjore me një funksion të mirë definuar të prodhimit të drurëve. Nuk mund të merren masa lehtësuese për të reduktuar ndikimin.

E – ndikim shkatërrues: Mundësia e ndryshimit të strukturës aktuale të përdorimit të tokës bujqësore me potencial të lartë prodhues, ose të zonave pyjore me një funksion të mirë definuar të prodhimit të drurëve, është aq e madhe sa që ndikimi në bujqësi dhe pyje do të ketë pasoja shkatërruese.

X – nuk është e mundur të vlerësohet ndikimi: Ndikimi nuk mund të vlerësohet për shkak të mungesës së të dhënave.

Tabela më poshtë përshkruan kriteret e vlerësimit dhe metodologjinë për OM 2: Parandalimi i shfrytëzimit të burimeve natyrore, duke rritur nivelin e përdorimit të materialeve të riciklueshme nga mbeturinat që krijohen gjatë ndërtimit / rehabilitimit të infrastrukturës.

Tabela 17. Kriteret e vlerësimit dhe metodologjia për Objektivin Mjedisor 2

Treguesi / kriteri i vlerësimit	Shkalla e Vlerësimit
- niveli i riciklimit të mbeturinave të krijuara gjatë ndërtimit/rehabilitimit të infrastrukturës fizike.	<p>A – nuk ka ndikim/ndikim pozitiv: Aktivitetet e parashikuara nuk do të krijojnë mbeturina nga punimet e ndërtimit ose gërmimet.</p> <p>B – ndikim i parëndësishëm: Zbatimi i aktiviteteve do të krijojë mbeturina ndërtimi.</p> <p>C – ndikimi bëhet i parëndësishëm për shkak të zbatimit të masave lehtësuese: Zbatimi i aktiviteteve do të krijojë mbeturina ndërtimi.</p> <p>D – ndikim i rëndësishëm: Zbatimi i aktiviteteve do të krijojë mbeturina ndërtimi.</p> <p>E – ndikim shkatërrues: Zbatimi i aktiviteteve do të krijojë mbeturina ndërtimi, për të cilat duhet të organizohet procesi i largimit.</p> <p>X – nuk është e mundur të vlerësohet ndikimi: Ndikimi nuk mund të vlerësohet për shkak të mungesës së të dhënave.</p>

- **Ajri**

Tabela më poshtë përshkruan kriteret e vlerësimit dhe metodologjinë për OM 3: Sigurimi i arritjes së objektivave afatgjata për emetimet vjetore të ndotësve, për të arritur përputhshmërinë me kufijtë maksimalë të lejuar të emetimeve të ndotësve atmosferikë të BE-së.

Tabela 18. Kriteret e vlerësimit dhe metodologjia për Objektivin Mjedisor 3

Treguesi / kriteri i vlerësimit	Shkalla e Vlerësimit
<p>- sasia vjetore e emetimeve të ndotësve në ajër, pra oksidet e squfurit, oksidet e azotit, materiet organike të lëngshme jo-metanike, amoniaku dhe materiet e grimcave</p> <p>- numri vjetor i ditëve kur niveli i ndotjes së ajrit me materie grimcash është tejkalluar, i matur në pikat e monitorimit që janë të ekspozuara ndaj emetimeve të ndotësve</p> <p><i>(numri i ditëve kur niveli i ndotjes së ajrit me materie grimcash është tejkalluar duhet të reduktohet me 40%; sa më pak ditë me ndotje të lartë ajri, aq më i ulët ndikimi në shëndetin e njerëzve dhe kostoja për shoqërinë, për shkak të numrit relativisht të lartë të individëve të ekspozuar të cilët preken nga ky faktor.)</i></p>	<p>A – nuk ka ndikim/ndikim pozitiv: Aktivitetet e parashikuara nuk do të shkaktojnë emetime ndotësish në ajër (përfshirë materie grimcash), për të cilat janë vendosur kufijtë maksimalë të emetimeve në nivel kombëtar. Zbatimi i aktiviteteve do të reduktojë emetimet e ndotësve.</p> <p>B – ndikim i parëndësishëm: Zbatimi i aktiviteteve do të shkaktojë emetime ndotësish në ajër (përfshirë materie grimcash), për të cilat janë vendosur kufijtë maksimalë të emetimeve në nivel kombëtar.</p> <p>C – ndikimi bëhet i parëndësishëm për shkak të zbatimit të masave lehtësuese: Zbatimi i aktiviteteve do të shkaktojë emetime ndotësish në ajër (përfshirë materie grimcash), për të cilat janë vendosur kufijtë maksimalë të emetimeve në nivel kombëtar. Për të reduktuar emetimet, duhet të parashikohen dhe zbatohen masa lehtësuese, që niveli maksimal i emetimeve të bie brenda kufijve të parashikuara.</p> <p>D – ndikim i rëndësishëm: Zbatimi i aktiviteteve do të shkaktojë emetime ndotësish në ajër (përfshirë materie grimcash), për të cilat janë vendosur kufijtë maksimalë të emetimeve në nivel kombëtar, në një masë që kufijtë e caktuar do të tejkallohen. Nuk mund të merren masa lehtësuese për të reduktuar nivelin e emetimeve nën kufijtë e caktuar dhe për të mbajtur ndikimin nën nivelin e specifikuar të ndotjes së ajrit me grimca.</p> <p>E – ndikim shkatërrues: Zbatimi i aktiviteteve do të shkaktojë emetime ndotësish në ajër (përfshirë materie grimcash), për të cilat janë vendosur kufijtë maksimalë të emetimeve në nivel kombëtar, në një masë që kufijtë e caktuar do të tejkallohen në mënyrë të konsiderueshme dhe ndotja e ajrit me grimca do të jetë në një nivel që do të ketë një efekt të rëndë dhe dëmshëm për shëndetin e njeriut.</p> <p>X – nuk është e mundur të vlerësohet ndikimi: Ndikimi nuk mund të vlerësohet për shkak të mungesës së të dhënave.</p>

• **Faktorët klimatik**

Tabela më poshtë përshkruan kriteret e vlerësimit dhe metodologjinë për OM 4: Përshtatja e infrastrukturës ndaj ndryshimeve klimatike dhe reduktimi i emetimeve vjetore të gazeve serrë.

Tabela 19. Kriteret e vlerësimit dhe metodologjia për Objektivin Mjedisor 4

Treguesi / kriteri i vlerësimit	Shkalla e Vlerësimit
<p>- përshtatja e infrastrukturës përkatëse ndaj ndryshimeve klimatike</p> <p><i>(aktivitetet që lidhen me ndërtimin / rehabilitimin e infrastrukturës përkatëse duhet të përfshijnë veprime që reduktojnë ose parandalojnë pasojat e ndryshimeve klimatike, veçanërisht përmytjet, borën dhe ngricat.)</i></p> <p>- sasia vjetore e emetimeve të gazeve serrë</p> <p><i>(ndikimet kumulative të të gjitha aktiviteteve të Planit nuk duhet të shkaktojnë një sasi vjetore nga të gjitha burimet e gazeve serrë që tejkalon vlerat e synuara për reduktimin e emetimeve të gazeve serrë.)</i></p>	<p>A – nuk ka ndikim/ndikim pozitiv: Aktivitetet e planifikuara garantojnë përshtatjen ndaj ndryshimeve klimatike, ose një gjë e tillë nuk është e nevojshme; aktivitetet e planifikuara nuk do të shkaktojnë rritje të emetimeve të gazeve serrë. Zbatimi i aktiviteteve do të reduktojë emetimet e gazeve serrë.</p> <p>B – ndikim i parëndësishëm: Aktivitetet e planifikuara garantojnë përshtatjen ndaj ndryshimeve klimatike, ose një gjë e tillë nuk është e nevojshme. Emetimet e gazeve serrë do të rriten, por jo në masën që të tejkalohen kufijtë e vendosur.</p> <p>C – ndikimi bëhet i parëndësishëm për shkak të zbatimit të masave lehtësuese: Emetimet e gazeve serrë do të rriten deri në masën që të tejkalohen kufijtë e vendosur. Për të reduktuar emetimet, duhet të parashikohen dhe zbatohen masa lehtësuese që do të garantojnë se niveli i emetimeve nuk do të tejkalojë kufijtë e vendosur.</p> <p>D – ndikim i rëndësishëm: Emetimet e gazeve serrë do të rriten deri në masën që kufijtë e vendosur në dokumentet strategjike dhe standardet e cilësisë së ajrit të Kosovës do të tejkalohen. Nuk mund të merren masa lehtësuese për të reduktuar nivelin e emetimeve nën kufijtë e përcaktuar.</p> <p>E – ndikim shkatërrues: Aktivitetet e parashikuara nuk garantojnë përshtatjen ndaj ndryshimeve klimatike, ose zbatimi i aktiviteteve do të rrisë emetimet e gazeve serrë deri në masën që kufijtë e vendosur në dokumentet strategjike dhe standardet e cilësisë së ajrit të Kosovës do të tejkalohen në mënyrë të konsiderueshme.</p> <p>X – nuk është e mundur të vlerësohet ndikimi: Ndikimi nuk mund të vlerësohet për shkak të mungesës së të dhënave.</p>

- **Uji**

Tabela më poshtë përshkruan kriteret e vlerësimit dhe metodologjinë për OM 5: Kufizimi i efekteve negative në ujërat nëntokësore, ujërat sipërfaqësore dhe burimet e ujit të pijshëm.

Tabela 20. Kriteret e vlerësimit dhe metodologjia për Objektivin Mjedisor 5

Treguesi / kriteri i vlerësimit	Shkalla e Vlerësimit
<p>- mundësia e ndërhyrjes në zona me burime të mbrojtura të ujit</p> <p><i>(zbatimi i aktiviteteve jashtë zonave me burime uji nënkupton mundësi më të vogël për ndotje të ujërave nëntokësore që përdoren si burime të furnizimit me ujë.)</i></p> <p>- mundësia e ndërhyrjes në zona me rrezik përmytjeje</p> <p><i>(zbatimi i aktiviteteve në zona me rrezik përmytjeje redukton zonat e mbrojtjes dhe rrit mundësinë e dëmeve nga përmytjet.)</i></p> <p>- mundësia e ndërhyrjes në zona ujëmbajtëse me nivel të lartë të ndjeshmërisë</p> <p><i>(zbatimi i aktiviteteve në zona ujëmbajtëse me një nivel të lartë të ndjeshmërisë nënkupton mundësi më të madhe për ndotje të ujërave nëntokësore.)</i></p>	<p>A – nuk ka ndikim/ndikim pozitiv: Aktivitetet nuk do të ushtrojnë presion shtesë mbi ujërat nëntokësore, ujërat sipërfaqësore dhe burimet e ujit të pijshëm, ose ndikimi do të jetë pozitiv.</p> <p>B – ndikim i parëndësishëm: Nëse zbatohen dispozitat përkatëse ligjore, ndikimi mbi ujërat nëntokësore, ujërat sipërfaqësore dhe burimet e ujit të pijshëm do të jetë i parëndësishëm, pavarësisht se aktivitetet mund të realizohen në zona me burime të mbrojtura të ujit, në ujëmbajtëse me nivel të lartë të ndjeshmërisë, ose në zona me rrezik përmytjeje.</p> <p>C – ndikimi bëhet i parëndësishëm për shkak të zbatimit të masave lehtësuese: Pavarësisht zbatimit të dispozitave ligjore, presioni mbi ujërat nëntokësore, ujërat sipërfaqësore dhe burimet e ujit të pijshëm mund të jetë i lartë, veçanërisht për shkak të probabilitetit të lartë për realizimin e aktiviteteve në zona me burime të mbrojtura të ujit, në ujëmbajtëse me ndjeshmëri të lartë, ose në zona me rrezik përmytjeje. Duhet të parashikohen dhe zbatohen masa lehtësuese për të reduktuar ndikimin.</p> <p>D – ndikim i rëndësishëm: Pavarësisht zbatimit të dispozitave ligjore, presioni mbi ujërat nëntokësore, ujërat sipërfaqësore dhe burimet e ujit të pijshëm do të jetë i lartë, veçanërisht për shkak të probabilitetit shumë të lartë për realizimin e aktiviteteve në zona me burime të mbrojtura të ujit, në ujëmbajtëse me ndjeshmëri të lartë, ose në zona me rrezik përmytjeje. Nuk mund të merren masa lehtësuese për të reduktuar ndikimin.</p> <p>E – ndikim shkatërrues: Pavarësisht zbatimit të dispozitave ligjore, presioni mbi ujërat nëntokësore, ujërat sipërfaqësore dhe burimet e ujit të pijshëm do të jetë jashtëzakonisht i lartë, veçanërisht për shkak të probabilitetit shumë të lartë për realizimin e aktiviteteve në zona me burime të mbrojtura të ujit, në pellgje me ndjeshmëri të lartë, ose në zona me rrezik përmytjeje. Nuk mund të merren masa lehtësuese për të reduktuar ndikimin.</p> <p>X – nuk është e mundur të vlerësohet ndikimi: Ndikimi nuk mund të vlerësohet për shkak të mungesës së të dhënave.</p>

- **Mjedisi natyror**

Tabela më poshtë përshkruan kriteret e vlerësimit dhe metodologjinë për OM 6: Sigurimi i kohezionit të popullatave dhe mbrojtja e biodiversitetit.

Tabela 21. Kriteret e vlerësimit dhe metodologjia për Objektivin Mjedisor 6

Treguesi / kriteri i vlerësimit	Shkalla e Vlerësimit
<p>- mundësia e ndërhyrjes në zonat kyçe/kryesore të habitateve të kafshëve të mëdha grabitqare</p> <p><i>(zbatimi i aktiviteteve të lidhura me ndërhyrje infrastrukturore në zona ekologjikisht të rëndësishme të habitateve të kafshëve të mëdha grabitqare do të sjellë presion më të madh mbi këto specie dhe do të ndërpresë rrugët e migrimit; ka mundësi për ndikim në biodiversitetin në nivele rajonale dhe kufitare.)</i></p> <p>- mundësia e ndërhyrjes në zona të pyllëzuara me dendësi të lartë</p> <p><i>(përgatitja e infrastrukturës së re në zona pyjore me dendësi të lartë do të sjellë ndikime negative mbi kafshët e egra dhe do të ndërpresë rrugët e migrimit; ka mundësi për ndikim në biodiversitetin në nivele lokale dhe rajonale.)</i></p>	<p>A – nuk ka ndikim/ndikim pozitiv: Nuk do të ketë ndikim mbi kohezionin e popullatave dhe mbrojtjen e biodiversitetit, ose ndikimi do të jetë pozitiv.</p> <p>B – ndikim i parëndësishëm: Nëse zbatohen dispozitat përkatëse ligjore, ndikimi mbi kohezionin e popullatave dhe mbrojtjen e biodiversitetit do të jetë i parëndësishëm.</p> <p>C – ndikimi bëhet i parëndësishëm për shkak të zbatimit të masave lehtësuese: Pavarësisht zbatimit të dispozitave ligjore, kohezioni i popullatave dhe mbrojtja e biodiversitetit nuk mund të garantohet. Duhet të parashikohen dhe zbatohen masa lehtësuese për të reduktuar ndikimet e rëndësishme.</p> <p>D – ndikim i rëndësishëm: Pavarësisht zbatimit të dispozitave ligjore, kohezioni i popullatave dhe mbrojtja e biodiversitetit nuk mund të garantohet. Nuk është e mundur të merren masa lehtësuese për të reduktuar ndikimin.</p> <p>E – ndikim shkatërrues: Pavarësisht zbatimit të dispozitave ligjore, ndikimi mbi kohezionin e popullatave dhe mbrojtjen e biodiversitetit është shkatërrues. Nuk është e mundur të merren masa lehtësuese për të reduktuar ndikimin.</p> <p>X – nuk është e mundur të vlerësohet ndikimi: Ndikimi nuk mund të vlerësohet për shkak të mungesës së të dhënave..</p>

Tabela më poshtë përshkruan kriteret e vlerësimit dhe metodologjinë për OM 7: Mbrojtja e zonave me status të veçantë mbrojtjeje nga aktivitetet me ndikime të rëndësishme.

Tabela 22. Kriteret e vlerësimit dhe metodologjia për Objektivin Mjedisor 7

Treguesi / kriteri i vlerësimit	Shkalla e Vlerësimit
<p>- mundësia e ndërhyrjes në zona me vlerë natyrore të veçantë</p> <p><i>(zbatimi i aktiviteteve të lidhura me ndërhyrje infrastrukturore në zona me vlerë natyrore të veçantë do të ketë ndikime negative mbi llojin dhe cilësinë e këtyre vlerave natyrore të veçanta.)</i></p>	<p>A – nuk ka ndikim/ndikim pozitiv: Nuk do të ketë ndikim në zonat natyrore me status mbrojtjeje, ose ndikimi do të jetë pozitiv.</p> <p>B – ndikim i parëndësishëm: Nëse zbatohen dispozitat ligjore përkatëse, ndikimi mbi zonat natyrore me status mbrojtjeje do të jetë i parëndësishëm, megjithëse ekziston mundësia e ndërhyrjes së aktiviteteve në zonat natyrore me status mbrojtjeje dhe në zona me vlerë natyrore të veçantë.</p> <p>C – ndikimi bëhet i parëndësishëm për shkak të zbatimit të masave lehtësuese: Pavarësisht zbatimit të dispozitave ligjore, zonat natyrore me status mbrojtjeje nuk mund të mbrohen. Duhet të parashikohen dhe zbatohen masa lehtësuese për të reduktuar ndikimet e rëndësishme.</p> <p>D – ndikim i rëndësishëm: Pavarësisht zbatimit të dispozitave ligjore, zonat natyrore me status mbrojtjeje nuk mund të mbrohen. Nuk është e mundur të merren masa lehtësuese për të reduktuar ndikimin.</p>

E – ndikim shkatërrues: Pavarësisht zbatimit të dispozitave ligjore, ndikimi mbi zonat natyrore me status mbrojtjeje është shkatërrues. Nuk është e mundur të merren masa lehtësuese për të reduktuar ndikimin.

X – nuk është e mundur të vlerësohet ndikimi: Ndikimi nuk mund të vlerësohet për shkak të mungesës së të dhënave.

- **Mbeturinat**

Tabela më poshtë përshkruan kriteret e vlerësimit dhe metodologjinë për OM 8: Përfundimi i plotë i infrastrukturës së deponive dhe qendrave të transferimit të mbeturinave, duke reduktuar njëkohësisht sasinë e mbeturinave të depozituara në deponi përmes proceseve të reduktimit dhe rritjes së riciklimit dhe ripërdorimit.

Tabela 23. Kriteret e vlerësimit dhe metodologjia për Objektivin Mjedisor 8

Treguesi / kriteri i vlerësimit	Shkalla e Vlerësimit
<p>- sasia e mbeturinave të gjeneruara dhe të depozituara në pikat e transferimit</p> <p><i>(zhvillimet e reja do të rrisin sasinë e mbeturinave të gjeneruara, përfshirë mbeturina të ngurta, të lëngshme dhe të rrezikshme, dhe ky fakt çon në pritshmërinë e ndikimeve negative në cilësinë e tokës, ujërave nëntokësore, ajrit dhe shëndetit të njeriut.)</i></p> <p>- sasia e mbeturinave të ricikluara</p> <p>- ndërtimi i deponisë së re</p> <p><i>(kjo do të ndikojë pozitivisht në procesin e trajtimit dhe riciklimit të mbeturinave; megjithatë, priten disa ndikime gjatë ndërtimit dhe funksionimit të saj, të cilat do të jenë të parëndësishme nëse aplikohet strategjia e duhur e lehtësimit të ndikimeve.)</i></p>	<p>A – nuk ka ndikim/një ndikim pozitiv: Aktivitetet e pritura nuk do të rrisin sasinë e mbeturinave të gjeneruara. Zbatimi i aktiviteteve do të përmirësojë procesin e mbledhjes dhe trajtimit të mbeturinave.</p> <p>B – ndikim i parëndësishëm: Zbatimi i aktiviteteve do të rrisë sasinë e mbeturinave të gjeneruara, por jo deri në masën që të ndikojë në procesin e mbledhjes dhe trajtimit të mbeturinave dhe të ndikojë në mjedisin natyror dhe njerëzor.</p> <p>C – ndikimi bëhet i parëndësishëm për shkak të zbatimit të masave lehtësuese: Zbatimi i aktiviteteve do të rrisë sasinë e mbeturinave të gjeneruara, gjë që do të shkaktojë ndotje të tokës, ujit, ajrit dhe rreziqe për shëndetin e njeriut. Masat lehtësuese duhet të parashikohen dhe zbatohen për të reduktuar ndikimin, duke siguruar që procesi i mbledhjes dhe trajtimit të mbeturinave t'i përgjigjet sasisë së rritur të mbeturinave dhe që niveli i ndotjes të ulet brenda kufijve të vlerave të pranuar/të përcaktuara.</p> <p>D – ndikim i rëndë: Zbatimi i aktiviteteve do të rrisë sasinë e mbeturinave të gjeneruara, gjë që do të shkaktojë ndotje të tokës, ujit, ajrit dhe rreziqe për shëndetin e njeriut. Nuk është e mundur të merren masa lehtësuese për të mbajtur ndikimin nën kufijtë e vlerave të pranuar/të përcaktuara.</p> <p>E – ndikim shkatërrues: Zbatimi i aktiviteteve do të rrisë sasinë e mbeturinave të gjeneruara dhe ndotja e tokës, ujit, ajrit dhe rreziqet për shëndetin e njeriut do të jenë në një shkallë të tillë që do të kenë një efekt të rëndësishëm dhe dëmtesues për shëndetin e njeriut.</p> <p>X – vlerësimi i ndikimit nuk është i mundur: Ndikimi nuk mund të vlerësohet për shkak të mungesës së të dhënave.</p>

- **Zhurma**

Tabela më poshtë përshkruan kriteret e vlerësimit dhe metodologjinë për OM 9: Reduktimi i ndotjes nga zhurma/akustike dhe përputhshmëria me nivelet e rekomanduara nga BE dhe OBSH.

Tabela 24. Kriteret e vlerësimit dhe metodologjia për Objektivin Mjedisor 9

Treguesi / kriteri i vlerësimit	Shkalla e Vlerësimit
<p>- ekspozimi ndaj zhurmës shkaktuar nga ndërhyrjet infrastrukturore</p> <p><i>(sa më pak shqetësim për mjedisin nga zhurma, aq më i ulët është ndikimi në cilësinë e mjedisit, shëndetin e njeriut dhe kostot për shoqërinë, për shkak të numrit të personave të ekspozuar, shëndeti i të cilëve ndikohet drejtpërdrejt)</i></p>	<p>A – nuk ka ndikim/një ndikim pozitiv: Aktivitetet e pritura nuk do të rrisin ekspozimin ndaj zhurmës. Përkundrazi, këto aktivitete do të zvogëlojnë këtë ekspozim.</p> <p>B – ndikim i parëndësishëm: Zbatimi i aktiviteteve do të rrisë pak ekspozimin ndaj zhurmës, por nëse zbatohen dispozitat ligjore përkatëse, ndikimi do të jetë i parëndësishëm.</p> <p>C – ndikimi bëhet i parëndësishëm për shkak të zbatimit të masave lehtësuese: Zbatimi i aktiviteteve do të rrisë ekspozimin ndaj zhurmës. Pavarësisht zbatimit të dispozitave ligjore, ndikimi do të jetë i rëndësishëm. Duhet të parashikohen dhe zbatohen masa lehtësuese shtesë për të zvogëluar ndikimin.</p> <p>D – ndikim i rëndë: Zbatimi i aktiviteteve do të rrisë ekspozimin ndaj zhurmës. Pavarësisht zbatimit të dispozitave ligjore, ndikimi do të jetë i rëndësishëm. Nuk është e mundur të merren masa lehtësuese për të ulur ndikimin.</p> <p>E – ndikim shkatërrues: Zbatimi i aktiviteteve do të rrisë ekspozimin ndaj zhurmës në një shkallë të tillë që kjo do të ketë një efekt të rëndësishëm dhe dëmtes për shëndetin e njeriut dhe më gjerë.</p> <p>X – vlerësimi i ndikimit nuk është i mundur: Ndikimi nuk mund të vlerësohet për shkak të mungesës së të dhënave.</p>

- **Popullsia dhe asetet materiale**

Tabela më poshtë përshkruan kriteret dhe metodologjinë e vlerësimit për OM 10: Përmirësimi i kohezionit social, siguria e jetesës dhe mobiliteti i qëndrueshëm.

Tabela 25. Kriteret e vlerësimit dhe metodologjia për Objektivin Mjedisor 10

Treguesi / kriteri i vlerësimit	Shkalla e Vlerësimit
<p>- lidhja midis vendbanimeve dhe qendrave urbane dhe rurale</p> <p><i>(një lidhje më e shpejtë dhe më e mirë përmirëson kohezionin social: një lidhje më e shpejtë me qendrat e qyteteve dhe fshatrave përbën një bazë më të mirë për zhvillimin e turizmit dhe aktiviteteve ekonomike, të cilat nga ana e tyre sjellin ndikime pozitive në të ardhurat e individëve dhe komunitetit, në mënyrën e jetesës dhe në vlerën e aseteve materiale – patundshmërisë.)</i></p> <p>- përfshirja e aktiviteteve për të përmirësuar sigurinë në trafik</p>	<p>A – asnjë ndikim/ndikim pozitiv: Aktivitetet nuk do të ndikojnë në arritjen e objektivit, ose implementimi i tyre do të përmirësojë lidhjet midis zonave të izoluar dhe qendrave urbane, do të përmirësojë sigurinë në trafik dhe mobilitetin e qëndrueshëm.</p> <p>B – ndikim i parëndësishëm: Zbatimi i aktiviteteve do të garantojë lidhjet ndërmjet zonave të izoluar dhe qendrave urbane, sigurinë e trafikut dhe lëvizshmërinë e qëndrueshme, por në krahasim me situatën aktuale këto lidhje do të jenë disi më të dobëta.</p> <p>C – ndikimi bëhet i parëndësishëm për shkak të zbatimit të masave lehtësuese: Zbatimi i aktiviteteve do të bëjë më të dobëta lidhjet midis zonave të izoluar dhe qendrave urbane, sigurinë e trafikut dhe lëvizshmërinë e qëndrueshme, krahasuar me situatën aktuale. Duhet të parashikohen dhe zbatohen masa lehtësuese për të</p>

(më shumë aktivitete të kësaj natyre sjellin një siguri më të mirë rrugore dhe më pak aksidente)

- përfshirja e aktiviteteve për të rritur efikasitetin e transportit publik

(përdorimi më i madh i mundshëm i transportit publik sjell mobilitet më të efektshëm dhe më të qëndrueshëm; transporti publik më efikas sjell një reduktim të ngarkesës trafiku në rrugë dhe ruan vlerën e aseteve materiale si toka dhe pasuritë e paluajtshme; gjithashtu, një transport publik më efikas zvogëlon ngarkesën financiare për familjet, pasi ul nevojën për të pasur ose përdorur makina personale)

- përfshirja e aktiviteteve për rritjen e mundësive për një stil jetese të shëndetshëm

(aktivitetet që lidhen me mobilitetin e qëndrueshëm kërkojnë një organizim të mirë të infrastrukturës për argëtim/rekreacion (p.sh. shtigje për biçikleta, shtigje ecjeje, përfshirë aksesin); rekreacioni/argëtimi ka një ndikim pozitiv në gjendjen mendore dhe fizike të njerëzve dhe kështu zvogëlon kostot për shoqërinë, pasi përdoret një stil jetese i shëndetshëm)

• **Trashëgimia kulturore**

Tabela më poshtë përshkruan kriteret e vlerësimit dhe metodologjinë për OM 11: Konservimi i shtrirjes, përmbajtjes dhe veçorive të zonave dhe strukturave të trashëgimisë kulturore.

Tabela 26. Kriteret e vlerësimit dhe metodologjia për Objektivin Mjedisor 11

Treguesi / kriteri i vlerësimit	Shkalla e Vlerësimit
<ul style="list-style-type: none"> - probabiliteti që infrastruktura do të shtrihet në njësitë e trashëgimisë kulturore të regjistruara <p><i>(zbatimi i aktiviteteve të lidhura me ndërhyrjet në infrastrukturë në njësitë e trashëgimisë kulturore mund të rrezikojë seriozisht integritetin e trashëgimisë dhe të modifikojë karakteristikat e saj cilësore. Peizazhet kulturore dhe ato historike të trashëgimisë arkitekturore dhe arkeologjike janë veçanërisht në rrezik)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - probabiliteti i shkatërrimit të mbeturinave arkeologjike 	<p>ndikimin.</p> <p>D – ndikim i rëndësishëm: Zbatimi i aktiviteteve do të dobësojë ndjeshëm lidhjet midis zonave të izoluara dhe qendrave urbane, sigurinë e trafikut dhe lëvizshmërinë e qëndrueshme, krahasuar me situatën aktuale. Masat lehtësuese nuk janë të mundshme.</p> <p>E – ndikim shkatërrues: Implementimi i aktiviteteve do të shkatërrojë plotësisht lidhjet midis zonave të izoluara dhe qendrave urbane, sigurinë në trafik dhe mobilitetin e qëndrueshëm, krahasuar me situatën aktuale.</p> <p>X – Vlerësimi i ndikimit nuk është i mundur: Ndikimi nuk mund të vlerësohet për shkak të mungesës së të dhënave.</p> <p>A – pa ndikim/ndikim pozitiv: Aktivitetet e parashikuara nuk shtrihen në njësitë e regjistruara të trashëgimisë kulturore. Për sa kohë që hapësira nuk do të preket, mbeturinat arkeologjike nuk do të dëmtohen.</p> <p>B – ndikim i parëndësishëm: Ekziston një mundësi që aktivitetet të shtrihen në njësitë e regjistruara të trashëgimisë kulturore. Për sa kohë që aktivitetet shtrihen afër ose përgjatë infrastrukturës ekzistuese, probabiliteti është i ulët që aktivitetet të shtrihen në njësitë e regjistruara të trashëgimisë kulturore dhe që mbeturinat arkeologjike të dëmtohen. Me zbatimin e dispozitave ligjore përkatëse, ndikimi në karakteristikat cilësore të njëjve të regjistruara të trashëgimisë kulturore do të jetë i parëndësishëm.</p> <p>C – ndikimi bëhet i parëndësishëm përmes zbatimit të masave lehtësuese: Probabiliteti që aktivitetet të shtrihen</p>

(zbatimi i aktiviteteve të lidhura me ndërhyrjet në infrastrukturë në njësitë e trashëgimisë kulturore nënkupton ndërhyrje në tokë dhe, si pasojë, ka një probabilitet të lartë për shkatërrimin e mbeturinave arkeologjike)

në njësitë e regjistruara të trashëgimisë kulturore dhe, për pasojë, të zvogëlojnë përmasat e tyre, është i lartë. Pavarësisht zbatimit të dispozitave ligjore, ndikimi i aktiviteteve në trashëgiminë kulturore do të jetë i konsiderueshëm. Pasi aktivitetet shtrihen në një zonë të gjerë, probabiliteti për dëmtimin e mbeturinave arkeologjike është i lartë. Duhet të parashikohen dhe të zbatohen masa lehtësuese për të zvogëluar ndikimin.

D – ndikim i rëndësishëm: Probabiliteti që aktivitetet të shtrihen në njësitë e regjistruara të trashëgimisë kulturore dhe, për pasojë, të zvogëlojnë përmasat e tyre, është shumë i lartë. Pavarësisht zbatimit të dispozitave ligjore, ndikimi i aktiviteteve në trashëgiminë kulturore do të jetë i konsiderueshëm. Pasi aktivitetet shtrihen në një zonë të gjerë, probabiliteti për dëmtimin e mbeturinave arkeologjike është shumë i lartë. Nuk mund të merren masa lehtësuese për të zvogëluar ndikimin.

E – ndikim shkatërrues: Ndikimi i aktiviteteve në karakteristikat cilësore të njësive të regjistruara të trashëgimisë kulturore do të jetë shkatërrues. Ndikimi në mbeturinat arkeologjike gjithashtu do të jetë shkatërrues.

X – vlerësimi i ndikimit nuk është i mundur: Ndikimi nuk mund të vlerësohet për shkak të mungesës së të dhënave.

- **Peizazhi**

Tabela më poshtë përshkruan kriteret e vlerësimit dhe metodologjinë për OM 12: Sigurimi i ruajtjes së peizazheve të veçanta dhe zonave të peizazheve me karakteristika dalluese në nivel lokal dhe kombëtar dhe krijimi i një imazhi cilësor të peizazhit.

Tabela 27. Kriteret e vlerësimit dhe metodologjia për Objektivin Mjedisor 12

Treguesi / kriteri i vlerësimit	Shkalla e Vlerësimit
<p>- probabiliteti që infrastruktura të shtrihet në peizazhe të veçanta dhe zona të peizazheve me karakteristika dalluese në nivel lokal dhe kombëtar</p> <p><i>(zbatimi i aktiviteteve të lidhura me ndërhyrjet infrastrukturore në njësi të peizazhit mund të rrezikojë seriozisht integritetin e peizazheve të veçanta dhe zonave të peizazheve me karakteristika dalluese në nivel lokal dhe kombëtar, duke shkatërruar karakteristikat e tyre cilësore.)</i></p> <p>- probabiliteti që infrastruktura të shtrihet në zona peizazhi me elemente të mbrojtura të natyrës dhe në zona peizazhi të balancuara në mënyrë të jashtëzakonshme, të cilat gjithashtu mbartin simbolikë të veçantë</p> <p><i>(zbatimi i aktiviteteve të lidhura me ndërhyrjet infrastrukturore në njësi të peizazhit mund të ndryshojë ndjeshëm imazhin ekzistues të peizazhit. Ndikimi</i></p>	<p>A – pa ndikim/ndikim pozitiv: Aktivitetet e parashikuara nuk shtrihen në peizazhe të veçanta dhe zona të peizazheve me karakteristika dalluese në nivel lokal dhe kombëtar. Imazhi cilësor i peizazhit do të ruhet, pasi aktivitetet do të integrohen në zona me një shkallë të lartë degradimi të peizazhit.</p> <p>B – ndikim i parëndësishëm: Ekziston një mundësi që aktivitetet të shtrihen në peizazhe të veçanta dhe zona të peizazheve me karakteristika dalluese në nivel lokal dhe kombëtar, ose në zona të peizazheve me imazh që është në proces të përkeqësimit. Ndikimi në imazhin ekzistues të peizazhit do të jetë i parëndësishëm, pasi shumica e aktiviteteve do të integrohen në zona me një shkallë të lartë degradimi të peizazhit.</p> <p>C – ndikimi bëhet i parëndësishëm përmes zbatimit të masave lehtësuese: Probabiliteti që aktivitetet të shtrihen në peizazhe të veçanta dhe zona të peizazheve me karakteristika dalluese në nivel lokal dhe kombëtar është i lartë. Ndikimi në karakteristikat cilësore të këtyre zonave është i lartë. Aktivitetet do të shtrihen në zona të ruajtjes natyrore ose kulturore të peizazhit, prandaj ndikimi në peizazhet me cilësi të lartë të imazhit do të jetë i</p>

është veçanërisht i dukshëm në zonat e peizazhit me elemente të mbrojtura të natyrës dhe në zona të peizazheve kulturore të balancuara në mënyrë të jashtëzakonshme.)

konsiderueshëm. Duhet të parashikohen dhe të zbatohen masa lehtësuese për të reduktuar ndikimin.

D – ndikim i rëndësishëm: Probabiliteti që aktivitetet të shtrihen në peizazhe të veçanta dhe zona të peizazheve me karakteristika dalluese në nivel lokal dhe kombëtar është i lartë, kështu që ndikimi është gjithashtu i konsiderueshëm. Aktivitetet do të shtrihen në zona peizazhi me elemente të mbrojtura të natyrës dhe në zona të peizazheve kulturore të balancuara në mënyrë të jashtëzakonshme, prandaj ndikimi në peizazhet me cilësi të lartë të imazhit do të jetë i konsiderueshëm. Nuk mund të merren masa lehtësuese për të reduktuar ndikimin.

E – ndikim shkatërrues: Ndikimi i aktiviteteve në karakteristikat cilësore të peizazheve të veçanta dhe zonave të peizazheve me karakteristika dalluese në nivel lokal dhe kombëtar do të jetë shkatërrues. Peizazhet me cilësi të lartë të imazhit dhe që përmbajnë elemente të jashtëzakonshme natyrore dhe kulturore do të shkatërrohen.

X – vlerësimi i ndikimit nuk është i mundur: Ndikimi nuk mund të vlerësohet për shkak të mungesës së të dhënave.

Vlerësimi i Ndikimeve Kumulative

Seksioni 9.2 gjithashtu paraqet një analizë të lidhur me vlerësimin e ndikimeve kumulative të projekteve të përcaktuara. Këto projekte janë grupuar sipas natyrës së tyre të ngjashme dhe analizohen nga perspektiva e elementeve më të rëndësishme dhe më të ndjeshme mjedisore.

Gjithashtu, aspektet kumulative duhet të analizohen në marrëdhënien që zonat e mbrojtura të një vendi kanë me vendet fqinje dhe në lidhje me rëndësinë e habitateve dhe specieve të tyre. Në rastin e PK Sharri, (duke qenë gjithashtu një territor ndërkufitar) këto vlera janë të spikatura dhe duhet të vazhdohet me zhvillim të mëtejshëm përmes projekteve të përbashkëta me parqet natyrore të Shqipërisë dhe Maqedonisë së Veriut, si dhe me institucionet ndërkombëtare.

7. VLERËSIMI I PËRPUTHSHMËRISË SË OBJEKTIVAVE STRATEGJIKE DHE SPECIFIKE TË PH-SË

Seti i objektivave mjedisore është në përputhje me Ligjin “Për Vlerësimin Strategjik Mjedisor” dhe Direktivën 2001/42/EC, të cilat janë të rëndësishme për vlerësimin e politikave dhe projekteve të parashikuara nga Plani Hapësinor për të arritur objektivat e tij. Për të përcaktuar rëndësinë e objektivave mjedisore, duhet të vlerësohet përputhshmëria e objektivave strategjike të Planit Hapësinor me setin e objektivave mjedisore. Ky vlerësim identifikon boshllëqet ose veprimet e përbashkëta mes objektivave të ndryshme, si dhe konfliktet e rëndësishme të interesit ndërmjet tyre; të gjitha këto duhet të evidentohen sidomos në vlerësimin e PH-së për PK Sharri.

Përputhshmëria e objektivave strategjike të PH-së për PK Sharri është vlerësuar duke krahasuar këta objektiva me objektivat mjedisore të VSM-së. Vlerësimi është kryer duke përdorur qasjen standarde me matricë. Për të realizuar vlerësimin numerik të nivelit të përputhshmërisë, është përdorur tabela e vlerësimit e dhënë më poshtë.

Tabela 28. Grafiku i vlerësimit të nivelit të përputhshmërisë ndërmjet objektivave

Niveli i përputhshmërisë	Vlerësimi numerik absolut	Vlerësimi numerik mesatar
Objektivat plotësisht të përputhshëm	3	3.00
Objektivat pjesërisht të përputhshëm	2	1.50 – 2.99
Lidhja midis objektivave është e zbehtë	1	0.00 – 1.49
Nuk ka lidhje midis objektivave	0	0.00
Objektivat nuk përputhen	-1	negative

Vlerësimi i përputhshmërisë ndërmjet Objektivave Strategjike të PH-së dhe Objektivave Mjedisore

Rezultatet e vlerësimit të përputhshmërisë së objektivave strategjike të PH-së (OST) dhe objektivave specifike (OSP) me objektivat mjedisore paraqiten në tabelën më poshtë. Në shikim të parë, vlerësimi i rezultateve tregon se, në parim, të gjitha objektivat strategjike të PH-së janë në përputhje me objektivat mjedisore.

Tabela 29. Vlerësimi i përputhshmërisë së OST-ve dhe OSP-ve të PH-së për Parkun Kombëtar Sharri kundrejt Objektivave Mjedisorë

Objektivi Mjedisor	OM1	OM2	OM3	OM4	OM5	OM6	OM7	OM8	OM9	OM10	OM11	OM12	Mesatare
Objektivat Strategjik dhe Objektivat Specifik të Parkut Kombëtar Sharri	Toka – Menaxhimi i qëndrueshëm dhe përdorimi i tokës dhe mbrojtja	Toka – Parandalimi i shfrytëzimit të burimeve natyrore	Ajri – Arritja e objektivave për sasinë vjetore të shkarkimeve të	Faktorët klimatikë – Miratimi i masave si përgjigje ndaj	Uji – Kufizimi i efekteve negative	Ekosistemet natyrore – Kohezioni i popullsisë dhe biodiversiteti	Ekosistemet natyrore – Zonat e mbrojtura	Mbeturina – Menaxhimi i mbeturinave dhe infrastruktura	Zhurma – Reduktimi i zhurmës në nivelet e miratuara nga BE dhe	Popullsia dhe asetet materiale – kohezioni social, siguria, mobiliteti	Trashëgimia kulturore – Ruajtja e shtrirjes, përmbajtjes dhe karakteristikave	Peizazhi – Ruajtja	Vlerësimi numerik
OST 1: Një park me administrim të mirë, menaxhim efikas dhe bashkëpunim të frytshëm													2.70
OSP 1.1: Zhvillimi dhe zbatimi i planit të menaxhimit të parkut, duke plotësuar të gjitha kërkesat që lindin nga ky plan	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3.00
OSP 1.2: Restorimi i kompetencave të plota për Drejtorinë e Administrimit të Parkut Kombëtar “Sharri”	3	0	0	0	3	3	3	0	0	0	3	3	1.50
OSP 1.3: Përforsimi i kapaciteteve njerëzore dhe tekniko/teknologjike në DAPKSH	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3.00
OSP 1.4: Bashkëpunimi me entitete lokale dhe ndërkombëtare përkatëse dhe krijimi i marrëveshjeve me rajonet fqinje dhe ato më të gjera	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3.00
OSP 1.5: Promovimi i parkut përmes aktiviteteve të ndryshme dhe njohja ndërkombëtare	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3.00
OST 2: Mbrojtja dhe ruajtja e vlerave natyrore dhe trashëgimisë kulturore, si dhe përdorimi racional i burimeve natyrore													1.63
OSP 2.1: Mbrojtja dhe monitorimi i ajrit, ujit dhe tokës nga ndotja dhe degradimi, si dhe monitorimi i elementeve meteorologjike dhe ujërave sipërfaqësore	3	3	3	3	3	2	2	2	1	1	1	2	2.17

Objektivi Mjedisor	OM1	OM2	OM3	OM4	OM5	OM6	OM7	OM8	OM9	OM10	OM11	OM12	Mesatare
Objektivat Strategjik dhe Objektivat Specifik të Parkut Kombëtar Sharri	Toka – Menaxhimi i qëndrueshëm dhe përdorimi i tokës dhe mbrojtja	Toka – Parandalimi i shfrytëzimit të burimeve natyrore	Ajri – Arritja e objektivave për sasinë vjetore të shkarkimeve të	Faktorët klimatikë – Miratimi i masave si përgjigje ndaj	Uji – Kufizimi i efekteve negative	Ekosistemet natyrore – Kohezioni i popullsisë dhe biodiversiteti	Ekosistemet natyrore – Zonat e mbrojtura	Mbeturina – Menaxhimi i mbeturinave dhe infrastruktura	Zhurma – Reduktimi i zhurmës në nivelet e miratuara nga BE dhe	Popullsia dhe asetet materiale – kohezioni social, siguria, mobiliteti	Trashëgimia kulturore – Ruajtja e shtrirjes, përmbajtjes dhe karakteristikave	Peizazhi – Ruajtja	Vlerësimi numerik
OSP 2.2: Mbrojtja nga aktivitetet e paligjshme: prerja e paligjshme e pyjeve, shfrytëzimi i tepruar i barishteve, shfrytëzimi i pakontrolluar i bimëve mjekësore dhe fruta, gjuetia ilegale	2	3	1	2	2	2	2	1	0	2	0	1	1.50
OSP 2.3: Zhvillimi i programeve edukative dhe ngritja e vetëdijes për të inkurajuar popullatën të mësojë më shumë për biodiversitetin dhe rëndësinë e tij	1	1	1	1	1	3	3	1	0	0	0	2	1.17
OSP 2.4: Mbrojtja dhe ruajtja e zonave rezervë natyrore, si dhe promovimi i tyre shkencor	1	3	1	1	2	3	3	1	1	1	1	3	1.75
OSP 2.5: Mbrojtja dhe ruajtja e ekosistemeve dhe biodiversitetit në përgjithësi, dhe e specieve endemike, relikte dhe endemike-relikte të bimëve, kafshëve dhe zogjve në veçanti	1	1	1	1	1	3	3	1	2	1	3	2	1.67
OSP 2.6: Përdorimi racional i burimeve natyrore sipas planit të menaxhimit: prerja sanitare e drurëve dhe ngrohja, mbledhja e bimëve mjekësore dhe fruta, përdorimi i kullotave dhe peizazheve natyrore për rekreacion	3	3	1	1	3	3	3	3	1	2	1	3	2.25
OSP 2.7: Inventarizimi i specieve të rrezikuara të botës bimore dhe shtazore, dhe zhvillimi i programeve të monitorimit dhe hulumtimit	0	0	1	1	1	3	3	1	0	0	0	1	0.92
OSP 2.8: Mbrojtja, promovimi, monitorimi dhe rritja e qenit Sharri (Dalmatiani Ilirian) si simbol i Parkut Kombëtar “Sharri”	0	0	0	0	0	3	3	0	0	0	0	0	0.50
OSP 2.9: Reduktimi i rreziqeve nga fatkeqësitë natyrore dhe të tjera	3	3	3	3	3	3	3	3	1	3	3	3	2.83
OSP 2.10: Ruajtja dhe promovimi i trashëgimisë kulturore	3	0	0	1	1	3	3	1	0	1	3	3	1.58

Objektivi Mjedisor	OM1	OM2	OM3	OM4	OM5	OM6	OM7	OM8	OM9	OM10	OM11	OM12	Mesatare
Objektivat Strategjik dhe Objektivat Specifik të Parkut Kombëtar Sharri	Toka – Menaxhimi i qëndrueshëm dhe përdorimi i tokës dhe mbrojtja	Toka – Parandalimi i shfrytëzimit të burimeve natyrore	Ajri – Arritja e objektivave për sasinë vjetore të shkarkimeve të	Faktorët klimatikë – Miratimi i masave si përgjigje ndaj	Uji – Kufizimi i efekteve negative	Ekosistemet natyrore – Kohezioni i popullsisë dhe biodiversiteti	Ekosistemet natyrore – Zonat e mbrojtura	Mbeturina – Menaxhimi i mbeturinave dhe infrastruktura	Zhurma – Reduktimi i zhurmës në nivelet e miratuara nga BE dhe	Popullsia dhe asetet materiale – kohezioni social, siguria, mobiliteti	Trashëgimia kulturore – Ruajtja e shtrirjes, përmbajtjes dhe karakteristikave	Peizazhi – Ruajtja	Vlerësimi numerik
OST 3: Një park me zhvillim socio-ekonomik të qëndrueshëm													2.05
OSP 3.1: Rritja e kapacitetit turistik dhe rehabilitimi i atyre ekzistuese deri në vitin 2035	1	1	2	1	2	2	2	3	3	3	3	3	2.17
OSP 3.2: Zhvillimi i bujqësisë tradicionale, blegtorisë dhe bletarisë në mbështetje të zhvillimit të ekoturizmit nga banorët lokalë deri në vitin 2035	1	1	2	1	2	2	2	3	3	3	3	3	2.17
OSP 3.3: Përdorimi i kontrolluar i bimëve mjekësore dhe aromatike (BMA) dhe pemëve të egra frutore (PEF) për përfitime ekonomike	0	3	0	3	3	3	3	0	0	3	0	3	1.75
OSP 3.4: Krijimi i kushteve për punësimin e banorëve lokalë në industrinë e turizmit deri në vitin 2030	1	1	0	0	1	1	1	2	2	3	0	0	1.00
OSP 3.5: Zhvillimet e planifikuara me banesa cilësore (shtëpi pushimi) dhe ndërtimet e kontrolluara që harmonizohen me mbrojtjen e vlerave të trashëgimisë natyrore dhe biodiversitetit	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3.00
OSP 3.6: Sigurimi i shërbimeve shëndetësore të cilësisë së lartë	0	0	3	3	3	0	0	3	0	3	0	0	1.25
OSP 3.7: Sigurimi i burimeve financiare dhe teknike nga organizatat ndërkombëtare dhe partnerët rajonalë për të ndihmuar në zhvillimin dhe menaxhimin e parkut kombëtar	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3.00
OST 4: Një park me qasje të lehtë në zonat dhe objektet e parkut, si dhe shërbime publike për banorët													3.00

Objektivi Mjedisor	OM1	OM2	OM3	OM4	OM5	OM6	OM7	OM8	OM9	OM10	OM11	OM12	Mesatare
Objektivat Strategjik dhe Objektivat Specifik të Parkut Kombëtar Sharri	Toka – Menaxhimi i qëndrueshëm dhe përdorimi i tokës dhe mbrojtja	Toka – Parandalimi i shfrytëzimit të burimeve natyrore	Ajri – Arritja e objektivave për sasinë vjetore të shkarkimeve të	Faktorët klimatikë – Miratimi i masave si përgjigje ndaj	Uji – Kufizimi i efekteve negative	Ekosistemet natyrore – Kohezioni i popullsisë dhe biodiversiteti	Ekosistemet natyrore – Zonat e mbrojtura	Mbeturina – Menaxhimi i mbeturinave dhe infrastruktura	Zhurma – Reduktimi i zhurmës në nivelet e miratuara nga BE dhe	Popullsia dhe asetet materiale – kohezioni social, siguria, mobiliteti	Trashëgimia kulturore – Ruajtja e shtrirjes, përmbajtjes dhe karakteristikave	Peizazhi – Ruajtja	Vlerësimi numerik
OSP 4.1: Zhvillimi i mëtejshëm i infrastrukturës rrugore dhe përmirësimi i transportit publik deri në vitin 2035	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3.00
OSP 4.2: Zhvillimi i mëtejshëm i infrastrukturës së energjisë elektrike deri në vitin 2030	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3.00
OSP 4.3: Zhvillimi i mëtejshëm i infrastrukturës së ujit deri në vitin 2035	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3.00
OSP 4.4: Zhvillimi i mëtejshëm i infrastrukturës së telekomunikacionit deri në vitin 2028	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3.00
OSP 4.5: Sigurimi i infrastrukturës për menaxhimin e mbeturinave deri në vitin 2028	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3.00

Nga perspektiva e përputhshmërisë me objektivat mjedisore, objektivat strategjikë dhe specifikë të PH-së të Parkut Kombëtar “Sharri” janë si më poshtë:

- Tre Objektivat Strategjikë (OST1, OST2 dhe OST3) janë në përputhshmëri të pjesshme me vlerësimin absolut numerik ndaj Objektivave Mjedisore, ndërsa OST4 është në përputhshmëri të plotë.
- Për sa i përket vlerësimit mesatar numerik, renditja e Objektivave Strategjikë është si vijon: OST1 (2.70), OST2 (1.63), OST3 (2.05) dhe OST4 (3.00).
- Në aspektin kumulativ, Objektivat Specifikë (OSP) të përcaktuara në OST2 dhe në një masë të caktuar edhe ato të OST3 kanë një diversitet tematik më të gjerë dhe si të tilla rezultojnë me një nivel më të ulët vlerësimi, pasi kontribuojnë më pak në OST-të përkatëse. Për këto OSP, që kanë një fokus më të ngushtë, do të ishte më mirë të trajtohen si projekte të veçanta sesa si OSP, duke i përfshirë ato në Objektivat Specifikë ku mund të përshtaten më mirë.
- Objektivat strategjikë që lidhen me përmirësimin e infrastrukturës së transportit dhe objektivat specifikë që lidhen me infrastrukturën teknike kanë vlerësime më të larta, pasi arrijnë të plotësojnë jo vetëm kërkesat për funksionalitet më të mirë të parkut si një tërësi, por gjithashtu përputhen me kërkesat për harmonizimin dhe qëndrueshmërinë në nivelet e popullsisë, komunave dhe planeve të qëndrueshmërisë në nivel kombëtar në Kosovë. Zhvillimi i infrastrukturave të reja mund të duket në kundërshtim me disa objektiva mjedisore (p.sh., EO1, EO2, EO6). Megjithatë, nga ana tjetër, duhet t'i kushtohet vëmendje këtyre objektivave specifikë (d.m.th. projekteve të tyre) në lidhje me aspektin e ndikimit të tyre në mënyrën se si do të menaxhohen dhe zbatohen fazat e projektimit dhe zbatimit. Qëllimi kryesor është Parku Kombëtar Sharri, prandaj masat që do të parashikohen mund të sjellin ndikime në mjedis nëse ato nuk do të parashikohen dhe nuk do të zbuten që në fazat e tyre të hershme.

Në përfundim, mund të thuhet se objektivat strategjikë dhe specifikë të PH-së për PK Sharri janë përgjithësisht në përputhshmëri me objektivat mjedisore. Përmbledhja përfundimtare paraqitet më poshtë:

- ✓ Objektivat Strategjikë dhe Specifikë janë në përputhshmëri me ligjin dhe Direktivën e zbatueshme për PH-në të PK Sharri
- ✓ Objektivat Strategjikë dhe Specifikë janë gjithashtu të ndërlidhura me hierarkinë e objektivave të Kosovës, rajonit të Ballkanit Perëndimor dhe ato të pesë komunave që janë pjesë e Parkut.
- ✓ Plani Hapësinor ka në qendër të vëmendjes qëndrueshmërinë e përgjithshme të PK Sharri, ndërsa vë në pah tendencat për ndërtimin e qendrave rezidenciale/turistike dhe të shërbimeve bashkë me elementët dhe strukturat e tyre infrastrukturore.
- ✓ Komunikimi midis autoriteteve publike në të gjitha nivelet hierarkike dhe qasja pjesëmarrëse në planifikim dhe vendimmarrje do të jetë çelësi i suksesit të këtij dokumenti. Duke qenë se është e qartë që numri i madh i akterëve si pjesë e këtij procesi planifikimi do të kërkojë të koordinohet dhe disi të mbahet në mënyrë formale, duhet t'i kushtohet më shumë fokus aspekteve ligjore/nënligjore.
- ✓ Në fazat e ardhshme të PH-së, është e nevojshme formulimi i plotë i këtyre objektivave dhe pasqyrimi i tyre në dokumentin e PH-së së PK Sharri dhe në Planet e Veprimit Sektorial, në mënyrë të standardizuar (si Plan për Angazhimin e Akterëve).
- ✓ Duke pasur parasysh se Ndryshimet Klimatike njihen si një nga objektivat kryesore globale të zhvillimit në planet (kjo reflektohet disi në PH të PK Sharri), sugjerohet që gjatë periudhës së rishikimit afatmesëm të masave në fushën e PH të PK Sharri të përpilohet ky objektivi me masat përkatëse. Ky koment duhet të merret parasysh në procesin e rishikimit të PH të PK Sharri. Kjo mund të iniciohet duke hartuar një raport mbi vlerësimin e ndikimit që buron nga ndryshimet klimatike për PK Sharri dhe të koordinohet me masat dhe dokumentet që po hartohen gjithashtu nga Komunitat.
- ✓ Duke qenë se disa dokumente strategjike të Kosovës nuk janë përditësuar ende, duhet të krijohet një platformë e re që lidhet me Parqet Kombëtare në Kosovë dhe të reflektohen objektivat e planeve hapësinore dhe menaxheriale si dhe të buxhetohen.

8. VLERËSIMI I PROJEKTEVE NË LIDHJE ME PH TË PK SHARRI

Ky seksion përfshin vlerësimin e Projekteve Specifike (shih Tabelën 5) në lidhje me përputhshmërinë e tyre me Objektivat Mjedisore. Vlerësimi i Projekteve Specifike bëhet duke përcaktuar klasifikimin mesatar të përputhshmërisë së secilit projekt me 12 Objektivat Mjedisore. Vlerësimi i përputhshmërisë së projekteve me objektivat mjedisore kryhet sipas shkallës siç paraqitet në tabelën më poshtë.

Tabela 30. Vlerësimi i Përputhshmërisë së Projekteve me Objektivat Mjedisore

Përkufizimi	Shkalla e vlerësimit
Projekti është plotësisht në përputhje me Objektivat Mjedisore	> 75 %
Projekti është pjesërisht në përputhje me Objektivat Mjedisore	51 – 75 %
Lidhja midis projektit dhe objektivave mjedisore është e zbehtë; përputhshmëria e projektit me objektivat mjedisore është e kushtëzuar	0 – 50 %

Vlerësimi i Projekteve Specifike me Objektivat Mjedisore paraqitet në Tabelën 32. Kjo tabelë përmban vlerësimin/monitorimin e ndikimeve për secilin projekt specifik, që rezulton nga zbatimi i Planit, drejt arritjes së Objektivave Mjedisore. Në Tabelën 32 përcaktohet se gjatë zbatimit të Projekteve Specifike mund të shkaktohen ndikime nga perspektiva e Objektivave Mjedisore (niveli A, B ose C).

Vlerësimi i paraqitur në Tabelën 33 është një derivat i vlerësimit të bërë dhe paraqitur në Tabelën 32. Ekziston një marrëdhënie midis nivelit të vlerësimit të ndikimit (A, B dhe C) në Tabelën 32 dhe nivelit të vlerësimit të përputhshmërisë (Përputhshmëri e Lartë, Përputhshmëri e Pjesërishtme dhe Përputhshmëri e Kushtëzuar) në Tabelën 33. Marrëdhëniet midis dy tabelave është siç paraqitet në tabelën më poshtë.

Tabela 31. Paraqitja e ndërlidhjes mes tabelave 32 dhe 33

Tabela 32	Tabela 33
Nivel A	Përputhshmëri e Lartë (PL)
Nivel B	Përputhshmëri e Pjesërishtme (PP)
Nivel C	Përputhshmëri e Kushtëzuar (PK)

Numri absolut i niveleve/shkallëve përkatëse për secilin projekt specifik, për A-të, B-të dhe C-të në Tabelën 32, është konvertuar në përqindje në shkallën e vlerësimit, përkatësisht PL%, PP% dhe PK% në Tabelën 33. Projektet e listuara më poshtë do të jenë plotësisht ose pjesërisht në përputhje me objektivat mjedisore, nëse gjatë zbatimit/operimit të aktiviteteve përkatëse, dhe për të gjitha aktivitetet, garantohen zbatimi i masave lehtësuese për të reduktuar ndikimin në mjedis, siç kërkohet nga legjislacioni përkatës.

Tabela 32. Përmbledhje e vlerësimit të ndikimeve nga zbatimi i PN Sharri mbi objektivat mjedisore

OST 1: Një park me administrim të mirë, menaxhim efikas dhe bashkëpunim të frytshëm									
Objektivat Mjedisore	P 1.1.1	P 1.2.1	P 1.2.2	P 1.3.1	P 1.3.2	P 1.3.3	P 1.4.1	P 1.5.1	P 1.5.2
OM1 Toka – Menaxhimi i qëndrueshëm dhe përdorimi i tokës dhe mbrojtja e saj	A	A	A	B	B	B	A	A	A
OM2 Toka – Parandalimi i shfrytëzimit të burimeve natyrore	A	A	A	B	B	B	A	A	A
OM3 Ajri – Arritja e objektivave për sasinë vjetore të shkarkimeve ndotëse	A	B	A	B	B	B	A	A	A
OM4 Faktorët klimatikë – Adoptimi si përgjigje ndaj ndryshimeve klimatike	A	A	A	B	B	B	A	A	A
OM5 Uji – Kufizimi i efekteve negative	A	B	A	B	B	B	A	A	A
OM6 Ekosistemet natyrore – Kohezioni i popullatave dhe biodiversiteti	A	A	A	B	B	B	A	A	A
OM7 Ekosistemet natyrore – Zonat e mbrojtura	A	A	A	B	B	B	A	A	A
OM8 Mbeturinat – Menaxhimi i mbeturinave dhe infrastruktura	A	B	A	B	B	B	A	A	A
OM9 Zhurma – Reduktimi i zhurmës në nivelet e miratuara nga BE dhe OBSH	A	B	A	B	B	B	A	A	A
OM10 Popullsia dhe asetet materiale – kohezioni social, siguria, mobiliteti	A	B	A	A	B	B	A	A	A
OM11 Trashëgimia kulturore – Ruajtja e shtrirjes, përmbajtjes dhe karakteristikave	A	A	A	B	B	B	A	A	A
OM12 Peizazhi – Ruajtja	A	A	A	B	B	B	A	A	A

OST 2: Mbrojtja dhe ruajtja e vlerave natyrore dhe trashëgimisë kulturore, si dhe përdorimi racional i burimeve natyrore																									
Objektivat Mjedisore	P 2.1.1	P 2.2.1	P 2.2.2	P 2.2.3	P 2.2.4	P 2.3.1	P 2.3.2	P 2.3.3	P 2.4.1	P 2.4.2	P 2.5.1	P 2.6.1	P 2.6.2	P 2.6.3	P 2.6.4	P 2.7.1	P 2.7.2	P 2.8.1	P 2.9.1	P 2.9.2	P 2.9.3	P 2.10.1	P 2.10.2	P 2.10.3	P 2.10.4
OM1 Toka – Menaxhimi i qëndrueshëm dhe përdorimi i tokës dhe mbrojtja e saj	C	B	A	A	A	A	A	B	A	A	A	A	A	A	B	A	A	B	A	C	A	A	C	B	B

OM2 Toka – Parandalimi i shfrytëzimit të burimeve natyrore	C	B	A	A	A	A	B	A	A	A	A	B	A	B	B	A	A	C	A	C	A	A	C	B	C
OM3 Ajri – Arritja e objektivave për sasinë vjetore të shkarkimeve ndotëse	C	B	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	B	A	A	C	A	C	A	A	C	B	C
OM4 Faktorët klimatikë – Adoptimi si përgjigje ndaj ndryshimeve klimatike	A	B	A	A	A	A	A	A	A	A	A	B	A	A	A	A	A	A	A	C	A	A	C	A	B
OM5 Uji – Kufizimi i efekteve negative	C	B	A	A	A	A	B	B	A	A	A	B	A	A	B	A	A	B	A	C	B	A	C	B	C
OM6 Ekosistemet natyrore – Kohezioni i popullatave dhe biodiversiteti	C	B	A	A	A	A	B	B	A	A	A	C	B	B	B	A	A	C	A	C	A	A	C	B	B
OM7 Ekosistemet natyrore – Zonat e mbrojtura	C	B	A	A	A	A	B	B	A	A	A	C	B	B	C	A	A	B	A	C	A	A	C	B	B
OM8 Mbeturinat – Menaxhimi i mbeturinave dhe infrastruktura	C	B	A	A	A	B	B	B	A	A	A	B	A	A	C	A	A	C	A	C	B	A	C	C	C
OM9 Zhurma – Reduktimi i zhurmës në nivelet e miratuara nga BE dhe OBSH	C	B	A	A	A	B	B	B	A	A	A	C	A	A	B	A	A	C	A	C	B	A	C	C	B
OM10 Popullsia dhe asetet materiale – kohezioni social, siguria, mobiliteti	A	A	B	B	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	C	B	B	C	A	A	
OM11 Trashëgimia kulturore – Ruajtja e shtrirjes, përmbajtjes dhe karakteristikave	C	B	A	A	A	A	B	B	A	A	A	B	A	A	B	A	A	A	A	C	B	A	C	A	A
OM12 Peizazhi – Ruajtja	C	B	A	A	A	A	B	B	A	A	A	C	B	C	B	A	A	B	A	C	B	A	C	C	C

OST 3: Një park me zhvillim socio-ekonomik të qëndrueshëm

Objektivat Mjedisore	P 3.1.1	P 3.1.2	P 3.1.3	P 3.1.4	P 3.2.1	P 3.2.2	P 3.2.3	P 3.3.1	P 3.3.2	P 3.3.3	P 3.4.1	P 3.4.2	P 3.4.3	P 3.4.4	P 3.5.1	P 3.5.2	P 3.5.3	P 3.5.4	P 3.6.1	P 3.7.1
OM1 Toka – Menaxhimi i qëndrueshëm dhe përdorimi i tokës dhe mbrojtja e saj	C	C	C	C	A	A	C	A	C	A	A	A	A	A	B	A	A	B	B	A
OM2 Toka – Parandalimi i shfrytëzimit të burimeve natyrore	C	C	C	C	A	A	C	A	C	A	A	A	A	B	B	A	A	B	C	B
OM3 Ajri – Arritja e objektivave për sasinë vjetore të shkarkimeve ndotëse	C	C	C	B	A	A	B	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	B	B	A
OM4 Faktorët klimatikë – Adoptimi si përgjigje ndaj ndryshimeve klimatike	C	A	C	B	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	B	A	A

OM5 Uji – Kufizimi i efekteve negative	C	C	C	C	B	B	C	A	C	A	B	A	A	C	B	A	A	B	C	B
OM6 Ekosistemet natyrore – Kohezioni i popullatave dhe biodiversiteti	C	C	C	C	B	B	C	A	C	A	B	B	A	C	B	A	A	B	B	B
OM7 Ekosistemet natyrore – Zonat e mbrojtura	C	B	C	B	A	A	B	A	B	A	B	A	A	C	B	A	A	B	B	B
OM8 Mbeturinat – Menaxhimi i mbeturinave dhe infrastruktura	C	C	C	C	B	B	C	A	C	A	C	B	A	C	B	A	A	B	C	B
OM9 Zhurma – Reduktimi i zhurmës në nivelet e miratuara nga BE dhe OBSH	C	B	C	B	A	A	C	A	C	A	B	B	A	B	A	A	A	B	B	B
OM10 Popullsia dhe asetet materiale – kohezioni social, siguria, mobiliteti	C	A	C	A	A	A	C	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	B	A	B
OM11 Trashëgimia kulturore – Ruajtja e shtrirjes, përmbajtjes dhe karakteristikave	C	A	C	A	B	B	B	A	A	A	C	A	A	C	B	A	A	B	A	B
OM12 Peizazhi – Ruajtja	C	C	C	B	B	B	C	A	C	A	C	B	A	C	B	A	A	B	C	B

OST 4: Një park me qasje të lehtë në zonat dhe objektet e parkut, si dhe shërbime publike për banorët

Objektivat Mjedisore	P 4.1.1	P 4.1.2	P 4.1.3	P 4.1.4	P 4.1.5	P 4.1.6	P 4.1.7	P 4.1.8	P 4.1.9	P 4.2.1	P 4.2.2	P 4.2.3	P 4.2.4	P 4.2.5	P 4.3.1	P 4.3.2	P 4.3.3	P 4.4.1	P 4.4.2	P 4.4.3	P 4.5.1
OM1 Toka – Menaxhimi i qëndrueshëm dhe përdorimi i tokës dhe mbrojtja e saj	A	C	B	C	C	C	A	C	A	A	C	B	C	A	A	C	A	A	A	B	C
OM2 Toka – Parandalimi i shfrytëzimit të burimeve natyrore	B	C	C	C	C	C	B	C	B	A	C	C	C	A	A	C	A	A	B	B	C
OM3 Ajri – Arritja e objektivave për sasinë vjetore të shkarkimeve ndotëse	A	B	C	C	C	C	B	C	B	A	C	A	C	A	A	C	A	A	A	A	C
OM4 Faktorët klimatikë – Adoptimi si përgjigje ndaj ndryshimeve klimatike	A	A	A	B	B	B	A	C	A	A	C	A	C	A	A	C	A	A	A	A	C
OM5 Uji – Kufizimi i efekteve negative	A	C	C	C	C	C	B	C	A	A	C	B	C	A	A	C	A	A	A	A	C
OM6 Ekosistemet natyrore – Kohezioni i popullatave dhe biodiversiteti	C	C	C	C	C	C	B	C	B	A	C	B	C	A	A	C	A	A	B	B	C
OM7 Ekosistemet natyrore – Zonat e mbrojtura	C	C	B	B	B	B	B	C	B	A	C	B	C	A	A	C	A	A	A	B	C
OM8 Mbeturinat – Menaxhimi i mbeturinave dhe infrastruktura	C	C	B	C	C	C	B	C	A	A	C	C	C	A	A	C	A	A	B	B	C

OM9 Zhurma – Reduktimi i zhurmës në nivelet e miratuara nga BE dhe OBSH	A	C	B	C	C	C	B	C	B	A	C	B	C	A	A	C	A	A	A	A	C
OM10 Popullsia dhe asetet materiale – kohezioni social, siguria, mobiliteti	A	B	B	C	C	C	A	C	A	A	C	B	C	A	A	C	A	A	A	A	C
OM11 Trashëgimia kulturore – Ruajtja e shtrirjes, përmbajtjes dhe karakteristikave	B	C	B	B	B	B	A	C	B	A	C	B	C	A	A	C	A	A	B	A	C
OM12 Peizazhi – Ruajtja	C	C	B	C	C	C	B	C	B	A	C	B	C	B	A	C	A	B	B	B	C

Legjenda

A	Pa ndikim / Ndikim pozitiv
B	Ndikim i parëndësishëm
C	Ndikim i parëndësishëm pas zbatimit të masave lehtësuese

Tabela përbën kornizën për të udhëhequr vendimmarrësit në hapat e ardhshëm për secilin projekt specifik, duke pasur parasysh qëllimet e qëndrueshmërisë dhe zhvillimit të parkut në të ardhmen. Projektet specifike, të cilat kryesisht renditen nën kategorinë C të ndikimeve (p.sh., duhet të merren seriozisht gjatë fazës së zbatimit të tyre, duke filluar nga faza e fizibilitetit, ku duhet të zgjidhen dhe të arsyetohen alternativa me ndikime më të ulëta mjedisore. Po ashtu, studimi VNM (Vlerësimi i Ndikimit Mjedisor) për këto projekte duhet të përfshijë analiza më të detajuara të alternativave dhe/ose një metodologji të thelluar të VNM-së.

Këtu fokusi duhet të jetë në projektet e mëposhtme, të cilat duket se kanë ndikim në shumicën e objektivave mjedisore:

- Projektet që lidhen me OST2: P 2.1.1, P 2.8.1, P 2.9.1, P 2.10.2,
- Projektet që lidhen me OST3: P 3.1.1, P 3.1.2, P 3.1.3, P 3.1.4, P 3.2.3, P 3.3.2, P 3.4.4,
- Projektet që lidhen me OST4: P 4.1.2, P 4.1.4, P 4.1.5, P 4.1.6, P 4.1.8, P 4.2.2, P 4.2.4, P 4.3.2, P 4.5.1.

Masat e parashikuara për zbutje, ose të paktën llojet dhe kategoritë kryesore të masave, janë përshkruar në Kapitullin 10.

Tabela 33. Krahasimi i projekteve specifike në lidhje me përputhshmërinë e tyre me OM-të, pjesët e impakteve të vlerësuara

OST 1: Një park me administrim të mirë, menaxhim efikas dhe bashkëpunim të frytshëm					
Nr.	Lista e projekteve	Kodi	Shkalla e Vlerësimit		
			PL%	PP%	PK%
1	Hartimi i planit të menaxhimit (duke përfshirë përgatitjen dhe zbatimin e planeve vjetore të punës dhe përmbushjen e të gjitha kërkesave të tjera të planit të menaxhimit nga Drejtoria për Administrimin e Parkut Kombëtar "Sharri" (DAPKSH).	P 1.1.1	100.00	00.00	00.00
2	Harmonizimi i Ligjit për Pyjet me Ligjin për Mbrojtjen e Natyrës, Ligjin për Mbrojtjen e Mjedisit dhe Ligjin për Parkun Kombëtar "Sharri" për të përcaktuar qartë përgjegjësitë institucionale në menaxhimin e parkut kombëtar, duke i dhënë DAPKSH-së kompetenca të plota për të menaxhuar të gjitha burimet brenda parkut.	P 1.2.1	42.00	58.00	00.00
3	Harmonizimi i dokumenteve planifikuese si Plani Hapësinor për Parkun Kombëtar "Sharri" dhe Plani i Menaxhimit për PK Sharri me legjislacionin (ligjet e lartpërmendura).	P 1.2.2	100.00	00.00	00.00
4	Sigurimi i numrit të nevojshëm të stafit për DAPKSH – staf profesional dhe teknik si dhe roje pyjesh.	P 1.3.1	08.00	92.00	00.00
5	Pjesëmarrja në seanca trajnime për parqet kombëtare dhe menaxhimin e tyre, si dhe realizimi i vizitave studimore nga stafi i DAPKSH-së.	P 1.3.2	00.00	100.00	00.00
6	Sigurimi i numrit të nevojshëm të mjeteve të transportit dhe pajisjeve të tjera të nevojshme për DAPKSH.	P 1.3.3	00.00	100.00	00.00
7	<ul style="list-style-type: none"> Vendosja e marrëveshjeve të bashkëpunimit me vendet fqinje, Shqipërinë dhe Maqedoninë e Veriut, për qëllim të ruajtjes së parkut dhe zbatimit të projekteve të përbashkëta në zonat ndërkufitare. Organizimi dhe pjesëmarrja në konferenca që mbahen si brenda vendit ashtu edhe ndërkombëtarisht për të arritur partneritete mes ekspertëve vendorë dhe ndërkombëtarë. Bashkëpunimi i DAPKSH-së me individë dhe entitete lokale të rëndësishme, si pjesë e aktiviteteve të menaxhimit të parkut. Mbajtja e takimeve të DAPKSH-së me homologët e saj nga Shqipëria dhe Maqedonia e Veriut për shkëmbimin e informacioneve dhe përvojave. 	P 1.4.1	100.00	00.00	00.00
8	<ul style="list-style-type: none"> Organizimi dhe zhvillimi i takimeve me akterë të ndryshëm vendorë dhe ndërkombëtarë, ku prezantohet parku. Zhvillimi i një platforme digjitale për ofrimin e informacionit dhe udhëzimeve për vizitorët, duke përfshirë harta interaktive dhe detaje mbi aktivitetet në park. Shpërndarja e materialeve promovuese për PK Sharri përmes: mediave vendore dhe ndërkombëtare, agjencive turistike vendore dhe të huaja, ambasadave të Republikës së Kosovës, linjave ajrore që kanë Kosovën si destinacion, etj. 	P 1.5.1	100.00	00.00	00.00
9	<ul style="list-style-type: none"> Ratifikimi i konventave ndërkombëtare (RIO, Kyoto, ESPOO, Lugano, etj.) dhe përmbushja e obligimeve që dalin nga këto konventa. Aplikimi për njohje në organizata ndërkombëtare si IUCN, WTO, etj. 	P 1.5.2	100.00	00.00	00.00

OST 2: Mbrojtja dhe ruajtja e vlerave natyrore dhe trashëgimisë kulturore, si dhe përdorimi racional i burimeve natyrore					
Nr.	Lista e projekteve	Kodi	Shkalla e Vlerësimit		
			PL%	PP%	PK%
1	<ul style="list-style-type: none"> Përmirësimi i kapaciteteve profesionale të stafit të DAPKSH në fusha si pylltaria, bujqësia, biologjia, gjeografia, ekologjia, etj., për të përmirësuar trajnimin dhe efektivitetin në mbrojtjen dhe monitorimin. Ndërtimi i dy stacioneve meteorologjike për matjen e kushteve të motit dhe cilësisë së ajrit në dy lokacione strategjike: Prevallë dhe Brezovicë. Krijimi i stacioneve hidrologjike dhe monitorimi i rrjedhës së lumenjve në kufirin e parkut për lumenjtë: Lepenci, Lumbardhi i Prizrenit dhe Plavë. 	P 2.1.1	16.00	00.00	84.00
2	Sigurimi i numrit të mjaftueshëm të rojeve të parkut.	P 2.2.1	08.00	92.00	00.00
3	Përcaktimi i zonave me rrezik të mbikullosjes.	P 2.2.2	92.00	08.00	00.00
4	Identifikimi i zonave në rrezik nga vjelja e frutave	P 2.2.3	92.00	08.00	00.00
5	Krijimi i një programi për parandalimin e gjuetisë ilegale.	P 2.2.4	100.00	00.00	00.00
6	<ul style="list-style-type: none"> Pasurimi i kurrikulës së shkollave të mesme dhe të ulëta me tema mbi biodiversitetin dhe rritja e ndërgjegjësimit të nxënësve për rëndësinë e kujdesit për biodiversitetin përmes mësimdhënies së këtyre lëndëve. Organizimi i vjetor i ekskursioneve për nxënës në parqe kombëtare dhe zona të tjera natyrore të mbrojtura. 	P 2.3.1	84.00	16.00	00.00
7	<ul style="list-style-type: none"> Përgatitja e broshurave ose materialeve të tjera për parqet kombëtare në Kosovë për të informuar dhe ngritur ndërgjegjësimin e publikut mbi rëndësinë e kujdesit për to. Përdorimi i mediave elektronike për të informuar dhe ngritur ndërgjegjësimin e publikut mbi rëndësinë e kujdesit për parkun, me një theks të veçantë në informimin e investitorëve të mundshëm për vendndodhjen dhe mundësitë që mund të realizohen në park. 	P 2.3.2	0.33	0.67	00.00
8	Zbatimi i aktiviteteve të ndryshme me banorët e komuniteteve rreth parkut dhe me të gjithë pronarët e tokave brenda parkut, me qëllim ngritjen e ndërgjegjësimit për kujdesin për parkun, sidomos duke i informuar ata mbi aktivitetet që lejohen dhe ato që ndalohen brenda parkut.	P 2.3.3	0.33	0.67	00.00
9	Hulumtimi shkencor në zonat e rezervuara natyrore.	P 2.4.1	100.00	00.00	00.00
10	Promovimi shkencor i projekteve nga hulumtimet shkencore: hartat, atlasat, broshurat, librat, etj.	P 2.4.2	100.00	00.00	00.00
11	Shënim: I njëjti sikur OSP 2.5, por është disi OST 2	P 2.5.1	100.00	00.00	00.00
12	Projekt hulumtues i zonave, përcaktimi i kufijve, metodat e prerjes, lëshimi i lejeve dhe monitorimi i vazhdueshëm i zonave në PK Sharri që kërkojnë prerje sanitare.	P 2.6.1	25.00	41.67	33.33
13	Projekt hulumtues i zonave për grumbullimin e bimëve mjekësore dhe frutave të egra.	P 2.6.2	75.00	25.00	00.00
14	Projekt hulumtues i zonave të kullotjes: metodat e përdorimit, kufijtë, numri i bagëtive, subvencione për bariun, tatime të ulëta dhe monitorim të vazhdueshëm.	P 2.6.3	66.67	25.00	08.33

OST 2: Mbrojtja dhe ruajtja e vlerave natyrore dhe trashëgimisë kulturore, si dhe përdorimi racional i burimeve natyrore					
Nr.	Lista e projekteve	Kodi	Shkalla e Vlerësimit		
			PL%	PP%	PK%
15	Identifikimi i zonave piktoreske dhe shtigjeve turistike, hartimi, ndërtimi i zonave të pushimit të përkohshme, informacioni publik mbi aspektet pozitive, etj.	P 2.6.4	16.67	66.67	16.66
16	Projekt hulumtues për inventarizimin e llojeve të rrezikuara të bimëve dhe kafshëve, si dhe zhvillimi i programeve të monitorimit dhe hulumtimit.	P 2.7.1	100.00	00.00	00.00
17	Publikimi i rezultateve nga hulumtimet mbi llojet e rrezikuara: punime shkencore, revista shkencore dhe krijimi i një atlasit të specieve të rrezikuara.	P 2.7.2	100.00	00.00	00.00
18	<ul style="list-style-type: none"> Financimi, zhvillimi dhe promovimi i projektit për mbarësitimin e Qenit të Sharrit. Ndërtimi i një stacioni mbarështimit dhe veterinarizimit brenda parkut për të përmbushur nevojat brenda dhe rreth parkut. 	P 2.8.1	25.00	33.33	41.67
19	Përgatitja e një dokumenti për vlerësimin e rrezikut për katastrofat natyrore dhe të tjera në park, bazuar në Ligjin nr. 04/L-027 dhe Rregulloren nr. 28/2012 për Metodologjinë për Përgatitjen e Vlerësimit të Rrezikut për Zjarret, Lëvizjet e Tokës, Erozionin dhe Avullimet.	P 2.9.1	100.00	00.00	00.00
20	Ndërtimi i digave kontrolluese, mureve natyrore dhe pengesave për të parandaluar rrezikun nga erozioni dhe avullimet.	P 2.9.2	00.00	00.00	100.00
21	Zhvillimi i një plani të mbrojtjes nga zjarri dhe krijimi i kapacitetit të mjaftueshëm me burime njerëzore dhe logjistike.	P 2.9.3	50.00	50.00	00.00
22	Përcaktimi i perimetrit dhe zonave mbrojtëse, si dhe digjitalizimi i aseteve me trashëgimi kulturore (arkeologjike, arkitekturore, e luajtshme, shpirtërore dhe peizazhe) të vendbanimeve pranë parkut.	P 2.10.1	92.00	08.00	00.00
23	<ul style="list-style-type: none"> Ndërtimi i rrugëve, shtigjeve dhe zonave të nevojshme të parkimit që të çojnë në asetet e trashëgimisë kulturore dhe natyrore, me qëllim mbrojtjen e pyjeve nga prerjet e pakontrolluara, zjarri, erozioni dhe ortekët. Krijimi i një sistemi sinjalistike duke përdorur panele informative, harta, fletëpalosje dhe broshura për të nxjerrë në pah rëndësinë dhe vlerat e trashëgimisë kulturore dhe natyrore në park dhe në vendbanimet përreth. Sigurimi i ndriçimit për zonat dhe asetet e trashëgimisë kulturore. 	P 2.10.2	00.00	00.00	100.00
24	<ul style="list-style-type: none"> Rritja e ndërgjegjësimit dhe informimi mbi parkun përmes përgatitjes së hartave, broshurave, fletushkave, reklamave dhe një kalendari për vizitat turistike në monumentet dhe vendet e trashëgimisë kulturore dhe natyrore brenda parkut dhe vendbanimeve përreth. Organizimi i aktiviteteve në formë ekspozitash, panaire, koncerte, festivale, duke përfshirë trashëgiminë e jo-materializuar (zakonet, traditat, ritualet, vallet, muzikën, këngët, shprehjet artistike, artizanatin, zanatet, etj.), të cilat mund të prezantohen. Mbështetje për projektet që nxisin zhvillimin e aktiviteteve artizanale dhe kultivimin e gastronomisë tradicionale brenda parkut dhe në vendbanimet përreth. 	P 2.10.3	25.00	50.00	25.00
25	<ul style="list-style-type: none"> Ndërtimi i një muzeu për parkun, i cili do të prezantojë vlerat natyrore dhe kulturore, duke përfshirë veshje tradicionale, armë, enë ushqimore, elementë dekorativë, vegla, instrumente muzikore, sende shtëpiake dhe kuzhinën tradicionale lokale. 	P 2.10.4	16.66	41.67	41.67

OST 2: Mbrojtja dhe ruajtja e vlerave natyrore dhe trashëgimisë kulturore, si dhe përdorimi racional i burimeve natyrore					
Nr.	Lista e projekteve	Kodi	Shkalla e Vlerësimit		
			PL%	PP%	PK%
	<ul style="list-style-type: none"> Specializimi i guidave turistike në vlerat natyrore, historike dhe kulturore të Parkut Kombëtar Sharri dhe zonave përreth. 				

OST 3: Një park me zhvillim socio-ekonomik të qëndrueshëm					
NR.	Lista e projekteve	Kodi	Shkalla e Vlerësimit		
			PL%	PP%	PK%
1	<ul style="list-style-type: none"> Privatizimi i kapaciteteve hoteliere dhe infrastrukturës përcjellëse turistike në Brezovicë. Rivitalizimi i qendrës turistike të Brezovicës dhe zhvillimi i infrastrukturës sportive sipas standardeve, pas privatizimit të qendrës turistike të Brezovicës. Investime në përmirësimin e infrastrukturës sportive dhe kulturore 	P 3.1.1	00.00	00.00	100.00
2	<ul style="list-style-type: none"> Krijimi dhe zbatimimi i politikave nxitëse për kontraktim nëpërmjet partneriteteve publiko-private (PPP), si: investimet dhe shfrytëzimi i kapaciteteve për një periudhë të caktuar, infrastrukturë, mirëmbajtja dhe administrimi i mbeturinave, transporti publik etj. Investimi në promovim dhe informim për kapacitetet akomoduese me të dhëna të cilësisë së lartë. Zhvillimi i kapaciteteve njerëzore për industrinë e turizmit, duke përfshirë komunat me përfshirje të drejtpërdrejtë në park. 	P 3.1.2	25.00	16.67	58.33
3	Ngritja dhe organizimi i kampeve duke plotësuar të gjitha standardet e infrastrukturës dhe përfshirjen e tyre në hartën e turizmit	P 3.1.3	00.00	00.00	100.00
4	<ul style="list-style-type: none"> Zhvillimi i produkteve dhe aktiviteteve turistike, duke përfshirë fillimisht komunat me pjesëmarrje të drejtpërdrejtë në park. <ul style="list-style-type: none"> Inicimi i paketës stimuluese B&B si njësi akomoduese për vizitorët në zonat rurale përreth parkut. Organizimi i fshatit turistik si ent i strukturuar në përputhje me standardet e zhvillimit të turizmit. Organizimi i seancave trajnuese kulinare për gatimet tradicionale sipas preferencave të turistëve. Ofrimi i trajnimeve dhe edukimit për komunitetin dhe bizneset lokale, me fokus të veçantë tek gratë në industrinë e turizmit. 	P 3.1.4	16.66	41.67	41.67
5	<ul style="list-style-type: none"> Zhvillimi i një programi për ndërgjegjësimin e banorëve për mundësitë e kultivimit të bujqësisë organike brenda dhe rreth parkut, sipas përcaktimeve të përcaktuara në planin e menaxhimit të parkut. Krijimi i objekteve për blegtorinë dhe ngritja e fermave. Asistencë për mbështetje nga IPARD , i cili është një instrument financimi i krijuar për të ndihmuar fermerët në nevojë dhe me ide për zgjerimin e aktiviteteve të tyre në bujqësi apo agroturizëm. 	P 3.2.1	58.33	41.67	00.00
6	<ul style="list-style-type: none"> Mbështetje për komunitetet përreth për të ofruar produkte tradicionale miqësore me mjedisin, standardizimin e ushqimeve dhe artikujve të tjerë artizanal me etiketa karakteristike të PK Sharri(krijimi i një marke identifikuese). Asistencë në aplikimin për grante për ngritjen e fermave dhe përmirësimin e teknologjisë për zhvillimin e turizmit rural. Hartimi i një broshure për promovimin e produkteve unike tradicionale nga këto zona, me logon e parkut. Asistencë për mbështetje nga IPARD , i cili është një instrument financimi i krijuar për të ndihmuar fermerët në nevojë dhe 	P 3.2.2	58.33	41.67	00.00

OST 3: Një park me zhvillim socio-ekonomik të qëndrueshëm					
NR.	Lista e projekteve	Kodi	Shkalla e Vlerësimit		
			PL%	PP%	PK%
	me ide për zgjerimin e aktiviteteve të tyre në bujqësi apo agroturizëm.				
7	<ul style="list-style-type: none"> Krijimi i lidhjeve të qëndrueshme ndërmjet fermerëve, përpunuesve dhe shitësve me pakicë. Ngritja e pikave të grumbullimit pranë parkut me të gjithë infrastrukturën e nevojshme, si dhe përcaktimi i një lokacioni të vetëm për tregun e agroturizmit, i cili do të vendoset në bashkëpunim me ekspertët përkatës të bashkisë dhe sektorit. Asistencë për mbështetje nga IPARD , i cili është një instrument financimi i krijuar për të ndihmuar fermerët në nevojë dhe me ide për zgjerimin e aktiviteteve të tyre në bujqësi apo agroturizëm. 	P 3.2.3	08.33	25.00	66.67
8	<ul style="list-style-type: none"> Hartimi i rregulloreve për përdorimin e qëndrueshëm të zonave të përcaktuara për grumbullimin e bimëve mjekësore dhe frutave të egra, duke përfshirë çmimet dhe afatet kohore të vjeljes, që do të përfshihen në Planin e Menaxhimit të Parkut Kombëtar "Sharri". Monitorimi i përdorimit të kullotave, livadheve dhe vjelja e frutave të egra dhe bimëve mjekësore nga autoritetet kompetente të parkut. 	P 3.3.1	100.00	00.00	00.00
9	<ul style="list-style-type: none"> Zhvillimi i një projekti për krijimin e një marke për të gjitha produktet e prodhuara në "Sharri", duke përfshirë bimët mjekësore, frutat e egra, produktet bujqësore, blegtorale, etj. Sigurimi i objekteve për ngritjen e pikave grumbulluese për përpunimin dhe ruajtjen e bimëve mjekësore dhe aromatike (BMA) dhe pemëve të egra frutore (PEF). Mbështetje financiare për fermerët e përfshirë në kultivimin e frutave të egra dhe bimëve mjekësore, për t'u ofruar turistëve mundësi për të marrë pjesë në grumbullimin e frutave të egra dhe bimëve mjekësore. 	P 3.3.2	33.33	08.33	58.34
10	Bashkëpunim mes fermerëve dhe pronarëve të restoranteve/hoteleve në NP "Sharri" për të eksploruar mundësitë për diversifikimin e shërbimeve të tyre, duke u ofruar vizitorëve mundësinë për të mbledhur fruta të egra duke përjetuar njëkohësisht bukurinë natyrore të zonës.	P 3.3.3	100.00	00.00	00.00
11	<ul style="list-style-type: none"> Ofrimi i trajnimeve dhe edukimit për komunitetin dhe bizneset lokale, me theks të veçantë tek gratë, në industrinë e turizmit. Partneritet me organizata vendore, si bordet e turizmit dhe organizatat joqeveritare, për të mbështetur zhvillimin e turizmit rural. Angazhimi dhe përfshirja e komuniteteve në zhvillimin dhe promovimi i turizmit lokal, dhe inkurajimi i njerëzve për të vizituar zonat rurale për të përjetuar kulturën, ushqimin dhe traditat lokale. Sigurimi i stimujve tatimorë për të stimuluar banorët vendas dhe për t'i përfshirë ata në industrinë e turizmit për të rritur ofertën turistike lokale Mbështetje në ngritjen e sipërmarrjeve të vogla dhe të mesme për industrinë e turizmit 	P 3.4.1	41.67	33.33	25.00
12	<ul style="list-style-type: none"> Mbështetja e bizneseve vendase, si dyqanet e artizanatit dhe tregjet tradicionale, për të inkurajuar turistët të blejnë produkte vendase. Krijimi i tregjeve të vogla ose tezgave në zonat e zhvillimit për të ofruar produkte karakteristike lokale. 	P 3.4.2	66.67	33.33	00.00
13	<ul style="list-style-type: none"> Rritja e ndërgjegjësimit të banorëve bazuar në praktikat më të mira nga rajoni dhe globalisht, si dhe përfitimet e mundshme të menaxhimit të parkut ekologjik, si përdorimi i materialeve të riciklueshme dhe menaxhimi i mbeturinave. 	P 3.4.3	100.00	00.00	00.00

OST 3: Një park me zhvillim socio-ekonomik të qëndrueshëm					
NR.	Lista e projekteve	Kodi	Shkalla e Vlerësimit		
			PL%	PP%	PK%
	<ul style="list-style-type: none"> Partneritet me organizata vendore, si bordet e turizmit dhe organizatat joqeveritare, për të mbështetur zhvillimin e turizmit rural. 				
14	<ul style="list-style-type: none"> Zhvillimi i projekteve për të trajnuar banorët vendas në ofrimin e shërbimeve turistike, mikpritjen dhe informacionin për organizimin dhe mirëmbajtjen e bujtinave, si dhe aktivitete të tjera të mundshme si ecja, çiklizmi dhe lojërat tradicionale Identifikimi dhe shndërrimi i stallave në bujtina për të promovuar ekoturizmin, turizmin shëndetësor dhe agroturizmin në park 	P 3.4.4	33.33	16.67	50.00
15	<ul style="list-style-type: none"> Identifikimi/Inventarizimi i të gjitha objekteve ndërtimore në zonën e mbrojtur të parkut, klasifikimi i ndërtimeve pa leje (pronë private dhe publike ose në zonat II dhe III) dhe trajtimi i tyre sipas procesit të legalizimit. Përgatitja e një raporti të vlerësimit të ndikimit në mjedis për zhvillimet në park (dokument udhëzues) Përcaktimi i autoriteteve kompetente për dhënien e lejeve të ndërtimit sipas llojit të ndërtimit dhe për koordinimin e inspektimeve të ndërtimit, në përputhje me legjislacionin në fuqi. Forcimi i bashkëpunimit ndërmjet institucioneve vendore dhe qendrore për monitorimin dhe kontrollin e zhvillimeve sipas planeve të detajuara rregullatore brenda parkut 	P 3.5.1	33.33	66.67	00.00
16	<ul style="list-style-type: none"> Përgatitja e Planit Rregullues i hollësishëm (PRrH) për Qendrën Turistike në Komunën e Brezovicës Përgatitja e Planit Rregullues i hollësishëm (PRrH) për Qendrën Turistike në Komunën e Prevallës. 	P 3.5.2	100.00	00.00	00.00
17	<ul style="list-style-type: none"> Përgatitja e Planit Rregullues i hollësishëm (PRrH) për Qendrën Turistike në Komunën e Suharekës Përgatitja e Planit Rregullues i hollësishëm (PRrH) për Qendrën Turistike në Komunën e Dragashit Përgatitja e Planit Rregullues i hollësishëm (PRrH) për Qendrën Turistike në Komunën e Kaçanikut 	P 3.5.3	100.00	00.00	00.00
18	Hartimi i një programi të veçantë për përcaktimin e kriterëve dhe masave të nevojshme për mbrojtjen e florës dhe faunës në park gjatë dhe pas fazës së ndërtimit	P 3.5.4	00.00	100.00	00.00
19	<ul style="list-style-type: none"> Ngritja e pikave ambulatorë pranë qendrave turistike si Brezovica , Prevala , Luboteni dhe Brodi për ofrimin e shërbimeve të ndihmës së parë emergjente. Ndërtimi i objekteve të pikave të mjekësisë familjare (QMF) sipas nevojës, duke respektuar një distancë prej 3 km, në fshatrat përreth parkut për nevojat e vizitorëve dhe banorëve lokalë. Rritja e stafit në qendrat rajonale të bashkive me akses të drejtpërdrejtë në park për ofrimin e shërbimeve emergjente/ambulanca të lëvizshme Vendosja e tabelave informuese për disponueshmërinë e kujdesit shëndetësor dhe shërbimeve të urgjencës Sigurimi i shërbimeve të kujdesit shëndetësor dhe aksesit i lehtë për individët me nevoja të veçanta 	P 3.6.1	25.00	41.67	33.33
20	<ul style="list-style-type: none"> Identifikimi i projekteve zhvillimore për parkun dhe identifikimi i burimeve apo organizatave nga të cilat mund të financohen këto projekte Kontaktimi me organizatat dhe partnerët rajonalë dhe konkurrimi me ta për financimin e projekteve të zhvillimit të parkut Aplikimi për fonde ndërkombëtare me projekte të përbashkëta nga Kosova, Shqipëria dhe Maqedonia e Veriut për zonën ndërkufitare të malit Sharr 	P 3.7.1	25.00	75.00	00.00

OST 4: Një park me qasje të lehtë në zonat dhe objektet e parkut, si dhe shërbime publike për banorët					
Nr.	Lista e projekteve	Kodi	Shkalla e Vlerësimit		
			PL%	PP%	PK%
1	<ul style="list-style-type: none"> Përmirësimi i shtigjeve ekzistuese dhe ndërtimi i shtigjeve të reja për ecje dhe çiklizëm Ndërtimi i pushimit ndalon çdo kilometër përgjatë shtigjeve të ecjes 	P 4.1.1	50.00	16.67	33.33
2	Ndërtimi i rrugës nga Prizreni në Tetovë dhe i tunelit që kalon nën sipërfaqen e parkut	P 4.1.2	08.33	16.67	75.00
3	Asfaltimi i rrugës R118 në segmentin nga Delloku në Vërbeshicë	P 4.1.3	08.33	58.34	33.33
4	Ndërtimi i rrugës që lidh zonën e Moqurishtes në veri të parkut kombëtar (Komuna e Therandës), e cila do të ketë objekte për pushim, rekreacion dhe rehabilitim shëndetësor, me rrugën R118.	P 4.1.4	00.00	25.00	75.00
5	Ndërtimi i rrugës që lidh fshatin Orçushë me Kukësin në Shqipëri	P 4.1.5	00.00	25.00	75.00
6	Ndërtimi i rrugës që lidh zonën e Nënahishtës (komuna e Kaçanikut), ku do të ketë objekte për pushim dhe rekreacion, me rrugën rajonale R116.	P 4.1.6	00.00	25.00	75.00
7	Ndërtimi i infrastrukturës së nevojshme për funksionalizimin e pikave kufitare me Shqipërinë dhe Maqedoninë e Veriut	P 4.1.7	33.33	66.67	00.00
8	<ul style="list-style-type: none"> Ndërtimi i parkingjeve në hyrje-daljet e parkut, si dhe në vende me kapacitet turistik Vendosja e linjave të rregullta të transportit publik në të gjitha zonat e rëndësishme brenda parkut, si vendpushimet e skive me hotele dhe infrastrukturë mbështetëse 	P 4.1.8	00.00	00.00	100.00
9	Vendosja e linjave të rregullta të transportit publik ndërmjet vendbanimeve përreth parkut	P 4.1.9	41.66	58.34	00.00
10	<ul style="list-style-type: none"> Kryerja e një studimi për të projektuar sasinë e energjisë elektrike të nevojshme për furnizimin e parkut gjatë 10 viteve të ardhshme, duke përfshirë veprimet e nevojshme për të siguruar këtë furnizim Kryerja e një studimi për identifikimin dhe shfrytëzimin e burimeve alternative të energjisë së rinovueshme 	P 4.2.1	100.00	00.00	00.00
11	Ndërtimi i linjave të reja të furnizimit 10 kV dhe 0.4 kV me stacionet e transformatorëve shoqërues	P 4.2.2	00.00	00.00	100.00
12	Zëvendësimi i linjave ajrore me linja kablore nëntokësore	P 4.2.3	16.67	66.66	16.67
13	Rikonstruksion-përmirësimi i rrjetit ekzistues të shpërndarjes dhe transformatorëve, instalimi i transformatorëve të rinj, të gjitha në bazë të studimit të pikës 1 (p.sh. P 4.2.1).	P 4.2.4	00.00	00.00	100.00
14	Sigurimi i ndriçimit publik në park dhe vendbanimet përreth	P 4.2.5	91.67	8.33	00.00
15	<ul style="list-style-type: none"> Kryerja e një studimi mbi burimet nëntokësore të ujit të listuara në librin kadastral për të përcaktuar se cilat nga këto burime mund të përdoren për furnizimin e parkut dhe vendbanimeve përreth me ujë të pijshëm. Hulumtimi mbi burimet e reja ujore nëntokësore 	P 4.3.1	100.00	00.00	00.00
16	<ul style="list-style-type: none"> Instalimi i sistemeve publike të furnizimit me ujë të menaxhuara nga kompanitë rajonale të ujësjellësit në zonat e ndërtuara brenda parkut dhe në vendbanimet përreth parkut ku sisteme të tilla aktualisht nuk ekzistojnë. Instalimi i sistemeve publike të ujërave të zeza të menaxhuara nga kompanitë rajonale të ujësjellësit në zonat e ndërtuara brenda parkut dhe në vendbanimet përreth parkut ku sisteme të tilla aktualisht nuk ekzistojnë. 	P 4.3.2	00.00	00.00	100.00

OST 4: Një park me qasje të lehtë në zonat dhe objektet e parkut, si dhe shërbime publike për banorët					
Nr.	Lista e projekteve	Kodi	Shkalla e Vlerësimit		
			PL%	PP%	PK%
	<ul style="list-style-type: none"> Ndërtimi i impianteve të trajtimit të ujërave të zeza dhe kolektorëve që mbledhin ujërat e zeza dhe i kanalizojnë ato në impiantin e trajtimit. 				
17	Kryerja e studimit të fizibilitetit për krijimin e rezervuarëve në Semajë , Brod (komuna Shtërpçë) dhe Reçan , të cilët do të furnizonin me ujë të pijshëm objektet e parkut kombëtar dhe vendbanimet përreth.	P 4.3.3	100.00	00.00	00.00
18	Mbulimi i të gjithë zonës së parkut dhe vendbanimeve përreth me sinjal telefoni celular GSM.	P 4.4.1	91.67	8.33	00.00
19	Instalimi i një telefoni fiks nëntokësor për ofrimin e shërbimit të telefonisë fikse për objektet turistike në park.	P 4.4.2	58.34	41.66	00.00
20	Ngritja e pikave postare në vendet turistike.	P 4.4.3	50.00	50.00	00.00
21	<ul style="list-style-type: none"> Kontraktimi i një operatori për menaxhimin e mbeturinave në park. Instalimi i pajisjeve të menaxhimit të mbeturinave në zonat me objekte turistike dhe në të gjitha hapësirat e frekuentuara nga vizitorët brenda parkut. 	P 4.5.1	00.00	00.00	100.00

Legjenda: PK% – pjesë e përputhshmëri e lartë OSP, PP% – pjesë e përputhshmëri e pjesërishtme OSP, PK% – pjesë e përputhshmëri të kushtëzuar OSP

përputhshmëri e lartë
 përputhshmëri e pjesërishtme
 përputhshmëri e kushtëzuar

Analiza përmbledhëse e rezultateve të Projekteve Specifike është prezantuar më poshtë:

“OST 1: Një park me administrim të mirë, menaxhim efikas dhe bashkëpunim të frytshëm”, si themel për arritjen e tri OST-ve të tjera, ka një vlerësim të lartë në përputhshmërinë e Objektivit të Planit Hapësinor me Objektivat Mjedisore të VSM-së. Pesë projekte rezultojnë me përputhshmëri të plotë dhe të lartë, ndërsa katër projekte rezultojnë me përputhshmëri të pjesshme, pasi zbatimi i tyre ka kushte politike dhe ligjore që kërkojnë konsensus paraprak ndërmjet akterëve si dhe analiza paraprake për arritjen e rezultateve të synuara.

- Çështjet që lidhen me harmonizimin ligjor duhet të shkojnë përtej aspekteve ligjore të Kosovës dhe të fokusohen në kërkesat që dalin nga konventat ndërkombëtare, direktivat e BE-së dhe praktikat më të mira në fushën mjedisore ndërkombëtare.
- Për çështjet që lidhen me burimet njerëzore dhe materiale, baza për këtë duhet të jetë grupi i masave të analizuara në Planin e ri të Menaxhimit të Parkut, por përveç aspektit të numrit shtesë të stafit, do të jetë e nevojshme të thellohet specializimi i stafit në çështjet që lidhen me burimet e qëndrueshme të financimit të Parkut (p.sh. administrimi, bashkëpunëtorët e jashtëm, prokurimi, hulumtimet dhe fuqia në organet vendimmarrëse, etj.) dhe të transformohet funksionaliteti i administratës së Parkut nga një rol mbikëqyrës në një katalizator në funksion të tre aspekteve të Vizionit të hartuar në PH të PK Sharrit me rol kyç mbrojtjen e biodiversitetit, habitateve dhe faunës së egër. Një çështje e rëndësishme mbetet: A është administrata e Parkut gati të përdorë automjete elektrike (EV cars) për aktivitetet e saj? Po për krijimin e një Qendre të Informacionit dhe Hulumtimeve Moderne? Këto dhe çështje të tjera duhet të elaborohen në fazën afat-mesme të Planit Hapësinor dhe Planit të Menaxhimit.

“OST 2: Mbrojtja dhe ruajtja e vlerave natyrore dhe trashëgimisë kulturore, si dhe përdorimi racional i burimeve natyrore”, rezulton me 14 projekte me përputhshmëri të lartë, 7 projekte me përputhshmëri të pjesshme dhe 4 projekte me përputhshmëri të kushtëzuar (një projekt ndan PL me PP dhe një tjetër ndan PP me PK).

- Projektet me rezultate të larta përfshijnë aspekte hulumtuese/shkencore dhe menaxhimi/promovimi të parkut, duke qenë përgjegjësi e administratës në bashkëpunim me entitete shkencore për të përgatitur propozime të suksesshme me kohë. Suksesi i këtyre projekteve do të matet nga pasurimi i arkivës së të dhënave shkencore dhe teknike, përdorimi i teknikave moderne për monitorim dhe hulumtime shkencore, si dhe ngritja e një baze të qëndrueshme informacioni dhe marketingu për vlerat e PK Sharrit.
- Analiza SWOT e përpunuar në kuadër të hartimit të Planit të ri të Menaxhimit të Parkut nxjerr në pah se kërkesat dhe detyrat e punës së stafit të parkut po bëhen më komplekse, ndërkohë që ka ende një hendek të madh midis listës së projekteve të parashikuara për të ardhmen përmes dokumentit të PH-së dhe mundësinë e financimit të tyre. Për këtë, dokumenti i PH-së dhe vetë Plani i Menaxhimit të PK Sharri do të duhet të kalojnë një filtër prioritizimi në lidhje me disa kushte të peshës relative të arritjes së realizimit të tyre (p.sh. korrelacioni ndërmjet projekteve, kapaciteteve ekzistuese dhe burimeve njerëzore të jashtme, nevojave specifike për trajnim dhe specializim, gatishmëria për të gjetur burime financiare, kompleksiteti i projekteve, koha apo fazat e realizimit, sinergia për bashkëpunim dhe mbështetje nga institucione apo administrata të tjera, bashkëpunim ndërkombëtar dhe rajonal, etj.) Kjo nuk përbën një listë fataliteti, por një harmonizim matricor të justifikimit për të arritur suksesin e kërkuar.
- Të 7 projektet me përputhshmëri të kushtëzuar janë afër grupimit të mësipërm, por në formulimin e tyre aktual duhet të plotësohen edhe parakushtet përgatitore të cilat do të duhet të mbështeten nga grupet e interesit dhe të përmirësohet qëllimi fillestar. Duke

qenë se një pjesë e madhe e territorit dhe çështjeve të parkut kanë të bëjnë me strukturat vendimmarrëse dhe teknike jashtë kuadrit të administrimit të parkut të MMPHI-së, është e nevojshme të krijohet dhe forcohet një departament për marrëdhëniet me palët e interesuara, i cili mund të jetë ose në një format qendror (AMMK) ose një përzierje në nivel DAPKSH dhe administratë qendrore. Çështjet kryesore mjedisore të lidhura me këtë grup projektësh kanë të bëjnë me mungesën e fondeve dhe ndoshta me mungesën e mbështetjes politike të mjaftueshme për zbatimin e tyre. Megjithatë këto projekte lidhen me forcimin e kapaciteteve profesionale të stafit të parkut dhe promovimin e parkut si tërësi, pra "të ashtuquajturat projekte të buta" që nuk krijojnë ndikim në hapësirën e parkut, ato janë shumë të rëndësishme për realizimin e objektivave të përcaktuara në PH të PK Sharri.

- Të 4 projektet me përputhshmëri të kushtëzuar janë të varura nga aspekti infrastrukturor i tyre si dhe nga fakti se realizimi i tyre mund të parashikohet në fazën afatmesme dhe afatgjatë të zbatimit të këtij Plani Hapësinor. Megjithatë, aspektet infrastrukturore të zbatimit të projekteve të PH-së duhet të kenë prioritet nga elementët parësorë që kanë të bëjnë drejtpërdrejt me dukshmërinë dhe ndërveprimin e parkut me subjektet e tjera shkencore dhe teknike të parkut, krahas burimeve të tjera financimi për sektorin e turizmit dhe infrastrukturën rurale. Investimet në infrastrukturën e parkut duhet të nxjerrin në pah me prioritet komponentët monitorues në lidhje me biodiversitetin si dhe me asetet natyrore mjedisore. Investimet si stacionet meteorologjike duhet të plotësohen më tej me sisteme të lëvizshme për monitorimin e cilësisë së mjedisit por edhe projekte që lidhen me monitorimin e gjitarëve të mëdhenj të cilët duhet të përcaktojnë vendimet në të ardhmen për mbrojtjen e habitateve me rëndësi globale për biodiversitetin dhe përpunimin e informacionit dixhital që aktualisht mungon ose është spontan.

"OST 3: Një park me zhvillim socio-ekonomik të qëndrueshëm," përfshin një gamë të gjerë fushash veprimi. Ky objektivi do të arrihet kur PK Sharri të ketë arritur të harmonizojë punën e administratës, AMMK-së, MMPHI-së dhe të gjithë akterëve për konceptin e qëndrueshmërisë ndërmjet burimeve natyrore, vendimmarrjes në favor të parkut me fokus që të mos komprometohet funksionaliteti i ekosistemeve, si dhe afrimit të komuniteteve dhe bizneseve private me mundësitë që ofron parku, duke ruajtur interesin për mbrojtjen mjedisore.

Për të përmbledhur, ndikimet kryesore potenciale mjedisore janë në OM2 – Toka – Parandalimi i shfrytëzimit të burimeve natyrore, OM5 – Uji – Kufizimi i efekteve negative, OM6 – Ekosistemet natyrore – Kohezioni i popullatave dhe biodiversiteti, OM8 – Mbeturinave – Menaxhimi dhe infrastruktura e mbeturinave, OM12 – Peizazhi – Ruajtja.

Më poshtë paraqiten shkurtimisht rezultatet e përputhshmërisë së projekteve në lidhje me OM-të:

- Lista e projekteve sipas përputhshmërisë dhe ndikimit të tyre mjedisor për OST3 është e ndarë në 9 projekte me Përputhshmëri të Lartë (PL), 5 projekte me Përputhshmëri të Pjesëme (PP) dhe 7 projekte me Përputhshmëri të Kushtëzuar (PK) (1 projekt është i ndarë në mënyrë të barabartë midis PP/PK).
- Të gjitha projektet nën Përputhshmërinë e Lartë (PL) janë projekte "të buta" që synojnë zhvillimin rregullator, promovimin dhe mbështetjen e komunitetit të biznesit. Me këtë perspektivë të re, Drejtorati për Administrimin e Parkut Kombëtar Sharri synon të sigurojë funksionimin e parkut në harmoni me mjedisin dhe përdoruesit e hapësirës së parkut, duke përfaqësuar një hap përpara në modernizimin e funksionalitetit të tij, i cili aktualisht është në një nivel pasiv ose me efikasitet joaktiv. Një qasje e tillë duhet të inkurajohet më tej, por ndërkohë duhet parë realisht sa vota kanë sot PK Sharri dhe AMMK në tavolinat vendimmarrëse? Edhe një herë, në këtë proces nevojitet konsensus

fillimisht mes DAPKSH-së, strukturave të MMPHI-t dhe Komunave për të mundësuar ndarjen e vendimmarrjes dhe ndikimin në harmoni me PK Sharri të aspekteve rregullatore dhe mbylljen e ciklit funksional deri te zbatimi i vendimeve në terren. Për t'u zhvilluar më tej PK Sharri si institucion solid, do të duhet të ketë ekspertizë të thelluar dhe personel përkatës (të brendshëm ose të jashtëm) për të konsoliduar fuqinë vendimmarrëse. Ndërkohë, një pjesë e madhe e interesave në vendimmarrje nuk janë nën autoritetin e drejtpërdrejtë të DAPKSH-së dhe bien ndesh me vendimmarrjen që duhet të harmonizojë zhvillimin e qëndrueshëm. Për këtë, departamenti duhet të kërkojë mbështetjen e OJQ-ve dhe përfaqësuesve të palëve të interesuara që mbështesin atë (fermerët e bagëtive, sektori i turizmit, përdoruesit e produkteve bio dhe bletarët, bizneset private që kanë produkte të lidhura me parkun, etj.). Të gjitha këto janë forma të reja funksionimi që do të duhet të krijojnë aftësi të reja menaxheriale që aktualisht nuk zotërohen ose janë të dobëta. Prandaj, përveç Planit të Menaxhimit të Parkut, do të duhet të detajohet një paketë më e hollësishme e aftësive dhe kapaciteteve që DAPKSH duhet të ketë në stafin e tij.

“OST4: Një park me qasje të lehtë në zonat dhe objektet e parkut, si dhe shërbime publike për banorët” është paketa e objektivave strategjike që siguron krijimin e qasjes së lehtë brenda dhe përgjatë parkut, ndërkohë që mbështet përmirësimin e shërbimeve publike për banorët.

Rezultatet e vlerësimit të projekteve në këtë seksion janë si vijon: 8 projekte kanë arritur përputhshmëri të lartë, 5 projekte janë në përputhshmëri të pjesshme, dhe 9 projekte janë në përputhshmëri të kushtëzuar. Një projekt ndan përputhshmërinë mes PP/PK (përputhshmëri e pjesshme/e kushtëzuar).

Për shkak të ndërhyrjeve në aktivitete infrastrukturore (rrugë, linja elektrike, pika ndërkufitare, etj.), është e qartë se niveli i kushtëzimit është rritur në këtë seksion.

Menaxhmenti i PK Sharri duhet të jetë i kujdesshëm në zhvillimin e këtyre projekteve dhe të përfshihet në fazat e projekteve që nga fazat e konceptimit të dizajnit.

9. VLERËSIMI I NDIKIMEVE MJEDISORE

9.1. Vlerësimi i Pasojave të Implementimit të PH-së të PK Sharri dhe ndikimit të tyre në arritjen e objektivave mjedisore

Ky seksion përfshin udhëzime, masa lehtësuese dhe masa specifike për të siguruar përputhshmërinë e PH-së të PK Sharri me sektorë të veçantë mjedisore dhe objektivat e rëndësishëm mjedisore.

9.1.1. Toka

Objektivi mjedisor 1: Sigurimi i menaxhimit dhe përdorimit të qëndrueshëm të tokës dhe mbrojtja e saj

Ndikimi më i madh gjatë fazës së ndërtimit pritet në zhvillimet infrastrukturore, veçanërisht në rrugë, mbeturina, qendra shërbimi, etj., ndërsa ndikimet nga zhvillimet e tjera do të kufizohen në territore më të ngushta lokale. Nuk pritet ndikim në ato sektorë apo nën-sektorë ku përqendrimi më i madh i aktiviteteve do të lidhet me plotësimin e boshllëqeve ligjore dhe strukturore (aktivitete të buta), ku të gjitha detyrat dhe angazhimet do të jenë të natyrës institucionale dhe organizative.

Projektet kryesore të përcaktuara potencialisht me ndikime të kushtëzuara janë si më poshtë për secilin OST:

- OST2: P 2.1.1, P 2.9.2, P 2.10.2
- OST3: P 3.1.1, P 3.1.2, P 3.1.3, P 3.1.4, P 3.2.3, P 3.3.2
- OST4: P 4.1.2, P 4.1.4, P 4.1.5, P 4.1.6, P 4.1.8, P 4.2.2, P 4.2.4, P 4.3.2, P 4.5.1

Përmes zënies së tokës, ndërtimet infrastrukturore shkaktojnë ndikime të gjera dhe të pakthyeshme, të cilat reflektohen pas zhvillimit si një ndryshim në përdorimin e tokës. Tokat bujqësore dhe pyjet do të pësojnë shkatërrime të pakthyeshme në seksionet e marra nga ndërtimet e reja ose ato të rindërtuara mbi seksionet e vjetra. Ndërtimet e reja shpesh krijojnë edhe fragmentim të tokave bujqësore. Ndikimet afatshkurtra (të riparueshme) që mund të ndodhin gjatë fazës së ndërtimit përfshijnë ndërprerje përmes tokave bujqësore ose pyjore, dëmtimin dhe zënie të tokave apo dëmtimin e produkteve për shkak të afërsisë me vendet e ndërtimit, ndotjen e tokës, etj.

Për shkak të zhvillimeve të reja infrastrukturore, përdorimi i tokave ekzistuese bujqësore ndryshon për shkak të pozicionimit të lidhjeve të reja infrastrukturore. Masat e zbatuara mund të çojnë në një rënie të përhershme të potencialit dhe produktivitetit të tokës bujqësore, që do të thotë humbje e përhershme e funksionalitetit të tokës për prodhim bujqësor. Nëse masat infrastrukturore shtrihen përtej territoreve aktuale të zhvillimit, fragmentimi i tokave bujqësore do të rritet dhe kushtet për prodhim bujqësor do të përkeqësohen më tej.

Pozicionimi i lidhjeve të reja infrastrukturore në zona të hapura ose të mbrojtura nga perspektiva e biodiversitetit do të çojë në ndërhyrje të drejtpërdrejta në zona pyjore të pandërprera, funksioni primar i të cilave është prodhimi i drurit, si dhe në zona të mbrojtura (dëmtime të pakthyeshme).

Udhëzimet dhe masat lehtësuese të përgjithshme të paraqitura në Seksionin 11 duhet të merren parasysh për arritjen e këtij objekti.

Objektivi Mjedisor 2: Parandalimi i shfrytëzimit të burimeve natyrore duke rritur nivelin e përdorimit të materialeve të riciklueshme nga mbeturinat e gjeneruara gjatë ndërtimit/rikonstruksionit të infrastrukturës

Aktivitetet ndërtimore në përgjithësi (rikonstruksion ose ndërtim i ri) janë burim i sasive të mëdha të mbeturinave dhe krijojnë presione mbi përdorimin e burimeve natyrore. Mbeturinat gjenerohen jo vetëm përkohësisht gjatë fazës së ndërtimit, por edhe vazhdimisht gjatë fazës operacionale dhe si rezultat i proceseve të mirëmbajtjes së strukturave. Ndikimi nga gjenerimi i mbeturinave ndërtimore është i përhershëm dhe, në shumë raste, i pakthyesëm në raport me ndikimin mbi burimet natyrore. Për këtë arsye, ky ndikim negativ mbi mjedisin duhet të reduktohet përmes masave të menaxhimit të mbeturinave.

Projektet kryesore të përcaktuara potencialisht me ndikime të kushtëzuara janë si më poshtë për secilin OST:

- OST2: P 2.1.1, P 2.8.1, P 2.9.2, P 2.10.2, P 2.10.4
- OST3: P 3.1.1, P 3.1.2, P 3.1.3, P 3.1.4, P 3.2.3, P 3.3.2, P 3.6.1
- OST4: P 4.1.2, P 4.1.3, P 4.1.4, P 4.1.5, P 4.1.6, P 4.1.8, P 4.2.2, P 4.2.3, P 4.2.4, P 4.3.2, P 4.5.1

Duke pasur parasysh mënyrën se si gjenerohen dhe llojin e strukturës, sasia e mbeturinave të gjeneruara nga zhvillimet infrastrukturore në nivel lokal pritet të jetë më e lokalizuar dhe më lehtësisht e menaxhueshme.

Ndërtimet e reja ose zgjerimet e infrastrukturave, sipas sektorëve, në kuadër të zbatimit të masave specifike të angazhimeve për secilin nga linjat prioritare të veprimit të PH-së të PK Sharri, ofrojnë një mundësi ideale gjatë fazës së ndërtimit për ripërdorimin ose përpunimin e materialeve dhe mbeturinave industriale të prodhuara, ku efekti i sinergjisë reflektohet në veçanti në faktet e mëposhtme:

- Sasi të mëdha të mbeturinave mund të përdoren sidomos në ndërtimin e rrugëve dhe infrastrukturave të ngjashme, ku materialet mbushëse janë shumë të nevojshme;
- Substancat potencialisht toksike të mbeturinave mund të immobilizohen në mënyrë të përhershme nëse përdoren në mënyrën e duhur; dhe
- Kompozitat e reja ndërtimore shpesh kanë karakteristika funksionale më të mira krahasuar me ato konvencionale.

Përveç zbatimit të masave specifike të paraqitura në PH të PK Sharri, menaxhimi ekonomik i burimeve natyrore duhet të mbështetet nga masa të tjera të përgjithshme shtesë që promovojnë reduktimin e ndotjes mjedisore duke përdorur materiale të riciklueshme në ndërtimin dhe rikonstruksionin e infrastrukturës së parashikuar për secilin sektor. Prandaj, masa të tilla duhet të përgatiten dhe përfshihen në fazat e hershme të programeve të zhvillimit për secilin sektor dhe për çdo projekt specifik. Udhëzimet dhe masat lehtësuese të përgjithshme të paraqitura në Seksionin 10 duhet të merren parasysh për arritjen e këtij objekti.

9.1.2. Ajri

Objekti Mjedisor 3: Garantimi i arritjes së objektivave afatgjata për emetimet vjetore të ndotësve, me qëllim përputhshmërinë me kufijtë maksimal të lejuar të përcaktuar nga BE për emetimet e ndotësve atmosferikë.

Në mënyrë specifike, në PK Sharri ndotja e ajrit nuk paraqet shqetësime alarmante, pjesërisht për shkak të pranisë së korridoreve të gjelbërta mbrojtëse. Shkaqet kryesore të ndotjes janë djegia e pakontrolluar e mbeturinave, trafiku i automjeteve dhe burimet e energjisë për ngrohje.

Projektet kryesore të përcaktuara potencialisht me ndikime të kushtëzuara janë si më poshtë për secilin OST:

- OST2: P 2.1.1, P 2.8.1, P 2.9.2, P 2.10.2, P 2.10.4

- OST3: P 3.1.1, P 3.1.2, P 3.1.3
- OST4: P 4.1.3, P 4.1.4, P 4.1.5, P 4.1.6, P 4.1.8, P 4.2.2, P 4.2.4, P 4.3.2, P 4.5.1

Emetimet ndotëse janë të zakonshme gjatë fazës së ndërtimit të infrastrukturës dhe gjatë fazës së funksionimit në një sërë aktivitetesh nga sektorë të ndryshëm të ekonomisë. Ndikimet e pritshme mbi ajrin nga zbatimi i PH të PK Sharri janë:

- Ndotja atmosferike për shkak të revitalizimit të infrastrukturës së transportit;
- Ndotja për shkak të hedhjes sporadike të mbeturinave dhe moszbatimit të masave për trajtimin urban, sanitar, shtëpiak dhe bujqësor.

Gjatë fazës së ndërtimit ose rikonstruksionit të infrastrukturës, çlirimi i ndotësve krijon një ndikim afatshkurtër mbi mjedisin, kështu që shumica e efekteve të tyre janë të kthyeshme.

Gjatë fazës së funksionimit të infrastrukturës, pjesa më e madhe e emetimeve shfaqet si në ajër, ashtu edhe në ujë dhe tokë, në varësi të proceseve të aktiviteteve që krijohen nga funksionimi i infrastrukturës përkatëse.

Megjithatë, kërkesat për reduktimin e emetimeve nga transporti nuk pritet të jenë më të ulëta se reduktimi mesatar i përcaktuar për emetimin total të ndotësve në Kosovë. Për këtë arsye, tavanet për emetimet e NO_x dhe PM_{2.5}, që janë ndotësit kryesorë nga transporti rrugor, janë përcaktuar bazuar në reduktimin tregues të emetimeve të ndotësve.

Përmirësimi i automjeteve kontribuon ndjeshëm në reduktimin e emetimeve ndotëse, dhe zhvillimi i standardeve për automjete të miratuara siguron që pjesa më e madhe e emetimeve të synuara nga transporti të arrihet.

PH i PK Sharri nuk mund të adresojë në mënyrë specifike promovimin e rinovimit të automjeteve, por përmes të gjitha masave/veprimeve, veçanërisht atyre që promovojnë transportin publik të pasagjerëve, ka një ndikim pozitiv mbi mjedisin dhe kontribuon ndjeshëm në arritjen e objektivave kombëtarë për emetime.

Sa i përket emetimeve të grimcave të pezulluara në ajër, ato do të përjetojnë një rritje të përkohshme në zonat ku do të zbatohen projektet e rikonstruksionit të infrastrukturës sipas sektorëve (ndikime të kthyeshme). Në përputhje me rregullat që rregullojnë masat për reduktimin e emetimeve të grimcave nga vendet e ndërtimit, zbatimi i punimeve ndërtimore siguron që rritjet lokale të përkohshme të ndotësve mjedisorë në ajër të jenë ende të pranueshme për mjedisin dhe njerëzit.

Ekspozimi ndaj ajrit të ndotur ka një ndikim negativ të madh në shëndetin e njeriut. Problemet më të shumta për sigurimin e cilësisë së duhur të ajrit lidhen me arritjen e tavanit të përcaktuar për grimcat e pezulluara.

Transporti është burimi kryesor i ndotjes së ajrit përmes grimcave të pezulluara. Grimcat mund të kenë një sërë ndikimesh negative në shëndet: shkaktojnë dhe përkeqësojnë astmën, krijojnë arteriosklerozë, përkeqësojnë ecurinë e sëmundjeve respiratore dhe kardiovaskulare, shkaktojnë kancer, etj. Shkalla e vdekshmërisë në zonat me ndotje të lartë nga grimcat është 15-20 për qind më e lartë krahasuar me zonat me ajër relativisht të pastër.

Pritet që zbatimi i masave të PH të PN Sharri të reduktojë përhershëm emetimet e grimcave të pezulluara nga transporti rrugor, kryesisht për shkak të eliminimit të bllokimeve të trafikut, menaxhimit më të mirë të shtresave të sipërfaqes rrugore dhe përdorimit të automjeteve rrugore më efikase energjetike.

Udhëzimet e përgjithshme dhe masat lehtësuese të paraqitura në **Seksionin 10** duhet të merren parasysh për arritjen e këtij objekti.

9.1.3. Faktorët klimatikë

Objekti Mjedisor 4: Përshtatja e infrastrukturës ndaj ndryshimeve klimatike dhe reduktimi i emetimeve vjetore të gazeve serrë.

Një sërë aktiviteteve ndërtimi infrastrukurore dhe praktikash sektoriale kanë një ndikim të përhershëm (të pakthyesëm) mbi emetimet e gazeve serrë (GHG), të cilat përbëjnë shkakun kryesor të ndryshimeve klimatike. Karburantet fosile (nafta dhe derivatet e saj), që çlirojnë GHG në ajër gjatë përdorimit, përfaqësojnë aktualisht burimin më të rëndësishëm të energjisë në sektorin e transportit, duke e bërë këtë sektor sot burimin kryesor të emetimeve të gazeve serrë, krahas sektorit të energjisë me bazë qymyrin.

Një tjetër pasojë e temperaturave të larta globale janë ndryshimet në modelet e fenomeneve klimatike mesatare dhe shfaqja më e shpeshtë e ngjarjeve ekstreme atmosferike (thatësira, përmytje, erozione, breshër, valë të nxehta, temperatura të ulëta me ngrica, etj.), të cilat parashikohen gjithashtu të ndodhin në zonën e mbuluar nga PH-në e PK Sharri.

Projektet kryesore të përcaktuara potencialisht me ndikime të kushtëzuara janë si më poshtë për secilin OST:

- OST2: P 2.9.2, P 2.10.2
- OST3: P 3.1.1, P 3.1.3
- OST4: P 4.1.8, P 4.2.2, P 4.2.4, P 4.3.2, P 4.5.1

Në nivel strategjik të zhvillimit sektorial, masat që lidhen me fushën e përshtatjes ndaj ndryshimeve klimatike mund të trajtohen si të përgjithshme. Përpara projektimit dhe zbatimit të çdo veprimi individual, do të jetë e nevojshme të hartohen udhëzime, metoda dhe procedura specifike për mbledhjen e informacionit mbi ngjarjet ekstreme atmosferike dhe për planifikimin dhe zbatimin e detyrave përkatëse.

Emetimet e gazeve serrë nga sektorë si transporti rrugor, bujqësia, energjia, etj., përfaqësojnë një rrezik të konsiderueshëm për masat e zbatimit të ndryshimeve klimatike. Përveç emetimeve të përkohshme të gazeve serrë gjatë fazës së ndërtimit të punimeve infrastrukurore të parashikuara në PH të PK Sharri, pritet një rritje e emetimeve edhe pse do të merren masa për të eliminuar shumë pengesa.

Zbatimi i masave specifike duhet të garantojë përdorimin më të madh të transportit publik, metodave të reja të kultivimit bujqësor dhe ujitjes, burimeve të ripërtëritshme të energjisë, etj. Promovimi i këtyre masave dhe përdorimi i automjeteve të reja efikase energjetikisht do të kontribuojë në parandalimin e emetimeve nga sektorët që kontribuojnë në emetimet e GHG në afat të mesëm.

Burimet e transportit dhe prodhimit të energjisë mbeten sektorët kryesorë për arritjen e objektivave kombëtare mbi masat për ndryshimet klimatike, të ndjekura nga sektori i bujqësisë dhe përdorimi i tokës.

Udhëzimet e përgjithshme dhe masat lehtësuese të paraqitura në **Seksionin 10** duhet të merren parasysh për arritjen e këtij objekti.

9.1.4. Uji

Objekti Mjedisor 5: Kufizimi i efekteve negative mbi ujërat nëntokësore, ujërat sipërfaqësore dhe burimet e ujit të pijshëm.

Efektet më të mëdha për arritjen e këtij objekti mjedisor priten nga zhvillimet e sektorëve kyç që lidhen me ujin, si dhe ato që mund të ndikojnë në cilësinë dhe funksionimin natyror të baseneve ujore (furnizimi me ujë/kanalizime, ujitje dhe bujqësi dhe blegtori në përgjithësi, industria e ushqimit dhe përpunimit, shërbimet dhe turizmi, shëndetësia, etj.).

Projektet kryesore të përcaktuara potencialisht me ndikime të kushtëzuara janë si më poshtë për secilin OST:

- OST2: P 2.1.1, P 2.9.2, P 2.10.2, P 2.10.4
- OST3: P 3.1.1, P 3.1.2, P 3.1.3, P 3.1.4, P 3.2.3, P 3.3.2, P 3.4.4, P 3.6.1
- OST4: P 4.1.2, P 4.1.3, P 4.1.4, P 4.1.5, P 4.1.6, P 4.1.8, P 4.2.2, P 4.2.4, P 4.3.2, P 4.5.1

Ndikimet mbi ujërat sipërfaqësore, ujërat nëntokësore dhe burimet e ujit të pijshëm janë karakteristike për periudhën e ndërtimit ose rikonstruksionit të infrastrukturës dhe gjithashtu gjatë operimit të strukturave edhe më tepër. Ky ndikim varet nga sektorët përkatës në lidhje me nevojën për përdorimin e ujit ose ndërveprimet me burimet dhe trupat natyrorë të ujit. Në shumicën e rasteve, këto ndikime janë të kufizuara në mjedisin lokal, megjithatë, në shumë raste, efekti kumulativ i ndikimit ndodh dhe ngarkesa e madhe e ndotjes krijohet që arrin deri në një nivel rajonal dhe ndonjëherë edhe ndërkontinental. Ndikimet e ndërtimit të infrastrukturës mbeten përgjithësisht afatshkurtra dhe të kthyeshme (p.sh., rasti i cilësisë së ujit). Pas fazës së ndërtimit, ndikimet janë kryesisht më pak të përhapura, por të pakthyeshme (p.sh., rasti i ndikimit mbi morfologjinë e vijës natyrore të ujit, kushtet hidrologjike, ruajtja e zonave).

Ndikimet e përmendura mund të sjellin ndryshime në elementet e cilësisë për përcaktimin e statusit ekologjik të ujërave sipërfaqësore, të cilat janë elementët biologjikë, hidromorfologjikë, mbështetës, kimikë dhe fiziko-kimikë, si dhe në statusin kimik të ujërave. Nëse udhëzimet dhe masat lehtësuese të përgjithshme merren parasysh, ndryshimet në elementet e cilësisë nuk do të kalojnë në nivele që do të kërcënonin arritjen e objektivave mjedisore.

Veprimet e sektorëve që ndikojnë në ujë dhe objektivat mjedisore për ujin përmbledhen si më poshtë:

- Pozicionimi i punëve të infrastrukturës mund të ndikojë në mënyrë të drejtpërdrejtë ose indirekte në situatën hidrologjike në një zonë të caktuar, duke sjellë gjithashtu një situatë ekomorfologjike mbi rrjedhën e ujit;
- Rrjedha e vazhdueshme e substancave të rrezikshme nga burime të ndryshme ndotëse (ndikim mbi cilësinë e ujërave sipërfaqësore dhe nëntokësore);
- Derdhja e substancave të rrezikshme për shkak të ngjarjeve jashtëzakonshme (ndikim të mundshëm të drejtpërdrejtë, afatgjatë dhe ndërkontinental mbi cilësinë e ujërave sipërfaqësore dhe nëntokësore);
- Ndryshime në regjimin e ujit të ujërave nëntokësore për shkak të ndërhyrjeve të punëve infrastrukturore (të drejtpërdrejta ose të largëta);
- Pozicionimi i strukturave të infrastrukturës në zona akiferi me ndjeshmëri të lartë ose shumë të lartë mund të ketë një ndikim negativ mbi burimet ekzistuese dhe potenciale të ujit (ndikim të drejtpërdrejtë, indirekt, ndërkontinental);
- Pozicioni në zona mbrojtëse burimesh uji (ndikim lokal, potencialisht rajonal dhe ndërkontinental).
- Vendosja e këtyre aktiviteteve mund të ndikojë në mënyrë të rëndësishme në statusin ekologjik të lumenjve dhe mund të reduktojë zonat e mbajtjes dhe ndikimet kumulative mbi biodiversitetin e zonës dhe shërbimet ekosistemore të saj.

Udhëzimet dhe masat lehtësuese të përgjithshme të paraqitura në **Seksionin 10** duhet të merren parasysh për arritjen e këtij objekti.

9.1.5. Natyra

Objekti Mjedisor 6: Sigurimi i kohezionit të popullsisë dhe mbrojtja e biodiversitetit

Ndikimet lidhur me fragmentimin e habitatit dhe biodiversitetin janë karakteristike gjatë fazës së ndërtimit ose rikonstruksionit të infrastrukturës dhe më pas. Ato janë më të dukshme në mjedisin lokal, ndërsa në rastin e projekteve me shtrirje të gjerë, ndikimet ndihen edhe në nivel rajonal dhe përgjatë kufijve (p.sh., mbi migrimin e kafshëve të mëdha gjahtarëve, rrugët e migrimit të shpendëve, lumenjtë ndërkufitar, etj.). Gjatë ndërtimit ose rikonstruksionit të infrastrukturës, ndikimet janë kryesisht afatshkurtra dhe të kthyeshme (p.sh., ndotja nga zhurma në vendin e ndërtimit, kafshët që largohen nga makinat e ndërtimit, etj.). Pas ndërtimit, ndikimet janë kryesisht të përhershme dhe të pakthyeshme për shkak të ndryshimeve në përdorimin e tokës (p.sh., ndërprerja e rrugëve të migrimit, rritja e zhurmës nga strukturat e zhvilluara në vend, pengesa në mjedis – linja të tensionit të lartë, etj.).

Projektet kryesore të përcaktuara potencialisht me ndikime të kushtëzuara janë si më poshtë për secilin OST:

- OST2: P 2.1.1, P 2.6.1, P 2.8.1, P 2.9.2, P 2.10.2
- OST3: P 3.1.1, P 3.1.2, P 3.1.3, P 3.1.4, P 3.2.3, P 3.3.2, P 3.4.4
- OST4: P 4.1.1, P 4.1.2, P 4.1.3, P 4.1.4, P 4.1.5, P 4.1.6, P 4.1.8, P 4.2.2, P 4.2.4, P 4.3.2, P 4.5.1

Ndërtimi i strukturave të reja dhe rikonstruksioni/modernizimi i infrastrukturës ekzistuese mund të çojë në:

- Humbjen e zonave të habitatit dhe llojeve të habitatit dhe individëve të llojeve të bimëve dhe kafshëve (ndikim direkt, të përhershëm);
- Ndikim të drejtpërdrejtë, të përhershëm në funksionimin e disa habitatesh për shkak të fragmentimit të habitatit;
- Në rastin e aktiviteteve me shtrirje të gjerë në një habitat më të rrezikuar, mund të ketë një ndikim të drejtpërdrejtë në biodiversitetin e zonës më të ngushtë ose më të gjerë (ndikim të përhershëm);
- Kalimet e reja shpesh fragmentojnë habitatet e egra dhe ndërpresin rrugët e migrimit dhe korridoret e fluturimit ose pengojnë migrimin e disa grupeve të kafshëve (sidomos mamiferët dhe amfibët; nëse një rrugë kalon përmes një korridori migrimi ose fluturimi, mund të ndodhin konflikte me shpendët dhe lakuriqët e natës), të cilat mund të pengojnë përgjithmonë migrimin e kafshëve të veçanta midis grupeve të individëve dhe të shkaktojnë rënie të biodiversitetit në disa zona (ndikim të drejtpërdrejtë, kumulativ, të largët);
- Problemet më të shumta të migrimit ndodhin gjatë fazave të ndërtimit të infrastrukturave të mëdha ku nuk ka kujdes për rindërtimin e kalimeve të shkëputura dhe komunikimeve të habitatesh (p.sh., ndërtimi i urave të gjelbërta). Kjo duhet të merret parasysh gjatë projektimit dhe ndërtimit (ndikim të drejtpërdrejtë, të largët);
- Në zonat ku nuk merren masa mbrojtëse, ka mundësi për konflikte mes infrastrukturës të ndërtuar dhe mamiferëve gjatë lëvizjeve të përditshme dhe amfibëve që lëvizin gjatë sezonit të migrimit (ndikim të drejtpërdrejtë, të largët); dëmi i rregullt dhe i shpeshtë gjithashtu mund të shkaktojë ulje të madhësive të popullsisë (ndikim të drejtpërdrejtë, kumulativ, të largët);

- Zhurma ka një ndikim negativ sidomos për shpendët dhe mamiferët dhe ky ndikim nuk është vetëm i pranishëm në distancat më të afërta të aktivitetit, por përhapet shumë më gjerë (ndikim të largët);
- Drita drejt qiellit nga ndriçimi i strukturave të ndryshme infrastrukturore mund të krijojë shqetësim të drejtpërdrejtë në ciklin e jetës, sidomos për kafshët që janë aktive natën dhe ato që janë aktive gjatë mbrëmjes;
- Pozicioni i aktiviteteve në ujë ose në tokë ngjitur me lumenjtë (gjë që lejohet me marrëveshje të rëndësishme kombëtare dhe që nuk mund të pozicionohet diku tjetër pa krijuar kosto të konsiderueshme) mund të krijojë ndikime të drejtpërdrejta dhe të përhershme negative mbi habitatet ujore dhe ripariale, sidomos kur infrastruktura shtrihet përgjatë lumenjve.

Gjatë fazës së projektimit dhe sidomos para fillimit të fazës së zbatimit të aktiviteteve të veçanta të SP të NP Sharri, duhet të përfshihen masa që do të lehtësojnë mbajtjen e korridoreve të migrimit të kafshëve.

Udhëzimet dhe masat lehtësuese të përgjithshme të paraqitura në Seksionin 10 duhet të merren parasysh për arritjen e këtij objekti.

Objektivi Mjedisor 7: Mbrojtja e zonave me status të veçantë mbrojtjeje nga aktivitete me ndikime të mëdha.

Zhvillimet e infrastrukturës në mjedise natyrore paraqesin një humbje të përhershme të habitateve dhe kanë një ndikim negativ të përhershëm mbi shpërndarjen natyrore të llojeve të habitateve dhe atyre të bimëve dhe kafshëve, mbi cilësinë e tyre dhe mbi integrimin e habitateve të popullsisë. Nëse zhvillimi vendoset në zona me status natyror mbrojtjeje, ndikimet mund të jenë veçanërisht të mëdha dhe shkatërruese, pasi ato mund të degradojnë përherë nivelin e ruajtjes së mjedisit natyror dhe objektivat e mbrojtjes për zonat e mbrojtura, si Zonat e Rëndësishme Ekologjike dhe veçoritë e vlerave natyrore. Duhet t'i kushtohet vëmendje të veçantë nëse strukturat infrastrukturore vendosen në zona mbrojtjeje ku mund të ndodhin humbje të përhershme të zonave të kualifikuara, llojeve kyçe të habitateve, habitateve të specieve, ndikime mbi integritetin, funksionalitetin dhe kohezionin e zonave. Po ashtu mund të ndodhin ndikime të drejtpërdrejta dhe të përhershme mbi cilësinë e veçorive dhe llojeve për të cilat është shpallur statusi. Duke pasur parasysh se një pjesë e madhe e territorit të Kosovës është shpallur zonë me status natyror mbrojtjeje, është mjaft e mundur që zhvillimet e reja të kalojnë pranë ose të hyjnë në territorin e këtyre zonave.

Projektet kryesore të përcaktuara potencialisht me ndikime të kushtëzuara janë si më poshtë për secilin OST:

- OST2: P 2.1.1, P 2.6.1, P 2.6.4, P 2.9.2, P 2.10.2
- OST3: P 3.1.1, P 3.1.3, P 3.4.4
- OST4: P 4.1.1, P 4.1.2, P 4.1.8, P 4.2.2, P 4.2.4, P 4.3.2, P 4.5.1

Ndikimet në zonat e ndryshme të parkut me status të mbrojtur natyror janë të mundshme gjatë periudhës së ndërtimit të ri ose rikonstruksionit të sistemeve infrastrukturore dhe më tej. Ato janë më të dukshme në mjedisin lokal, ndërsa për aktivitete të zgjeruara mund të ndihen në nivel rajonal dhe përtej kufijve.

Gjatë periudhës së ndërtimit të ri ose rikonstruksionit të sistemeve infrastrukturore, ndikimet janë kryesisht afatshkurtra dhe të kthyeshme (p.sh., ndotja nga zhurma në vendin e ndërtimit, turbullimi i vijave të ujit). Pas ndërtimit, ndikimet janë kryesisht të përhershme dhe të

pakthyeshme për shkak të ndryshimeve në përdorimin e tokës (p.sh., rritja e ndotjes nga transporti, pengesa mjedisore, shkatërrimi i habitateve të një specieje të kualifikuar, etj.).

Udhëzimet dhe masat lehtësuese të përgjithshme të paraqitura në **Seksionin 10** duhet të merren parasysh për arritjen e këtij objekti.

9.1.6. Mbeturinat

Objekti Mjedisor 8: Përsosja e infrastrukturës së deponive dhe qendrave të transferimit të mbeturinave dhe njëkohësisht ulja e sasisë së mbeturinave të depozituara në deponi përmes proceseve të reduktimit dhe rritjes së riciklimit dhe ripërdorimit.

Problemet kryesore / shqetësimet që lidhen me këtë sektor janë si më poshtë:

- Prania e deponive të hapura të mbeturinave (legale dhe ilegale).
- Mungesa e një deponie të duhur.
- Menaxhimi i mbeturinave është ende në nivele të ulëta; sistemet e mbledhjes së përziera ekzistojnë vetëm në qytet.
- Mbeturinat inerte, mbeturinat e rrezikshme, mbeturinat spitalore dhe mbeturinat e kafshëve nuk trajtohen sipas kërkesave ligjore.
- Ndarja e mbeturinave në burim / riciklimi, i cili nuk zbatohet në praktikë.
- Kuadri ligjor nuk mund të ndryshojë realitetin për shkak të mungesës së investimeve.

Projektet kryesore të përcaktuara potencialisht me ndikime të kushtëzuara janë si më poshtë për secilin OST:

- OST2: P 2.1.1, P 2.6.4, P 2.8.1, P 2.9.2, P 2.10.2, P 2.10.3, P 2.10.4
- OST3: P 3.1.1, P 3.1.2, P 3.1.3, P 3.1.4, P 3.2.3, P 3.3.2, P 3.4.1, P 3.4.4, P 3.6.1
- OST4: P 4.1.1, P 4.1.2, P 4.1.4, P 4.1.5, P 4.1.6, P 4.1.8, P 4.2.2, P 4.2.3, P 4.2.4, P 4.3.2, P 4.5.1

Zhvillimi i disa zonave mund të ndikojë në integritetin e shtresave të ujërave nëntokësore dhe ndotja me kimikate të rrezikshme mund të kalojë në shtresat nën tokë. Kjo mund të shkaktojë sëmundje kancerogjene deri në distanca të mëdha nga zonat përkatëse. Pikat e vjetra paraqesin një rrezik jo vetëm për shëndetin e njeriut, por gjithashtu krijojnë një ambient për investime të reja para pastrimit të duhur të tyre.

Djegia e mbeturinave dhe shpërndarja e ndotësve përmes ajrit konsiderohet një rrezik serioz për shëndetin, i cili krijon mundësi për rreziqe shëndetësore për banorët e zonës. Rrjedhat e mbeturinave nga fusha ndotin ujërat sipërfaqësore të lumenjve dhe përrenjve që kalojnë pranë. Pamja vizuale e pakëndshme e territorit që ndikon në imazhin e përgjithshëm dhe tërheqjen për aktivitete, vizitorë dhe banorë. Mbeturinat nga këto zona depozitohen në lumenj ose anës rrugëve të cilat pastrohen nga uji dhe në këtë mënyrë lëvizin në një pjesë tjetër të tokës dhe përfundimisht në rrjedhat e ujit.

Mungesa e një deponie të duhur ka një ndikim të drejtpërdrejtë në zhvillimin e përgjithshëm ekonomik të vendit. Ka gjithashtu një ndikim të drejtpërdrejtë në aktivitetet turistike dhe ekonomike të vendit.

Nga zonat që nuk janë të mbuluara me shërbim, një sasi e konsiderueshme mbeturinash qarkullon në rrjetin e ujërave, duke krijuar një mundësi për ndotje, kështu që ndikon sidomos në degradimin e zonave të mbrojtura dhe zvogëlon aftësinë e tyre rigjeneruese. Një ndikim tjetër negativ është degradimi i peizazhit dhe mjedisit.

PH i PK Sharri ka për qëllim eliminimin e deponive të mbeturinave përgjatë lumenjve dhe parashikon krijimin e infrastrukturës së duhur për trajtimin e mbeturinave: krijimi i një deponie të duhur, krijimi i qendrave të transferimit të mbeturinave, si dhe mbulimi i deponive të hapura dhe përdorimi i tyre si hapësira të gjelbëra.

Rreziqet potenciale për shëndetin vijnë nga depozitimi i mbeturinave të rrezikshme në zona të papërshtatshme. Derdhja e mbeturinave në ujë, ajër ose tokë paraqet rreziqe për shëndetin e njeriut dhe mjedisin, dhe çon në ndotjen e tokës dhe ujërave nëntokësore, pastrimi i të cilave kërkon shpenzime të larta. Depozitimi i mbeturinave në kanale dëmton sistemin e kanalizimeve dhe vë në rrezik funksionimin e impianteve të trajtimit të ujërave. Mbeturinat në metale të hedhura ose materiale të tjera të ricikluara paraqesin rreziqe për mjedisin dhe shëndetin në industrinë e riciklimit.

PH i PK Sharri gjithashtu synon riciklimin përveç krijimit të infrastrukturës për trajtimin e mbeturinave. Strategjia e menaxhimit të mbeturinave duhet gjithashtu të përfshijë mundësi për nxitjen e riciklimit nga konsumatorët si dhe krijimin e hapësirave për dekompozimin e mbeturinave organike në çdo zonë rurale për të krijuar materiale të papërpunuara për industrinë bujqësore për një ekonomi rrethore.

Udhëzimet dhe masat lehtësuese të përgjithshme të paraqitura në **Seksionin 10** duhet të merren parasysh për arritjen e këtij objekti.

9.1.7. Ndotja akustike

Objektivi Mjedisor 9: Reduktimi i ndotjes akustike dhe përshtatja me nivelet e rekomanduara nga BE dhe OBSH.

Në disa zona, pritet një nivel më i lartë i ndotjes mjedisore gjatë fazës së ndërtimit dhe më tej gjatë fazës së funksionimit (veçanërisht gjatë zbatimit të projekteve të transportit). Për këtë, do të jetë e nevojshme të implementohen masa lehtësuese gjatë fazës së ndërtimit, veçanërisht mbikëqyrja e makinerive të ndërtimit, vendosja e një kohe të kufizuar ndërtimi dhe, nëse është e nevojshme, implementimi i masave për parandalimin e shpërndarjes së zhurmës në mjedis.

Ndikimet gjatë fazës së funksionimit do të jenë afatgjata. Si rregull, projektet me një shtrirje të gjerë ose si korridore (rrugë, tubacione, shtyllat e energjisë, etj.) do të kenë një ndikim më të madh në mjedis dhe drejtpërdrejtë përgjatë korridoreve, por njëkohësisht mund të zbuten duke ridrejtuar aktivitetet.

- Në përputhje me legjislacionin për mbrojtjen nga zhurma, mund të aplikohet kushtet e mëposhtme gjatë fazës së zhvillimit të strukturave të reja infrastrukturore:
- Një burim i ri zhurme nuk duhet të prodhojë ndotje mbi kufirin e lejuar të zhurmës në mjedis;
- Një burim i ri zhurme nuk duhet të rrisë ndotjen akustike në një zonë ku zhurma tashmë ishte mbi kufirin e lejuar para krijimit të këtij burimi të ri aktiviteti;
- Masat e mbrojtjes nga zhurma duhet të garantojnë parandalimin dhe reduktimin e zhurmës që vjen nga përdorimi ose operimi i një burimi në mjedis.

Nga pikëpamja e mbrojtjes nga zhurma, këto masa mbrojtëse të përmendura në legjislacion duhet të përdoren për të reduktuar ndotjen akustike në të gjitha aktivitetet që pritet të reduktohen dhe të mbahen nën nivelin e përcaktuar ligjor. Zbatimi i masave shtesë për mbrojtjen nga zhurma do të jetë i nevojshëm në zonat e korridoreve të lidhjes infrastrukturore, ku ka vendbanime të banuara dhe/ose që janë përcaktuar si habitate të ndjeshme.

Veprimet më të rëndësishme në PH të PK Sharri, nga aspekti i mbrojtjes mjedisore nga zhurma, janë ato aktivitete që garantojnë uljen e zhurmës, si modernizimi i mjeteve dhe infrastrukturës dhe vetë teknologjia, si dhe masa për të reduktuar ndikimin e zhurmës në mjedis. Veprimet që ndikojnë indirekt në riorientimin e rrjedhës së trafikut në korridore të transportit afatgjatë dhe në mjedisin urban (transporti publik) janë gjithashtu të rëndësishme.

Në pozicionimin e aktiviteteve mbi infrastrukturën sipas sektorëve të zhvillimit hapësinor, do të duhet të sigurohen zgjidhje të përgjithshme dhe teknike që garantojnë që ndotja akustike të mos kalojë kufirin e lejuar. Të gjitha masat lehtësuese të kërkuara janë të bazuara në legjislacion.

Udhëzimet dhe masat lehtësuese të përgjithshme të paraqitura në **Seksionin 10** duhet të merren parasysh për arritjen e këtij objekti.

9.1.8. Popullsia dhe asetet materiale

Objekti Mjedisor 10: Përmirësimi i kohezionit social, kushteve të jetesës dhe mobilitetit të qëndrueshëm.

Përveç ndikimeve në shëndetin e njeriut, realizimi i këtyre objektivave gjithashtu ka një ndikim të rëndësishëm në situatën ekonomike të njerëzve dhe asetet materiale që ata kanë në dispozicion. Ata gjithashtu kanë sinergji të rëndësishme pasi synojnë të kufizojnë rritjen e mbipopullimit, kërkojnë përdorimin e rritur të zgjidhjeve për sigurimin e shërbimeve dhe infrastrukturës, hapësirës dhe energjisë, si dhe efektet e dëmshme në asetet materiale për shkak të ekspozimit të tyre ndaj mjedisve të ndotura. Ndikimet do të jenë pozitive, afatgjata dhe rajonale.

Objektivat kryesore në lidhje me popullsinë dhe asetet materiale janë:

- (i) Mundësi më të mëdha dhe cilësi më të mirë të arsimit;
- (ii) Një sistem më të fortë dhe më të aksesueshëm të kujdesit shëndetësor;
- (iii) Zgjerimi i mundësive të punësimit;
- (iv) Forcimi i sistemit të sigurimeve shoqërore dhe mbrojtjes sociale;
- (v) Krijimi i një shoqërie gjithëpërfshirëse;
- (vi) Sigurimi i barazisë gjinore;
- (vii) Fokus më i madh në art dhe kulturë;
- (viii) Forcimi i rolit të sporteve.

Sa i përket problemeve kryesore që lidhen me mirëqenien, sigurinë dhe shëndetin, përmbledhtazi ato lidhen me aksesin në trafikun dhe transportin në zona urbane dhe rurale, ngushtësisht të lidhura me mobilitetin për në tregje dhe ruajtjen e lidhjeve në komunitet. Ndërkohë, komunitetet lokale kanë sfidën më të madhe me mbajtjen e situatës socio-ekonomike (përfshirë bujqësinë, hortikulturën, pyjet, shërbimet e dobishme, arsimin, etj.).

Zhvillimet e parashikuara në PH të PK Sharri do të shkaktojnë padyshim më shumë trafik, më shumë emisione, më shumë zhurmë dhe më shumë presion në burimet natyrore. Për të pasur zhvillim të qëndrueshëm, PH i PH Sharri parashikon, përveç kësaj, zhvillimin e sistemeve të trajtimit të mbeturinave dhe ujërave të zeza. Nga ky këndvështrim, problemet e shkaktuara nga menaxhimi i dobët i këtyre sistemeve ka të ngjarë të zvogëlohen.

Përmendim disa nga rreziqet dhe shkaktarët e tyre:

- Rritja e niveleve të zhurmës dhe ulja e cilësisë së ajrit, të shkaktuara nga rritja e trafikut, aktiviteteve urbane dhe zhurmës nga aktivitetet e shërbimeve komunitare;
- Ulja e cilësisë së ajrit e shkaktuar nga trafiku i rëndë;

- Cilësi e ulët e ujit të pijshëm për shkak të reduktimit të burimeve të ujit për shkak të menaxhimit të keq dhe ndotjes dhe eutrofikimit të rritur
- Rritja e sasisë së mbeturinave në vende të paautorizuara që rezultojnë nga menaxhimi i keq i mbeturinave të ngurta dhe mungesa e ndërgjegjësimit;

Duke u fokusuar në zhvillimet infrastrukturore që i përgjigjen realizimit të objektivave dhe qëllimeve përkatëse, kryesisht për të shërbyer rritjes së pritshme të numrit të vizitorëve në zonat përkatëse, kjo ka të ngjarë të sjellë rrezikun që komunitetet dhe vendbanimet ekzistuese të injorohen nga pikëpamja e shërbimeve komunitare. Ndërsa zhvillimi socio-ekonomik i përgjithshëm pritet të kontribuoni në rritjen e mirëqenies së njerëzve, ka një rrezik që rritja ekonomike të ketë një shpërndarje të çekuilibruar.

Përmendim disa nga rreziqet dhe shkaktarët e tyre:

- Mungesa e transportit dhe mobilitetit të shkaktuar nga humbja e lidhjeve me tokat bujqësore dhe shërbimet sociale, si dhe nga transporti publik i pamjaftueshëm;
- Përdorimi i keq i infrastrukturës që shkakton përkeqësimin e kushteve të jetesës dhe rritjen e kostove bazë të jetesës.

Ndërgjegjësimi i njerëzve për problemet mjedisore nuk ndikon automatikisht në ndryshimin e sjelljes së tyre. Ofrimi i informacionit, ngritja e ndërgjegjësimit, dialogu me të gjithë aktorët dhe përfshirja e publikut në proceset e marrjes së vendimeve për politikën e propozuara do të kontribuojnë shumë në ndryshimin e modeleve të sjelljes lidhur me zgjidhjet e qëndrueshme.

PH-ja e PK Sharri ofron zgjidhje lidhur me mobilitetin alternativ të qëndrueshëm, siç është rasti i shtigjeve për biçikleta, të cilat klasifikohen si mënyrat më të përshtatshme të transportit në aspektin mjedisor dhe shëndetësor. Krijimi i shtigjeve për biçikleta dhe shtigjeve për këmbësorë përmes aksesit të përshtatshëm në qendrat e rekreacionit do të kishte një ndikim pozitiv në shëndetin e njeriut (ndikim lokal).

Sa i përket shpërndarjes gjeografike të zonave të banuara, veprimet e paraqitura në PH do të afrojnë zonat e largëta (në kohë dhe hapësirë) me qendrat kryesore dhe sidomos me tregjet dhe shërbimet. Ky është një ndikim pozitiv, rajonal dhe afatgjatë.

Udhëzimet dhe masat lehtësuese të përgjithshme të paraqitura në **Seksionin 10** duhet të merren parasysh për arritjen e këtij objekti.

9.1.9. Trashëgimia kulturore

Objekti Mjedisor 11: Ruajtja e shtrirjes, përmbajtjes dhe tipareve të zonave dhe strukturave të trashëgimisë kulturore.

Zhvillimet infrastrukturore mund të shkaktojnë ndikime direkte në njësitë dhe zonat e trashëgimisë kulturore gjatë fazave të ndërtimit dhe operimit si rezultat i efekteve të mëposhtme:

- Degradimi i karakteristikave të peizazhit rreth njësive të trashëgimisë kulturore (ndikim indirekt, të pakthyeshëm);
- Dëmtimi i strukturave të trashëgimisë kulturore (ndikim direkt, të pakthyeshëm);
- Shkatërrimi i mbeturinave arkeologjike gjatë fazës së ndërtimit (ndikim direkt, lokal, të pakthyeshëm);
- Dridhjet që mund të shkaktojnë dëmtim të strukturave të trashëgimisë kulturore (ndikim indirekt, të pakthyeshëm);
- Shpërndarja e gazrave ndotës që kontribuojnë në shiun acid dhe shkaktojnë dëmtim të strukturave të trashëgimisë (ndikim indirekt, kumulativ, të largët).

Duke pasur parasysh se zona ka një larmi trashëgimie kulturore, në aspektin e kompozitës dhe shpërndarjes, është e mundur që zhvillimet e reja infrastrukturore të jenë të përziera në këto zona, veçanërisht me peizazhin kulturor, peizazhin historik, trashëgiminë arkitekturore dhe zonat e tyre të ndikimit, si dhe vendet arkeologjike. Pozicionimi i infrastrukturës sipas sektorëve do të ndryshojë përhershëm përdorimin e hapësirës në këto zona. Për këtë, duhet të zbatohen masa të përshtatshme për të ruajtur karakteristikat e zonës së trashëgimisë kulturore.

Gjatë fazës operative, veprimet e parashikuara në Plan mund të kenë një ndikim pozitiv të drejtpërdrejtë në trashëgiminë kulturore. Akses më i lehtë në zonat me rëndësi historike dhe kulturore do të rezultojë në një rritje të numrit të vizitorëve. Nga ana tjetër, një ndikim pozitiv i drejtpërdrejtë mund të kthehet shpejt në një ndikim negativ.

Më shumë vizitorë mund të prodhojnë më shumë mbeturina dhe të rrisin ndotjen e zhurmës.

Udhëzimet dhe masat lehtësuese të përgjithshme të paraqitura në **Seksionin 10** duhet të merren parasysh për arritjen e këtij objekti.

9.1.10. Peizazhi

Objekti Mjedisor 12: Garantimi i ruajtjes së peizazheve të veçanta dhe zonave peizazhore me tipare dalluese në nivel lokal dhe kombëtar dhe krijimi i një imazhi të peizazhit me cilësi të lartë.

Përcaktimi i ndikimit në cilësinë e peizazhit rrjedh kryesisht nga tiparet vizuale të hapësirës dhe nga elementët karakteristikë të peizazhit që janë të pranishëm në këtë hapësirë. Peizazhi preket më së shumti nga infrastruktura që shtrihet në zona të hapura, ku ndikimet janë më të dukshme për shkak të një niveli të lartë shtrirjeje (ndikime të përhershme, të pakthyeshme). Ndikimi është veçanërisht i lartë në rastin e një ndërhyrje infrastrukturore në zona me peizazhe të jashtëzakonshme, ose me tipare speciale, si dhe në zona peizazhore me elemente natyrore të mbrojtura, të cilat mbartin një kuptim simbolik të rëndësishëm.

Ndikimet në tiparet peizazhore të zonave mund të përcaktohen si të drejtpërdrejta, kumulative, indirekte dhe të dobëta. Strukturat infrastrukturore në hapësirë bëhen elementë të peizazhit dhe një pjesë integrale e tij. Prandaj, organizimi i këtyre strukturave duhet të bëhet në përputhje me tipologjinë ekzistuese të peizazhit. Pjesëmarrja e tipareve natyrore dhe topografisë së zonës ku është planifikuar zhvillimi i një projekti do të zvogëlojë fragmentimin e peizazhit.

Udhëzimet dhe masat lehtësuese të përgjithshme të paraqitura në Seksionin 10 duhet të merren parasysh për arritjen e këtij objekti.

Përcaktimi i ndikimit në cilësinë e peizazhit rrjedh kryesisht nga tiparet vizuale të hapësirës dhe nga elementët karakteristikë të peizazhit që janë të pranishëm në këtë hapësirë. Peizazhi preket më së shumti nga infrastruktura që shtrihet në zona të hapura, ku ndikimet janë më të dukshme për shkak të një niveli të lartë shtrirjeje (ndikime të përhershme, të pakthyeshme). Ndikimi është veçanërisht i lartë në rastin e një ndërhyrje infrastrukturore në zona me peizazhe të jashtëzakonshme, ose me tipare speciale, si dhe në zona peizazhore me elemente natyrore të mbrojtura, të cilat mbartin një kuptim simbolik të rëndësishëm.

Ndikimet në tiparet peizazhore të zonave mund të përcaktohen si të drejtpërdrejta, kumulative, indirekte dhe të dobëta. Strukturat infrastrukturore në hapësirë bëhen elementë të peizazhit dhe një pjesë integrale e tij. Prandaj, organizimi i këtyre strukturave duhet të bëhet në përputhje me tipologjinë ekzistuese të peizazhit. Pjesëmarrja e tipareve natyrore dhe topografisë së zonës ku është planifikuar zhvillimi i një projekti do të zvogëlojë fragmentimin e peizazhit.

Udhëzimet dhe masat lehtësuese të përgjithshme të paraqitura në Seksionin 10 duhet të merren parasysh për arritjen e këtij objekti.

9.1.11. Konkluzione nga vlerësimi

VSM-ja ka kryer vlerësimin e ndikimeve në zbatimin e PH të PK Sharri bazuar në arritjen e objektivave mjedisore të paraqitura për secilin projekt.

Ndikimet në objektivat mjedisore mund të ndodhin gjatë zbatimit të secilit projekt individual (nivel A, B dhe C), ndërsa nuk është konsideruar e nevojshme t'i vlerësohen me gradën D (veprim në kundërshtim të plotë me objektivat mjedisore). Në përgjithësi, është vënë re se duke pozicionuar në mënyrë të përshtatshme aktivitetet hapësinore dhe duke ndërmarrë të gjitha masat lehtësuese, të gjitha grupet e projekteve janë të pranueshme nga pikëpamja mjedisore. Sipas gjetjeve, janë propozuar masa të përgjithshme dhe specifike lehtësuese në **Seksionin 10**.

Gjatë zbatimit të projekteve, priten ndikime pozitive dhe negative. Ndikimet pozitive priten për natyrën dhe biodiversitetin, ajrin dhe ndryshimet klimatike, si dhe për popullatat dhe asetet materiale. Vlerësimi i rezultateve tregon se nuk do të ketë ndikime negative në faktorët klimatikë. Për më tepër, pjesa pozitive e ndikimeve për popullatën dhe asetet materiale do të vijë si pasojë e zbatimit të infrastrukturës në përgjithësi, e cila do të mundësojë zvogëlimin e kohës së udhëtimit, sigurinë në lëvizje, afërsinë me tregjet dhe qendrat kryesore urbane dhe shërbimet publike në përgjithësi.

Në përgjithësi, pjesa më e madhe e ndikimeve negative lidhen me fazën e planifikimit (pozicionimi i infrastrukturës në hapësirë dhe përgatitja e kushteve teknike të përshtatshme), pasi zona ka tipare natyrore, kulturore dhe peizazhore të ndryshme dhe të shumta që mund të preken nga zhvillimet infrastrukturore, sidomos ato të transportit. Infrastruktura teknike, shfrytëzimi i burimeve natyrore, etj., do të sjellin ndikime negative në fazën e planifikimit nga aspektet e përdorimit të tokës, ndikimeve në ujë, natyrë (siç është biodiversiteti dhe zonat e mbrojtura), trashëgimi kulturore dhe peizazh. Këto ndikime do të kërkojnë krijimin e një programi bashkëkohor masash lehtësuese dhe zbatimin e duhur të këtyre masave.

9.2. Ndikimet kumulative

Ndikimet kumulative mjedisore janë përcaktuar në këtë raport si një kombinim i ndikimeve të zbatimit të veprimeve të PH të PK Sharri në aspekte të ndryshme të mjedisit.

Gjatë zbatimit të veprimeve të Planit, ndikimet kumulative mjedisore ndryshojnë sipas aspekteve të ndryshme të mjedisit.

Kur vlerësohen ndikimet në tokë, ajër dhe faktorët klimatikë, ndikimet kumulative të zbatimit të veprimeve të PH të PK Sharri shprehen si shuma e ndikimeve të të gjitha masave, siç është vlerësimi i ndikimeve kumulative mbi:

- tokën, fushat bujqësore dhe pyjore të fragmentuara për shkak të integritetit të strukturave të reja infrastrukturore që kombinohen;
- asetete minerale, norma e riciklimit të mbeturinave të ndërtimit gjatë fazës së ndërtimit dhe rikonstruksionit që kombinohen;
- ajrin, emetimet e ndotësve pas zbatimit të masave që kombinohen; dhe
- faktorët klimatikë, emetimet e gazrave serrë pas zbatimit të masave që kombinohen.

Sa i përket ndikimeve në ajër dhe faktorët klimatikë, ndikimet kumulative si shuma e ndikimeve të të gjitha veprimeve të PH të PK Sharri janë të rëndësishme për arritjen e objektivave mjedisore lidhur me:

- menaxhimin e mbeturinave të ndërtimit;

- kufizimin e emetimeve të ndotësve;
- sasinë maksimale vjetore të emetimeve të gazrave serrë.

Kur vlerësohen ndikimet në ujë, natyrë, trashëgimi kulturore dhe peizazh, ndikimet kumulative zakonisht nuk mund të shprehen si shuma e ndikimeve të të gjitha veprimeve për arritjen e objektivave të Planit. Kur vlerësohen ndikimet kumulative në aspektet e përmendura më lart, karakteristikat e një ndikimi individual që kontribuon në ndikimet kumulative janë shumë të rëndësishme. Këto janë zakonisht karakteristika në të cilat ndikimet ndryshojnë nga njëra-tjetra sipas vendit (ndikim direkt dhe të largët) dhe kohës (afatshkurtra, afatmesme dhe afatgjata, përkohshme dhe të përhershme) të ndikimit.

Kur vlerësohen ndikimet në shëndetin e njeriut, ndikimet kumulative të zbatimit të veprimeve të PH të PK Sharri shprehen si një kombinim i ndikimeve që kontribuojnë në shëndetin dhe mirëqenien e njerëzve dhe zakonisht i referohen:

- zvogëlimit të ekspozimit ndaj niveleve të tejkaluara të zhurmës;
- zvogëlimit të ekspozimit ndaj niveleve të tejkaluara të ndotjes së ajrit ambient; dhe
- masave që lehtësojnë aktivitetet e kohës së lirë dhe rekreacionit në një mjedis të shëndetshëm për distanca të shkurtra, veçanërisht gjatë shkëmbimeve ditore (ndikimet janë vlerësuar ndër popullatë).

Kur vlerësohen ndikimet në popullatë dhe asetet materiale, ndikimet kumulative të zbatimit të veprimeve në Plan shprehen si një kombinim i ndikimeve të ndryshme që ndikojnë në hapësirën e jetesës dhe jetën e tyre. Masat për arritjen e objektivave të Planit janë pozitive sa i përket ndikimeve në popullatë dhe asetet materiale, nëse ndikimet e tyre kumulative kontribuojnë në arritjen e kohezionit social, sigurisë dhe qëndrueshmërisë.

9.3. Ndikimet ndërkufitare dhe çështjet relevante që duhet të merren parasysh

Korniza ligjore e Kosovës për Vlerësimin Strategjik të Mjedisit (VSM) kërkon që, kur Ministria merr informacion ose njoftim nga një shtet tjetër në lidhje me një plan të propozuar që mund të ketë efekte të rëndësishme në mjedisin ndërkufitar në Kosovë, ajo duhet menjëherë të hyjë në negociata me palën e origjinës, në përputhje me kërkesat e Konventës së Kombeve të Bashkuara "Për Vlerësimin e Ndikimit të Mjedisit në Kontekst Ndërkufitar (ESPOO)" dhe protokollin e saj "Për Vlerësimin Strategjik të Mjedisit (VSM)."

Në këtë kontekst, dhe në dritën e Direktivës së BE-së për VSM, aspektet ndërkufitare të menaxhimit të rrezikut natyror duhet të integrohen në procesin e planifikimit në zonat ndërkufitare ndërkombëtare. Efektet ndërkufitare të NP Sharri dhe masat e planifikuara për menaxhimin e rrezikut janë:

- Ndikimi i PK Sharri në situatën e mbrojtjes së natyrës në rajonin e Ballkanit Perëndimor;
- Situata ndërkufitare e gjitarëve të mëdhenj dhe shpendëve dhe aseteve të tjera natyrore, që do të thotë se të gjitha masat për ruajtjen dhe rindërtimin e zonës së mbrojtur ose veprave të tjera mbrojtëse mund të kenë një ndikim në territorin e shtetit fqinj (nga të dyja anët: Shqipëria dhe Maqedonia e Veriut dhe anasjelltas);
- Masat e parashikimit dhe parandalimit janë të lidhura ngushtë ndërmjet pjesëve të Shqipërisë dhe Maqedonisë së Veriut të zonave/parkave të mbrojtura.

Menaxhimi ndërkufitar kërkon hapa të ndryshëm bashkëpunimi:

- Informacion i ndërsjellë për rreziqet dhe veprimet përkatëse;

- Vlerësim të përbashkët të rrezikut, modelim dhe sistem paralajmërimi;
- Planifikim të përbashkët ose të përshtatur të menaxhimit të rrezikut;
- Planifikim të përbashkët për përgjigjen ndaj emergjencave;
- Komunikim dhe bashkëpunim gjatë veprimeve të përgjigjes ndaj emergjencave.

Si pasojë, akterët dhe palët e interesuara në Shqipëri dhe Maqedoninë e Veriut ishin pjesërisht të përfshirë në procesin e punës mbi planin e menaxhimit, fillimisht për të arritur objektivin minimal të informacionit të ndërsjellë dhe për të ndërmarrë hapa drejt planifikimit të koordinuar. Përfaqësues të shtetit fqinj morën pjesë në takimet e punës dhe u informuan mbi progresin e aktiviteteve të PH të PK Sharri.

Masat ndërkufitare mund të përfshijnë lloje të ndryshme të masave:

1. Përmirësimi i mekanizmave të koordinimit ndërmjet palëve;
2. Përmirësimi i bazës së njohurive për Parqet Natyrore ndërkufitare;
3. Përmirësimi i shkëmbimit të informacionit përmes krijimit të një sistemi për shkëmbim të rregullt të informacioneve relevante ndërmjet autoriteteve kompetente të çdo partie;
4. Përmirësimi i bashkëpunimit në fushën e gatishmërisë për rreziqet, menaxhimin dhe mbështetje të ndërsjellë;
5. Forcimi institucional në fushën e menaxhimit të burimeve të integruara;
6. Promovimi i pjesëmarrjes publike dhe angazhimit të palëve të interesuara.

Në zonën që synohet nga ky plan, bashkëpunimi ndërkufitar mes Kosovës, Shqipërisë dhe Maqedonisë së Veriut bazohet në takime dhe vizita të rregullta që mbahen në të dyja anët e kufirit.

Në përgjithësi, përgatitja e masave të PH-së të PK Sharri bëhet në nivelin e planifikimit dhe përshkrimet e detajuara të ndërhyrjeve nuk janë në dispozicion në këtë fazë. Duke marrë parasysh masat lehtësuese, vlerësohet se nuk do të ketë ndikime të rëndësishme ndërkufitare. Për planet/projektet specifike që mund të kenë një ndikim të rëndësishëm në mjedis në shtetet fqinj, duhet të realizohet një procedurë e vlerësimit të ndikimit mjedisor ndërkufitar në një fazë më të vonshme të përgatitjes së dokumentacionit për secilin projekt specifik dhe të komunikohen rregullisht dhe formalisht autoriteteve fqinjë të Shqipërisë dhe Maqedonisë së Veriut. Në thelb, kërkohet të vazhdojë bashkëpunimi ndërkufitar i filluar në fazat e hershme të hartimit të PH-së të PK Sharri.

10. UDHËZIMET DHE MASAT LEHTËSUERE

Ky seksion përcakton udhëzimet e përgjithshme dhe masat lehtësuese për të siguruar arritjen e objektivave të rëndësishëm mjedisorë në fushat individuale. Duke zbatuar udhëzimet dhe masat lehtësuese të përgjithshme, do të parandalohet ndikimi negativ i përshkruar në seksionin e mëparshëm dhe do të sigurohet arritja e objektivave mjedisorë. Për më tepër, ky seksion ofron disa masa të veçanta lehtësuese që zbatohen në projektet specifike të përshkruara në Plan.

Është e rëndësishme të theksohet se lista e masave të veçanta lehtësuese të dhëna më poshtë nuk është përfundimtare. Masa më të detajuara, në lidhje me përmbajtjen dhe analizën, do të përgatiten si pjesë e Vlerësimeve të Ndikimit Mjedisor (VNM) për secilin projekt të veçantë në Plan.

10.1. Toka

Udhëzimet dhe masat lehtësuese të përgjithshme për arritjen e objektivave mjedisorë 1 dhe 2

Duke zënë tokën, ndërtimi i infrastrukturës të planifikuar do të shkaktojë ndikime të mëdha dhe të përhershme, që do të reflektohen si një ndryshim në përdorimin e tokës. Prandaj, menaxhimi i qëndrueshëm i tokës dhe mbrojtja e saj duhet të sigurohen kur planifikohet integrimi i infrastrukturës të planifikuar në mjedis.

Aktivitetet në pyje duhet të reduktohen në nivelin më të ulët të mundshëm, dhe planifikimi i aktiviteteve në tokën me potencial më të dobët prodhimi dhe tokën jashtë zonave të pyjeve të dendura dhe atyre me funksione të rëndësishme të prodhimit të drurit duhet të ketë prioritet. Kur integrohet infrastruktura e planifikuar në mjedis, përmirësimi brenda strukturave dhe korridoreve ekzistuese ka përparësi ndaj ndërtimit të ri.

Për të siguruar përdorimin e qëndrueshëm të burimeve natyrore, masat e përgjithshme për projektet individuale duhet të plotësohen me udhëzime që promovojnë riciklimin dhe përdorimin e mbeturinave të veta, dhe më e rëndësishmja, përdorimin e materialeve ndërtimore të certifikuar që bëhen nga nënprodukte të ricikluara ose materialeve mbeturina nga sektorë të tjerë.

Masat specifike lehtësuese

- Të gjithë materialet (tokat dhe mbeturinat) që do të hiqen, do të depozitohen dhe do të varrosen në zona të caktuara, ku ato do të izoloreshin nga ujërat nëntokësore.
- Materialet e nxjerra nga prerja e seksioneve janë burime natyrore dhe përdorimi i tyre brenda një skeme duhet të maksimizohet duke përdorur teknika ndërtimi që intensifikojnë kompresimin e materialeve për përdorim si mbushje inxhinierike.
- Megjithatë, do të ketë një sasi të konsiderueshme material që, për shkak të karakteristikave të tij fizike dhe strukturore, nuk është i përshtatshëm për përdorim si mbushje inxhinierike brenda skemës. Ky material mund të jetë i përshtatshëm për aktivitete të tjera, siç është peizazhi, ku kërkesat strukturore nuk janë të tilla. Përdorimi i këtij materiali duhet të maksimizohet brenda projektit përkatës dhe çdo material i tepërt duhet të transportohet jashtë sitit.

10.2. Ajri

Udhëzimet dhe masat lehtësuese të përgjithshme për arritjen e objektivit mjedisor 3

Në planifikimin e aktiviteteve të PH-së të PK Sharri, sa i përket ndotjes së ajrit, duhet të merren parasysh objektivat kombëtarë dhe standardet e lejueshme të emisioneve, të vendosura nga BE, OBSH dhe legjislacioni përkatës i Kosovës.

Një program i detajuar masash për uljen e ndotjes nga grimcat PM10 dhe PM2.5 duhet të përgatitet për çdo zonë të mundshme problematike. Ky program duhet të ndiqet kur planifikohen projektet specifike të Planit, në një shkallë më të gjerë. Prioriteti në procedurën e selektimit duhet t'i jepet varianteve që ofrojnë përmirësimin më të madh të cilësisë së ajrit të mjedisit.

Kur draftohen projekte specifike që përfshijnë ndërhyrje infrastrukturore, duhet të respektohen udhëzimet dhe masat lehtësuese të parashikuara në VNM-të përkatëse, për të arritur objektivat e mbrojtjes së ajrit nga ndotja.

Masat specifike lehtësuese

- Monitorimi i cilësisë së ajrit në të gjithë territorin e zonës përmes ngritjes së stacioneve automatike monitoruese;
- Koordinimi ndërmjet institucioneve qendrore dhe lokale për vlerësimin e kushteve mjedisore lidhur me cilësinë e ajrit dhe masat për ndryshimet klimatike.

10.3. Faktorët klimatik

Udhëzimet dhe masat lehtësuese të përgjithshme për arritjen e objektivit mjedisor 4

10.3.1. Masat e mitigimit të ndryshimeve klimatike

Zbatimi i masave për të arritur objektivat e Planit duhet të marrë parasysh qëllimet treguese për uljen e emisioneve të gazrave serë. Në këtë kontekst, duhet të merren parasysh:

- Definimi i protokolleve dhe monitorimi i rasteve të trajtimit të sëmundjeve që rrjedhin nga ngjarjet meteorologjike;
- Definimi i masave të emergjencës civile për të shmangur/mitiguar ndikimet e kushteve ekstreme të motit;
- Definimi i kriterëve dhe politikave për futjen e teknologjive moderne në bujqësi si dhe praktikave më të mira të bujqësisë organike;
- Integrimi i çështjeve të ndryshimeve klimatike në kuadrin politik dhe ligjor duke specifikuar institucionet dhe përgjegjësitë për identifikimin, zbatimin dhe monitorimin e masave të mitigimit/adaptimit ndaj ndikimeve të ndryshimeve klimatike.

10.3.2. Masat për adaptimin ndaj ndryshimeve klimatike

Projektet specifike të PH-së të PK Sharri duhet të dizajnohen në një mënyrë që është e efektshme në përdorimin e burimeve, që do të thotë se duhet të merret parasysh ndjeshmëria e infrastrukturës të planifikuar ndaj ndryshimeve klimatike, katastrofave natyrore dhe katastrofave antropogjenike. Kjo do të thotë se masat nga vlerësimi i rrezikut dhe adaptimet duhet të merren parasysh kur planifikohen infrastrukturën, që të rritet qëndrueshmëria e infrastrukturës ndaj ndryshimeve klimatike, veçanërisht në lidhje me reshjet, përmytjet, stuhitë, temperaturat e larta dhe valët e nxehta, thatësi dhe rritjen e nivelit të detit. Në këtë kuadër, është e nevojshme të:

- Përgatitet një analizë e ndjeshmërisë së infrastrukturës të planifikuar ndaj ndryshimeve klimatike;
- Zbatohen masa dhe përshtatje në bazë të rezultateve të analizës që rrisin qëndrueshmërinë e infrastrukturës ndaj ndryshimeve klimatike.

Për të arritur objektivin mjedor lidhur me adaptimin ndaj ndryshimeve klimatike, duhet të sigurohet:

- Në terma afatgjatë, infrastruktura e planifikuar duhet të jetë më pak e ndjeshme ndaj pasojave të reshjeve ekstreme (shi, borë, si dhe ngrica);
- kur planifikohet një ndërtim i ri ose zgjerim i strukturave ekzistuese, duhet të bëhet një analizë e ndjeshmërisë së infrastrukturës së planifikuar ndaj kushteve ekstreme të motit dhe në bazë të rezultateve të saj duhet të bëhet një plan masash për reduktimin e përhershëm të pasojave të këtyre dukurive. të jenë të përgatitur.
- duhet të sigurohet që zbatimi i masave për uljen e ndjeshmërisë së infrastrukturës së planifikuar ndaj kushteve ekstreme të motit të bëhet detyrë qendrore e menaxhimit të infrastrukturës dhe qëllimi i zbatimit të këtyre masave duhet të bazohet veçanërisht në zvogëlimin e dëmeve që u shkaktohen përdoruesve të kësaj. infrastrukturë e ndjeshme ndaj motit;
- Udhëzimet, metodologjia dhe procedurat për mbledhjen e informacionit mbi kushtet ekstreme të motit, dhe për planifikimin dhe zbatimin e masave për të zvogëluar ndjeshmërinë e infrastrukturës së planifikuar ndaj kushteve ekstreme të motit duhet të përcaktohen qartë në PK Sharri.

Masat specifike lehtësuese

- Strukturimi i kërkesave dhe nevojave për dru;
- Projektimi dhe përcaktimi i kriterëve për ndërtimin e infrastrukturave nëntokësore me materiale dhe struktura rezistente ndaj kushteve të motit dhe në veçanti ndaj temperaturave dhe lagështisë së lartë;
- Ndalimi i ndërhyrjeve të paligjshme;
- Monitorimi i vazhdueshëm i kushteve ekologjike të mjedisve natyrore;
- Monitorimi i gjendjes së objekteve dhe monumenteve të trashëgimisë kulturore.

10.4. Uji

Udhëzimet e përgjithshme dhe masat lehtësuese për të arritur objektivin mjedor 5

Për të kufizuar efektet e presionit që ushtron infrastruktura e planifikuar mbi burimet ujore dhe për të parandaluar ndikimet negative në cilësinë e ujit, duhet të shmanget integrimi hapësinor i infrastrukturës së planifikuar në zonat e ndjeshme ndaj ujit.

Në integrimin hapësinor të infrastrukturës së planifikuar, është e nevojshme të shmanget integrimi i objekteve në zonat e rrezikuara nga erozioni. Në rast të aktiviteteve në këto zona, duhet vërtetuar se niveli ekzistues i rrezikut të zonës më të gjerë nuk do të rritet. Udhëzuesi i lartpërmendur duhet të merret parasysh në mënyrë që të reduktohet presioni i infrastrukturës së planifikuar në zonat në rrezik dhe të sigurohet që niveli i rrezikut në zona të veçanta të mos rritet.

Aktivitete të tilla mund të ndikojnë ndjeshëm në statusin ekologjik të rrjedhave ujore dhe të reduktojnë zonat e ruajtjes dhe të prodhojnë ndikime kumulative në biodiversitetin e zonës dhe shërbimet e ekosistemeve të zonës. Në rastet e përjashtimit nga kjo masë, kjo duhet të jetë e mundur vetëm në bazë të argumentimit të ekspertëve, duke deklaruar se elementi i infrastrukturës nuk mund të integrohet në vende të tjera pa kosto jashtëzakonisht të larta. Llogaritja e këtyre kostove duhet të përfshijë edhe kostot që rrjedhin nga reduktimi i shërbimeve të ofruara nga ekosistemi. Marrja në konsideratë e udhëzimit të lartpërmendur do ta bëjë llogaritjen e kostove më të saktë dhe të balancuar në mënyrë adekuate.

Për të reduktuar ndjeshëm ndikimet negative në cilësinë e ujit, duhen marrë masat e mëposhtme:

- blejnë pajisjet e duhura për t'u marrë me shkarkimet e substancave të rrezikshme në rrjedhat ujore;
- të sigurojë qarkullimin e rrjedhave ujore dhe në këtë mënyrë të parandalojë eutrofikimin përmes planifikimit të duhur;
- të forcojë zbatimin e ligjeve dhe rregulloreve përkatëse.

Gjatë hartimit të dokumentacionit specifik të projektit, duhet të kryhet një vlerësim i ujërave nëntokësore, sipas rastit. Vlerësimi duhet të përfshijë gjithashtu masa lehtësuese specifike, në këtë drejtim.

- Ndikimet e ndotjes do të shmangen duke adoptuar praktikën më të mirë të menaxhimit të vendndodhjes, të tilla si:
- Hedhja e produkteve të dëmshme pranë rrjedhave ujore nuk do të autorizohet;
- Zonat e magazinimit duhet të jenë të rrethuara dhe të mbuluara për të parandaluar derdhjet e ndryshme;
- Derdhja e betonit, aty ku është e përshtatshme, duhet të bëhet duke përdorur armaturën e duhur për të shmangur ndotjen;
- Në rast derdhjesh serioze të kimikateve ose lëngjeve gjatë kryerjes së punimeve, kontraktori duhet të hartojë një program masash për ujërat sipërfaqësore dhe nëntokësore. Marrja e mostrave të ujërave nëntokësore duhet të përfshijë matjen in situ të pH, turbullirës dhe përçueshmërisë elektrike. Të gjitha veprimet e kërkuara dhe, nëse është e nevojshme, analizat, duhet të kryhen në përputhje me legjislacionin përkatës.

10.5. Natyra

Udhëzimet e përgjithshme dhe masat lehtësuese për të arritur objektivat mjedisore 6 dhe 7

Për të ruajtur në mënyrë të përhershme mjedisin natyror dhe biodiversitetin, duhet të merren parasysh masat e mëposhtme:

- Shfrytëzimi i infrastrukturës ekzistuese ka përparësi ndaj ndërtimit të infrastrukturës së re;
- Nëse aktivitetet në mjedisin e pacenuar nuk mund të shmangen, duhet të shmangen aktivitetet në zona të mbrojtura, në zona me rëndësi ekologjike dhe zona me karakteristika të vlefshme natyrore;
- Duhet të sigurohen kalime të përshtatshme për kafshët e egra, të cilat janë në përputhje me praktikën më të mirë evropiane. Para planifikimit dhe zhvillimit të çdo projekti infrastrukturor, duhet të kryhet një studim ose duhet të përmbledhen rezultatet e studimeve ekzistuese, të cilat do të lehtësojnë integrimin e një projekti në një vend dhe mënyrë të përshtatshme (forma, madhësia dhe rregullimi i objektit dhe rrethinat e saj). Planet duhet gjithashtu të parashikojnë kalime për kafshët e vogla (amfibët, gjitarët e vegjël, zvarranikët) në bazë të studimeve ekzistuese ose, nëse është e nevojshme, hulumtimeve shtesë.

Në integrimin hapësinor të infrastrukturës së planifikuar, duhet të shmangët integrimi i projekteve në zona me karakteristika të vlefshme natyrore. Marrja në konsideratë e udhëzuesit do të lehtësojë ruajtjen e llojeve dhe karakteristikave të veçorive të vlefshme natyrore.

Në integrimin hapësinor të infrastrukturës së planifikuar, duhet të shmangët integrimi i projekteve në zonat e mbrojtura. Nëse aktivitetet në zona të tilla nuk mund të shmangen dhe nëse kjo lejohet me aktin për mbrojtjen e zonës individuale, duhet të merren udhëzimet, bazat dhe kushtet për mbrojtjen e zonave të mbrojtura të natyrës të parashikuara në regjimet e mbrojtjes të miratuara me aktet për mbrojtjen. parasysh. Marrja në konsideratë e udhëzuesit do të lehtësojë mbrojtjen e zonave të mbrojtura.

Periudha për zbatimin e aktiviteteve duhet të përshtatet me ciklet e jetës së kafshëve dhe bimëve, d.m.th.:

- përshtatja me kafshët sipas aktiviteteve që nuk përkojnë, ose në një masë më të vogël, me periudhat kur kafshët kanë nevojë për paqe ose nuk mund të largohen, veçanërisht gjatë periudhës së riprodhimit, mbarështimit, rritjes dhe dimërimit;
- përshtatja me bimët duke lehtësuar prodhimin e farës, mbjelljen natyrale dhe forma të tjera riprodhimi.

Respektimi i masës do të zvogëlojë shqetësimet në ciklet e jetës së kafshëve dhe bimëve dhe do të rrisë probabilitetin për të arritur ose ruajtur një gjendje të favorshme të popullatave. Probabiliteti për të arritur objektivin e ruajtjes së biodiversitetit do të jetë më i lartë.

Masat specifike lehtësuese

Projektet specifike të planifikuara në PS Sharri duhet të plotësohen me një masë për të mbrojtur në mënyrë më adekuate speciet individuale të kafshëve të egra nga rreziqet që dalin nga ndërtimi i infrastrukturës së re. Duhet të zbatohen masa specifike lehtësuese: Sigurimi i korridoreve të migrimit dhe siguria e kafshëve. Përmbajtja e masës duhet të jetë si më poshtë:

- Reduktimi i fragmentimit të habitateve të specieve duke vendosur kalime për kafshët e egra në rrugët ekzistuese të lëvizjes (veçanërisht për gjitarët dhe amfibët). Për këtë qëllim, fillimisht duhet të kryhet një studim ose të mblidhen të dhëna nga monitorimi ekzistues.
- Në infrastrukturën e planifikuar rishtazi, duhet të sigurohet ruajtja e rrugëve ekzistuese të migrimit me ndërtimin e objekteve të duhura dhe rregullime të tjera për të parandaluar lëvizjen e kafshëve të egra. Për nevojat e planifikimit, në fazën e parë do të përgatitet një studim me qëllim (ose do të përmbledhen rezultatet e studimeve të kryera tashmë, nëse ka), i cili përfshin të dhëna për speciet që mund të preken dhe udhëzime për projektuesin e projektit për të planifikuar infrastrukturën. ose rregullimi (vendndodhja, forma, madhësia, gjelbërimi i strukturës dhe rrethinës, etj.).

Kjo masë do të lehtësojë lidhjen e habitateve (rivendosjen ose ruajtjen e rrugëve të migrimit) të specieve dhe arritjen e objektivave mjedisore lidhur me mbrojtjen e natyrës.

10.6. Mbeturinat

Udhëzimet e përgjithshme dhe masat lehtësuese për të arritur objektivin mjedor 8

Zhvillimet e planifikuara infrastrukturore mbartin padyshim pasojat e gjenerimit të mbeturinave, të cilat mund të ndikojnë në integritetin e mjedisit brenda parkut, por edhe rreth tij. Gjenerimi i mbeturinave ka një efekt të drejtpërdrejtë në zhvillimin e turizmit dhe në zhvillimin e përgjithshëm ekonomik të zonës si dhe në integritetin ekologjik të parkut.

Masat lehtësuese që do të parashikohen dhe zbatohen në lidhje me menaxhimin e mbeturinave janë si më poshtë:

- Rinovimi/ripërdorimi i tokës, duke e kthyer atë në një zonë me vlera rekreative për parkun, në përputhje me standardet e sigurisë;
- Plani duhet të përcaktojë zonat e trajtimit të mbeturinave dhe zhvillimin e infrastrukturës së menaxhimit të mbeturinave (pikat e transferimit);
- Dizajni i standardizuar i projektit dhe mbështetja teknike duhet t'u ofrohet zonave të mbeturinave dhe autoriteteve lokale për të siguruar cilësinë e duhur të planeve dhe rezultate të krahasueshme;

- Janë të nevojshme buxhete të mjaftueshme për menaxhimin e mbeturinave, duke përfshirë edhe sektorin privat;
- Krijimi i kushteve të duhura që donatorët ndërkombëtarë (veçanërisht fondet e BE-së) të financojnë infrastrukturën e nevojshme;
- Mobilizimi i një instrumenti financimi në nivel kombëtar, rajonal dhe vendor për të përmbushur funksionet e tij në fushën e menaxhimit të mbeturinave;
- Forcimi i mekanizmave për mbledhjen më të mirë të tarifave dhe zbatimin e sanksioneve.

10.7. Zhurma

Udhëzimet e përgjithshme dhe masat lehtësuese për të arritur objektivin mjedisor 9

Gjatë planifikimit të zhvillimit të projekteve infrastrukturore, për të reduktuar ndotjen akustike në mjedis në përputhje me legjislacionin përkatës, është e nevojshme të sigurohen masa që kontribuojnë në:

- reduktimin e ekspozimit të zonave të ndjeshme ndaj ndikimeve negative;
- mbrojtjen e mjedisit.

Zbatimi i masave është i domosdoshëm në të gjitha fushat ku PH i PK Sharri parasheh zhvillim të ri të infrastrukturës.

Gjatë përgatitjes së dokumentacionit përkatës për aktivitetet e infrastrukturës, duhet të respektohen udhëzimet e mëposhtme për të arritur objektivin e reduktimit të ndotjes akustike:

- masat për të reduktuar emetimet e zhurmës në burim duhet të sigurohen në masën më të madhe të mundshme;
- në zonat ku tejkalohe kufijtë e ndotjes akustike, duhet të merren masa (të përkohshme ose të përhershme) për të parandaluar zgjerimin e zhurmës në mjedis;
- Integrimi i projekteve infrastrukturore në zonat që janë përcaktuar në legjislacionin për mbrojtjen nga zhurma si veçanërisht të ndjeshme ndaj zhurmës, duhet të shmanget në masën më të madhe të mundshme
- Duhet të shmanget integrimi i masave në zona të hapura të qeta (zona të mbrojtura në përputhje me rregulloret për ruajtjen e natyrës).

Masat për mbrojtjen e mjedisit nga zhurmat duhet të fokusohen kryesisht në: (a) masat për të reduktuar emetimet e zhurmës në burim; (b) masat për të parandaluar përhapjen e zhurmës në mjedis; dhe (c) nëse është e nevojshme, masat për të krijuar kushte të përshtatshme jetese në zonat e ekspozuara.

Masat për të reduktuar emetimet e zhurmës në burim janë më efektive. Ulja e emetimeve të zhurmës nga burimet e saj mund të arrihet kryesisht nëpërmjet modernizimit të logjistikës në përdorim, riorganizimit të flukseve të trafikut dhe orareve për kryerjen e ndërhyrjeve në infrastrukturë, etj.

Masat për parandalimin e përhapjes së zhurmës në mjedis përdoren kryesisht për të mbrojtur mjedisin nga zhurmat e shkaktuara gjatë fazës së zhvillimit të projektit.

Masat për të siguruar kushte të përshtatshme jetese janë të zbatueshme në zonat ku masat e tjera nuk janë teknikisht të realizueshme ose ekonomikisht të zbatueshme.

Masat specifike lehtësuese

Rritje të ndikimeve të ndotjes akustike priten edhe gjatë zbatimit të aktiviteteve infrastrukturore. Ndikimet e fazës së ndërtimit do të jenë afatshkurtra dhe të kthyeshme. Masat e mëposhtme lehtësuese duhet të merren në veçanti për të reduktuar ndikimet gjatë zbatimit të aktiviteteve:

- Përdorimi i pajisjeve të ndërtimit dhe makinerive të prodhuara në përputhje me standardet e shkarkimit të zhurmës për makineritë e ndërtimit, në përputhje me rregullat për shkarkimet e zhurmës nga makineritë e përdorura në zona të hapura dhe në përputhje me direktivat përkatëse të BE-së;
- Do të ndiqen praktikat më të mira, duke përfshirë mirëmbajtjen e duhur të pajisjeve, për të minimizuar zhurmën e krijuar nga operacionet në terren, dhe në të gjitha rastet, në përputhje me rregulloret përkatëse;
- Çdo pajisje që është e nevojshme për t'u përdorur dhe shkakton ndotje akustike do të rrethohet nga një pengesë akustike ose reflektor portativ;
- Respektimi i orarit të miratuar të punimeve;
- Banorët e zonave përreth parkut do të informohen paraprakisht kur të kryhen punime që lëshojnë zhurmë të konsiderueshme.
- Në kantier nuk do të përdoren makineri ose pajisje që shkaktojnë shqetësime për shkak të zhurmës.

10.8. Popullsia dhe asetet materiale

Udhëzime të përgjithshme dhe masa lehtësuese për arritjen e objektivit mjedisor 10

Në përgjithësi, infrastruktura e planifikuar pritet të ketë ndikime pozitive në popullsinë dhe asetet materiale. Këto ndikime përfshijnë:

- **Krijimin e vendeve të punës:** Menaxhimi i parkut, turizmi dhe përpjekjet për konservimin mund të krijojnë mundësi pune të drejtpërdrejta dhe të tërthorta për popullsinë lokale, si guida, rojtarë të parkut, punonjës në sektorin e mikpritjes dhe furnizues.
- **Eko-turizmi:** Promovimi i eko-turizmit mund të sjellë përfitime ekonomike përmes rritjes së shpenzimeve të vizitorëve në mallra, shërbime dhe biznese lokale, duke promovuar praktika të qëndrueshme.
- **Gjenerimi i të ardhurave:** Tarifat e hyrjes, shërbimet e lidhura me parkun dhe marrëveshjet e ndarjes së të ardhurave mund të sigurojnë përfitime ekonomike për qeveritë lokale dhe komunitetet.

Megjithatë, për të përfituar plotësisht nga këto ndikime pozitive, duhet të merren parasysh masat e mëposhtme:

- **Konsultimi me komunitetet:** Përfshirja e komuniteteve lokale që në fazat e hershme të procesit të planifikimit për të siguruar integrimin e pikëpamjeve, nevojave dhe shqetësimeve të tyre në plan. Krijimi i kanaleve të qarta komunikimi mes autoriteteve të parkut dhe komuniteteve përreth.
- **Programet e qëndrueshme të jetesës:** Zhvillimi i programeve alternative të jetesës (p.sh., eko-turizëm, artizanat, bujqësi e qëndrueshme) për komunitetet që varen nga burimet natyrore brenda parkut, për të minimizuar humbjet ekonomike potenciale.
- **Krijimi i vendeve të punës dhe punësimi lokal:** Prioritizimi i punësimit lokal për menaxhimin e parkut, programet e konservimit dhe shërbimet turistike, për të siguruar që përfitimet ekonomike të mbeten brenda komunitetit.
- **Marrëveshjet për qasje dhe përdorimin e burimeve:** Zhvillimi i marrëveshjeve të qarta që lejojnë përdorimin e qëndrueshëm të burimeve të parkut nga komunitetet lokale (p.sh.,

produkte pyjore jo-druore, kullotat tradicionale), duke mbrojtur integritetin ekologjik të parkut.

Projektet specifike gjithashtu duhet të fokusohen në sigurimin që infrastruktura e re të jetë e disponueshme për të gjithë përdoruesit. Kjo pritet të inkurajojë përfshirjen më aktive të komunitetit në organizimin e infrastrukturës, për ta bërë atë më të arritshme për të gjitha klasat dhe kategoritë sociale.

Prioritet gjatë planifikimit dhe zhvillimit të projekteve të reja duhet t'i jepet përmirësimit të lidhshmërisë dhe zhvillimit në zonat përreth parkut. Zbatimi i projekteve të tilla do të përmirësojë aksesueshmërinë dhe do të kontribuojë në zhvillimin ekonomik më të shpejtë të këtyre zonave.

10.9. Trashëgimia kulturore

Udhëzime të përgjithshme dhe masa lehtësuese për arritjen e objektivit mjedisor 11

Zhvillimi i infrastrukturës së planifikuar mund të ndikojë në njësi dhe zona të trashëgimisë kulturore, veçanërisht në drejtim të degradimit të veçorive të peizazhit përreth njësive të trashëgimisë kulturore, dëmtimit të objekteve të trashëgimisë kulturore dhe shkatërrimit të mbeturinave arkeologjike gjatë ndërtimit të objekteve për shkak të dridhjeve, që mund të shkaktojnë dëme në ndërtesat e trashëgimisë kulturore. Për të shmangur këto ndikime, duhet të konsiderohen:

- Vendosja e infrastrukturës së re jashtë zonave të trashëgimisë kulturore. Prioritet duhet t'i jepet ruajtjes së integritetit dhe veçorive të peizazheve kulturore, zonave të ndikimit të trashëgimisë arkitekturore dhe mbeturinave arkeologjike.
- Ruajtja e mbeturinave arkeologjike. Aktivitetet në mjedis që mund të dëmtojnë mbeturinat arkeologjike, si gërmimet, duhet të shmangen. Duhet të kryhen hulumtime arkeologjike paraprake të gjera, rezultatet e të cilave duhet të merren parasysh gjatë pozicionimit të infrastrukturës së planifikuar dhe të zbatohen masa për ruajtjen e mbeturinave arkeologjike.
- Integrimi i infrastrukturës në mjedis. Përparësi duhet t'i jepet përmirësimeve brenda strukturave dhe korridoreve ekzistuese, në vend të ndërtimit të ri

10.10. Peizazhi

Udhëzime të përgjithshme dhe masa lehtësuese për arritjen e objektivit mjedisor 12

Për të siguruar konservimin e peizazheve të jashtëzakonshme dhe zonave me veçori dalluese, duhet ndjekur këto udhëzime:

- Infrastruktura e planifikuar nuk duhet të integrohet në zona me peizazhe të jashtëzakonshme apo me veçori të dallueshme;
- Në integrimin hapësinor të projekteve specifike, duhet të kërkohen vende jashtë peizazheve të jashtëzakonshme dhe zonave me veçori të dallueshme;
- Duhet të zbatohen masa teknike të përshtatshme për të siguruar një pamje peizazhore cilësore, veçanërisht në rastet e aktiviteteve në njësi peizazhore natyrore dhe me pasuri kulturore;
- Përmirësimet brenda strukturave dhe korridoreve ekzistuese duhet të kenë përparësi ndaj ndërtimit të ri.

Nëse projekti specifik mbivendoset me një peizazh ekzistues, duhet ndjekur një qasje që synon të mbrojë dhe përmirësojë vlerat e peizazhit. Objektivat për punimet peizazhore përfshijnë:

- Zhvillimin e një peizazhi që lidhet me modelin, shkallën dhe diversitetin e veçorive ekzistuese;
- Minimimin e ndërhyrjeve vizuale dhe reduktimin e natyrës negative të çdo pengese vizuale;
- Mbrojtjen, rivendosjen ose përmirësimin e elementeve të peizazhit ekzistues që preken drejtpërdrejt nga projekti i propozuar;
- Krijimin e kushteve të këndshme dhe të sigurta për përdoruesit e parkut.

11. MONITORIMI I GJENDJES SË MJEDISIT NË PARKUN KOMBËTAR SHARRI

Sistemi i monitorimit të ndikimeve mjedisore të rëndësishme nga zbatimi i Planit është një mjet i lehtë për t'u përdorur për monitorim efikas.

Monitorimi i ndikimeve është jashtëzakonisht i rëndësishëm për zbatimin e Planit, dhe sipas Ligjit për Vlerësimin Strategjik Mjedisor, zbatimi i një Plani duhet të monitorohet për të identifikuar efektet negative të rëndësishme ose të paparashikuara, duke lejuar reagim të hershëm dhe përshtatje të mundshme.

Për këtë qëllim, është zhvilluar një Sistem Monitorimi për ndikimet kryesore mjedisore që dalin nga Plani si rezultat i vlerësimit të ndikimit dhe vlerësimit mjedisor. Ky sistem përfshin të gjithë treguesit përkatës mjedisorë për çdo sektor mjedisor (p.sh., shëndeti, natyra/biodiversiteti, ndryshimet klimatike, toka, uji, cilësia e ajrit, etj.) dhe identifikon kompetencat dhe përgjegjësitë për matjen e secilit tregues mjedisor të sugjeruar.

Të dhënat duhet të mblidhen nga dy burime:

- (a) Të dhëna primare të krijuara nga matjet e parametrave mjedisorë; dhe
- (b) Vlerësimi i treguesve mjedisorë.

Procesi i gjetjes së të dhënave përmes matjeve mund të përfshijë Autoritetet Komunale, por edhe Autoritetet Kombëtare (p.sh., MMPHI, MBZH, etj.), Autoritetet Lokale, institucionet shkencore dhe profesionale, si dhe ndërmarrjet (p.sh., landfill, shoqatat turistike, drejtoritë e shëndetit, OJQ-të). Matja e treguesve mjedisorë është një proces kompleks; qoftë proces i rregullt apo edhe më tepër, i vazhdueshëm.

Për këtë, duhet të bazohet në përvojën dhe sistemet e monitorimit të mbajtura nga organet e tjera, duke vënë theksin, nga njëra anë, në monitorimin e zbatimit të standardeve të nevojshme matëse nga organet e tjera dhe kryesisht operatorët e projekteve (nëpërmjet përfshirjes së tyre në procesin e lejeve mjedisore) dhe nga ana tjetër në mbledhjen, përpunimin dhe shpërndarjen e të dhënave.

AMMK -ja dhe Drejtoritë Komunale duhet të kenë një rol kyç në menaxhimin dhe shpërndarjen e të dhënave. Në këtë kontekst, departamentet përkatëse duhet të planifikojnë dhe të veprojnë si një qendër për mbledhjen, analizën dhe shpërndarjen e informacionit. Në veçanti, roli i Departamenteve Komunale duhet të përfshijë sa vijon:

- Mbledhja e të dhënave nga matjet e kryera nga Shërbimet Komunale, qoftë në baza të përhershme apo të përkohshme.
- Mbledhja e të dhënave parësore kryhet nga ndërmarrjet komunale (p.sh. landfill, impianti i trajtimit të ujërave të zeza, Ndërmarrja për Menaxhimin e Mbeturinave, Korporata Energjetike, Organet Menaxhuese të Turizmit).
- Mbledhja e të dhënave parësore kryhet nga administrata publike (p.sh. Sistemi i Monitorimit Kombëtar/Lokal për cilësinë e ujërave sipërfaqësore, cilësinë e ajrit, etj).
- Mbledhja e të dhënave parësore kryhet nga organe shkencore dhe të tjera.
- Analiza dhe sinteza e të dhënave për të nxjerrë përfundime mbi gjendjen mjedisore brenda Rajonit.
- Ruajtja e të dhënave dhe zhvillimi i serive kohore për të monitoruar gjendjen mjedisore me kalimin e kohës.

- Shpërndarja e të dhënave përmes raporteve të duhura, sipas legjislacionit aktual ose/dhe vendimeve rajonale. Këto raporte kanë për qëllim:
 - (a) plotësojnë kërkesat përkatëse të legjislacionit,
 - (b) informojë ata që marrin pjesë në procesin e planifikimit dhe monitorimit të zbatimit të planit (vendimmarrësit) dhe
 - (c) informojnë publikun e prekur nga zbatimi i planit.

Qëllimi i programit të monitorimit në kuadër të këtij raporti është që të ketë një grup të qëndrueshëm të dhënash në lidhje me PS të PK Sharri dhe veprimet shoqëruese mbi të cilat mund të identifikohen ndikimet e mundshme negative mjedisore.

Nën-seksionet dhe tabela në vijim paraqet modelin e Programit të Monitorimit të PK Sharri. Tabela është hartuar nga sektorët e mjedisit siç përshkruhet në raport.

Për çdo sektor mjedisor jepen treguesit përkatës mjedisorë, organi monitorues, parametrat mjedisorë dhe frekuenca e monitorimit. Është e rëndësishme të theksohet se treguesit e përshkruar i nënshtrohen rishikimit sipas nevojës dhe sipas këtij arsytimi, tabela duhet parë më shumë si një model për programin e monitorimit dhe të trajtohet si një dokument “ i gjallë ”, i rregulluar gjithashtu në një bazë sipas nevojës.

Në fund, duhet theksuar se të dhënat mjedisore të prodhuara nga programi i monitorimit duhet të raportohen, publikohen dhe vihen në dispozicion të publikut.

Popullsia dhe asetet materiale

Një çështje që kërkon monitorim është popullsia dhe asetet materiale. Kjo përfshin të dhëna të përgjithshme dhe komoditete rezidenciale të cilat duhet të mbrohen dhe të kujdesen. Kjo mund të monitorohet duke matur kërkesat për leje ndërtimi, monitorimin e rregullt në terren, kontaktet dhe shkëmbimin e të dhënave me drejtoritë e Komunës, duke ndërtuar një mekanizëm ankimi etj.

Ndryshimi i klimës

Planifikimi për ndryshim dhe shqyrtimi i hershëm i përshtatjes ndaj ndryshimeve klimatike u lejon autoriteteve lokale të reduktojnë ekspozimin e tyre ndaj rrezikut në përgjithësi.

Për të reduktuar cenueshmërinë ndaj ndryshimeve klimatike, kriteret duhet të përcaktohen si ruajtja e energjisë dhe promovimi i burimeve të rinovueshme, të tilla si mbeturinat në energji.

Komunat duhet të ndër marrin një Profili Lokal të Ndikimit të Klimës (LCIP). Një LCIP është një proces për të theksuar cenueshmërinë e bashkisë ndaj ngjarjeve të rënda të motit dhe se si këto ndikojnë në komunitetet lokale, asetet e autoriteteve lokale, infrastrukturën dhe kapacitetin për të ofruar shërbime. Ndër të tjera, LCIP përfshin informacion mbi ndikimet e motit në shërbimet publike (p.sh. shërbimet e grumbullimit dhe riciklimit të mbeturinave, etj.).

Është e rëndësishme të sigurohet që çdo ndërprerje e lidhur me motin në shërbimet publike regjistrohet dhe rishikohet periodikisht për të parë nëse standardet për një shërbim të pranueshëm janë përmbushur.

Informacioni për të mbledhur / matur dhe analizuar për çdo ngjarje të rëndë të motit duhet të përmbajë si më poshtë:

1. ***Ngjarja*** : Viti dhe moti
2. ***Ndikimi***: Si dhe pse ndikoi kjo ngjarje në shërbimet?

3. **Pragjet kritike:** A kishte ndonjë prag kritik, p.sh., temperatura, periudha kohore e thatësisë ose nivelet e përmytjeve, të cilat përshpejtuan ndërprerjen? Nëse po, cilat ishin ato?
4. **Përgjigja dhe kostoja e menjëhershme :** Çfarë masash korrigjuese merren gjatë motit të ashpër? Cila është kostoja që lidhet me këto masa?
5. **Përgjigja dhe kostoja afatgjatë:** Çfarë riparimesh apo masash të tjera afatgjata janë të nevojshme dhe cila është kostoja shoqëruese?
6. **Efektiviteti i përgjigjes :** Sa efektiv duhet të jetë përgjigja e menjëhershme dhe afatgjatë?

Bazuar në informacionin e mbledhur dhe të analizuar, komuna duhet të identifikojë, vlerësojë dhe zbatojë opsionet e përshtatjes.

Biodiversiteti

Kriteret për biodiversitetin sigurojnë që ruajtja e zonave të përcaktuara të ruhet dhe të ruhet. Kjo është e matshme duke studiuar ndikimet në zonat e përcaktuara si rezultat i zhvillimit të objektivit të menaxhimit të mbeturinave.

Biodiversiteti përfshin gjithashtu ruajtjen e biodiversitetit të ujërave të ëmbla. Kjo është e mundur duke matur madhësinë e popullsisë dhe shpërndarjen gjeografike të një specie treguese.

Monitorohen disa parametra nëpërmjet kushteve të lejeve mjedisore dhe monitorimit kombëtar/rajonar/lokal të programuar; të dhëna të tilla mund të përdoren.

Dheu

Një mënyrë për të mbrojtur burimet nga disa shërbime/aktivitete (p.sh. menaxhimi i mbeturinave) është duke vlerësuar ndotjen e tokës, duke monitoruar kështu objektet e menaxhimit të mbeturinave që shkarkimi i rrjedhjeve dhe nënprodukteve të tjera është i nevojshëm.

Përveç kësaj, për të përmirësuar cilësinë e tokës, kompostoja që do të përdoret për qëllime bujqësore dhe peizazhi duhet të monitorohet për cilësinë dhe sasinë e saj.

Monitorohen disa parametra nëpërmjet kushteve të lejeve mjedisore dhe monitorimit kombëtar/rajonar/lokal të programuar; të dhëna të tilla mund të përdoren.

Uji

Burimet ujore meritojnë mbrojtjen, ku vlerat e cilësisë së ujit duhet të plotësojnë standardet dhe rregulloret.

Për të monitoruar efektet në burimet ujore nëntokësore dhe sipërfaqësore, shkarkimet duhet të monitorohen si dhe numri i incidenteve të ndotjes së ujit.

Cilësia e ujit duhet gjithashtu të monitorohet për burimet e ndotjes duke vlerësuar shkarkimet në mjedisin ujor dhe duke zbuluar burimin e tyre.

Monitorohen disa parametra nëpërmjet kushteve të lejeve mjedisore dhe monitorimit kombëtar/rajonar/lokal të programuar; të dhëna të tilla mund të përdoren.

Ajri

Monitorimi i cilësisë së ajrit kërkohet për të minimizuar efektet negative në ajër. Emetimet në ajër duhet të monitorohen dhe të mbahen në kontroll me objektivat kombëtare të cilësisë së ajrit dhe vlerat kufi të emetimeve. Një monitorim i tillë do të sigurojë që cilësia e ajrit të përmirësohet dhe të arrihet standardi i kërkuar nga legjislacioni përkatës kosovar dhe direktivat e BE-së.

Monitorohen disa parametra nëpërmjet kushteve të lejeve mjedisore dhe monitorimit kombëtar/rajonar/lokal të programuar; të dhëna të tilla mund të përdoren.

Burimet e Rinovueshme të Energjisë

Në teori, përdorimi i burimeve të rinovueshme të energjisë matet duke vlerësuar prodhimin neto të energjisë nga këto burime dhe emetimet e gazeve serrë.

Suksesi në përdorimin e burimeve të rinovueshme të energjisë qëndron në promovimin e ruajtjes së energjisë, rritjen e përdorimit të energjisë së rinovueshme dhe reduktimin e emetimeve të gazeve serrë. Të dhëna të tilla duhet të jenë të disponueshme edhe nga procesi i monitorimit të kryer nga MESPI (Raporti i Statusit të Mjedisit).

Tabela 34. Modeli i Programit të Monitorimit të Ndikimeve të Rëndësishme Mjedisore nga PH-ja e PK Sharrit

Nr	Aspekti mjedisor	Treguesi i Mjedisit	Autoriteti Monitorues	Parametrat e Mjedisit	Frekuenca e monitorimit	Komentet
1	Popullsia - Përfshirë pasuri materiale	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Shpërndarja/vendndodhja e popullsisë ▪ Lejet e ndërtimit të marra ▪ Projektvendimet që do të nxirren 	Drejtoritë Kompetente të Komunave	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Vite jetëgjatësi të shëndetshme ▪ Numri i aksidenteve në punë ▪ Përqindja e njerëzve që jetojnë nën kufirin e varfërisë 	Çdo vit	
2	Faktorët klimatikë	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Emetimet e gazeve serrë <ul style="list-style-type: none"> ✓ emetimet sipas burimit (%) ▪ Zhvillimi i kërkesës për energji <ul style="list-style-type: none"> ✓ Shpërndarja e prodhimit të energjisë sipas burimit ▪ Përqindja e BRE (%) ▪ Evoluimi i numrit të automjeteve të pasagjerëve 	MMPHI MMPHI Drejtoritë kompetente të Komunat	SO _x , NO _x , PM ₁₀ , gazet serrë, Pb, CO Përqindja e energjisë nga BRE (%) Numri i automjeteve të pasagjerëve	Çdo vit	Rrjetet e monitorimit të cilësisë së ndotjes së ajrit
3	Natyra (Biodiversiteti - fauna-flora)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Sa habitate të rëndësishme janë në gjendje të kënaqshme ▪ Numri dhe/ose zona e zonave të mbrojtura ▪ Madhësia e biodiversitetit, krahasuar me BE-në 	Organi drejtues i PK Sharri Drejtoritë Kompetente të Komunave	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Habitatet ▪ Numri dhe/ose zona e zonave të mbrojtura ▪ Numri i specieve endemike dhe të rralla ▪ Zonë e mbuluar me pyje 	Sipas Planit të Menaxhimit	

Nr	Aspekti mjedisor	Treguesi i Mjedisit	Autoriteti Monitorues	Parametrat e Mjedisit	Frekuenca e monitorimit	Komentet
		(numri i specieve endemike dhe të rralla <ul style="list-style-type: none"> ▪ Zonë e mbuluar me pyje ▪ Numri dhe sipërfaqja e zënë nga zonat natyrore 		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Numri dhe sipërfaqja e zënë nga zonat natyrore 	Çdo vit	
4	Tokat	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Përqindja e tokës së degraduar ▪ Sasitë e mbeturinave të depozituara në landfillet ▪ Zhvillimi i gjenerimit të mbeturinave për frymë dhe total ▪ % e riciklimit (letër, qelq, BMW, alumin) 	Autoritetet Kompetente Organet e menaxhimit të landfillit	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Përqindja e tokës së degraduar ▪ Sasitë e mbeturinave të depozituara në landfillet ▪ Zhvillimi i gjenerimit të mbeturinave për frymë dhe total ▪ % e riciklimit (letër, qelq, mbeturina komunale të biodegradueshme, alumin) 	Çdo vit	
5	Ujërat	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Cilësia e ujërave sipërfaqësore ▪ Cilësia e ujërave nëntokësore ▪ Përdorimi i ujit sipas sektorëve ▪ Përqindja e riciklimit të ujit ▪ Përqindja e popullsisë e lidhur me trajtimin e ujërave të zeza 	Drejtoritë kompetente Organet e Menaxhimit të WWTP MMPHI	<ul style="list-style-type: none"> ▪ N total, P total, BOD , COD, SS, TDS, pH, përçueshmëri, etj. ▪ pH, përçueshmëria, fortësia, kloruret, sulfatet, COD, BOD, nitrat, nitritet, P totali, metalet, detergjentët, toksikët, mikrobiologjikë etj. ▪ Parametrat mikrobiologjikë për ujërat e banjës 	Marrja e mostrave dhe matjet në përputhje me miratimin e kushteve mjedisore të çdo WWTP. Sistemi Kombëtar i Sipërfaqes Monitorimi i cilësisë së ujit	Sipas ligjit nr. 111/2012 “Menaxhimi i Integruar i Burimeve Ujore”. Sipas ligjit nr. 9915, datë 12.5.2008 “Kudri rregullator i sektorëve të furnizimit me ujë dhe largimit dhe trajtimit të ujërave të ndotura. Ujërat e Larjes: Direktiva 76/160/EEC

Nr	Aspekti mjedisor	Treguesi i Mjedisit	Autoriteti Monitorues	Parametrat e Mjedisit	Frekuenca e monitorimit	Komentet
		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Uji i detit: Cilësia e ujit të banjës 			Sipas Programit të Monitorimit të cilësisë së ujërave të larjes në plazhe	
6	Ajri	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ditët e tejkallimit të kufijve të cilësisë së ajrit ▪ Emetimet sipas burimit 	MMPHI	SO _x , NO _x , PM ₁₀ , gazet serrë, Pb, CO	Çdo vit	Rrjetet e monitorimit të cilësisë së ndotjes së ajrit

Plani i monitorimit është propozuar për të monitoruar ndikimet aktuale të Planit Hapësinor kundrejt objektivave të VSM-së, dhe të sugjeroj qasje dhe korniza kohore relevante.

Objektivi	Qasja monitoruese	Frekuenca e propozuar	Autoriteti përgjegjës
O1: Konzervimi dhe përmirësimi i specieve dhe habitatit	Hartëzimi i habitatit të specieve më të ndjeshme/të rëndësishme të kafshëve të egra dhe bimësisë	çdo 2 vjet	
O2: Rritja/ruajtja e lidhjes natyrore të habitatit	<ul style="list-style-type: none"> - Matja e fragmentimit të zonave më të rëndësishme të habitatit duke përdorur tregues të tillë si: madhësia mesatare e njësive të habitatit, distanca mesatare midis njësive të habitateve të ruajtura mirë - Gjatësia e infrastrukturave të reja lineare (rrugë, pista të skijimit, linja elektrike etj.) që kryqëzojnë zonat me mbulim natyror të tokës 	çdo 1-2 vite	
O3: Përmirësimi i shëndetit (nëpërmjet rekreacionit në natyrë dhe ushtrimeve)	- Pyetësori i administruar për banorët në komunat kryesore për të marrë informacion mbi përdorimin e parkut dhe aktivitetet e lidhura me të në natyrë	çdo 2 vjet	
O4: Reduktimi i ekspozimit ndaj rreziqeve natyrore	- Hartat e zonave me rrezik rrëshqitjeje, të përditësuara periodikisht për të analizuar tendencat në zonat me rrezik Gjatësia e segmenteve rrugore të ekspozuara ndaj problemeve të paqëndrueshmërisë së pjerrësisë	çdo 2 vjet	
O5: Parandalimi i erozionit të tokës	- Madhësia e zonave ku janë vendosur masa kundër erozionit Madhësia e sipërfaqeve ku kanë përfunduar proceset e ripyllëzimit ose restaurimit të pyjeve	çdo 2 vjet	
O6: Ruajtja e kapacitetit prodhues të tokës	- Inventarët e veprimtarive të kullotave	çdo disa vite	
O7: Përmirësimi/ruajtja e cilësisë së ujit	- Parametrat e cilësisë së ujit të monitoruara aktualisht nga AMMK	çdo vit	
O8: Përmirësimi/ruajtja e aftësisë për të ruajtur ujë	<ul style="list-style-type: none"> - Statistikat e rrjedhës së ujit - Harta e pellgjeve ujëmbledhëse më të rëndësishme për ruajtjen e ujit Përdorimi i tokës ndryshon brenda pellgjeve më të rëndësishme ujëmbledhëse	çdo vit	
O9: Minimizimi i përdorimit të panevojshëm të ujit	- Konsumi i ujit për kokë banori në sektorin e turizmit Konsumi i ujit për kokë banori në fshatrat lokale	çdo vit	
O10: Zvogëlimi i emetimeve të gazeve serë	<ul style="list-style-type: none"> - Monitorimi i aksesit të makinave në park - Kapaciteti dhe frekuenca e shërbimeve të transportit publik që 	çdo vit	

	ofrohen për të mbërritur në park dhe brenda parkut.		
O11: Konservimi dhe përmirësimi i karakteret e dallueshme të peizazhit	Gjatësia e korridoreve lumore në gjendje të mirë konservimi (ku aktivitetet njerëzore nuk ndërhyjnë shumë në cilësinë e peizazhit)	çdo vit	
O12: Rikthimi i peizazheve të prekura nga aktivitetet njerëzore	- Numri/madhësia e ndërhyrjeve restauruese të peizazhit	çdo vit	
O13: Ruajtja e trashëgimisë kulturore, përfshirë traditat lokale dhe trashëgiminë etnografike	- Numri i vendeve të trashëgimisë ku janë zhvilluar aktivitetet restauruese - Numri i zonave të trashëgimisë ku është përmirësuar aksesueshmëria	çdo vit	
O14: Ruajtja/rritja e furnizimit me lëndë druri për përdorim lokal	- Madhësia e ndërhyrjeve restauruese të pyjeve - Përqindja e pyjeve të menaxhuara sipas standardeve të certifikuara - Shkalla e prerjeve ilegale	çdo vit	
O15: Ruajtja/rritja e furnizimit me produkte pyjore jo-drunore	- Harta e zonave më të rëndësishme për ofrimin e produkteve pyjore jo drunore - Pyetësorë të administruar për banorët për të pyetur në lidhje me mbledhjen e NTFP	çdo 2 vjet	

Monitorimi i ndikimeve mjedisore për çdo veprim/masë specifike të parashikuar në PH të PK Sharri do të jetë në përputhje me programin e monitorimit dhe mund të përfshijë informacion në formë tabelare, në përputhje me modelin në tabelën e mëposhtme.

Veprimi/masa e zbatuar në kuadër të PH-së së PK Sharri	Treguesit e Mjedisit	Parashikimi i Ndikimeve Kumulative	Veprimi/masa e zbatuar në kuadër të PH-së së PK Sharri
Veprimi/masa 001			
Veprimi/masa 002			
Veprimi/masa 003			
Veprimi/masa...			

12. PROCESI I KONSULTIMIT

Pjesëmarrja dhe konsultimi i palëve të interesuara kanë qenë pjesë integrale e procesit të hartimit të VSM-së. Përfshirja efektive e palëve relevante të interesit kontribuon në cilësinë e vlerësimit, siguron të dhëna për analizën dhe raportin e VSM-së dhe do të mbështesë zbatimin e Planit pas miratimit të tij, si dhe do të kontribuojë në një pranim më të qetë dhe më të efektshëm të projekteve përkatëse.

Qëllimi i konsultimeve me palët e interesuara është i dyfishtë:

1. Krijimi i mundësisë për të gjitha palët e interesuara për të kontribuar në mënyrë efektive dhe në kohë në procesin e VSM-së duke dhënë opinione dhe duke bërë komente përkatëse.
2. Marrja e informacionit, mbledhja e të dhënave dhe verifikimi i gjetjeve dhe konkluzioneve të VSM-së.

Për të pasur konsultime dhe pjesëmarrje efektive të palëve të interesuara, është bërë identifikimi i tyre, është përcaktuar qëllimi i angazhimit të tyre dhe janë përzgjedhur mjetet e konsultimit dhe pjesëmarrjes.

Ekipi zhvilloi një sërë takimesh me palët e interesuara, fillimisht mbi çështjet hyrëse që do të përfshiheshin në raportin e VSM-së dhe më pas në raportin paraprak të VSM-së. Këto takime janë mbajtur online në mënyrë që të mbulohen të gjitha aspektet relevante të PH-së të PK Sharri. Kjo qasje mundësoi që një proces i suksesshëm konsultimi të realizohej si vertikalisht, d.m.th. lidhur me hierarkinë e vendimmarrjes, ashtu edhe horizontalisht, lidhur me përfshirjen e palëve të interesuara.

Ekipi ishte i pranishëm në çdo takim dhe ishte i disponueshëm për t'iu përgjigjur të gjitha pyetjeve dhe për të marrë parasysh të gjitha sugjerimet.

Pas procesit të konsultimit publik, dhe në përputhje me kërkesat ligjore për informimin dhe konsultimin publik në lidhje me procesin e hartimit të VSM-së, më 11 nëntor 2024 u mbajt një prezantim publik i raportit të VSM-së, të cilit më parë i parapriu një seminar më 2 tetor 2024. Poashtu, UN-Habitat së bashku me përfaqësuesit e IPH-së organizuan një takim më 1 tetor 2024 për të prezantuar raportin e PH-së dhe çështjet që lidhen me VSM-në, ku pjesëmarrësit ngritën një sërë çështjesh dhe sugjerimesh, të cilat u adresuan si gjatë fazës pyetje-përgjigje të seancës dëgjimore dhe në raportin përfundimtar. Së fundi, më **XX XX (tbc)**, do të mbahen takimet përfundimtare për prezantimin e gjetjeve të VSM-së në pesë komunat që ndajnë territorin me PK Sharri. Çështjet e ngritura dhe të diskutuara do të prezantohen në detaje në Aneksin e raportit të VSM-së.

13. KONKLUZIONET DHE REKOMANDIMET

- ❖ Ky dokument është në përputhje me kornizat ndërkombëtare dhe kosovare për hartimin e VSM-së dhe forcon mekanizmat vendimmarrës për zbatimin e PH-së së PK Sharri.
- ❖ Prioriteti i projekteve për zbatim do të rriste efikasitetin.
- ❖ Standardizimi i informacionit dhe përditësimi i tij si dhe forcimi i mekanizmave të pjesëmarrjes publike do të ishte mënyra më efektive për një rezultat të favorshëm për të gjitha palët e përfshira në zbatimin e PH të PK Sharri .
- ❖ Përvoja e fituar nga përfituesit përmes mbështetjes së asistencës teknike të UN Habitat për zbatimin e PH të PK Sharri mund të shërbejë si pararojë për raste të tjera të ngjashme në Kosovë dhe më gjerë.
- ❖ Përfundimi i Studimit të VSM-së është se ndikimet negative janë të kufizuara në faktorë të veçantë mjedisor (tokë, ujë, biodiversitet, mbeturina, mjedis akustik/zhurmë dhe peizazh).
- ❖ Dokumenti do të zbatohet më mirë duke bashkërenduar veprimtarinë institucionale të administratës së parkut kombëtar me masat përkatëse që lidhen me forcimin institucional dhe rritjen e kapaciteteve të personelit.
- ❖ Përveç rezultateve të arritura në dixhitalizimin e informacionit dhe raportimit nga dokumentacioni i PH-së, kjo veprimtari duhet të vazhdojë dhe të përditësohet rregullisht gjatë procesit të vendimmarrjes dhe gjatë zbatimit të PH-së, në mbështetje të konservimit dhe zonimit të mjedisit dhe zonave të mbrojtura.
- ❖ Procesi i hartimit të planeve të detajuara vendore për qendrat rezidenciale që janë prioritet në nivel komunal duhet të vazhdojë krahas zbatimit të projekteve me interes në infrastrukturë, pa dëmtuar burimet dhe qëndrueshmërinë e PK Sharri. Projektet e përcaktuara nga VSM brenda kategorisë C të ndikimeve duhet të hartohen me një vëmendje të veçantë ndaj opsioneve të detajuara alternative për të shmangur maksimalisht ndikimet në funksionalitetin e parkut.

14. ANEKSET

14.1. Aneks 1 – Kuadri ligjor gjithëpërfshirës

NDËRKOMBËTARE

- Rio Deklarata në Mjedisi dhe Zhvillimi (1992).
- Konventa në Biodiversiteti (1992).
- Kiotos Protokolli (Kombet e Bashkuara 1992)
- OKB Korniza Konventa mbi Klimën Ndryshimi (1994).
- Aarhus Konventa (1998)
- Johannesburg Samiti në E qëndrueshme Zhvillimi (2002).
- UNESCO-s Bota Trashëgimia Konventa, 1972
- Të COP21 Parisi Marrëveshja mbi Klima Ndrysho, 2015
- Bernën Konventa në Konservimi e evropiane Jeta e egër dhe Natyrore Habitatet 1979
- evropiane Biodiversiteti Strategjia 1998
- BE E egër Zogjtë Direktiva 1979/409/EC
- BE Habitatet Direktiva 1992/43/EC (Siç ndryshuar nga 97/62/EC)
- Direktiva e BE-së 2002/49/EC: Vlerësimi dhe Menaxhimi i Zhurmës Mjedisore
- Direktiva e BE-së për VSM (2001/42/EC)
- evropiane Peizazhi Konventa (2004)
- BE Uji Korniza Direktiva 2000/60/KE
- BE Ajri Cilësia Korniza Direktiva 1996/62/EC Këshilli Direktiva 1999/30/KE.
- evropiane Klima Ndryshimi Programi
- pan-evropiane Biologjike dhe Peizazhi Diversiteti Strategjia
- BE E qëndrueshme Zhvillimi Strategjia, 2004
- evropiane Klima Ndryshimi program, 2000
- Mjedisi Ujor i BE-së (Direktiva Kornizë e Ujit) 2003
- BE Përmbytjet Direktiva 2007 (2007/60/EC)
- BE E rinovueshme Energjisë Direktiva 2009
- BE Mbeturinat Direktiva 2008/98/KE
- BE Landfill Direktiva 1999/31/EC (I konsoliduar)
- BE Minerave Mbeturinat Direktiva 2006/21/KE
- KE Tematike Strategjia për Dheu Mbrojtja 2006
- Rrjeti Ekologjik Evropian Natura 2000.

KOMBËTARE

MJEDISI

- Ligji Nr. 03/L-025 2009 - Ligji për mbrojtjen e mjedisit
- Ligji Nr. 03/L-233 2010 - Ligji për mbrojtjen e natyrës
- Ligji Nr. 03/L-230 2010 - Ligji për vlerësimin strategjik mjedisor
- Ligji Nr. 03/L-214 2010 - Ligji për vlerësimin e ndikimit në mjedis
- Ligji Nr. 08/L-181 2022 - Ligji për vlerësimin e ndikimit në mjedis
- Ligji Nr. 08/L-237 2024 – Ligji për kadastrën e patundshmërive
- Ligji Nr. 08/L-250 2024 – Ligji për ndryshimet klimatike
- Ligji Nr. 04/L-060 2012 - Ligji për mbeturinat

- Ligji NR. 08/L-071 2022 – Ligji për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit nr. 04/I-060 për mbeturinat
- Ligji Nr. 02/L-79 2006 - Ligji për aktivitetet hidrometeorologjike
- Ligji Nr. 03/L-160 2010 - Ligji për mbrojtjen e ajrit nga ndotja
- Ligji Nr. 08/L-025 2022 – Ligji për mbrojtjen e ajrit nga ndotja
- Ligji Nr. 02/L-102 2007 - Ligji për mbrojtjen nga zhurma
- Ligji Nr. 03/L-043 2009 - Ligji për parandalimin dhe kontrollin e integruar të ndotjes
- Ligji Nr. 08/L-010 2022 – Ligji për krijimin e infrastrukturës kombëtare të informacionit hapësinor në Republikën e Kosovës
- Ligji Nr. 04/L-175 2022 – Ligji për mjedisin, ujin, natyrën, planifikimin hapësinor dhe inspektoratin ndërtimor
- Ligji Nr. 03/L-119 2009 - Ligji për produktet biocide
- Ligji Nr. 08/L-065 2022 - Ligji për produktet biocide
- Ligji Nr. 03/L-104 2010 - Ligji për mbrojtjen nga rrezatimi jojonizues, jonizues dhe siguria bërthamore
- Ligji Nr. 04/L-197 2014 - Ligji për kimikatet
- Ligji Nr. 08/L-116 2022 – Ligji për Ndryshimet dhe Plotësimet në Ligjin Nr. 04/L-197 për Kimikatet
- Ligji Nr. 08/L-027 2022 – Ligji për mbeturinat nga industrinë e nxjerrjes së mineraleve
- Ligji Nr. 08/L-145 2023 – Ligji për parandalimin dhe kontrollin e integruar të ndotjes
- Ligji për Pyjet nr. 08/L- 137;
- Ligji për mbrojtjen nga zjarri, Nr. 04/L-012, (2011);
- Ligji Nr. 02/L-88 për trashëgiminë kulturore, (2008);
- Ligji Nr. 04/L-176 për turizmin, (2013);
- Ligji Nr. 04/L-040 për rregullimin e tokës, (2012);
- Ligji Nr. 03/L-098 për Bujqësinë dhe Zhvillimin Rural, (2009);
- Ligji nr. 04/L-090 për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit nr. 03/L-098 për bujqësinë dhe zhvillimin rural, (2012);
- Ligji Nr. 02/L-85 për peshkimin dhe akuakulturën, (2008);
- Kodi Penal i Republikës së Kosovës nr. 04/I-082.

PLANIFIKIMI HAPËSINOR

- Ligji Nr. 04/L-174 2013 - Ligji për planifikimin hapësinor
- Ligji Nr. 03/L-039 2008 – Ligji për zonat e veçanta të mbrojtura

UJËRAT

Ligji Nr. 04/ L-147 2013 - Ligji për ujërat e Kosovës

NDËRTIMI

- Ligji Nr. 04/L - 110 2012 - Ligji për ndërtim
- Ligji Nr. 04/L-188 2014 – Ligji për trajtimin e ndërtimeve pa leje
- Ligji Nr. 05 L-101 2022 - Ligji për përformancën energjetike në ndërtesat e arkitektëve dhe inxhinierëve në fushën e ndërtimit

BANIMI

- Ligji Nr. 03/L-164 2011 - Ligji për financimin e programeve të veçanta të banimit
- Ligji Nr. 04/L-061 2012 - Ligji për shitjen e banesave për të cilat ekziston e drejta e banimit
- Ligji Nr. 04/L-134 2013 - Ligji për ndërtesat e bashkëpronësisë

- Ligji Nr. 04 L-061 2022 – Ligji për shitjen e banesave për të cilat ekziston e drejta e banimit
- Ligji Nr. 08/L-011 2022 – Ligji për ndryshimin dhe plotësimin e ligjit nr. 04/l-061 për shitjen e apartamenteve për të cilat ka të drejtë banimi, i ndryshuar dhe plotësuar me ligjin nr. 04/l-247

KADASTËR

- Ligji Nr. 04 L-071 2011 – Ligji për sistemin e adresave
- Ligji Nr. 04 L-013 2011 – Ligji për Kadastër
- Ligji Nr. 04/L-009 2011 – Ligji për ndryshimin dhe plotësimin e ligjit nr. 2002/5 për krijimin e regjistrit të të drejtave të pronës së paluajtshme
- Ligji Nr. 2002/5 2002 – Ligji për Themelimin e Regjistrit të të Drejtave të Pronës së Paluajtshme
- Ligji Nr. 2003 / 13 2003 - Ligji për Ndryshimet dhe Plotësimet në Ligjin Nr. 2002/5 për krijimin e regjistrit të të drejtave në pronën e paluajtshme

RAJONALE / LOKALE

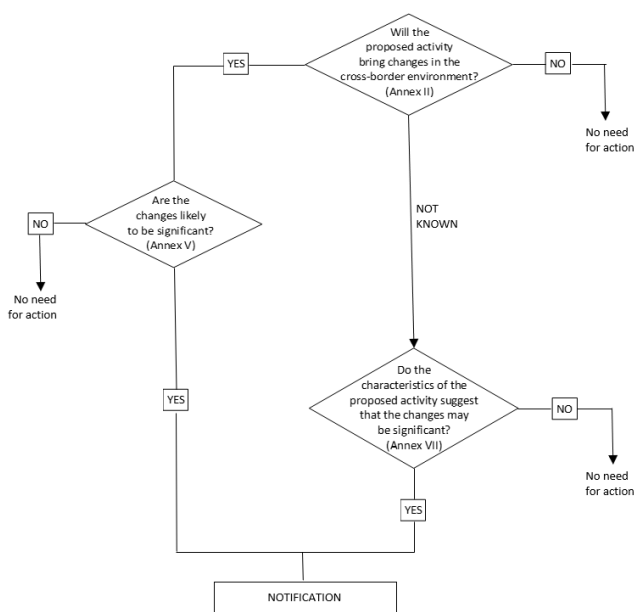
- Ligji Nr. 04/L-087 2012 për Parkun Kombëtar “Sharri”.
- Vendim për themelimin e DAPKSH 03/2013 (2013)
- Rregulloret për rendin e brendshëm të parqeve kombëtare

14.2. Aneks 2 – Konsultimet Publike

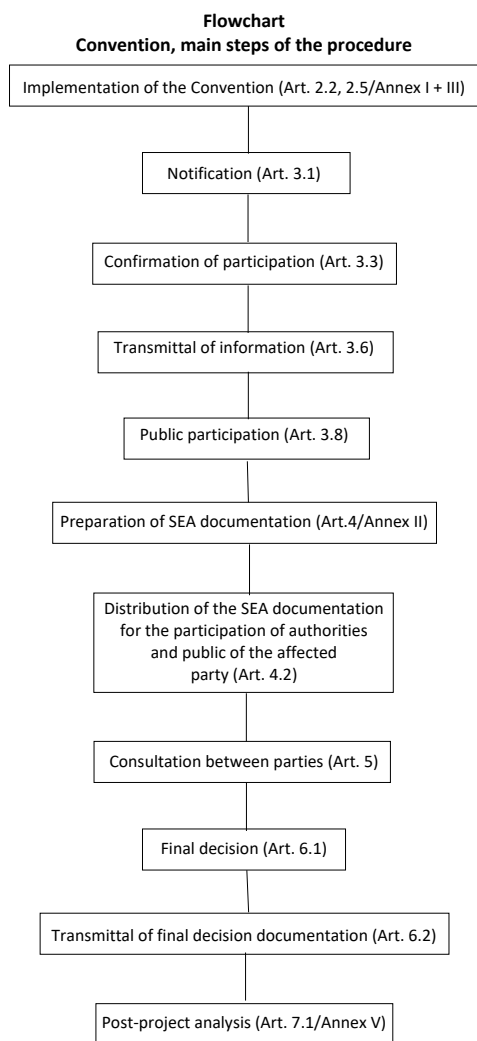
14.3. Aneks 3 – Konsultimet ndërkufitare: Praktika sipas Konventës ESPOO

Konventa ESPOO kërkon që të ndiqen një sërë hapash procedural, siç përshkruhet në nenet 3, 4, 5, 6 dhe 7 të saj dhe ilustruar në grafikun e mëposhtëm:

Grafiku i rrjedhës për përcaktimin e ndikimeve të mundshme negative të rëndësishme ndërkufitare për qëllimin e njoftimit

Burimi: ECE/CEP/9

Ndërkohë, nëse i referohemi hapave të Konventës, pasi të jetë bërë njoftimi, ato përgjithësisht mund të paraqiten si më poshtë.

Secila nga fazat duhet të përgatitet paraprakisht dhe duhet të hartohet paraprakisht një plan i gjithë procedurës për të ruajtur rezultatet përfundimtare . Legjislacioni kombëtar luan një rol të rëndësishëm, por mund të kërkohen detaje të hapave procedural për të thjeshtuar procedurën ndërkufitare. Detaje të tilla mund të marrin formën e dokumenteve të detajuara të politikave ose

të rregullohen, shumë më herët, rast pas rasti. Çështjet e detajuara që duhet të merren parasysh janë përshkruar në Udhëzuesin për Zbatimin Praktik të Konventës Espoo.

Procesi ndërkufitar i VSM-së mund të iniciohet nga secila prej palëve të interesuara, përkatësisht Pala e origjinës, e cila është vendi ku do të zhvillohet zhvillimi, ose Pala e prekur, e cila është vendi ku ndërtimi dhe funksionimi i zhvillimit mund të ketë një ndikim.

Njoftimi zakonisht konsiderohet si hapi i parë për të filluar zbatimin e Konventës. Megjithatë, një sërë procedurash formale ose joformale mund të ndërmerren nga njëra ose të dyja palët në proces për të përgatitur një hap të tillë, për shembull (edhe pse jo domosdoshmërisht në këtë renditje):

Ekzaminimi: vendimi nëse një zhvillim i caktuar do të kalojë apo jo përmes procedurës ndërkufitare të VSM-së. Ky hap duhet të ndërmerret për të vendosur që kontakti me palën tjetër është i nevojshëm. Në shumicën e rasteve, përdoret lista e aktiviteteve të përfshira në Konventë ose në një marrëveshje dypalëshe. Ky proces mund të lehtësohet me mbështetjen e Ministrisë së Evropës dhe Punëve të Jashtme. Përkufizimet e disa aktiviteteve në Aneksin I të Konventës mund të bëhen më të sakta bazuar në përvojën praktike nëpërmjet marrëveshjeve dypalëshe. Përkufizimi i "rëndësisë", vendimtar për çështjen e zbatimit të Konventës, ka qenë gjithmonë një çështje shqetësuese. Udhëzimet për termin "relevant" mund të sigurohen nga ligji kombëtar ose në përmbajtjen e marrëveshjes dypalëshe. Bashkëpunimi i mirë ndërmjet vendeve dhe shkëmbimi i hershëm i informacionit rreth projekteve të mundshme janë thelbësore në këtë drejtim;

Njoftimi fillestar dhe konfirmimi i pjesëmarrjes : në këtë fazë nevojiten një minimum rregullimesh institucionale që procesi të vazhdojë normalisht, veçanërisht kur të dy vendet e përfshira delegojnë përgjegjësi tek autoritetet në nivele të ndryshme. Informacioni në lidhje me përcaktimin e autoriteteve që duhet të marrin pjesë në këto komunikime, marrëveshjet e detajuara për përkthimet dhe afatet kohore duhet të shkëmben ndërmjet Palëve. Faza në të cilën mund të ndodhë ky shkëmbim informacioni është gjithashtu i rëndësishëm dhe, ndërkohë që të gjitha palët bien dakord që ai duhet të ndodhë sa më shpejt që të jetë e mundur, shpesh autoritetet bëhen të vetëdijshme për një zhvillim të propozuar vetëm kur fillojnë procedurën e vendosjes, duke përfshirë VSM të veçanta projektet. Duhet të merret parasysh se fillimi i një procedure kombëtare zakonisht përfshin fillimin e një procedure administrative, e cila duhet të përfundojë brenda një periudhe të caktuar, shpesh duke mos lejuar kohën shtesë të kërkuar për një procedurë ndërkufitare (e nevojshme për shkëmbimin e informacionit , konsultime të brendshme brenda vendit të prekur, përkthim, etj.);

Transmetimi i informacionit në lidhje me mjedisin potencialisht të prekur palës së prekur : ky informacion duhet të vihet në dispozicion me kërkesë të Palës së origjinës, për t'u përdorur në përgatitjen e një VSM. Çështjet procedurale dhe kohore të përmendura më sipër zbatohen edhe në këtë rast;

Pjesëmarrja e publikut : Konventa kërkon që publikut të Palës së prekur t'i jepet një mundësi e barabartë me atë që i jepet publikut të Palës së origjinës për të marrë pjesë në procese. Një çështje që kërkon hetim të mëtejshëm është mundësia e ankimit në një procedurë ndërkufitare. Aktualisht, për arsye procedurale, ankesat e shtetasve dhe rezidentëve të huaj janë shumë të kufizuara. Kur qëllimi dhe koha e përfshirjes së publikut ndryshojnë ndërmjet vendeve, problemi i reciprocitetit dhe ekuivalencës kërkon vëmendje të veçantë në marrëveshjet dypalëshe;

Përgatitja e dokumentacionit të VSM-së dhe shpërndarja e tij : dokumentacioni i përgatitur në një procedurë ndërkufitare duhet të mbulojë të paktën pikat e renditura në Aneksin II të Konventës. Më pas, dokumentacioni duhet të shpërndahet në përputhje me kërkesat e legjislacionit kombëtar dhe t'u vihet në dispozicion për koment autoriteteve dhe publikut të Palës së prekur. Mënyra se

si rregullohet përkthimi i dokumentacionit, shpërndarja e tij dhe rrjedha e informacionit që rezulton ndërmjet palëve të interesuara, ndikon drejtpërdrejt në efektivitetin e të gjithë procesit;

Konsultimet ndërmjet palëve: për të siguruar një rrjedhë të qetë të informacionit duke pasur parasysh ndryshimet në kërkesat dhe traditat kulturore në lidhje me vendimin;

Vendimi dhe transmetimi i vendimit përfundimtar : vendimi përfundimtar merret në çdo rast nga autoriteti i Palës së origjinës, i cili ka detyrimin t'ia komunikojë këtë vendim dhe justifikimin e tij palës së prekur ;

Analiza pas projektit : në disa sisteme kombëtare VSM analiza pas projektit nuk është e detyrueshme dhe palët e interesuara mund të kenë pikëpamje të ndryshme për nevojën për të. Marrëveshjet për një analizë pas projektit mund të jenë pjesë e një plani të përgjithshëm për një procedurë ndërkufitare ose mund të vendosen vetëm në fund.

Meqenëse vende të ndryshme kanë procedura të ndryshme administrative dhe dispozita të VSM-së, hapat e përcaktuar në Konventë mund të përdoren për të krahasuar procedurat e tyre kombëtare në mënyrë që të qartësohen ngjashmëritë dhe divergjencat.

Baza ligjore për marrëveshjet dypalëshe ose shumëpalëshe përcaktohet në nenin 8 të Konventës, i cili inkurajon Palët të përdorin marrëveshjet ekzistuese, si dhe të krijojnë marrëveshje të reja, me qëllim që të përmbushin detyrimet e tyre sipas Konventës.

Elementet e këtyre marrëveshjeve janë propozuar në Aneksin VI të Konventës. Ato përfshijnë:

Marrëveshjet institucionale, administrative dhe të tjera në secilin prej Shteteve;

Harmonizimi i politikave dhe masave dhe standardeve për mbrojtjen e mjedisit;

Metodat e identifikimit, matjes, parashikimit dhe vlerësimit të ndikimeve dhe analizave pas zbatimit të projekteve specifike;

Metodat dhe programet për mbledhjen, analizën, ruajtjen dhe shpërndarjen e të dhënave të krahasueshme në lidhje me cilësinë e mjedisit;

Përcaktimi i niveleve të pragut dhe kriteret e specifikuar për përcaktimin e rëndësisë së ndikimeve ndërkufitare;

Vlerësimi i përbashkët, programet e monitorimit, ndërkalibrimi i pajisjeve monitoruese dhe harmonizimi i metodologjive;

Aspektet procedurale se si të përfshihet publiku i Palës së prekur; paraqitjen e komenteve; dëgjime publike dhe konsultime ndërmjet Palëve (pjesëmarrës, subjekte); vendimi (si të pasqyrohen komentet e autoriteteve dhe publikut, publikimi, mundësitë e apelimit); analiza pas projektit; parandalimi dhe zgjidhja e mosmarrëveshjeve; VSM e përbashkët; përkthimi; aspektet financiare.

Informacioni minimal që duhet të përgatitet dhe t'u komunikohet Palëve të tjera për një zbatim efektiv të Konventës përfshin:

Autoritetet përgjegjëse për VSM;

Autoritetet që do të përfshihen në fazat e ndryshme të procesit të VSM-së (me një tregues se kush bën çfarë);

Një grafik që përshkruan fazat e ndryshme dhe kornizat kohore të procesit kombëtar të VSM-së.

Gjithashtu konsiderohet e dobishme të kesh:

Takime të rregullta të ekspertëve (mundësisht si një grup i përbashkët ekspertësh) për të diskutuar statusin aktual dhe ndryshimet e parashikuara në legjislacion dhe procedura; një zgjidhje e tillë ndihmon në krijimin e një marrëdhënie pune dhe lehtëson punën e ardhshme në afate të ngushta;

Akses në informacionin mjedisor, duke përfshirë standardet mjedisore, nivelet e ndotjes në sfond dhe vendndodhjen e zonave të mbrojtura.

Koha mbetet një faktor kontestues : ndërsa Pala e origjinës është e detyruar nga koha e procedurave të saj administrative dhe duhet të respektojë të drejtën e zhvilluesit për të marrë një përgjigje për aplikimin e saj në kohë në këtë mënyrë, pala e prekur duhet të ketë kohë të mjaftueshme. konsultohet me autoritetet e saj dhe lejon pjesëmarrjen e publikut. Koha e vendimit mund të ndikojë gjithashtu në të drejtën publike të palës së prekur për ankim.

Përkthimi i dokumenteve është gjithashtu një çështje e rëndësishme. Në këtë rast kriteret e përfshira përfshijnë koston, kohën dhe cilësinë. Megjithëse shumica e dokumenteve ofrohen nga Pala e origjinës për informacionin e Palës së prekur, fluksi i informacionit është në të dy drejtimet. Mund të jetë gjithashtu e vlefshme që të sigurohen dy rryma komunikimi: të tilla si komunikimet e drejtpërdrejta ndërmjet autoriteteve të përfshira, të cilat mund të përdorin një gjuhë të kuptueshme, dhe komunikimi me publikun, i cili duhet të përkthehet. Probleme shtesë mund të lindin në zonat ku minoritetet e rëndësishme etnike ose gjuhësore përdorin një gjuhë që është e ndryshme nga gjuha zyrtare e vendit dhe gjuha e përdorur nga administrata.

UN-HABITAT

Programi i Kombeve të Bashkuara për Vendbanimet Njerëzore (UN-Habitat)

Ndërtesa e Ministrive Rilindja, Kati 10, Prishtinë, Kosovë

www.unhabitat.org

www.unhabitat-kosovo.org